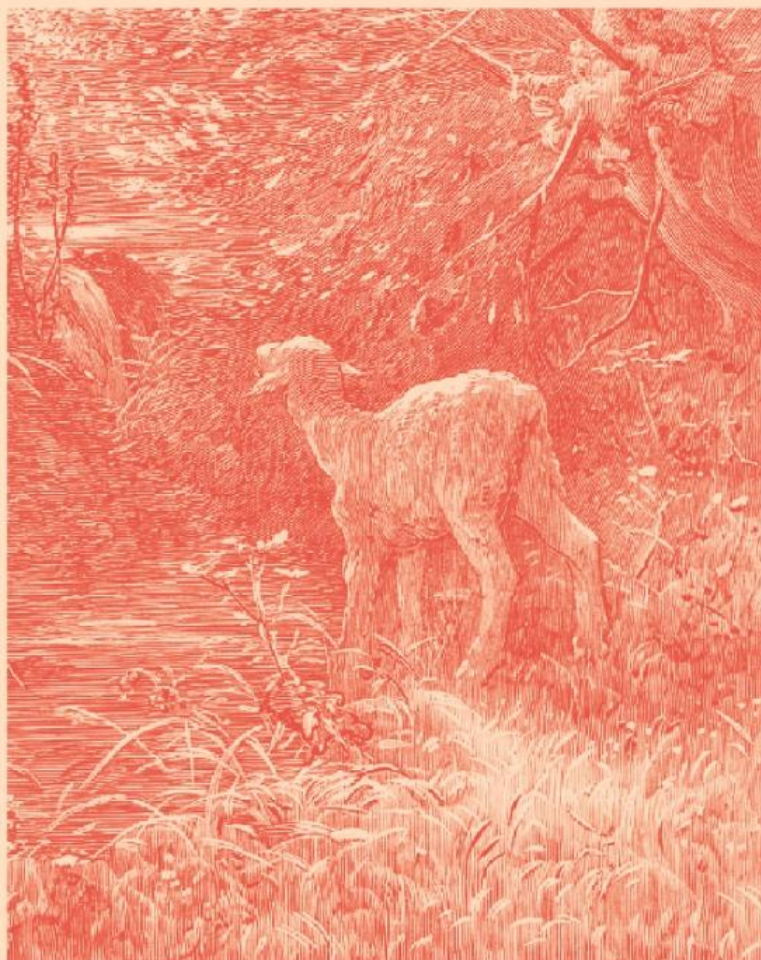

קרוב אליך

אל המקורות - בדרך חדשה

ספר ויקרא

אילן פרייס

Ilan Price
Close to you

אילן פרייס
קרוב אליך – ספר ויקרא

הגהה, עריכה והוצאה לאור: אילן פרייס
ייעוץ עריכה, נעמן מנחם
עיצוב הכריכות בסדרה: עמשה מנחם, סטודיו זיפים.
הדפסה: ייקבע בעתיד
תמונת שער – טלה – תחריט מאת גוסטב דורה, (1832-1883).

כל הזכויות שמורות
© תשפ"ז 2026 אילן פרייס

מותר להעתיק, לצלם, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר, מספרי סדרה זו, לצרכי עיון ולימוד. אין לעשות שימוש מסחרי כלשהו בספרי הסדרה, כהגדרתם לעיל, ככולם או בחלקים מהם, אלא אך ורק לאחר קבלת רשות מפורשת בכתב מהמחבר.

כל הזכויות לטקסטים מצוטטים שמורות למחברם וכל הזכויות לתמונות שמורות ליוצרן. כל הזכויות למילות השירים שבסדרה, שמורות למחברי השירים ולאקו"ם. נרכש מאקו"ם רישיון להעתקת מילות השירים.

בהתאם לסעיף 27 א לחוק זכות יוצרים תשס"ח 2007, נעשה מאמץ גדול לאתר בעלי זכויות על יצירות שנכללו בספרים, ולקבל אישור שימוש. חלק גדול מהמקורות בעל רשיונות המותרים לשימוש הכלל. אם בכל זאת מאן דהוא סבור כי הופרו זכויות של יוצרים, ניתן ליצור עמי קשר לדוא"ל: lehiyotyejudi38@gmail.com

קרוב אליך

ספר ויקרא

תוכן עניינים

פרשת ויקרא.....	7
פרק א – הקרבת עולת נדבה, מן הבקר, הצאן או העוף; מה הטעם של הקרבת קורבנות?	7
סיכום פרק א.....	11
פרק ב – קורבנות מנחה נדבה; קורבן הסולת של העני; למה אסור להקטיר מנחה שהיא חמץ; קורבן ראשית בשבועות – מנחה מחמץ אך אינה מוקטרת; למה צריכים להמליח קורבנות?; מנחות ביכורים 2 הלחם בשבועות ומנחת העומר.	12
סיכום פרק ב.....	15
פרק ג – קורבנות שלמים – שמטילים שלום בעולם; איסור אכילת חלב ודם.....	16
סיכום פרק ג.....	17
פרק ד – מהו קורבן חטאת ומתי מביאים אותו?; קורבנות החטאת של הכהן הגדול, של הסנהדרין, של המלך ושל היחיד.....	18
סיכום פרק ד.....	21
פרק ה - קורבן העולה ויורד של העשיר והדל; למה זה נקרא קורבן עולה ויורד?; באיזה מקרים מביאים אותו?; קרבנו של הדל שבדלים; אשם מעילות בנוסף לקרן וקנס; אשם תלוי; אשם גזילות; האם הנביאים התנגדו לקורבנות?	22
סיכום פרק ה.....	30
פרשת צו.....	34
פרק ו - תורת עולת התמיד – למה החזרה; תרומת הדשן; אש תמיד על המזבח; תורת המנחה; מנחת חביתין של הכהן הגדול; תורת החטאת.....	34
סיכום פרק ו.....	36
פרק ז - דיני תורת האשם, תורת השלמים - שלמי תודה, נדר ונדבה; פיגול בקורבן; שוב איסור אכילת חלב ודם.....	37
סיכום פרק ז.....	43
פרק ח - דיני ימי המילואים בשעת מעשה - רחיצת אהרון ובניו והלבשת אהרון; משיחת המשכן ואהרון והלבשת בניו; הקרבת פר החטאת, איל העולה, איל המילואים והזאת השמן והדם; ישיבת אהרון ובניו שבעה ימים בחצר המשכן.....	45
סיכום פרק ח.....	47

פרשת שמני	49
פרק ט - הקרבת קורבנות היום השמיני; הקשר לחטא העגל ולמכירת יוסף; ברכות אהרון ומשה והיראות כבוד ה' בדמות אש פלאית.....	49
סיכום פרק ט.....	50
פרק י - אש הקטורת הזרה שלקחו נדב ואביהוא ומותם באש; נסיון להבין את טעותם ואת עונש המוות; דממת אהרון; איסור אבלות של אהרון ובניו הנותרים; איסור שתיית יין לפני העבודה במשכן; כעס משה על אהרון על אי - אכילת החטאת והודאתו בטעות.....	51
סיכום פרק י.....	55
פרק יא - בהמות המותרות והאסורות באכילה, הגדרת המושג טומאה – נוגעת רק לבני ישראל בגלל הדרישה לקדושתם; האם השפן והארנבת מעלים גרה? איסור והיתר בבעלי חיים במים; עופות אסורים; איסור שרץ העוף; טומאת נבלה ושמונה שרצים; טומאה וטהרה של כלים, אוכל ומשקה; הדרישה מבני ישראל להתרחק מטומאה ולהיות קדושים.....	56
סיכום פרק יא.....	66
פרשת תזריע	69
פרק יב – אישה כי תזריע - איך אפשר להשפיע על מין הילוד?; למה יולדת טמאה?; טעמי ותועלות ברית המילה; למה על יולדת להביא קרבן חטאת?.....	69
סיכום פרק יב.....	72
פרק יג – צרעת גוף האדם; מהי צרעת ולמה היא חמורה כל כך?; למה היום אין צרעת כזאת?; סימני הצרעת; דיני "אבלות" של המצורע; מה הקשר בין צרעת ללשון הרע?; איך בגד יכול לקבל צרעת?.....	73
סיכום פרק יג.....	81
פרשת מצרע	83
פרק יד – הרמזים שבתהליך הטהרה המצורע; מקווה הטהרה; בשורת צרעת הבית.....	83
סיכום פרק יד.....	87
פרק טו – טומאת הזב; טומאת שכבת זרע – מה הדין היום?; אישה נידה וטהרת המשפחה; טומאת זבה.....	89
סיכום פרק טו.....	93
פרשת אחרי מות	96
פרק טז – סדר עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים; הגורל על שעירי העזים והודוים; השעיר לעזאזל; בקשת סליחה וכפרת העוונות.....	96
סיכום פרק טז.....	103
פרק יז – איסור אכילת בשר חולין או איסור שחיטת קורבן מחוץ למשכן?; השעירים אשר הם זנים אחריהם; האם מותר לצוד בהמות?; מצוות כסוי דם חיות ועופות.....	111
סיכום פרק יז.....	113
פרק יח - תועבות ארץ מצרים וכנען; השפעת חוקות הגויים על ישראל; איסורי גלוי עריות; למה אסור לקיים יחסים עם בני אותו המין; למה גלוי עריות גורם לגלות מהארץ?.....	114

- 124.....סיכום פרק יח.....
- פרשת קדשים**.....128.....
- פרק יט - מה הכוונה ב"קדשים תהיו"? ; הקשר בין מורא הורים לשמירת השבת ; מצוות פאה ולקט היום ; דיני גנב, גזלן, עושה ומליץ שכר ; מה הכוונה ב"לפני עוור לא תתן מכשול"? עצת אחיתופל ; מה חמור כל כך בקללה? ; איסור עוול במשפט ; איסור רכילות ; חוק "לא תעמוד על דם רעך" ; איך מוכיחים משהו ; האם אפשר לא ליקום ולא ליטור? ; ואהבת לרעך כמוך ; למה כלאיים אסורים? ; ערלת עצי פרי ; איסור לנחש ולעונן – וטלפתיה ; איך מותר להסתפר ולהתגלח ; איסור קעקוע ; איסור פנייה לאובות וידעונים ושאלו המלך ; סיאנסים ואסטרולוגיה ; כיבוד זקנים.....128
- 159.....סיכום פרק יט.....
- פרק כ – העונש על עבירות חמורות כמו עבודת המולך, אוב או ידעוני, קללת הורים במזיד ובשם ה', ניאוף וגילוי עריות, שכיבה עם בהמות ; מדינות בהם קיים עונש מוות.....161
- 163.....סיכום פרק כ.....
- פרשת אמר**.....166.....
- פרק כא - למה אסור לכוהנים להיטמא למת ; למה אסור לכהן לשאת גרושה? איסור אבל של כהן גדול על קרוביו ; למה אסור לכהן בעל מום לעבוד במקדש?.....166
- 170.....סיכום פרק כא.....
- פרק כב – איסור אכילת תרומה או קדשים ע"י כהן טמא ; מה עושים עם התרומה היום? איסור הקרבת בהמה בעלת מום ; איסור סירוס בהמה זכר ; האם שחיטה אינה אכזרית? ; מהו קידוש השם ובאיזה מקרים חייבים להיהרג ולא לעבור? אנוסי ספרד ; האם אסתר המלכה לא חטאה?.....171
- 177.....סיכום פרק כב.....
- פרק כג - פרשת המועדים ; קרבן פסח וחג המצות ; מה מותר לעשות ביום טוב שאסור בשבת? ; קצירת עומר השעורה והבאת מנחת העומר ; ספירת העומר וחג השבועות ; איזה ביכורים הביאו בחג השבועות? מה עם מתן תורה בשבועות? מגילת רות ; מאכלי חלב ; למה תוקעים בשופר בראש השנה ולמה חוגגים יומיים? ; צום יום כיפור ; חג הסוכות ושמיני עצרת ; מהי משמעות ארבעת המינים ; איך מקימים סוכה כשרה? ; משמעות מצוות הישיבה בסוכה ; מהו חול המועד?.....179
- 206.....סיכום פרק כג.....
- פרק כד – עריכת הנרות ולחם הפנים ; פרשת המקלל את ה' ועונשו ; מה הכוונה "בנפש תחת נפש" ו"שן תחת שן"?.....208
- 210.....סיכום פרק כד.....
- פרשת פקוד**.....212.....
- פרק כה - מה עניין שמיטה אצל הר סיני? ; שמיטת קרקעות ועצי פרי כל 7 שנים ; שנת היובל כל 50 שנה – דרור לעבדים וחזרת בעלים לאחוזתם ; איסור אונאה במכר ובדיבור ; הבטחת השפע בשנה השישית ; רעיון שנת היובל – שהארץ של ה', שוויון בבעלות האנושית על הארץ, הצלת עניים, שחרור עבדים ; שנת השמיטה במדינת ישראל ; מכירת שדות ובתים בגלל קשיים כלכליים וגאולתם ; איסור ניצול נזקקים ע"י לקיחת ריבית ; הצורך בחמלה על עבדים עבריים וכנענים.....212
- 226.....סיכום פרק כה.....
- פרק כו – למה 2 הפסוקים האחרונים של הפרשה הועברו לפרק חמש? הקשר בינם לבין הפרק הקודם ; מי קבע את חלוקת פרקי התנ"ך? ; האם אפשר לחיות חיים יהודיים מלאים בחור"ל?.....229

פרשת בְּחֻקֶּי.....	233
פרק כו - המשך הברכות שיבואו לעם אם ישמרו את מצוות התורה – גשמים בעתם, שפע כלכלי, שלום – בין מי למי? ; נצחונות מזהירים על אויבים ; השראת השכינה בישראל ; האם הברכות הגיעו אי פעם ? הקללות כתוצאה ממאיסת המצוות : מחלות פיזיות ונפשיות, שעבוד לגויים, בצורת, כניסת חיות רעות, התקפת אויבים, חורבן הארץ והמקדש, רעב ואף קניבליזם, גלות וסבל ; "בשורת" שממת הארץ ; ודוי עוונות ע"י העם וזכירה ה' את הברית עם האבות.....	233
סיכום פרק כו.....	246
פרק כז – נדרי הקדשת נפשות וחפצים וגאולתם מההקדש ; נשים – המין החלש או החזק ? חרם אדם הנדון למוות - פרשת בת יפתח ופרשת יונתן בן שאול ; איסור המרת בהמות לקורבן ; מעשר שני ופדיונו ; מעשר בהמה.....	247
סיכום פרק כז.....	251
אינדקס.....	252

פרשת ויקרא

פרק א – הקרבת עולת נדבה, מן הבקר, הצאן או העוף; מה הטעם של הקרבת קורבנות?

עולת נדבה מן הבקר

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיֹּדְבַר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אָדָם כִּי יִקְרִיב מִקָּדָשׁ לַה' מִן הַבְּהֵמָה, מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנְכֶם. אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ, מִן הַבֶּקֶר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֶנּוּ, אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי ה'. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו. וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֹהֶל הַפָּהֳגִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְהִפְשִׁיט אֶת הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לַנֹּתְחִיָּה. וְנָתַנוּ בְּנֵי אֹהֶל הַפָּהֳגִים אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל הָאֵשׁ. וְעָרְכוּ בְּנֵי אֹהֶל הַפָּהֳגִים אֶת הַנֹּתְחִים, אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפֶּדֶר עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרֵחַץ בְּמִים, וְהִקְטִיר הַפֶּהֳגִים אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה'. (ויקרא א, אט)

למה כתוב "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" וגם "וַיֹּדְבַר ה' אֵלָיו"? זה נראה ככפילות.

לפי רש"י, ע"פ מדרש ויקרא רבה, זה מלמד שלכל דיבור של ה' אל משה, קדמה קריאה של חיבה. לפי הרמב"ן, משה לא בא אל אוהל המועד מבלי שה' קרא לו לבוא.

למה נאמר "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִקָּדָשׁ לַה'?" מה זה מקדש?

פירש הספורנו: "כִּי יִקְרִיב – מעצמכם, בוידוי דברים והכנעה, על דרך "ונשלמה פרים שפתינו", (הושע יד, ג), וכאמרו "זָכַחַי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה. לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְּכָה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה", (תהילים נא, יט), כי אין חפץ בכסילים המקריבים בלי הכנעה קודמת".
הקרבת הקורבן צריכה להיות מלווה בהכנעת הלב ובענווה.

כאן מדובר בקורבן נדבה, שכן נאמר בפסוק ג', "יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ". למה שאדם ירצה להקריב קורבן עולה? (מתאים להתייחסות או לדיון בשולחן שבת או במיפגש).

בפסוק ד להלן נאמר: וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה, וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו. על כן ברור שמטרת העולה לכפר. לפי רש"י, ע"פ מדרש תורת כהנים, עולת נדבה באה לכפר על ביטול מצוות עשה, כגון אי

- הנחת תפילין במזיד, ועל לאו שניתק לעשה, למשל, מי שגזל מאחר ולא החזיר את הגזילה כמתחייב, (כגון שלא ידע ממי גזל), וכן על הרהור לב בלתי ראוי, ללא מעשה, כפי שנאמר באיוב (א, ה): "וַיִּשְׁלַח אֱיֹב וַיִּקְדָּשׁ, וַיִּהַשְׁפִּים בַּבֶּקֶר וַיְהַעֲלֶה עֲלוֹת מִסֵּפֶר כָּלֹם, כִּי אָמַר אֱיֹב: אוֹלִי חָטָאוּ בְּנִי, וַיִּבְרְכוּ (קללו) אֱלֹהִים בְּלִבָּבָם".

למה צריכים לזרוק את דם הבהמה על המזבח? ומה זה "פָּדַר" – פסוק ח?

נאמר בפרשת אחרי מות, בהקשר של איסור אכילת דם, "כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר, (ויקרא יז, יא). כלומר הדם, המייצג את הנפש, מכפר על נפשות ישראל. הדם נחשב "נוזל החיים" של נפש החי. מאחר שיש קשר הדוק בין קדושה וטהרה לחיים ולהבדיל בין מוות לטומאה, הדם הוא האמצעי של השגת קדושה וטהרה. לכן הזריקה היא השלב החשוב ביותר מכל שלבי ההקרבה, ולעתים, מחשבה שגויה של הכהן (לגבי סוג הקורבן או זהות מביא הקורבן), בעת זריקת הדם דווקא, יכולה לפסול את הקורבן או לגרום לכך שבעל הקורבן לא יצא ידי חובתו.

לפי הרמב"ן, פדר הוא "החלב הדק הפרוס ומבדיל בין הקרביים ומכסה את המעיין. הכהן מעלה אותו עם הראש ומכסה בו את מקום השחיטה בצוואר הבהמה, וזהו דרך כבוד של מעלה".

עולת נדבה מן הצאן

וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ, מִן הַבְּשָׂבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לַעֲלֹה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ. וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל הַפָּהֳנִים אֶת דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב. וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת פָּדָרוֹ וְעֶרְוֹ הִפְּהוּ אֹתָם עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְהִקְרִיב וְהִכְרַעַם יָרֵחַץ בְּמִים וְהִקְרִיב הִפְּהוּ אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶיהָ הוּא אִשֶּׁה רִיחַ נִיחַח לַה'. (ויקרא, א, י-יג)

מה זה "רִיחַ נִיחַח לַה'"? האם ה' זקוק לקורבן לצורך ריח?

רש"י מפרש שזה מהווה "נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני" וזה רצון ה'. הרמב"ן מסביר שמזה לומדים את הטעם לקורבנות. הוא חולק על הרמב"ם שכתב במורה הנבוכים (חלק ג, פרק מו), כי "טעם הקורבנות, בעבור שהמצרים והכשדים, אשר היו ישראל גרים ותושבים בארצם מעולם, היו עובדים לבקר ולצאן, כי המצרים עובדים לטלה והכשדים עובדים לשדים אשר יראו להם בדמות שעירים, ואנשי הודו עד היום לא ישחטו בקר לעולם. בגלל זה ציווה לשחוט שלושת מינים אלה לשם הנכבד, כדי שיוודע כי הדבר שהיו חושבים (עובדי האלילים), שהם בתכלית העבירה, הוא אשר יקריבו (היהודים) לבורא, ובו יתכפרו העוונות. כך יתרפאו האמונות הרעות שהם מדוי הנפש, כי כל מדוה וכל חולי לא יתרפא כי אם בהופכו.

הרמב"ם מסביר גם (במורה נבוכים, חלק ג, לב), שבתקופת יציאת מצרים כולם היו עובדים את אלוהיהם בהיכליהם ע"י קורבנות, קטורת וכדומה. זה מוכח מהפסוק (ויקרא יז, הז), "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם לה' אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים לה' אותם. ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תקיה זאת להם לדורתם", (שמראה שהיו מקריבים, עד אז, לעבודה זרה).

לא הייתה אפשרות לשנות הרגל זה באופן פתאומי, לכן ה' ציווה להמשיך להקריב את הקורבנות ולעבוד את העבודות במשכן בצורה שונה ושהכל יהיה מוקדש לעבודת ה' בלבד. אך זה היה כעין "תחבולה", מאת ה', כאשר הכוונה המהותית הייתה לנטוע בהם את האמונה בה' בלבד. לכן עבודת המקדש הוגבלה, לזמן שקיים בית מקדש והעבודה בו הוגבלה לכוהנים. גם הנביאים הזהירו מפני החשבה יתרה של הקורבנות. שמואל הנביא אומר לשאול אחרי שחזר עם מיטב הצאן של עמלק למען זבוח לה': (שמואל א, טו, כב): "החפץ לה' בפעלות וזבחים כשמצע בקול ה', הנה שמע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים".

כותב הרמב"ן כנגד דעת הרמב"ם מפרק מו: "והנה הם דברי הבאי, ירפאו שבר גדול וקושיה רבה על נקלה, (אבל) יעשו (דברי הרמב"ם) שולחן ה' מגואל, שאיננו אלא להוציא מלבם של רשעים וטפשי עולם, והכתוב אמר כי הם "לחם אשה לריח ניחוח".

הוא מוסיף שהקרבת אותן בהמות שעובדי האלילים עובדים אותן לא יתקן את המחשבות האליליות שבבני ישראל כי למעשה הם מכבדים את אותן הבהמות ע"י הקרבתם לה'.

הקרבת קורבנות התחילה כבר בשחר האנושות כיוזמה אישית וכפעולה טבעית של רצון האדם בקשר עם האל. הבל הביא מבכורות צאנו ומחלביהן, "וישע ה' אל הקל ואל מנחתו" (בראשית ד, ד), ולא היה עדיין בעולם שמץ עבודה זרה כלל. כשיצא נח מהתיבה עם שלשת בניו, לא היו בעולם כשדים או מצריים עובדי אלילים, ובכל זאת נח הקריב קורבן, ונאמר: "וייטב בעיני ה'" וגם (בראשית ח, כא) וירח ה' את ריח הניחוח. אחר כך אמר ה' "לא אסף לקלל עוד את האדמה בפעבור האדם". כל זה מראה שמטרת הקורבן אינה רק להרחיק מעבודה זרה. גם האבות בנו מזבחות והקריבו קורבנות מיוזמתם.

כותב הרמב"ן כטעם לקורבנות: "ויותר ראוי לשמוע הטעם, שבגלל שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, ציווה השם כי כאשר אדם יחטא, יביא קורבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתוודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעיים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושות כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, (דמו שלו), כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה, שחטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שיישפך דמו ויישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכיפר הקורבן הזה, שיהא דמו (של הקורבן) תחת דמו של המקריב, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקורבן כנגד ראשי אבריו שלו, והמנות להחיות בהן מורי התורה (הכוהנים) שיתפללו עליו, וקורבן התמיד מוקרב, בגלל שלא יינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה".

הוא מוסיף שהשם "קורבן" הוא מלשון קריבה ואחדות. הקורבן מהווה קריבה של האדם לאל באופן מעשי ולא רק באופן עיוני, כמו למשל ע"י תפילה.

הרב יהודה נחשוני, בספר "הגות בפרשיות התורה", מוסיף שעניין הקורבנות הוא כעין "נפש תחת נפש", במובן שהקורבנות באים במקום מסירות הנפש שבעקדת יצחק. נאמר במדרש ויקרא רבה ג: אמר הקב"ה מעיד אני עלי שמים וארץ, בין עכו"ם בין ישראל, בשעה שהם קוראים מקרא זה "וַיִּשְׁחַט אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צֶפְנָה לִפְנֵי ה' וַיִּזְרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב", (ויקרא א, יא), אני זוכר את עקידת יצחק", כאילו שנכתב "צפונה לפני ה'". לכן בקריאת פסוקי הקורבנות שלפני תפילת שחרית, יש לומר פסוק זה, כדי להזכיר ברמז את עקידת יצחק.

בתורת החסידות מבואר כי הקרבת הקורבנות (וכן אכילה נכונה) מתקנת למעשה את כל הבריאה, שכן העולם מורכב מדומם, צומח, חי ומדבר (דצח"מ). ועל ידי הקרבת הקורבנות מתעלה כל הדצח"מ למדרגה גבוהה ביותר באופן הבא:

האדמה היא דוממת. לאחר שזורעים בה זרע, הוא נרקב בה לגמרי, והאדמה נותנת בו את כוחה. ולאחר מכן נובט הזרע, כך למעשה יוצא שהזרע הנובט, הוא דומם (העפר) שעלה למדרגת צומח הזרע.

לאחר מכן החיה אוכלת את הצומח. הצומח שנמצא כעת במעי החיה נרקב בה לגמרי ונהפך לחלק ממנה. כך שלמעשה הצומח שנושא בתוכו את הדומם (העפר שהתעלה) נהפך למדרגת חי. לאחר מכן שוחטים את הבהמה ומעלים אותה על גבי המזבח, והיא נהפכת קודש לה'.

יוצא, שהעפר התעלה למדרגת צומח והצומח התעלה למדרגת חי והחי התעלה למדרגת קודש. נמצינו למדים כי הקרבת הקורבנות מעלה את כל הבריאה למדרגת קודש.

ומעין דברים אלו כתב השפת אמת (האדמו"ר מגור במאה ה - 19): "והכהן הוא השלום אשר על ידו יכולים כל הברואים לעלות דצח"ם - (דומם, צומח, חי, מדבר), כידוע מעניין הקורבנות והקטורת", (פנחס תרל"ח, בשלח תרע"ג). וכן כתב בספר פרי הארץ: "וכן ענייני הקורבנות והקטורת שהוא העלאת דצח"מ". מקור: הרב חנניה מלכה, תורה ברמה:

[il](http://ravhanania.022.co.il/BRPortal/br/P102.jsp?arc=162440&printable=full)

נוסיף שגם באכילה רגילה, ללא הקרבת קורבנות, עליית מדרגה זו מתקיימת, כאשר האדם אוכל את הבהמה ומעלה את כל מרכיבי הבריאה לרמה "מדבר". אם ה"מדבר" הזה יהיה קשור לקודש ע"י ניהול אורח חיים המותאם לרצון הבורא, יש משום עליית מדרגה נוספת לרמת "קודש".

עולות נדבה מן העוף

ואם מן העוף עלה קרבנו לה', והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו. והקריבו הפהו אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח. והסיר את מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן. ושסע אותו בכנפיו,

לֹא יִבְדִּיל, וְהִקְטִיר אֹתוֹ הִפְהֶן הַמִּזְבֵּחַ עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ - עֹלָה הוּא, אִשָּׁה רִיחַ
נִיחַם לָהּ'. (ויקרא א, יד-יז)

מי מקריב קורבן עולה מהעוף?

בדרך כלל העניים, שאינם מסוגלים להביא קורבן מן הבקר או מן הצאן.
כתב הרב מנחם מקובר באתר elhamikdash.com: עולת העוף, עיקר עניינה תיקון בחינת
מחשבה פגומה. משום כך עיקר התיקון בא לידי ביטוי בסילוק הדם מאיברי הקורבן (מעין סילוק
כוח הטומאה מהמוחין, מהמחשבה), ולא תיקון הבא לידי ביטוי בטיפול באיברי הקורבן (כפי
שקיים בעולת בהמה).

סיכום פרק א

בפרק זה התוודענו יותר לעומק, אל עולם הקורבנות – קורבנות עולת הנדבה מן הבקר, הצאן
והעוף. ראינו שיש להביא את הקורבן בכוונה הנכונה, בדרך כלל כדי לכפר על עוונות או להודות
לה'. ראינו את דעת הרמב"ם לפיה הרעיון העומד אחר הקורבנות שניתנו לבני ישראל הוא הרחקה
מקורבנות עובדי האלילים והחלפתם ע"י קורבנות לה'. מאחר שדרך עבודת האל הייתה ע"י
קורבנות, לא רצה הקב"ה לבטל אותם כליל באופן מדי, אלא להמיר אותם ע"י קורבנות אחרים.

ראינו את תגובתו החריפה של הרמב"ן לדברי הרמב"ם. הוא מזכיר שקורבנות הוקרבו ע"י הבל
ונח לפני שהיתה עבודת אלילים והם מבטאים רצון להתקרב אל ה'. הקורבנות מתקבלים כריח
ניחוח לפני ה' ויש להם ערך וחשיבות חיוביים בפני עצמם ולא רק כדי להרחיק מעבודת אלילים.
ע"י הקורבן, דמו ונפשו של בעל החיים מכפר על נפשו של בעל הקורבן וגוף הקורבן מכפר על
חטאי גופו שלו.

פרק ב – קורבנות מנחה נדבה; קורבן הסולת של העני; למה אסור להקטיר מנחה שהיא חמץ; קורבן ראשית בשבועות – מנחה מחמץ אך אינה מוקטרת; למה צריכים להמליח קורבנות?; מנחות ביכורים 2 הלחם בשבועות ומנחת העומר.

קורבנות המנחה כנדבה: סולת, מאפה תנור, מחבת, מרחשת.

וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבָּן מִנְחָה לַה' סֹלֶת יִהְיֶה קִרְבָּנוֹ, וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לִבְנָהּ. וְהָבִיאה אֶל בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמֵּץ מִשָּׁם מְלֵא קִמְצוֹ מִסֻּלְתָּהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל לִבְנֹתָהּ וְהִקְטִיר הִפְהֹן אֶת אֲזַכְרֹתָהּ הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה'. וְהַנּוֹתֵרֶת מִן הַמִּנְחָה לֹא־הָרֹן וּלְבָנָיו - קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'. וְכִי תִקְרַב קָרְבָּן מִנְחָה מֵאֹפֶה תֵנּוּר, סֹלֶת חֲלוֹת מִצַּת בָּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִקִּיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן. וְאִם מִנְחָה עַל הַמִּחְבַּת קִרְבָּנָהּ, סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן, מִצָּה תִהְיֶה. פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים, וַיִּצַקְתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן, מִנְחָה הִוא. וְאִם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קִרְבָּנָהּ, סֹלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה. וְהִבֵּאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלָהּ לַה' וְהִקְרִיבָהּ אֶל הִפְהֹן וְהִגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ. וְהָרִים הִפְהֹן מִן הַמִּנְחָה אֶת אֲזַכְרֹתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה'. וְהַנּוֹתֵרֶת מִן הַמִּנְחָה לֹא־הָרֹן וּלְבָנָיו, קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'. כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֲמֵץ - כִּי כָּל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'.

(ויקרא ב, א-יא)

מהו מנחה, ומי מקריב אותה כקורבן נדבה מן סולת? למה הוא נקרא "נפש"?

מנחה פירושה - מתנה. הפעם הראשונה בתנ"ך בה מוזכר קורבן מנחה, מופיעה בפסוקים: "וַיִּהְיֶה מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קִיץ מִפְּרֵי הָאֲדָמָה, מִנְחָה לַה'. וְהָכֵל הָבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנֹו וּמִחֻלְבָּהֶן, וַיֵּשֶׁע ה' אֶל הָכֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ. וְאֶל קִיץ וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה". רש"י מפרש ע"פ מסכת מנחות ק"ד, שהעני ביותר מביא את מנחת הסולת. "לא נאמר נפש בכל קורבנות נדבה, אלא במנחה. מי דרכו להתנדב מנחה? עני. אמר הקב"ה, מעלה אני עליו כאלו הקריב את נפשו.

מה זה "אזכרתה"?

רש"י מפרש שזה הקומץ של סולת ושמן העולה על המזבח לגבוה - (לה'). הוא זכרון המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח. האזכרתה מקבילה לדם הניתן על המזבח, בקורבנות בהמה.

מהן מנחת מאפה, מנחה על מחבת, מנחת מרחשת?

מנחת מאפה היא 10 חלות או ריקין. החלות בלולות בשמן זית והריקים משוחים בשמן. במנחה על מחבת אופים את הסולת בשמן זית על האש. מרחשת היא כלי עמוק יותר ממחבת. אסור שהמנחה תהפוך לחמץ אלא עליה להיות מצה.

למה על המנחה להיות ממצה ולמה אסור להקטיר שאור או דבש על המזבח?

כותב הרמב"ן שייתכן שהטעם לאיסור הקטרת שאור ודבש על המזבח הוא הוא כדברי הרמב"ם במורה הנבוכים (חלק ג, מו), שעובדי עבודה זרה נהגו להקריב חמץ בכל מנחתם, ולערב דבש בכל קורבנותיהם, ולכן אסרה התורה להקטירם לה'.

יתכן שהאיסור להקטיר חמץ או דבש הוא מפני שהחמץ (בצק שהתנפח), מסמל התנשאות וגאווה והדבש מסמל מתיקות ותענוגות מופרזים. על כן, אלה אינם מתקבלים לרצון כריח ניחוח לפני ה'. כזכור, המצה בפסח נקראת "לחם עוני". האדם המביא את המנחה, גם אם אינו עני, מבטא בכך את ההתרחקות ממדת ההתנשאות והגאווה והתקרבות למדת הענווה.

רבינו בחיי מפרש שחמץ ו"החמצה" כוונתם "החטאה", החטאת המטרה, כאותו "חומץ בן יין", שהחמץ ולא מימש את התקוות הגדולות שתלו בו, ביחס לאביו.

במסכת כריתות, ו, א, נאמר: "בר קפרא אומר: 'אילו היה נותן בה (בקטורת) קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד בפני ריחה'", כלומר שהוספת דבש לקטורת תהיה מוגזמת ותהיה לכך השפעה שלילית על אנשים. אולי בגלל זה אסור באופן כללי, להקטיר דבש על המזבח.

קורבן מנחת שני הלחם בשבועות

קָרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֲתֶם לַה' וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרִיחַ נִיחַח. וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמֶלַח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ - עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח. (ויקרא, ב, יב-יג)

מהו "קרבן ראשית"? איך מקריבים אותו?

רש"י מפרש: "מה יש לך להביא מן השאור (החמץ) ומן הדבש? קורבן ראשית" - שני לחמים שמביאים בחג השבועות שהם מן השאור, שנאמר: (לקמן פרק כג) "חמץ תאפינה", "ובכורים מן הדבש", כמו בכורי תאנים ותמרים ושאר שבעת המינים, שמתחילים להביא אותם החל משבועות. אך את אלה לא מקטירים על המזבח אלא הם מובאים למזבח, מונפים, ונאכלים ע"י הכוהנים. שני הלחם שמביאים בשבועות נקראים "קורבן ראשית" מפני שהם המנחה הראשונה שמותר להביא לבית המקדש מהתבואה החדשה של השנה.

למה צריכים לשים מלח על כל קורבן? למה המלח נקרא "בְּרִית אֱלֹהִים"?

רש"י מפרש ע"פ המדרש – שפירוש "מֶלֶח בְּרִית" – כאשר הקב"ה הבדיל ביום השני לבריאה, בין המים התחתונים למים העליונים, בכו, כביכול, המים התחתונים שבימים שגם הם רוצים להיות בשמים לפני המלך. מאז, הברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו למים התחתונים, כפיצוי, ליקרב במזבח ע"י המלח, (שכן מקור המלח בדרך כלל ממי ים), וע"י ניסוך המים בחג הסוכות.

כתב הרמב"ם במורה נבוכים, (ג, מו), שזה בגלל שעובדי האלילים מואסים בו ולא מקריבים מלח כלל. על כן ציוותה התורה שבני ישראל דווקא יקריבו עם מלח. ואולי זה דרך כבוד שלחם ה' לא יהיה תפל – בלי מלח.

מוכר הביטוי "מלח הארץ". אמנם מקור הביטוי בברית החדשה, אך כיום הכוונה לאדם או קבוצת אנשים, בעלי איכות גבוהה, התורמים רבות לחברה, ושחייהם בעלי טעם ומשמעות, כמו הוספת מלח לאוכל.

מאז חורבן בית המקדש, שולחנו של אדם הוא כעין מזבח והלחם שהוא אוכל, הוא זכר לקורבן מנחה. על כן נוהגים להוסיף קצת מלח ללחם שאוכלים בתחילת הסעודה. זה גם מזכיר את הברית הנצחית בין הקב"ה לישראל, כפי שנאמר בדברי הימים ב, יג, ה, "הֲלֹא לָכֶם לְדַעַת כִּי ה'... נָתַן מִמֶּלֶךְ לְדָוִד עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לוֹ וּלְבָנָיו בְּרִית מֶלֶח". כפי שפירש הרשב"ם, המלח מייצג ברית ומסמל את הנצחיות, כיוון שהוא איננו משתנה או נרקב עם הזמן. המלח אף משמר מאכלים ובימי קדם, שימרו בשר במלח, כדי למנוע את קלקולו. על כן, המלח היה אז מצרך מבוקש ויקר ולפעמים ניתן כמשכורת לחיילים. יש קשר בין המלה ל – salt.

מנחת העומר בחג המצות

וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַה', אָבִיב קְלִי בָאֵשׁ גָּרֵשׁ כָּרְמְלִי, תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ. וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשִׁמְתָּ עָלֶיהָ לְבִנָּה - מִנְחָה הִוא. וְהִקְטִיר תִּפְחֶהָ אֶת אֲזִכָּרְתָּהּ מִגֶּרְשָׁהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל לְבִנְתָּהּ אֲשֶׁה לַה'. (ויקרא ב, יד-טז)

מהי מנחת ביכורים ואיך מקריבים אותו?

רש"י מפרש שמדובר במנחת העומר שמביאים במוצאי היום הראשון של חג הפסח, באביב. היא באה מן השעורים, שכן נאמר כאן "אָבִיב" ונאמר "כִּי השַׁעוּרָה אֲבִיב", אחרי מכת הברד, (שמות ט). זה נקרא מנחת ביכורים כי היא מתירה את האכילה מהתבואה השנתית החדשה בארץ ישראל. מלבד מטרתו הידועה (להתיר את התבואה החדשה) – נאמר בברייתא במסכת ראש השנה טז, א, "תניא אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח? מפני שהפסח זמן תבואה הוא, אמר הקב"ה: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות". אם

את ראשית תבואתינו, המובחרת והמבכרת, אנחנו מביאים באהבה ובשמחה לפני ה', הוא ישלח ברכה גם בתבואה שתבוא אחר כך.

מקור: מנחת_העומר yeshiva.org.il/wiki/index.php?title=

מהו כרמל?

רש"י: "כרמל - בעוד הכרמל - שהתבואה לחה ומלאה בקשים שלה ועל כן נקראות המלילות כרמל, וכן נאמר על הנביא אלישע, (מלכים ב, ד, מד) וַיָּבֹא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בַּפּוּרִים עֲשָׂרִים לֶחֶם שְׁעָרִים, וְכַרְמֶל, בְּצִקְלָנוּ", כרמל שהם שיבולים רכים. כרמל הוא למעשה גרגרי תבואה קלויים.

סיכום פרק ב

בפרק זה הכרנו את קורבנות המנחה מהסולת, לסוגיהם, אשר מובאים בדרך כלל ע"י העניים שאינם מסוגלים להביא בעלי חיים. חלק קטן, האזכרתה, מוקטר על המזבח והשאר נאכל ע"י הכוהנים. על המנחה להיות בצורה של מצה ואסור שיחמיץ, שכן אסור להקטיר על המזבח, שאור או דבש, המסמלים התנשאות, גאווה, היצר הרע ורדיפת תענוגות. חובה לשים מלח על כל הקורבנות לפני העלאתם למזבח, אולי מפני שהוא מסמל נצחיות, שכן הוא משמר מזון ואיננו נרקב. הכרנו את מנחת העומר הבאה משעורים במוצאי יום טוב ראשון של חג הפסח.

פרק ג – קורבנות שלמים – שמטילים שלום בעולם; איסור אכילת חלב ודם

קורבן שלמים נדבה מן הבקר

וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ, אִם מִן הַבָּקָר הוּא מִקְרִיב, אִם זָכָר אִם נִקְבָּה, תָּמִיד יִקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי ה' . וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחֲטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְנָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב . וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לֵה', אֶת הַחֹלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת הַקָּרֵב וְאֶת כָּל הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֵב . וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת הַחֹלֶב אֲשֶׁר עָלָהּ, אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים, וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִיֹּת יְסִירָנָה . וְהִקְטִירוּ אוֹתוֹ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַמִּזְבֵּחַ עַל הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ, אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לֵה' . (ויקרא ג, א-ה)

זבח שלמים, נדבה מן הצאן ואיסור אכילת חלב ודם

וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ, לְזֶבַח שְׁלָמִים לֵה', זָכָר אוֹ נִקְבָּה תָּמִיד יִקְרִיבֶנּוּ . אִם פֶּשֶׁבֶת הוּא מִקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ, וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לִפְנֵי ה' . וְסִמֵּךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחֲטָה אוֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְנָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב . וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לֵה', חֹלְבוֹ הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֵצָה יְסִירָנָה, וְאֶת הַחֹלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת הַקָּרֵב וְאֶת כָּל הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֵב . וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת הַחֹלֶב אֲשֶׁר עָלָהּ אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִיֹּת יְסִירָנָה . וְהִקְטִירוּ הַכֹּהֲנִים הַמִּזְבֵּחַ, לֶחֶם אִשָּׁה לֵה' . (ויקרא ג, ו-יא)

מהו קורבן שלמים ומי מקריב אותו?

רש"י ע"פ מדרש תורת כוהנים: "שמטילים שלום בעולם. דבר אחר שלמים - שיש בהם שלום למזבח (שנזרק עליו הדם וניתנים עליו החלב ואימורי הבהמה), ולכוהנים (המקבלים את החזה והשוק מהקורבן) ולבעלים (האוכלים את שאר הבשר בירושלים). מביא אותו אדם שנדר על כך, כשבח או הודאה לה'.

מהו החלב ולמה הוא מוקטר?

במילון אבן שושן: חלב הוא שומן בגופם של בעלי חיים בעיקר על יד הקרביים. החלב הנמכר בשוק מופק בעיקר מן הבקר או מן הצאן ומשתמשים בו לתעשיית הנרות, סבון ועוד. הוא גם ביטוי לחלק השמן והטוב ביותר. למשל, פרעה אומר לאחי יוסף, (בראשית מה, יח), "וְאֶתְּנָה לָכֶם אֶת טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת חֶלֶב הָאָרֶץ". החלב של בקר וצאן, שמותרים כקורבן, אסור באכילה ליהודים, בחיוב כרת.

מהי קֶאֱלִיָּה בצאן ולמה היא מוקטרת?

קֶאֱלִיָּה היא הזנב השמן והרך של הכבשה. משקל האליה אצל הכבשה מגיע עד 6 ק"ג ואצל האיל עד 10 ק"ג. תפקיד האליה לשמש מאגר מזון לכבשה בעונה של מחסור, בדומה לדבשת אצל הגמל. האליה נחשבת כבשר משובח ועל כן נוצר הביטוי בתלמוד הבבלי (מסכת ראש השנה, יז), א), אֵלֶיָּה וקוץ בה – ופירושו: דבר הנראה על פניו כטוב ומועיל, אך יש בו גם חסרון. זנב הכבש טעים למאכל, אבל פעמים רבות נתקעים בו קוצים.

וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי ה'. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְנָזַקוּ בְּנֵי אֹהֶל־עֶזְרָא אֶת דָּמָו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב. וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשָּׁה לֵה', אֶת הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקָּרֶב וְאֶת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֶב. וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִית וְאֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶהֶן אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶלִים וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִית וְסִירְנָה. וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַרִיחַ נִיחַח, כָּל חֶלֶב לֵה'. חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ. (ויקרא ג, יב-טז)

למה אסור לאכול חֶלֶב ודם של בהמה המותרת בהקרבה?

תשובה אפשרית היא שהחֶלֶב של בקר וצאן מסוגל לכפר על נפשות בני ישראל. על כן, אכילתו מהווה כעין מעילה בקודש. התייחסנו לעיל בפרק א, לאיסור אכילת דם, השייך לכל סוגי הבהמות והחיות.

סיכום פרק ג

בפרק זה הכרנו את קורבן השלמים המובא כנדבה. "שלמים" – שמטיל שלום בעולם ושיש בו חלק למזבח (החלב והדם), חלק לכוהנים (החזה והשוק), והשאר נאכל ע"י הבעלים. אסור לאכול חלב ודם, שכן הם מיועדים לכפר בקורבן על ישראל.

פרק ד – מהו קורבן חטאת ומתי מביאים אותו? ; קורבנות החטאת של הכהן הגדול, של הסנהדרין, של המלך ושל היחיד

מהו קורבן חטאת ומתי מביאים אותו? ; קורבן חטאת של הכהן הגדול

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל לאמר: נפש כי תחטא בשגגה מפל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה. אם הפה המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה', לחטאת. והביא את הפר אל פתח אהל מועד לפני ה' וסמך את ידו על ראש הפר ושחט את הפר לפני ה'. ולקח הפה המשיח מדם הפר והביא אתו אל אהל מועד. וטבל הפה את אצבעו בדם והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרכת הקדש. ונתן הפה מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה, אשר פתח אהל מועד. ואת כל חלב פר החטאת ירים ממנו את החלב המכסה על הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב. ואת שתי הפלית ואת החלב אשר עליהן אשר על הפסלים ואת היתרת על הכבד על הפליות וסירנה. פאשר יורם משור זבח השלמים והקטירם הפה על מזבח העלה. ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל פרעיו וקרבו ופרשו. והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן ושרף אתו על עצים באש על שפך הדשן ושרף. (ויקרא ד, א-יב)

מהו קורבן חטאת ומתי מביאים אותו?

קורבן חטאת מובא בדרך כלל ככפרה על חטאים שונים, וכן כחלק מקורבן המוסף במועדים. חטאת רגילה, המובאת כקורבן יחיד של אדם פרטי, מובאת על ידי יהודי אשר חטא בשוגג, בעבירה מסוג לא תעשה, שעונשה על העבירה, אילו נעשתה בזדון, הוא כרת, (כגון חילול שבת בשוגג, או אכילת חלב בשוגג). אחרי נתינת הדם והקטרת החלב והאימורים על המזבח, הבשר נאכל בעזרה של בית המקדש, ע"י כהני המשמרת.

מיהו הכהן המשיח ועל מה הוא צריך להביא חטאת?

הכהן המשיח הוא הכהן הגדול, שנמשח לתפקיד. הכהן הגדול הינו אדם ציבורי ומעשיו משפיעים על כל העם, שכן קורבנות העם תלויים בו. מסיבה זו כותבת התורה בפסוק ג: "אם הפה המשיח יחטא לאשמת העם". כאשר הכהן המשיח חוטא הרי דבר זה גורם אשמה לעם. בניגוד לאדם רגיל שחטא, שמביא כבשה או שעירה, הרי שכהן גדול שחטא מביא פר להקרבה, כקורבן ציבור, בדיוק כמו במקרה של בית דין שטעה בהוראת הלכה. ראו בהמשך. (ויקיפדיה).

כאמור, לפי הגמרא במסכת כריתות כג, קורבן חטאת בא על דבר שנעשה בשוגג, שאילו נעשה במזיד, חייבים עליו כרת. לדוגמה, חילול שבת, גלוי עריות, אכילה ביום כיפור, אכילת חמץ בפסח. זה יכול לקרות לדוגמה, במקרה של שכחה זמנית שהיום שבת או שאותה מלאכה אסורה, או שחשב בטעות שכבר יצאה השבת, או שחשב שיום כיפור כבר הסתיים ואכל. לפי הרמב"ן, גם כאשר הנפש שוגגת, כלומר כשנעברה עבירה בשגגה, שלא ביודעין, על האדם לכפר על נפשו לפני ה' ע"י הבאת קורבן החטאת ולא להתעלם מהעבירה. הרב שמשון רפאל הירש מסביר שגם השוגג חוטא ע"י היסח הדעת. אילו נזהר יותר, או שאל משהו, לא היה טועה. שגגה יכולה להתרחש גם כאשר החוטא לא ידע שמהו אסור וכפי שידוע, אי ידיעת החוק אינה פוטרת.

למה הכהן הגדול צריך להזות מדם החטאת 7 פעמים על הפרוכת ועל קרנות מזבח הקטורת ולשרוף את הפר מחוץ למשכן?

לא נמצאה לכך תשובה, אך כידוע, המספר 7 קשור לעולם הבריאה – הטבעי, שיש לתקנו תמיד מפגמים. סוג חטאת זה נקרא "חטאת פנימית", כי מכניסים את הדם פנימה להיכל. יתכן שזה כדי לכפר על הפרוכת ועל מזבח הקטורת, שעבודת הכהן בהם, נפגמה משגגתו הפרטית, ולמעשה נגרם פגם לכל עם ישראל, שהכהן הגדול מייצג אותו כלפי האלוקים. מעניין שאותו הקורבן מוקרב גם ביום הכיפורים, כדי לכפר על שגגות הכהן הגדול.

קורבן חטאת של הציבור

וְאִם כָּל עַדַּת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנַעֲלָם דְּבַר מַעֲשֵׂי הַקֹּהֵל וַעֲשׂוּ אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשָׁמוּ. וְנוֹדַעַה הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בֶּקָר לַחֲטָאתָ וְהִבִּיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד. וְסָמְכוּ זָקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר לִפְנֵי ה' וְשִׁחַט אֶת הַפֶּר לִפְנֵי ה'. וְהִבִּיא הַפֶּה הַמְּשִׁיחַ מִדַּם הַפֶּר אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. וְטָבַל הַפֶּה אֶצְבָּעוֹ מִן הַדָּם וְהִזָּה שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי הַפֶּרֶכֶת. וּמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה, אֲשֶׁר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְאֶת כָּל חֲלָבֵי יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ. וַעֲשֵׂה לֶפֶר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לֶפֶר הַחֲטָאתָ כִּן יַעֲשֶׂה לוֹ, וְכִפֹּר עֲלֵהֶם הַפֶּה וְנִסְלַח לָהֶם. וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר הָרִאשׁוֹן, חֲטָאת הַקֹּהֵל הוּא. (ויקרא ד, יג-כא)

איך כל עדת ישראל יכולה לשגות? מה הכוונה ש"נצלם דְּכָר מְעִינֵי הַקֹּהֵל" ואחר כך "נודעה החטאת"?

לפי רש"י, מדובר במקרה שחברי הסנהדרין טעו להורות היתר באחת ממצוות הלא תעשה שבתורה, שהעונש עליהן כרת, ואחר כך רוב הציבור עשה על פיהם. הרמב"ן מוסיף, שאחרי שיודע החטא, על זקני העדה להביא את הקורבן. גם כאן, יש צורך בקורבן כי רוב הציבור הוכשל ע"י ההוראה השגויה.

קורבן חטאת הנשיא

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא, וַעֲשֶׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ, בַּשִּׁגְגָה וְאָשָׁם. או הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֵלָה לִפְנֵי ה' - חַטָּאת הוּא. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֵלָה וְאֵת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֵלָה. וְאֵת כָּל חֲלָבֹו יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים, וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ. (ויקרא ד, כב-כו)

מי זה הנשיא שחטא ולמה פותחת הפסקה רק כאן במלה "אשר"?

הנשיא הוא המלך. פירש רש"י ע"פ דברי רבי יוחנן בן זכאי במדרש תורת כוהנים, ובמסכת הוריות, י, א: "אשר" מלשון אשרי. אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר כשמתחרט על זדונותיו". המלך הוא הדמות הציבורית, רם המעלה ביותר, ועליו לשמש דוגמה לעם. לפי הספורנו הכוונה, "כאשר נשיא יחטא", כי אמנם זה דבר מצוי שיחטא. מי כמונו יודעים עד כמה בעלי שררה ושלטון קרובים לחטוא, ולא תמיד בשגגה. גם נשיא המדינה וראש ממשלה הורשעו ונכנסו לכלא, אולי מבלי שהביעו צער על החטא. מעטים הם המשמשים דוגמה לציבור.

מה הכוונה "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בָּהּ"?

הכוונה היא שמראש הוא ידע שהמעשה אסור אך בזמן ביצועו שכח, ואחר כך נזכר שעשה מעשה שאסור לעשותו או שאחרים הודיעו לו.

קורבן חטאת של הדיוט

וְאִם נָפֶשׁ אֶחָת תִּחְטָא בַּשִּׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ, בַּעֲשֹׂתָהּ אֶחָת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשָׁם. או הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים תָּמִים וְנָקְבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם הָעֵלָה.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קֶרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת כָּל דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵת כָּל חֲלֵבָה יִסִּיר, כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים, וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַרִיחַ נִיחַח לַה', וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ. (ויקרא ד, כז-לא)

וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ - מִי זֶה עִם הָאָרֶץ?

הבטוי "עם הארץ" כולל את כל הכוהנים ההדיוטות, וכל הלויים וישראלים, דהיינו, כל העם, פרט לכהן גדול או המלך. ללא קשר לכך, "עם הארץ" הוא גם כינוי מתקופת בית שני, למעמד חברתי של יהודים שלא היו בקיאים בהלכה ובדינים, בניגוד למעמד ה"חברים" שהיו בקיאים. גם היום "עם הארץ" הוא כנוי למי שלא יודע כמעט את התורה והמצוות, וממילא לא מקיים מצוות כהלכה.

וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לַחֲטָאת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאָנָהּ. וְסִמָּךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לַחֲטָאת בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֹלָה. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קֶרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת כָּל דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵת כָּל חֲלֵבָה יִסִּיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֶּשֶׁב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי ה' וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ. (ויקרא ד, לב-לה)

איך אפשר לדעת האם העבירה נעשתה בשגגה או בזדון? הרי אפשר לשקר.

כותב הרמב"ם (משנה תורה, הלכות סנהדרין, פרק יב, ג), "אף אם אמר (אחרי ששני עדים התרו בו): יודע אני שאסור ויודע אני מה העונש הצפוי לי, למרות זאת אם לא אמר "על מנת כן אני עושה" (דהיינו - למרות שאני יודע שאסור, אני עושה), אין מענישים אותו לא בעונשי מיתה ולא בעונשי מלקות". הוא לא בגדר "שוגג", החייב להביא קורבן חטאת, כי התרו בו, אך גם לא בגדר מזיד, כי לא אמר בהתרסה, "על מנת כן אני עושה".

לפי זה, רק אם התרו בו ואמרו לו מה העונש הצפוי לו אם יבצע את העברה, והוא אומר "על מנת כן אני עושה", כלומר שהוא מוכן להיענש, אפשר לדון אותו כמזיד. יוצא שנדיר למדי שנדונו ונענשו אנשים כמזידים. אם לא התקיימו התנאים האלה, הוא איננו שוגג ולא מזיד, אך בכל זאת, ע"פ משפט המלך, ניתן להעניש אותו בעונש אחר, כמו מאסר.

סיכום פרק ד

בפרק זה הכרנו את קורבנות החטאת המובא ככפרה על עבירות חמורות כגון חילול שבת, גלוי עריות, אכילת חמץ בפסח, שנעברו בשגגה. ראינו שיש צורך בכפרה גם במקרה של עבירה בשוגג, המעידה על חוסר זהירות והיסח דעת. ראינו את הקורבנות השונים של הכהן הגדול, של הסנהדרין שהתיר בשגגה, איסור חמור והטעה את הציבור, של המלך ששגג והתוודע על חטאו, ושל היחיד.

פרק ה - קורבן העולה ויורד של העשיר והדל; למה זה נקרא קורבן עולה ויורד?; באיזה מקרים מביאים אותו?; קרבנו של הדל שבדלים; אשם מעילות בנוסף לקרן וקנס; אשם תלוי; אשם גזילות; האם הנביאים התנגדו לקורבנות?

קורבן עולה ויורד של עשיר ושל דל

וּנְפֹשׁ כִּי תִחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע, אִם לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבַר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרִץ טָמֵא וְנֶעְלָם מִמֶּנּוּ, וְהוּא טָמֵא וְאָשָׁם. אוֹ כִּי יִגַּע בְּטָמְאֵת אָדָם לְכָל טָמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטָּמֵא בָּהּ וְנֶעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשִׁפְתֶּיךָ לְהִרְעוֹ אוֹ לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה וְנֶעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם לְאַחַת מֵאלֹהִים. וְהָיָה כִּי יִאָשֵׁם לְאַחַת מֵאלֹהִים, וְהִתְנַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ. וְהָבִיֵּא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, נִקְבָּה מִן הַצֹּאן, כְּשִׁבָּה אוֹ שְׁעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת, וְכִפָּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ. וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׂה וְהָבִיֵּא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא, שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לַה', אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה. וְהָבִיֵּא אֹתָם אֶל הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה, וּמָלַק אֶת רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל. וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנֶּשֶׂאֶר בְּדָם יִמָּצֵה אֶל יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ, חַטָּאת הוּא. וְאֵת הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט, וְכִפָּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ. (ויקרא ה, א-י)

איך נקרא קורבן החטאת המתואר לעיל?

הוא נקרא קורבן עולה ויורד, כי הקורבן משתנה לפי המצב הכלכלי של החוטא, העשיר מביא כשבה או עז, העני (הדל) מביא 2 ציפורים והעני ביותר – מנחת סולת.

באיזה מקרים צריכים להביא קורבן עולה ויורד?

1. שבועת העדות. "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים" - הכוונה שאם אדם היה עד לאירוע כלשהו ומי שהיה מעורב בו, (תובע או נתבע), השביע את העד בשם ה', שעליו למסור עדות שיכול להועיל לו בבית הדין, ולמרות שהסכים, לאחר מכן הכחיש העד בשקר שבכלל היה עד למקרה. לאחר שחוזר בתשובה מהכחשתו, עליו להביא קורבן עולה ויורד. אותו הדין מתייחס גם למי שהיה עד להתרחשות כלשהי בדיני ממונות, וכשהתבקש ע"י בית הדין להעיד על כך לטובת אחד הצדדים, שיקר ונשבע בשם ה' שאינו יודע דבר. ההלכה קובעת שלצורך כפרה על עבירה זו, חייב הנשבע, אחרי שחזר בתשובה משבועתו השקרית, להביא קורבן אשם עולה ויורד. לעומת זאת, מי שהיה

עד לפשע שקשור לדיני נפשות, כגון מעשה רצח או חטיפה, חייב בעיקרון לגשת ולמסור עדות מיוזמתו ולא רק אם נדרש לכך ע"י בית הדין.

2. טומאת נבלה - "או נפש אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבַר טָמֵא", ולאחר שנטמא בטומאת נבלה, אכל בשגגה מהקודשים או שנכנס בטעות למקדש, שהוא דבר שזדונו ענוש כרת. אין כל עוון בנגיעה בדבר טמא בפני עצמו, אלא רק באכילת דבר קדוש כמו תרומה או בשר קורבנות, או להיכנס למקדש, כשהוא טמא, והוא חייב בקורבן.

3. טומאת מת אדם - בדומה למקרה הקודם, המדבר בטומאת נבלה או שרץ, כאן - "או כי יִגַּע בְּטָמֵאת אָדָם לְכָל טָמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם". מדובר במקרה שנטמא בטומאת מת אדם – לדוגמה, שנגע במת או בעצם או בקבר ושכח שהוא טמא מת ונכנס למקדש או אכל בשר קודש ואחר כך נזכר שהוא טמא, יהיה חייב בקורבן.

4. שבועת ביטוי. "או נפש כי תִּשָּׁבַע לְבַטָּא בְּשִׁפְתֶּיךָ לְהָרַע אוּ לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה". מדובר במקרה שאדם נשבע להרע לעצמו כגון לא לאכול משהו, או להיטיב לעצמו - כגון שיאכל משהו, ושכח את השבועה ועבר על שבועתו, שצריך להביא קורבן. גם מי שנשבע לשקר, מתוך שכחה, על מה שכבר עשה, שכבר הרע או שהיטיב לעצמו, צריך להביא קורבן.

כפי שנראה בהמשך, ישנם שני סוגים נוספים, שנקראים לעתים גם הם "קורבן עולה ויורד": קורבן יולדת וקורבן מצורע. בקורבנות אלו יש שתי ברירות חיוב בלבד – לעשיר ולדל.

למה דווקא במקרים אלה יש התייחסות למצבו הכלכלי של החוטא?

מפרש הרמב"ן שיתכן שהטעם לגבי שבועות מפני שאינן בחיוב כרת, ובטומאת המקדש וקדשיו, מפני שהוא טועה בדבר מצוה, כי הכהן האוכל קדשים והבא למקדש להשתחוות או להקריב קורבן, "עוסק במצווה ודעתו לשמים, ולפיכך אע"פ שחטא בשכחת הטומאה שעליו, הרבה לו הכתוב כפרות", (לפי מצבו הכלכלי). על כן התורה הקלה לעניים.

מה דינו היום של עד המסרב למסור עדות בבית משפט, לפי החוק הישראלי?

מי שכבר נחקר במשטרה ומתבקש למסור עדות בבית משפט, הרי הסירוב לכך הוא עבירה פלילית לפי סעיף 241 לחוק העונשין (עד שנתיים מאסר) ועבירה לפי פקודת ביזיון בית משפט. מי שמסרב למסור עדות במשטרה, הרי כעד, לא מוקנית זכות שתיקה, אלא יש אפשרות לסרב לענות על שאלות שהתשובה עליהן עלולה להפליל אותו בעבירה פלילית. בכל מקרה אחר, אפשר לראות בכך שיבוש מהלכי משפט, עבירה לפי סעיף 244 לחוק העונשין, הקובעת כי "העושה דבר בכוונה

למנוע או הכשיל הליך שיפוטי .. בין בהעלמת ראיות ובין בדרך אחרת, דינו מאסר שלוש שנים כאשר "הליך שיפוטי" מוגדר: לרבות חקירה פלילית.

שוב רואים שבחוק הישראלי, אין קשר בין העבירה לבין העונש. העד לא צריך לפצות את מי שנפגע מאי – מתן העדות.

מקור: lawforums.co.il/SingleMessage.aspx?MessageID=681193

מה הדין של המסרב להעיד לפי המשפט העברי?

הוא נקרא "הכובש עדותו" הנחשב עבירה חמורה. בדיני שמים הוא חייב לפצות את הנפגע מכך שלא העיד, בשווי הכספי של ההפסד שנגרם לו ע"י אי מסירת העדות. עם זאת, בית הדין אינו יכול לכפות עליו את תשלום הפצוי, מפני שע"פ המשפט העברי נדרשת עדות בשני עדים לפחות.

האם מותר להיכנס היום לתחום בית המקדש בהר הבית? אם לא, מה העונש על הנכנס?

הקדושה באין מקדש

הפוסקים הראשונים נחלקו בשאלה אם קדושת המקום חלה על מקום המקדש והר הבית גם לאחר החורבן. דעת המיעוט היא כי הקדושה עומדת בעינה, וכך פסקו הרמב"ם והתוספות. לעומתם, פסק הראב"ד - (רבי אברהם בן דוד, צרפת, המאה ה-12), שאין איסור כרת בכניסה למקום המקדש בזמן הזה, והמאירי אף ציין כי "המנהג פשוט להיכנס לשם". הרב שלמה גורן בספרו 'הר הבית' טוען כי רוב הראשונים כמו הריטב"א, הרס"ג, הרמב"ן, רש"י, הרשב"א כולם סוברים כי קדושת ירושלים והמקדש פסקה עם החורבן, אולם נשאר רושם הקדושה, (הרב קוק, משפט כהן, תשובה צ"ו).

ממסמכים מהגניזה הקהירית ידוע על בית כנסת שהוקם בהר הבית בחלקו המערבי (קרוב לשער המוגרבים). באגרת שכתב הרמב"ם וכן בסוף פירוש הגמרא שלו למסכת ברכות (כתב יד פריז) הוא מתאר כיצד ביקר שם ונכנס למקום שנקרא 'הבית הגדול והקדוש'. יש האומרים כי לא סביר שכוונתו לבית המקדש משום שהוא עצמו פוסק שהכניסה אליו אסורה. מקובל להבין שכוונתו שנכנס להר הבית, ועמד נוכח חורבות 'הבית הגדול והקדוש'. עדות זו של הרמב"ם מגובה גם באגרות אחרות שלו, באחת מהן הוא מספר על עצמו ומשפחתו ש"ארבעתנו הלכנו בבית ה' ברגש".

הכניסה להר הבית היום

אחר כיבוש הר הבית במלחמת ששת הימים הוציאה הרבנות הראשית הוראת שעה הקובעת איסור עלייה גורף לכל מתחם הר הבית, שמא יכנסו למקום המקדש, הכרוך בעונש כרת, שכן אסור לטמא מת להיכנס למקום המקדש ועונשו כרת. היום כולנו בחזקת טמאי מת, ובהעדר אפר הפרה

האדומה אין אפשרות להיטהר. לטענת האוסרים, זיהוי מקום המקדש עצמו עדיין איננו ידוע ולכן יש חשש מאיסור כרת בכל הר הבית. (כאמור לעיל, לדעת רוב הפוסקים הראשונים, אין איסור כרת בזמן הזה).

יש מספר רבנים המתירים להיכנס לקצוות החיצוניות של הר הבית, מחוץ לחיל המקיף את שטח המקדש עצמו, אחרי טהרה במקווה ועם נעליים בלי עור. טיעוניהם ההלכתיים מתבססים לרוב על המדידות שביצע הרב שלמה גורן לאחר מלחמת ששת הימים, המבחינים בין תחום המקדש עצמו, שאליו אסור להיכנס, בהיותנו טמאי מתים, לבין השטחים שהוספו להר הבית ע"ה המלך הורדוס, אשר הרחיב מאוד את ההר, שאליהם מותר להיכנס. לדעת המתירים, מותר וזו אף מצוה, להתפלל במקום הקדוש.

יצוין שעל פי ההלכה, אף למוסלמים ולשאר הנוכרים אסור להיכנס למקום המקדש, כמו ליהודים, אך מסיבות פוליטיות, הממשלה והמשטרה אינם אוכפים את האיסור. ראו התייחסות גם בספר שמות.

קורבן עולה ויורד של הדל שבדלים

וְאִם לֹא תִשָּׂיג יָדוֹ לְשִׁמְתֵי תָרִים אוֹ לְשָׁנִי בְּנֵי יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא, עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה סֵלֶת לַחֲטָאתוֹ, לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לִבְנָה, כִּי חֲטָאת הוּא. וְהֵבִיֵּא אֶל הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קֶמֶצוֹ אֶת אֲזִנֵּי הָאֶזְרָתָהּ, וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַתָּה, עַל אֲשֵׁי ה', חֲטָאת הוּא. וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ, וְהִיָּתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה. (ויקרא ה, יא-יג)

קורבן אשם מעילות

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. נִפְשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה מִקִּדְשֵׁי ה', וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה', אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם. וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ. (ויקרא ה, יד-טז)

מהי המעילה שמדובר עליה כאן? למה המועל בשגגה בקודש צריך להביא, בנוסף לקורבן אשם, גם הקרן וקנס חמישית לכהן?

מדובר במי שנהנה בשגגה מההקדש, כגון בשר קדשים, או תרומה וכדומה, כאשר איננו כהן.

הקורבן הוא לכפרה על המעילה, אך אין הוא פוטר מהחזרת שווי המעילה להקדש. בגלל חומרת המעשה של מעילה בקודשי ה', אף שנעשה בשגגה, עליו להוסיף חמישית מעבר לקרן. דווקא למועל במזיד אין כפרה, בגלל חומרת המעשה, ועליו רק להחזיר את הקרן של שווי המעילה, ללא חומש וקורבן.

קורבן אשם תלוי

וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וְעָשְׂתָה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאָשָׁם, וְנָשָׂא עֹנָו. וְהָבִיִּיא אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ. אָשָׁם הוּא, אָשָׁם אָשָׁם לֵה'. (ויקרא ה, יז-יט)

מה ההבדל בין האשם הזה לבין חטאת או אשם מעילות?

רש"י מסביר שמזה שכתוב "ולא ידע ואשם והביא" – שכאן מדובר במי שיש לו ספק אם ביצע בשוגג, עבירה שעונשה כרת אילו נעשתה במזיד. לדוגמה: היו לפניו חתיכות חֶלֶב (שאסור לאכול) ושומן (שמותר) והוא חשב ששתיהן שומן ואכל אחת מהחתיכות והשליך את השניה לזבל. אחר כך אמרו לו שאחת מהחתיכות הייתה של חֶלֶב אך הוא ולא יודע אם אכל חֶלֶב או שומן.

דוגמה נוספת: מי שעשה בשבת מלאכה בשוגג, ואינו יודע אם עשה אותה לפני או אחרי כניסת השבת.

במקרה זה עליו להביא קורבן "אשם תלוי" אשר מגן עליו כל זמן שלא נודע לו אם חטא או לא. אם יודע לו לאחר זמן שאכן חטא, עליו להביא קורבן חטאת רגיל. רש"י מוסיף ממדרש תורת כוהנים: "ולא ידע ואשם ונשא עונו", רבי יוסי הגלילי אומר: הרי הכתוב (בתורה) העניש את מי שלא ידע אם עשה עבירה בשוגג, (וקרא לו אשם ונושא עוון). על אחת כמה וכמה שיעניש את שידע שעשה עוון, אפילו בשוגג.

שוב החיוב בקורבן בא בגלל חוסר זהירותו והיסח דעתו של האדם.

קורבן אשם גזילות

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מַעַל בָּהּ וְכִחֹשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשּׁוּמָת יָד אוֹ בְּגִזְל, אוֹ עָשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ. אוֹ מָצָא אֶבֶדָה וְכִחֹשׁ בָּהּ וְנִשְׁפַּע עַל שִׁקְר, עַל אֶחָת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטָּא בְּהִנָּה. וְהָיָה כִּי יִחַטָּא וְאָשָׁם, וְהָשִׁיב אֶת הַגִּזְלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת הָעֹשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת הַפִּקְדוֹן אֲשֶׁר הִפְקִד אֹתוֹ, אוֹ אֶת הָאֶבֶדָה אֲשֶׁר מָצָא.

או מפל אשר ישבע עליו לשקר - ושלם אתו בראשו ותמשתיו יסף עליו, לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערךך לאשם אל הכהן. וכפר עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו, על אחת מפל אשר יעשה לאשמה בה. (ויקרא ה, כ-כו)

למה המכחש בפקדון עמיתו או הגזול ממנו, נקרא מועל בה? הרי זה בין שני בני אדם?

קודם כל, מדובר במי שגזל רכוש של חברו, או עשק אותו ונמנע מלשלם לו את חובו, ועוד כופר באשמה ונשבע על כך בשקר בשם ה', בין אם גזל ונשבע בשוגג ובין אם גזל ונשבע במזיד. ברור שיש בכך מעילה בה'. רש"י מביא ממדרש תורת כוהנים: אמר רבי עקיבא: מה תלמוד לומר "ומעלה מעל בה'" (מה זה קשור לה')? לפי שכל המלווה והלווה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר. לפיכך בזמן שהוא מכחש, מכחש בעדים ובשטר. אבל המפקיד אצל חברו ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם (הקב"ה). לפיכך כשמקבל הפקדון מכחש, מכחש בשלישי שביניהם.

הרש"ר הירש אומר שעצם שבועת השקר בשם ה' מהווה מעילה בה'. הוא בעצם מנצל את הקודש, (שם ה'), לצרכיו האישיים השקריים. נציין שאילולא נשבע לשקר, היה חייב להחזיר את הגזולה בלבד ולא להביא קורבן בנוסף.

מה דינו של הנשבע לשקר על מה ששייך לעמיתו וטוען שזה שלו?

רש"י מפרש: "כִּי יִחַטֵּא וְאָשָׁם", (ע"פ מסכת שבועות, כד), כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ובדעתו להתוודות כי חטא ואשם, עליו קודם כל להחזיר למי שהרכוש שייך לו, את שווי הקרן וקנס חומש של 25%, ורק אחר כך להביא קורבן אשם גזלות.

למה בנוסף להחזר ולקנס, הוא צריך להביא קורבן אשם?

ההחזר והקנס אמנם מפצים את הנגזל, אך אינם מהווים כפרה וטהרה משבועת השקר בשם ה'.

מה דינו של הגזול כספו או רכוש מאחר, לפי החוק הישראלי?

חוק העונשין של מדינת ישראל אינו אוסר על ה"גזל", אלא על עבירת הגניבה, שיסודותיה דומים. בסעיף 383 לחוק העונשים נקבע כי:
אדם גונב דבר אם הוא —

(1) נוטל ונושא דבר הניתן להיגנב, בלי הסכמת הבעל, במרמה ובלי תביעת זכות בתום לב, כשהוא מתכוון בשעת הנטילה לשלול את הדבר מבעלו שלילת קבע;

(2) בהיותו מחזיק כדין דבר הניתן להיגנב, בפקדון או בבעלות חלקית, הוא שולח יד בו במרמה לשימושו שלו או של אחר שאינו בעל הדבר.

הגונב, דינו מאסר שלוש שנים.

עוולת הגזל ועבירת הגניבה הם חיקוקים שמקורם ההיסטורי במשפט האנגלי, והקשר שלהם אל המושג ההלכתי, קלוש.

נשים לב שבניגוד לתורה, החוק אינו קובע שעל הגוזל/ גנב להחזיר את הגזלה לנגזל.

למה חלק מהנביאים כמו שמואל, ישעיהו וירמיהו, יצאו נגד הקרבת קורבנות?

הם לא טענו שאין מקום לקורבנות. הטענה הייתה שאם בני ישראל עושים עוול ולא מקיימים את המצוות שבין אדם לחברו, אז אין טעם להקריב קורבנות. שמואל הנביא אומר לשאול (ש'א, טו, כב): "הֲחִפְּץ לֵה' בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים, כְּשֹׁמֵעַ, בְּקוֹל ה': הֲנֵה שָׁמַע מְזִבַּח טוֹב, לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים", כלומר שאין טעם להקריב קורבן מבלי לשמוע לקול ה'. ישעיהו אומר (א, יא): "לָמָּה לִּי רֹב זְבָחִים יֹאמַר ה', שְׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים; וְדָם פָּרִים וְכִבְשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חִפְצָתִי". הוא מוסיף בפסוק טז: "רָחֲצוּ, הַזְכּוֹ הִסִּירוּ רֵעַ מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגִיד עֵינַי: חִדְּלוּ הָרַע. לְמַדּוֹ הֵיטֵב דָּרְשׁוּ מִשְׁפָּט, אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ; שִׁפְטוּ יְתוֹם, רִיבוֹ אֶלְמָנָה".

ירמיהו (ו, כ) אומר: "עֲלוֹתֵיכֶם לֹא לְרָצוֹן, וּזְבָחֵיכֶם לֹא עֲרֹבוּ לִי", אך אח"כ אומר (יז, כו): וְכֹא מַעֲרִי יְהוּדָה וּמִסְבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וּמֵאֶרֶץ בְּנֵימִן וּמִן הַשְּׂפֵלָה וּמִן הָהָר וּמִן הַנֶּגֶב, מִבָּאִים עוֹלָה וּזְבַח וּמִנְחָה וּלְבֹנָה וּמִבָּאֵי תוֹדָה בֵּית ה'. וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְבִלְתִּי שְׂאֵת מִשָּׂא וְכֹא בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּשַׁעֲרֵיהָ וְאָכְלָה אֶרְמֹנוֹת יְרוּשָׁלַם וְלֹא תִכָּהֵן".

מזה ברור שהנביאים לא יצאו נגד עצם הקרבת הקורבנות אלא נגד כוונה פסולה שמספיק להקריב קורבן באופן טכני על מנת "לשמור על יחסים טובים עם הקב"ה", תוך כדי ביצוע עוולות בין אדם לחברו. אם הקורבן בא מתוך כוונה טהורה וקיום המצוות, במיוחד אלה שבין האדם לחברו, אזי הקורבן היא מצווה חשובה ורצויה.

האם זה לא אכזרי וברברי לשחוט בעלי חיים ולשרוף אותם על המזבח? מה הם אשמים?

ברוב הקורבנות, פרט לעולה, רק הדם, החלב ואימורים פנימיים מסוימים, שאינם אכילים ממילא, מוקטרים על המזבח ובשר הקורבן נאכל ע"י הכוהנים ו/או בעלי הקורבן.

גם לגבי קורבן עולה, שאיבריו נשרפים כליל על המזבח, (פרט לעור הבהמה הניתן לכהן), טענת האכזריות או הברבריות היא צבועה במידה רבה. הרי רוב בני האדם קונים בשר בעלי חיים שנשחטו או הומתו, ומבשלים או צולים אותו לצורך מאכל וזה נחשב דבר מקובל. אם שוחטים את הבהמה ולא צולים אותה לשם סיפוק התיאבון, אלא משאירים אותה על האש, לשם מצווה,

למה זה נחשב לא מוסרי או ברברי? האם קורבן לאל, במטרה של חיבור בין ארץ לשמים, חשוב פחות מסיפוק תאוות האכילה?

איך מכפרים היום על עוונות או מודים לה' על טובה או נס?

הנסיון לכפר על עוונות נעשה בעיקר בחודש אלול ובימים הנוראים שבהם אנשים מתחרטים ומתוודים על החטאים והעבירות שבידם, מתחייבים שלא לחזור עליהם שוב ומבקשים סליחה מה' ומרבים במתן צדקה. יחד עם זאת, אפשר לחדול מעבירה ולבקש סליחה כל יום ולא רק בתקופת הימים הנוראים. שיא בקשת הסליחה הוא ביום הכיפורים שבו מרבים להתוודות ולומר סליחות. לגבי עבירות שבין אדם לחברו, מחזירים לזולת רכוש או גזל הנמצא ברשותם ומבקשים סליחה ומחילה ממנו על כל פגיעה בו.

נאמר במסכת יומא, פרק ד, משנה ט: רבי ישמעאל אומר ארבעה חילוקי כפרה הן: עבר על מצוות עשה, ועשה תשובה, אינו זז ממקומו עד שמוחלים לו שנאמר (ירמיהו ג): שובו בנים שובבים - ארפא משובותיכם. (אם) עבר על מצוות לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה (בינתיים) ויום הכפורים מכפר, שנאמר (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. אם עבר על כריתות ומיתות בית דין במזיד, ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולים ויסורים שבשאר ימות השנה ממרקים, שנאמר (תהילים פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. אבל מי שנתחלל בו שם שמים מזיד, ועשה תשובה, אין כח בתשובה לתלות ולא (יום הכפורים) לכפר אלא תשובה ויום הכפורים מכפרים שלישי, ויסורים מכפרים שלישי ומיתה ממרקת עם הייסורים, ועל זה נאמר (ישעיהו כב) ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכפר העון הזה לכם עד תמתי... תמתי...

מודים לה' בעיקר ע"י תפילה. כשמתעוררים בבוקר אומרים: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך". אחר כך אומרים את ברכות השחר שיש בהם משום שבח והודיה. בברכת "מודים אנחנו לך" בתפילת השמונה עשרה, מודים לה' על עצם החיים שנתן לנו ועל הנסים הנעשים לנו.

האם הקורבנות צפויים להתחדש בעתיד?

הרמב"ם כותב במשנה תורה, (הלכות מלכים ומלחמות, פרק יא, א), "המלך המשיח עתיד לעמוד, ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרים כל המשפטים בימיו, כשהיו מקודם: מקריבים קורבנות, ועושים שמיטין ויובלות ככל מצוותן האמורה בתורה".

גם בנוסח תפילת העמידה נאמר: "רצה יי אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם, והשב את העבודה (הקורבנות) לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל ברחון, ותהי לרחון תמיד עבודת ישראל עמך ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים".

על כן ברור שעל פי דברי הנביאים והאמונה היהודית, הקרבת הקורבנות צפויה לחזור לבית המקדש. למעשה ניתן להקריב קורבנות אף לפני בניין המקדש, ודי בהצבת מזבח וכיור במקומם המדויקים ובטהרה מתאימה של הכוהנים. כמובן שזה יקרה רק אחרי שיוכשרו לכך כוונות הלב של היהודים, כדי שאלה יוקרבו בכוונה נכונה ובלב שלם ע"י בני כל העמים, כדברי הנביא ישעיהו נ, ז: וְהִבִּיאֹתֶיךָ אֶל הָרִקְדָּשִׁי, וְשִׁמְחֶתֶיךָ בְּבֵית תַּפְלָתִי, עֹלֹתֶיךָ וְזִבְחֶיךָ לְרִצּוֹן, עַל מִזְבְּחִי: פִּי בֵיתִי בֵּית תַּפְלָה יִקְרָא, לְכָל הָעַמִּים.

לפי הרב קוק, בספר אגרות הראיה, יש אפשרות שבעתיד הרחוק, בני אדם יחזרו להיות צמחונים כמו האדם הראשון לפני שחטא ולא יובאו קורבנות מן החי אלא מנחות מן הצומח בלבד, ע"פ הפסוק במלאכי ג, ד: וְעֲרֹכָה, לֵה, מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם - פִּימִי עוֹלָם, וּכְשָׁנִים קִדְמֹנִית.

סיכום פרק ה

בפרק מובא קורבן עולה ויורד, סוג של קורבן אשם, המשתנה לפי מצבו הכלכלי של החוטא – העשיר מביא כשבה או שעירת עזים, העני מביא 2 תורים או בני יונה והעני ביותר מביא סולת. הוא מובא בכמה מקרים: עד הנשבע לשקר בשם ה', שאינו יודע דבר על האירוע שהוא הוזמן להעיד עליו. לאחר שהוא חוזר בתשובה מהעבירה, הוא מתוודה עליה ומביא את הקורבן. מקרים אחרים הם: טמא שאכל בשגגה בשר קדשים או תרומה, או שנכנס לתחום המקדש בהיותו טמא; או מי שנשבע לעשות או לא לעשות משהו ובטעות עבר על שבועתו. ראינו את אשם המעילות שמביא המועל בקדשים בשוגג, שעליו להחזיר את שווי המעילה להקדש ולהביא קורבן. אשם תלוי מביא מי שיש לו ספק האם עבר עבירה חמורה בשוגג. האשם התלוי "מגן" עליו עד שיוודע האם אכן עבר את העבירה ואם כן עליו להביא קורבן חטאת. אשם גזילות מביא מי שגזל רכוש של חברו או עשק אותו בזה שאינו מחזיר לו את חפצו או את כספו, ונשבע בשקר בשם ה' שאינו מחזיק את רכוש חברו. אחרי שהוא חוזר בתשובה, עליו להתוודות, להחזיר את הרכוש לחברו בתוספת קנס בשווי 25% ולהביא קורבן אשם גזילות. בנוסף, ראינו שהנביאים לא יצאו נגד עצם הבאת קורבנות, אלא התנגדו למחשבה כאילו שהקורבן מגן ומכפר, גם כאשר ממשיכים לבצע עבירות שבין אדם לחברו ובין האדם למקום. קודם יש להסיר עוולות ועבירות ולהביא קורבנות בניקיון כפיים ובכוונה טהורה.

הרעיון המרכזי של פרשת ויקרא

הרעיון המרכזי הוא קורבנות הנדבה והחובה שאדם מביא לכפרת עוונות או הבעת תודה לה', כדרך להתקרבות אל ה'. יש להביא את הקורבנות תוך כוונה טהורה וניקיון כפיים. במקרה של מעילה מהקודש או גזילה מהזולת, יש קודם כל להחזיר את שווי המעילה או הגזל ורק אחר כך להביא את הקורבן.

ראינו שהיום התפילות החליפו את הקורבנות כדרך לבקש סליחה וכפרה על עוונות או להודות לה'. יתכן שעצמת הבאת קורבן לבית המקדש, בנוסף לתפילה, היא חזקה בהרבה מתפילה בלבד.

תוספת

קין מקריב מהצומח (ימין) והבל מקריב מהחיי (שמאל). נחלת הכלל. נוצר: שנות 1800.

https://he.wikipedia.org/wiki/Cain_and_Abel.jpg

מקור: <http://www.life.com/image/50701220>

ברכות "הרוצה בתשובה" וה"סליחה" מתוך תפילת השמונה עשרה

השיבנו אבינו לתורתך,
וקרבנו מלכנו לעבודתך,
והחזירנו בתשובה שלמה לפניך.
ברוך אתה ה', הרוצה בתשובה.

סלח לנו אבינו כי חטאנו,
מחל לנו מלכנו כי פשענו,
כי אל טוב וסלח אתה,
ברוך אתה ה', חנון המרבה לסלוח

ברכת "מודים אנחנו לך" מתוך תפילת השמונה עשרה, שמתפללים שלוש פעמים ביום.

מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד,
צורנו צור חיים, מגן ישענו אתה הוא לדור ודור.
נוֹדָה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך
ועל נשמותינו הפקדות לך,

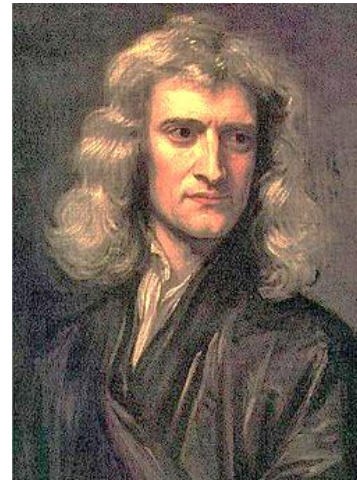
וְעַל נִסִּיךְ שֶׁבָּכַל יוֹם עִמָּנוּ,
וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבָּכַל עֵת, עָרַב וּבָקֵר וְצִהָרִים.
הַטּוֹב, כִּי לֹא פָלוּ רַחֲמֶיךָ, וְהִמָּרְחֵם כִּי לֹא תִמּוּ חֲסָדֶיךָ, כִּי מַעֲוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.
וְעַל כָּלֵם יִתְבָּרֶךְ וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא תָמִיד, שֶׁמָּךְ מִלְכָּנוּ לְעוֹלָם וָעֶד.
וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה, וְיִהְלְלוּ וְיִבְרְכוּ אֶת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת, לְעוֹלָם כִּי טוֹב,
הָאֵל יְשׁוּעָתָנוּ וְעֲזָרָתָנוּ סֵלָה, הָאֵל הַטּוֹב.
בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַטּוֹב שֶׁמָּךְ וְלָךְ נִאֲהָ לְהוֹדוֹת.

הכתבים של סר אייזק ניוטון על בית המקדש והקורבנות

סר אייזק ניוטון (באנגלית: Sir Isaac Newton; 1642–1727, היה פיזיקאי ומתמטיקאי אנגלי, אשר נחשב לאחד המדענים הגדולים והמשפיעים ביותר בכל הזמנים. חיבורו "עקרונות מתמטיים של פילוסופיית הטבע", שפורסם ב-1687, כלל תיאור של מחקריו הפיזיקליים, כגון: קינמטיקה ושלושת חוקי התנועה וכוח הכבידה, והניח את הבסיס למכניקה הקלאסית, אשר שלטה בראייה המדעית של הפיזיקה בעולם במשך כשלוש מאות שנים, ויצרה את הבסיס להנדסה המודרנית. ניוטון היה אדם מאמין, אשר השקיע, בסתר, זמן רב בחקר כתבי הקודש ובאלכימיה. הוא נולד למשפחה אנגליקנית, אולם חוקרים מודרניים סבורים שהאמונה הדתית אותה פיתח לעצמו, ושבה החזיק בסתר עד סוף ימיו, התרחקה מהאמונה האורתודוקסית. למעשה, כתב ניוטון על נושאי דת יותר משכתב על מדעי הטבע. לאחר מותו נמצאו בכתביו למעלה מ- 1,400,000 מילים בנושאי דת, יותר ממה שכתב על אלכימיה ומתמטיקה, ואפילו יותר ממה שכתב על פיזיקה ואסטרונומיה. בבית הספרים הלאומי בירושלים מצוי אוסף כתבי יד של ניוטון, המכונה "סודותיו של ניוטון" (Newton's Secrets), העוסקים בפרשנות המקרא, במבנה המשכן ובית המקדש, בחישובי קץ הימים, באלכימיה ובהיסטוריה עתיקה. אוסף זה חושף צד פחות מוכר של ניוטון – כפילוסוף דתי. בין כתביו היד מצוי גם "רשימות על המקדש היהודי" העוסק בבית המקדש ובמנהגי הפולחן בו.

לצד הישגיו הגדולים בפיזיקה, עסק ניוטון רבות גם בפרשנות תנ"כית, וניסה לבנות לוח זמנים כרונולוגי להתרחשותם של אירועים שמקובל לראותם כמיתוסים בלבד. כמלומד תנ"כי, עמל ניוטון רבות כדי לחקור את הגאומטריה המקודשת של מקדש שלמה, ונעזר במידות המקראיות של בית המקדש ושל אוהל המשכן כדי להגיע למסקנות על הקווים המנחים בבניית מבנים אלה. מקור: ויקיפדיה, אייזק_ניוטון.

אייזק ניוטון, 1689. צייר: Sir Godfrey Kneller

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:GodfreyKnellerIsaacNewton1689.jpg>

נחלת הכלל.

לדעת ניוטון, אפילו הגדרת המאסה, המגלמת את המהות החומרית הבסיסית, כפופה לחוקיות רוחנית. כל חוקי הטבע, ללא יוצא מן הכלל, כפופים לרצון הישיר של האל. משום כך, הנבואה או האלכימיה אינן שונות במהותן מכל עיסוק מדעי אחר. אלו הן דרכים שונות לחשוף את הרצון האלוהי המסתתר מאחורי התכנית האלוהית של הבריאה. האדם אשר יפענח סודות אלו הקשרים ההדדיים בין החומר והרוח ויפעל בהתאם לתגליותיו, מובטחים לו חיים טובים בעולם הזה וחיי נצח בעולם הבא.

הקורא העברי ודאי יופתע לגלות שניוטון סבר שבורא העולם בחר לגלות את סודותיו הכמוסים ביותר לעם היהודי. לדעתו, סודות הבריאה, ברמה החומרית והאנושית, כפי שהם באים לידי ביטוי בהיסטוריה, הוצפנו במידות המשכן ובתי המקדש שלנו ובטקסי הקורבנות של הכוהנים והלוויים. ניוטון טען שלעם היהודי תפקיד מרכזי בהוצאתה לפועל של התוכנית האלוהית ולכן הוא גם נושא באחריות מיוחדת.

ניוטון היה בקיא גדול בתורה, בהלכה ובתורת הסוד הקבלית. הוא האמין שחוקי הטבע האוניברסליים שחשף ותגליותיו המפורסמות באופטיקה הינם רק קצה הקרחון של ידע עתיק שהיה בעבר נחלת המיעוט הנבחר. הוא האמין שהאל הועיד לעם ישראל תפקיד מרכזי בגאולת המין האנושי כולו ולכן, שיבת היהודים למולדתם במאה העשרים היא הכרחית וחיונית לעולם כולו. בין אם היו אלו חישובי הקץ או ראיית עתיד ממש, מופלא הדבר שניוטון טען שעל פי נבואת דניאל וחזון יוחנן המטביל, היהודים יתחילו לחזור לארצם בשנות ה - 40 של המאה ה - 20. דומה, שהאיש אכן גילם את חזונו ובו עצמו התמזגו בדרך גאונית ויוצאת דופן המדע והנבואה.

מקור הספר: אייזק ניוטון ובית המקדש, עיבל לשם רמתי, הוצאת רזיאל, 2005.

leveden.blogspot.com/p/blogpage_11.html

פרשת צו

פרק ו - תורת עולת התמיד – למה החזרה; תרומת הדשן; אש תמיד על המזבח; תורת המנחה; מנחת חביתין של הכהן הגדול; תורת החטאת

תורת עולת התמיד, תרומת הדשן, חובת הבערת אש תמיד על המזבח

וַיֹּדְבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר: זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה - הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקֵדָה, עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר, וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּוָּקֵד בּוֹ. וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנָסֵי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׁרוֹ, וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ. וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מִחוּץ לַמִּחֲנֶה אֶל מְקוֹם טָהוֹר. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּוָּקֵד בּוֹ, לֹא תִכָּבֶה, וּבָעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בַּבֹּקֶר, בַּבֹּקֶר וְעֶרֶף עָלֶיהָ הָעֹלָה, וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים. אֵשׁ תָּמִיד תִּוָּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ, לֹא תִכָּבֶה. (ויקרא ו, א-ו)

למה התורה מביאה שוב את פרטי קורבן עולת התמיד? הם כבר הובאו בספר שמות, כט?

לפי רש"י, ע"פ מדרש תורת כוהנים, יש כאן פרטים נוספים. מהמילים "כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֹּקֶר", לומדים שהקטרת החלבים ואיברים יכולה להימשך כל הלילה. מהמילה "תֹּרַת" הָעֹלָה, נלמד על הפסולים להקרבה, איזה אם עלה יש להוריד ואיזה אם עלה לא יורד.

למעשה, בפרשה זו נמצאים דיני הקורבנות הנוגעים בעיקר לכוהנים, כאשר פרשת ויקרא התייחסה בעיקר לדינים הנוגעים למביא הקורבן.

למה על הכהן להחליף בגדים לפני הוצאת הדשן?

רש"י מסביר ע"פ מסכת יומא כג, "אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן את בגדי (הכהונה) שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבישל בהן קדרה לרבו, אל ימזוג בהן כוס לרבו לכן ב - "ולבש בגדים אחרים", הכוונה לבגדי כהן פחותים מהן. מתאימים את הבגדים לתפקיד.

למה האש על המזבח צריכה לבעור תמיד? מה אם יורד גשם או שלג?

אש תמיד מייצגת את הנצחיות, את הקשר עם השכינה. יש אומרים שהיא מייצגת את נשמת היהודים שצריכים לעבוד את ה' בהתלהבות של אש.

במסכת יומא כא, א, כתוב שבדרך נס "מעולם לא כיבו גשמים, אש של עצי המערכה ועשן המערכה. אפילו כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו".

תורת המנחה - פרטים נוספים

וזאת תורת המנחה - הקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח. והרים ממנו בקמצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבנה אשר על המנחה והקטיר המזבח, ריח ניחח אנפרתה לה'. והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדש, בחצר אהל מועד יאכלוה. לא תאפה חמץ, חלקם נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא, כחטאת וכאשם. כל זכר בבני אהרן יאכלנה חק עולם לזרתיכם מאשי ה'; כל אשר יגע בהם יקדש. (ויקרא ו, ז-יא)

מה הפירוש "כל אשר יגע בהם יקדש"?

רש"י (ע"פ תורת כוהנים): קדשים קלים (כמו שלמים) או חולין שיגעו במנחה ויבלעו ממנה, יקדשו להיות כמוה, שאם היא פסולה ייפסלו ואם כשרה יאכלו כחומרת המנחה.

מנחת חביתין של הכהן הגדול

וידבר ה' אל משה לאמר: זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המושח אתו, עשירת האפה סלת מנחה תמיד - מחציתה בבקר ומחציתה בערב. על מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה, תפיני מנחת פתים תקריב, ריח ניחח לה'. והפכה המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה, חק עולם לה', כליל תקטר. וכל מנחת פהן כליל תהיה, לא תאכל. (ויקרא ו, יב-טז)

למה על הכהן הגדול לאפות ולטגן מנחה מרבכת ולהקטיר אותה כליל פעמיים ביום?

ע"פ הרמב"ם במורה הנבוכים (ג, מו), מפני שאם הכהן רק יקריב קומץ ולבונה מהמנחה ויאכל את השאר, זה כאילו שהוא בעצמו לא הקריב דבר, כי את הרוב הוא אוכל. לכן עליו לשרוף את כולה.

לפי ספר החינוך, ראוי שלכהן הגדול, שהוא שליחם של ישראל כלפי הקב"ה, יהיה קורבן תמידי מיוחד משלו. הוא מקריב פעמיים ביום, קורבן כליל (שנשרף כולו), כמו קורבן התמיד, כדי לעורר אותו לעבודה.

מנחה זו מורכבת משתיים עשרה "חלות". בנוסף לכהן הגדול המקריב מנחה זו מדי יום, מקריב אותה כהן הדיוט בפעם הראשונה בה הוא עובד בבית המקדש – מנחת חינוך, שנאמר: זה קורבן

אֶתֶּרֶן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ. ע"פ פירוש הפרשן "הכתב והקבלה", (הרב יעקב צבי מקלנבורג, גרמניה, המאה ה - 19), חיוב הכהן הגדול בהבאת מנחה זו בכל יום, הוא חיוב לחנוך את עבודתו במקדש יום - יום, כאילו שזה יומו הראשון ככהן גדול.

דיני תורת החטאת – פרטים נוספים

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל אֶתֶרֶן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר: זֹאת תּוֹרַת הַחֲטָאת - בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִשְׁחַט הַחֲטָאת, לִפְנֵי ה', קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא. הִפְקֵן הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֶאֱכְלָנָהּ, בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ תֹּאכְלָהּ, בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד. כָּל אֲשֶׁר יִגַע בַּבְּשָׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזְה מִדָּמָה עַל הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזְה עָלֶיהָ, תִּכָּבֵס בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ. וְכָלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם בְּכָלִי נִחֲשֶׁת בִּשְׂלָהּ, וּמִרְקָ וְשִׁטָּף בְּמַיִם. כָּל זָכָר בַּפְּהִינִים יֹאכֵל אֹתָהּ, קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא. וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ, לֹא תֹאכְלָהּ, בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף. (ויקרא ו, יז-כג)

למה כתוב בפסוק יט שהכהן המחטא (המקריב) את החטאת יאכלנה ובפסוק כב, שכל זכר בכהנים יאכל אותה?

רש"י: "הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֶאֱכָלָנָהּ" – (כל) הראוי לעבודה, (לאו דווקא המקריב), ולא כהן שטמא בשעת זריקת דמים, שהוא אינו מקבל חלק מהבשר.

למה יש לשרוף בשר החטאת שדמה הובא אל ההיכל?

מפני שהדם מוכנס אל היכל המקדש רק בקורבנות חטאת ציבוריים חמורים: פר העלם דבר של ציבור, קורבן הכפרה של הסנהדרין, פר ושעיר על שגגת עבודה זרה, פר הכהן הגדול, פר ושעיר של יום הכיפורים. בגלל חומרת החטאת, הבשר אינו נאכל על ידי הכוהנים כמו בחטאת חיצונית, (שבו הדם אינו נכנס להיכל), ואף אינו מוקטר על המזבח (כמו בקורבן עולה). התורה קובעת שהאישים העוסקים בהוצאת החטאות הפנימיות אל מקום שריפתן מחוץ למקדש וכן העוסקים בשריפה עצמה נטמאים למשך יום אחד. גם דין זה מבליט את העובדה ששריפה זו איננה נחשבת כהעלאת קורבן. מקור: ויקיפדיה, קורבן_חטאת.

סיכום פרק ו

הפרק מביא את פרטי הדינים השייכים לקורבנות קבועים: עולת התמיד על אש תמיד שחייבת לבעור על המזבח, אולי כסמל להתלהבות הנדרשת בעבודת ה' או לקשר בין ישראל לשכינה; הוא מביא גם פרטים נוספים בנוגע לתורת המנחה, קורבן מנחת החביתין היומי של הכהן הגדול והחטאת.

פרק ז - דיני תורת האשם, תורת השלמים - שלמי תודה, נדר ונדבה; פיגול בקורבן; שוב איסור אכילת חלב ודם

פרטי דיני תורת האשם, חלק הכהן באשם, בעולה ובמנחה

וזאת תורת האשם - קדש קדשים הוא. במקום אשר ישחטו את העלה ישחטו את האשם, ואת דמו יזרק על המזבח סביב. ואת כל חלבו יקריב ממנו, את האלה ואת החלב המכסה את הקרב. ואת שתי הפלית ואת החלב אשר עליהן, אשר על הפסלים ואת היתרת על הפבד, על הפלית יסירנה. והקטיר אתם הפהן המזבחה, אשה לה', אשם הוא. כל זכר בפנהים יאכלנו, במקום קדוש יאכל, קדש קדשים הוא. פחטאת פאשם - תורה אחת להם, הפהן אשר יכפר בו לו יהיה. והפהן המקריב את עלת איש - עור העלה אשר הקריב, לפהן לו יהיה. וכל מנחה אשר תאפה בתנור, וכל נעשה במרחשת ועל מחבת, לפהן המקריב אתה לו תהיה. וכל מנחה בלולה בשמן ותרבה לכל בני אהרן תהיה, איש פאחיו. (ויקרא ז, א-י)

למה מגיע לכוהנים לקבל חלקים מהקורבנות?

המתנות לכוהנים ניתנו כשכר כנגד עבודתם במשכן ובמקדש, ובמקום נחלות שניתנו לשאר השבטים אך לא לשבט לוי. למעשה הכוהנים חולקו ל-24 משמרות, כאשר כל משמרת שירתה במקדש שבועיים בשנה, כל פעם לשבוע, מעין מילואים. אפשר להתייחס לחלקים שניתנו להם מהקורבנות כפיצוי או שכר על שירותם לטובת העם, כפי שביטוח לאומי מממן את המשרתים במילואים היום.

תורת השלמים – שלמי תודה ושלמי נדר ונדבה, איסור אכילת קדשים ע"י טמא; פיגול של קורבן

וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה'. אם על תודה יקריבנו, והקריב על זבח התודה, חלות מצות בלולת בשמן וקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרפכת, חלת בלולת בשמן. על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו. והקריב ממנו אחד מפל קרבן תרומה לה' - לפהן הזרק את דם השלמים לו יהיה. ובשור זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל – לא יניח ממנו עד בקר.

ואם נדר או נדבה זבח קרבנו, ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, והנותר ממנו יאכל. והנותר מבשר הזבח ביום השלישי, באש ישרף. ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו

ביום השלישי - לא ירצה, המקריב אתו לא יחשב לו, פגול יהיה, והנפש האכלת ממנו, עונה תשא. והבשר אשר יגע בכל טמא - לא יאכל, באש ישרף, והבשר כל טהור יאכל בשר. והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה, וטמאתו עליו, ונכרתה הנפש ההוא מעמיה. ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בבמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה, ונכרתה הנפש ההוא מעמיה. (ויקרא ז, יא-כא)

מתי מביאים קורבן תודה?

כותב רש"י: "על דבר הודאה על נס שנעשה לו: כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא - שהם צריכים להודות, שכתוב בהם במזמור תהילים קז: יודו לה' חסדו; ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחון זבחי תודה; ויספרו מעשיו ברגלם.. אם על אחת מאלה נדר שלמים, הללו הם (למעשה מוגדרים) שלמי תודה, וטעונים (הבאת) לחם, האמור בענין". לפי זה מדובר בקורבן נדבה.

היום שאין בית מקדש, הניצל מסכנה או מחלה מברך ברכת הגומל: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הגומל לחיבים טובות, שגמלני כל טוב, ופירושה שהמברך מודה לקדוש ברוך הוא, הגומל טובות אף לחייבים - כלומר למי שאין זכויותיהם מצדיקות זאת, על טובה שגמל לו. השומעים ברכה זאת עונים אמן, מי שגמלך כל טוב, הוא יגמלך כל טוב סלה. נוהגים לומר את הברכה בעיקר אחרי עליה לתורה ועליה להיאמר, בעמידה, במניין של עשרה גברים. גם יולדת ומי שחזר מנסיעה ארוכה או מחוץ לארץ, נוהגים לברך הגומל.

מה כלול בקורבן?

רש"י פירש ע"פ מסכת מנחות, דף ע"ז, שכלולים זבח שלמים של בקר או צאן, וכן שלושה מיני מצה אפויה בשמן זית, וחלות לחם חמץ. בכל מין ומין עשר חלות, בסך הכל 40 חלות - 30 של מצה ו- 10 של חמץ. הכהן העובד מקבל שוק וחזה מהזבח, חלה אחת מכל סוג, ושאר הבשר והחלות נאכלים ע"י הבעלים, משפחתו ואורחיו. יש שהציעו שהבאת המצה והחמץ ע"י בעל הקורבן מזכירה את קורבן הפסח, שגם בו יצאנו בדרך נסים, מצרה להצלה.

למה מותר לאכול את קורבן התודה רק באותו יום ובלילה, בניגוד לשלמים, שמותר לאכול גם ביום למחרת, (כמתואר בפסוק טז)?

מפרש האברבנאל: "נשיב גם כן למה הבדיל השם שלמי תודה להיותם נאכלים ליום ולילה לעומת שאר השלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד... זה כדי לפרסם את הנס. בעל שלמי תודה, כשהוא רואה ששלמיו אינם נאכלים אלא ליום ולילה עד חצות, מזמין על שלמי תודתו אחיו ואוהביו ומיודעיו לאכול ולשמוח עמו וישאלו זה את זה: על מה היה תודתו והוא יגיד להם את הנסים

והנפלאות שעשה עמו השם "וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו", (ע"פ מזמור קז). אילו היו שלמי תודה נאכלים כשאר השלמים לשני ימים ולילה אחד, לא היה בעל הקורבן מזמין שום אדם כי לשני ימים ולילה אחד, בבית אחד יאכל. אבל בראותו הבשר והלחם רב בביתו ושלא יאכל אלא ליום ולילה אחד, בהכרח יקרא רבים ממיודעיו ואחוזת מרעהו לאכול, פן יהיה ביום המחרת ללעג ולקלס לבני אדם, הרואים אותו שורף כמות גדולה מתודת שלמיו ואל אחיו ואוהביו לא קרא".

מה זה פגול? – (פסוק יח).

משמעות המלה פגול היא "תיעוב". רש"י מסביר ע"פ מדרש תורת כוהנים "וְאִם הָאֵל יֵאָכֵל וְגו', שמשמעות פגול היא, כאשר בעת השחיטה, או הקבלה, הולכה או זריקה של הדם, חושב (מתכוון) הכהן מחשבה לזרוק את הדם לאחר הזמן הקבוע לזריקת דמו, או במחשבה להקטיר את אימוריו לאחר הזמן הקבוע להקטרת אימוריו או לאכול ביום שלישי או אחרי הזמן שמותר לאכול. מהפסוק יכולנו לחשוב שהכוונה למי שאכל ממנו בפועל ביום שלישי, שהקורבן יפסל למפרע, תלמוד לומר "הַמְקַרֵּב אֹתוֹ לֹא יִחְשָׁב", (דבר הקשור למחשבה ובלשון עתיד). בשעת ההקרבה הוא כבר נפסל ולא רק ביום השלישי, וכן פירושו: בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה, (כלומר לאכול אותו אחרי הזמן המותר), ואם חשב, פיגול יהיה. לעומת זאת, קורבן שהוקרב כהלכתו במקדש ולא נאכל בזמן שמיועד לו נקרא "נותר". בשר זה גם הוא אסור באכילה ובחיוב כרת, אבל אכילתו איננה פוסלת את הקורבן רטרואקטיבית, ובעליו איננו צריך להביא קורבן חדש תחתיו.

"וְהִנֵּפֶשׁ הָאֵלֶּת מִמֶּנּוּ עֹנָה תִּשָּׂא" - אפילו אם הוא אוכל בתוך הזמן המותר אילולא מחשבת הפיגול, ישא עוון, בגלל מחשבת הפיגול. בעברית של היום קיים גם הביטוי "בשר פיגולים", שהוא בשר שאינו כשר, ובעיקר בשר של חיות כשרות שלא נשחטו כהלכה. מקור ביטוי זה בספר ישעיה (סה, ד): "הָאֵלֶּת בִּשְׂרֵי הַחֲזִיר וּמִרְק פְּגָלִים פְּלִיָּהִם", אך שם המשמעות היא "תיעוב".

מה העונש למי שאוכל קורבן פיגול? למה הוא חמור כל כך? בסך הכל מדובר במחשבה פסולה?

העונש על אכילת קורבן פיגול הוא כרת. זה נלמד בגזרה שווה ממי שאוכל נותר מקורבן רגיל (אחרי הזמן המותר). לפי ספר החינוך, מאחר שכל עניין הבאת קורבן הוא בדרך כלל לכפרת עוונות, ודרושה לכך כוונה טהורה, לא יתכן שבשעת ההקרבה, הכהן או מביא הקורבן יתכוון כבר לבצע בו עבירה של אכילה אחרי הזמן המותר. כאמור, קורבן שנאכל לאחר הזמן שמיועד לו נקרא "נותר" והבשר אסור באכילה ובחיוב כרת, אבל אכילתו איננה פוסלת את הקורבן רטרואקטיבית.

השיקול המרכזי שהנחה את חז"ל בפירוש הכתוב הוא, שלא מתקבל על הדעת שקורבן שנעשה במקדש כהלכה ייפסל רטרואקטיבית בגלל שאכילתו הייתה שלא כהלכה, אלא הפסול צריך לחול מראש. יש הסוברים שהבנת המצווה באופן זה היא הלכה למשה מסיני, ולא מסקנה מהכתובים. הלכה זו מבליטה את חשיבותה של מחשבת האדם בקיום מצוות ובייחוד בקורבנות.

סוג נוסף של מחשבה הפוסלת את הקורבן הוא כאשר הכהן חושב לאכול את הקורבן במקום שלא נועד לו. לכל קורבן יש תחום המותר לאכילה בעזרה או בירושלים. מחשבת הכהן לאכול את הקורבן מחוץ לתחום זה פוסלת את הקורבן. סוג זה נקרא "מחשבת חוץ למקומו". מחשבה זו על סטייה ממקום האכילה, חמורה פחות ממחשבה על סטייה ממסגרת הזמן, ולכן האוכל מן הקורבן אינו נענש בעונש החמור של כרת, אלא במלקות.

ספק אם קורבן נעשה פיגול במציאות, שכן, מדוע שהכהן יחשוב מחשבה מוזרה כל כך, לאכול את הבשר כעבור יומיים שכבר איננו טרי. בנוסף, מדוע שיודיע למישהו על מחשבותיו, ובמיוחד לבעל הקורבן, שהקורבן שהביא פסול הוא בגלל מחשבותיו, ושעליו להביא קורבן אחר במקום, (אלא אם כן הוא שונאו ורוצה "לחסל חשבונות"). הרבה יותר פשוט לבטל את המחשבה, גם אם עלתה בראשו, כמתעתעת ולא רצינית, כך שהקורבן לא יהפוך לפיגול. בכל מקרה, כהן שפיגל, אם עשה זאת במזיד, שידע שהקורבן נפסל בכך חייב לשלם את דמי הקורבן לבעלים, שהרי צריכים הם להביא קורבן אחר. ואפילו אם היה זה קורבן נדבה, שאין הבעלים חייבים להביא קורבן אחר תחתיו, מכל מקום מאחר ו"קשה הדבר בעיני הבעלים, שהרי רוצים הם להביא דורון", משום כך חייב הכהן המפגל לשלם את דמי הקורבן. בכל זאת, המסר של כח מחשבות פסולות להשפיע על כשרות המצוות, והחשיבות של כוונות טהורות בעת קיומן, הוא חשוב.

איסור חלב ודם

וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ. וְחֵלֶב נֶבֶלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה, וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ. כִּי כָל אֹכֵל חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַה', וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֲכָלָת מַעֲמִיָּה. וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ, בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף וּלְבְּהֵמָה. כָּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּל דָּם, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מַעֲמִיָּה. (ויקרא ז, כב-כז)

למה אסור לאכול דם ולמה האוכל במזיד חייב כרת?

לפי הרמב"ם (מורה נבוכים - חלק ג, מו), עובדי אלילים אכלו דם, למרות טומאתו, מפני שהאמינו שהוא מזון השדים, כדי שעל ידי שכולם אוכלים אותו מזון על שולחן אחד, השדים יבואו אליהם

בחלומות ויגלו להם עתידות. כדי להסיר אמונה נפסדת זאת, התורה אסרה את אכילת הדם בתכלית האיסור, וקבעה שיש להזות אותו על המזבח, ובכך יטהרו את המזבח ויכופרו עוונות. הבעיה עם נימוק זה שאינו מסביר מדוע גם היום, שעבודה זרה איננה מצויה לרוב, אסור לאכול דם.

לכן מסביר הרמב"ן (בויקרא יז, יא, שגם שם ניתנה המצווה): "כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח" - משמעות הכתוב הזה שאסור לנו הדם מפני שנתנו אותו לנו להיות על המזבח לכפר על נפשותינו, והוא חלק השם, כטעם החלב".

אחרי הביאו את דברי הרמב"ם לגבי הרחקה ממנהגי עובדי האלילים, הוא מוסיף: "ואלו דברים מיושבים, אבל הכתובים לא יורו כן, שהם אומרים תמיד בטעם האיסור, 'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ' (פסוק יד), 'כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא' (פסוק יא), וחזר במשנה תורה (דברים יב, כג) 'רַק חֵזֶק לְבָלְתִּי אֲכַל הַדָּם, כִּי הַדָּם הִוא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר'.

והראוי שנפרש בטעם איסורו, כי השם ברא כל הנבראים התחתונים לצורך האדם כי הוא לבדו מכיר את בוראו, ואף ע"פ כן לא התיר להם באכילה מתחילה אלא מהצומח לא בעלי הנפש, כפי שכתוב בפרשת בראשית (בראשית א, כט) "הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֵת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פֵרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע, לָכֶם יְהִי לְאֹכֶלָה. ואחרי המבול שניצלו ממנו בזכותו של נח, והקריב מהם קורבן, התיר להם השחיטה, כמו שנאמר (שם ט, ג) "כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הִוא חַי לָכֶם יְהִי לְאֹכֶלָה כְּרִיק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל."

מוסיף הרמב"ן שה' התיר לאדם את גופם של הבהמות והחיות לאכילתו ולהנאתו, אבל את הנפש שבהם, הדם, יש להשתמש בקורבנות לכפרה לאדם, לא שיאכלו את הדם. "כי אין ראוי לבעל נפש שיאכל נפש, כי הנפשות כולן לאל הנה, כנפש האדם וכנפש הבהמה לו הנה, ומקרה אחד להם, "כַּמֹּות זֶה, כֵּן מֹות זֶה, וְרוּחַ אֶחָד לָכֶם", (קוהלת ג, יט).

על כן המטרה של איסור אכילת דם, היא הכרה בערך חיי כל בעלי החיים.

איך איסור אכילת דם מתבטא בדיני הכשרות?

אמנם בדרך כלל אנו קונים בשר שכבר הוכשר, אך חשוב להכיר את עיקרי דרך הכשרת בשר.

אופן הכשרת בשר

ניקור

השלב הראשון בהכשרת בשר של בהמה שנשחטה כהלכה, הוא הסרתם של החלב ושל גיד הנשה והשומן העוטף אותו. החיוב ההלכתי על הסרת חלקים אלה, מבוסס על הציוויים המקראיים "עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׂה", (בראשית, לב, לב), ו"כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ", (ויקרא, ז, כג). אומנם הציווי המקראי לא אוסר את אכילת שומנו של גיד הנשה, אבל בתלמוד כתוב שמשום שישראל קדושים הם נהגו בו איסור. החיוב בניקור מתייחס לבהמה בלבד, אך חלב חיה אינו אסור באכילה.

הוצאת החלב והגיד דורשים ידע, והאנשים המוסמכים לכך נקראים 'מנקרים'. להשלמת הכשרת הבשר יש להוציא גם את הדם, על ידי מליחה או צלייה.

מליחה או צלייה, לצורך הוצאת הדם

אחרי השחיטה והניקור, ממליחים את הבשר כדי להוציא ממנו את הדם לפני הבישול, או לחלופין צולים אותו. איסור אכילת דם אינו אלא בדם שפרש (כלומר נזל) ממקומו. בשעת הבישול הדם פורש ממקום למקום ונאסר, לכן יש להוציאו לפני הבישול. דם הבלוע באיברים מותר באכילה, שכן הוא חלק מהבשר.

מלח סופח (שואב) נוזלים ולכן נהוג להשתמש בו כדי לספוח את הדם. בשר ששהה שלושה ימים בלי מליחה, לא ניתן להמליחו כיוון שהדם התייבש כבר. בכבד, הרווי בדם, אין דרך להוציא את הדם שבו על ידי מליחה ולכן כשר לאכילה רק אם הוכן בצלייה.

צלייה היא אופן ההכשרה היחיד המותר לצורך אכילת איברים רוויים בדם כגון כבד או בשר שלא הומלח שלושה ימים משחיטתו. כאשר צולים בשר, על פי ההלכה אין צורך להמליחו, שכן האש מאדה את הדם. עם זאת, לפי מנהג כמה עדות ממליחים מעט גם בשר שצולים כדי לסייע לדם לצאת.

ביצה שנמצא בה דם במקום ריקום האפרוח (על הקשר המחבר בין החלבון לחלמון), נחשב דם הקשור לבשר והוא אסור באכילה מן התורה. חכמים אסרו כל דם הנמצא בביצה, אלא שיש להבחין בין מצב שבו הדם הוא מריקום של אפרוח (תחילת התהוות האפרוח) שאז הביצה כולה אסורה, למצב שזהו דם אחר שאז יש לזרוק רק את הדם ושאר הביצה מותרת. יש מחלוקת בין הפוסקים מתי הדם נחשב כדם של ריקום אפרוח ומתי לא. כאשר אין מבשלים את הביצה בשלמותה יש לפתוח את הביצה לכלי נפרד כדי לוודא שאין בה דם ואז להוסיפה לאוכל. בימינו רוב הביצים המשווקות תחת פיקוח אינן מופרות, לכן אם נמצא בהן דם אין הוא אוסר את הביצה מפני שאיננו קשור לריקום אפרוח, וניתן להוציא את הדם ולאכול את הביצה.

מקור: ויקיפדיה, איסור_אכילת_דם, ו הכשרת_בשר

האם מותר למצוץ דם מפצע?

דם אדם אינו אסור מן התורה, ואיסורו מדברי סופרים. דם אדם שבין השיניים מותר למוצצו ולבולעו, אבל אם נשך כיכר לחם בשיניו ויצא דם על גבי הלחם, צריך לגרדו, בגלל מראית העין, (שהרואים יחשבו אולי שזה דם מבהמה). לפי חלק מהפוסקים, במקרה של דם היוצא מהאצבע, אין מקום לחוש למראית העין, משום שהכל יודעים שדם זה שלו. על כן מותר למוצצו בפיו.

מקור: דם: yeshiva.org.il/wiki/index.php?title=

המשך דיני השלמים

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר: המקריב את זבח שלמיו לה' יביא את קרבנו לה' מזבח שלמיו. ידיו תביאנה את אשי ה' את החלב על הקחזה וביאנו, את הקחזה, להניף אתו תנופה לפני ה'. והקטיר הכהן את החלב המזבחה, והיה הקחזה לאהרן ולבניו. ואת שוק הימין תתנו תרומה לפה, מזבחי שלמיהם. המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן - לו תהיה שוק הימין למנה. כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם, ואמן אתם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם, מאת בני ישראל. (ויקרא ז, כח-לד)

סיום הפרשה

זאת משחת אהרן ומשחת בניו מאשי ה', ביום הקריב אתם לכהן לה'. אשר צנה ה' לתת להם ביום משחו אתם מאת בני ישראל, חקת עולם לדורתם. זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים. אשר צנה ה' את משה בחר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני. (ויקרא ז, לה-לח)

ולמלוואים ולזבח השלמים - מה הקשר של פרשה זו לעניין "מלוואים"?

האבן עזרא מפנה לקורבן המלוואים המתואר בפרשת תצוה בספר שמות, כט. הפסוק מסכם גם אותו.

מה ההבדל בין "הר סיני" ל"מדבר סיני" – פסוק לח?

לפי הרמב"ן, חלק מציווי הקורבנות ניתן למשה על הר סיני, וחלק באוהל המועד אשר במדבר סיני, בתחתית ההר.

סיכום פרק ז

הפרק מביא את תורת קורבן האשם והשלמים, מתוכם קורבן שלמי תודה על הצלה ממצב מסוכן או על נס שנעשה לו. ראינו שנוספו לקורבן גם 40 חלות, ושזמן אכילתם הוגבל ליום ההקרבה והלילה שאחריו בלבד, כנראה כדי לאלץ את בעל הקורבן להזמין לסעודת הודיה, את משפחתו ואת חבריו ובכך לפרסם יותר את הנס. במקום קורבן תודה מברכים היום את ברכת הגומל בפני מנין גברים לפחות. ראינו את חומרת האכילה מקורבן של פיגול, קורבן שנפסל רק בגלל שבעת ההקרבה, הכהן חשב מחשבה לאכול חלקים מהקורבן אחרי הזמן המותר. כמה שמחשבה בלבד

יכולה להשפיע על המציאות! דנו שוב באיסור אכילת חלב ודם, (שכן הדם הוא הנפש של הבהמה), ובדיני הכשרת בשר לצורך הסרת הדם.

פרק ח - דיני ימי המילואים בשעת מעשה - רחיצת אהרון ובניו והלבשת אהרון; משיחת המשכן ואהרון והלבשת בניו; הקרבת פר החטאת, איל העולה, איל המילואים והזאת השמן והדם; ישיבת אהרון ובניו שבעה ימים בחצר המשכן.

תיאור ימי המילואים בשעת מעשה - (צו מילואים)

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְאֵת פֶּר הַחֹטֶאֶת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סֵל הַמִּצֹּת. וְאֵת כָּל הָעֵדָה הַקֹּהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. (ויקרא ח, א-ג)

רחיצת אהרון ובניו והלבשת אהרון

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעֵדָה: זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת. וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמִּים. וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכִּתְנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְגֵּט וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ אֶת הַמְעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֵפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֶד, וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ. וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל הַחֹשֶׁן אֶת הָאוּרִים וְאֵת הַתָּמִים. וַיָּשֶׂם אֶת הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל הַמִּצְנֶפֶת אֶל מוֹל פָּנָיו, אֶת צִיץ הַזָּהָב, נֹר הַקִּדְשׁ, כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. (ויקרא ח, ה-ט)

מה זה "האוּרִים וְהַתָּמִים" (פסוק ח)?

כפי שהסברנו בפרשת תצווה, זה קלף עם השם המפורש שמושה שם בכפלי החושן. הם נועדו לקבלת מסרים מאלוהים, בתשובה לשאלות. דוגמה לכך היא גלוי עכן בן כרמי כמועל בחרם יריחו (יהושע ז), לאחר הקרב הכושל בהעי. שם מסופר שבעזרת האורים ותומים הגריל יהושע גורלות והגיע לשבט יהודה ולמשפחת הזרחי. לאחר מכן הפיל יהושע פור והגיע לעכן, אשר הודה במעילתו בחרם.

משיחת המשכן ואהרון והלבשת בניו

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם. וַיִּזֹּ מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעַת פְּעָמִים וַיִּמָּשַׁח אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת כָּל כֵּלָיו וְאֵת הַכִּיֹּר וְאֵת כַּנּוֹ, לְקַדְּשָׁם. וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ. וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֶׂם כִּתְנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבָגֵט, וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת, כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. (ויקרא ח, י-יג)

הקרבת פר החטאת

וַיַּגֵּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת, וַיִּסְמֹךְ אֶהָרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאֹת. וַיִּשְׁחֹט, וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת הַדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאַצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֹא אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשֵׁהוּ, לְכַפֵּר עָלָיו. וַיִּקַּח אֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת חִלְבֵּהוּ וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה הַמִּזְבֵּחַ. וְאֶת הַפֶּר וְאֶת עֲרוֹ וְאֶת בְּשָׂרוֹ וְאֶת פָּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה - כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. (ויקרא ח, יד-יז)

הקרבת איל העולה

וַיִּקְרַב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאֵיל. וַיִּשְׁחֹט, וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב. וְאֶת הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַנֶּתְחִים וְאֶת הַפֶּדֶר. וְאֶת הַקָּרֶב וְאֶת הַפְּרָעִים רָחַץ בַּמַּיִם, וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת כָּל הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ - עֹלָה הוּא לַרִיחַ נִיחֹחַ, אִשָּׁה הוּא לָהּ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. (ויקרא ח, יח-כא)

הקרבת איל המילואים והזאת שמן ודם

וַיִּקְרַב אֶת הָאֵיל הַשָּׁנִי, אֵיל הַמִּלֻּאִים, וַיִּסְמְכוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאֵיל. וַיִּשְׁחֹט, וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדְּמוֹ וַיִּתֵּן עַל תְּנוּךְ אֶזְנוֹ אֶהָרֹן הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית. וַיִּקְרַב אֶת בְּנֵי אֶהָרֹן וַיִּתֵּן מִשֶּׁה מִן הַדָּם עַל תְּנוּךְ אֶזְנוֹם הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית, וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב. וַיִּקַּח אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאֵלִיָּה וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת חִלְבֵּהוּ וְאֶת שׁוֹק הַיְמִינִי. וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי ה', לָקַח חֲלֹת מִצָּה אֶחָת וְחֲלֹת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וַרְקִיק אֶחָד, וַיִּשֶׂם עַל הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיְמִינִי. וַיִּתֵּן אֶת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהָרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו, וַיִּנָּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'. וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם, וַיִּקְטֹר הַמִּזְבֵּחַ עַל הָעֹלָה, מִלֻּאִים הֵם, לַרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה הוּא לָהּ. וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת הַחֲזָה וַיִּנִּיפֶהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי ה', מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים, לְמִשֶּׁה הָיָה לְמִנָּה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזַּע עַל אֶהָרֹן, עַל בְּגָדָיו וְעַל בָּנָיו וְעַל בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ, וַיִּקְדָּשׁ אֶת אֶהָרֹן, אֶת בְּגָדָיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ. (ויקרא ח, כב-ל)

ישיבת הכוהנים בחצר המשכן בשבעת ימי המילואים

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו: בָּשְׁלוּ אֶת הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְשֵׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל הַמִּלֻּאִים, פֶּאֱשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר, אֶהֱרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֶהוּ. וְהַנּוֹתֵר בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ. וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים, עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם – כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יָדְכֶם. פֶּאֱשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה, צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת, לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם. וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה, שִׁבְעַת יָמִים, וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת ה', וְלֹא תָמוּתוּ – כִּי כֵן צִוִּיתִי. וַיַּעַשׂ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּיַד מֹשֶׁה. (ויקרא ח, לא-לו)

מתי נאמרה פרשה זו?

כפי שרש"י כותב, היא נאמרה כבר בכ"ג באדר, שבעה ימים לפני ההקמה הסופית של המשכן ואין מוקדם ומאוחר בתורה. לפי הרמב"ן הכל מובא בסדר כרונולוגי וכל פרשת ויקרא נאמרה גם כן ב - כ"ג באדר, מיד לפני תחילת שבעת ימי המילואים של אהרן ובניו.

כל הציווי על כניסת אהרן ובניו לתפקידם, כבר נכתב בפרשת תצווה, (שמות כט). למה יש צורך לפרט את הכל שוב?

כותב רש"י: "אלו האמורים בענין צוואת המילואים בפרשת "ואתה תצוה" ועכשיו ביום ראשון למילואים חזר וזרזו בשעת מעשה". יש המסבירים שמדובר באירוע מכונן בתולדות עם ישראל, שבו התחילו הכוהנים בהכנות לעבודה במשכן. לכן חשוב להביא בפרוטרוט את הביצוע ולא רק את הציווי.

סיכום פרק ח

בפרק זה הובא שוב סדר ימי המילואים של אהרן ובניו, החל משבוע שלפני הקמת המשכן, כולל הלבשת בגדי הכוהנים והקורבנות אשר משה הקריב אותם, עד ליום ההקמה הסופית של המשכן ב - א' בניסן.

הרעיון המרכזי של פרשת צו

הרעיון הוא הקרבת הקורבנות ואכילתם, בצורה מדויקת. הפירוט הרב של דיני הקורבנות שיש לשמור עליהם בקפדנות כדי שלא ייפסלו, מרמז על כך שטמון בהם סוד קוסמי וקיומי שאינו נהיר לנו. בכל מקרה, הפירוט הרב מצביע על כך שהקורבנות מהווים הקשר החזק והבסיסי ביותר בין האדם לאלוקים.

תוספתבדיחות מהמילואים

חייל מגיע לקב"ן ומנסה לצאת על סעיף נפשי.
 החייל נעמד מול הקב"ן. אומר לו: "אני חתולה."
 יורד על ארבע, מתחיל לילל בכל החדר, הולך מפניה לפניה, ואז חוזר עדיין על ארבע מול הקב"ן.
 הקב"ן מסתכל על החייל כמה זמן, אחרי זה לתדהמת החייל, יורד על ארבע, ומסתכל לחייל בעיניים.

פתאום הקב"ן עושה קולות של כלב: "ווב ווב וווב !!"
 החייל מסתכל על הקב"ן, לא מבין מה לעזאזל - חושב שהקב"ן כבר השתגע.
 הקב"ן נעמד, מנער את הלכלוך מהמדים ופונה לחייל: "לך בחזרה. אתה בסדר גמור. אם היית חתולה, היית בורח".

חייל גולני פגש פעם שד וזה החליט לתת לו במתנה שתי משאלות. "אני רוצה מחסנית שהכדורים לעולם לא יגמרו בה", אמר החייל, ומיד הופיעה בידו מחסנית כזו. הכניס הגולנצ'יק את המחסנית לנשק שלו והחל לירות, ובאמת, לא נגמרו הכדורים. "וואו", התפעל החייל, "משאלה שניה: אני רוצה עוד מחסנית כזאת..."

משפטי רס"ר

טוב, חבר'ה אני רוצה שתעשו לי פה מעגל גדול של 360 מעלות וכאן מעגל קטן של 180 !!!

פרשת שמעני

פרק ט - הקרבת קורבנות היום השמיני; הקשר לחטא העגל ולמכירת יוסף; ברכות אהרון ומשה והיראות כבוד ה' בדמות אש פלאית.

הקרבת קורבנות היום השמיני של אהרון ושל העם; הקשר לחטא העגל; היראות כבוד ה'

ויהי ביום השמיני, קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. ויאמר אל אהרן: קח לך עגל בן בקר לתטאת, ואיל לעלה, תמימם, והקרב לפני ה'. ואל בני ישראל תדבר לאמר: קחו שעיר עזים לתטאת, ועגל וכבש בני שנה, תמימם, לעלה. ושור ואיל לשלמים, לזבח לפני ה', ומנחה בלילה בשמן - כי היום ה' נראה אליכם. ויקחו את אשר צוה משה אל בני אהל מועד, ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'. ויאמר משה: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, וירא אליכם כבוד ה'. ויאמר משה אל אהרן: קרב אל המזבח ועשה את תטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם, כאשר צוה ה'. ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל התטאת אשר לו. ויקרבו בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם, ויתן על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח. ואת החלב ואת הפלית ואת היתרת מן הכבד מן התטאת, הקטיר המזבחה - כאשר צוה ה' את משה. ואת הבשר ואת העור שרף באש מחוץ למחנה. וישחט את העלה, וימצאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקוהו על המזבח סביב. ואת העלה המציאו אליו לנתחיה ואת הראש, ויקטר על המזבח. וירסץ את הקרב ואת הפרעים ויקטר על העלה המזבחה. ויקרב את קרבן העם וישחט את שעיר התטאת אשר לעם וישחטו ויטטאו פראשון. ויקרב את העלה ויעשה כמשפט. ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה, ויקטר על המזבח, מלבד עלת הבקר. וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר לעם, וימצאו בני אהרן את הדם אליו ויזרקוהו על המזבח סביב. ואת החלב מן השור ומן האיל, האליה והמכסה והפלית ויתרת הכבד. וישומו את החלבים על הקזות ויקטר החלבים המזבחה. ואת הקזות ואת שוק הימין הגוף אהרן תנופה לפני ה', כאשר צוה משה. וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וירד מעשת התטאת והעלה והשלמים. ויבא משה ואהרן אל אהל מועד וימצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים, וירא כל העם ויפלו על פניהם. (ויקרא ט, א-כד)

למה גם אהרון וגם בני ישראל נצטוו לקחת עגל לקרבן ולמה בני ישראל נצטוו להביא שעיר לחטאת?

לפי רש"י זה כדי להודיע שהקב"ה מכפר לאהרון ע"י עגל זה, על מעשה העגל שהיה שותף לעשייתו. עגל בני ישראל בא כדי להראות שחטא העגל של בני ישראל כופר גם כן. במדרש כתוב שהשעיר של בני ישראל בא לכפר על שעיר העזים שאחי יוסף לקחו בעת מכירתו.

באיזו ברכה ברך אהרון את העם (פסוק כב)?

לפי רש"י, ע"פ הגמרא בסוטה לו, מדובר בברכת הכוהנים, המוזכרת בספר במדבר ו. נוסח הברכה: "יְבָרְכְּךָ ה' וְיִשְׁמְרְךָ. יֵאָר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחַנֶּנּךָ. יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם".

איזה צורת אש יצאה מלפני ה' למזבח?

לפי הרשב"ם, יצאה אש מבית קודש הקדשים למזבח הקטורת ומשם למזבח הנחושת. הפלא הזה הוא פירוש המלים "וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'", המוזכר בפסוק ו לעיל. יתכן שמדובר בכעין ברק, אך הוא לא ירד ישירות מן השמים, אלא דרך קודש הקדשים.

סיכום פרק ט

ראינו בפרק את סדר הקרבת הקורבנות ביום השמיני למילואים, של אהרון, אולי ככפרה על חטא העגל ושל העם, אולי כנגד חטא מכירת יוסף. בסוף הפרק ראינו את היראות כבוד ה' ע"י העם, בדמות אש פלאית שיצאה אולי דרך קודש הקדשים.

פרק י - אש הקטורת הזרה שלקחו נדב ואביהוא ומותם באש; נסיון להבין את טעותם ואת עונש המוות; דממת אהרון; איסור אבלות של אהרון ובניו הנותרים; איסור שתיית יין לפני העבודה במשכן; כעס משה על אהרון על אי - אכילת החטאת והודאתו בטעות

נדב ואביהוא מביאים אש זרה ונשרפים; איסור דיני אבלות של אהרון ובניו

ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מקחתו, ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת, ויקריבו לפני ה' אש זרה, אשר לא צוה אתם. ותצא אש מלפני ה', ותאכל אותם, וימתו לפני ה'. ויאמר משה אל אהרן: הוא אשר דבר ה' לאמר: בקרבי אקדש, ועל פני כל העם אפבד - וידם אהרן. ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל, דד אהרן, ויאמר אליהם: קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה. ויקרבו וישאם בכתנתם אל מחוץ למחנה, כאשר דבר משה. ויאמר משה אל אהרן ולאֵלֶּעָזָר וְלֵאִיתָמָר בְּנֵיו: ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמיתו, ועל כל העדה יקצה, ואחיכם כל בית ישראל יבפו את השרפה אשר שרף ה'. ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמיתו, כי שמן משחת ה' עליכם, ויעשו כדבר משה. (ויקרא י, א-ז)

מה פתאום נדב ואביהוא הקטירו קטורת על דעת עצמם?

כותב הספורנו: "חשבו (בטעות) שכמו שאחר קורבן התמיד, אשר בו תשרה השכינה, כאומרו "עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה', אשר אועד לכם שמה", תבוא הקטורת. כך, לדעתם, היה ראוי להקטיר קטורת חדשה עתה על היגלות כבוד ה' אל כל העם ועל ירידת האש ולכן הקריבוהו".

מסביר הרשב"ם: נתנו במחתות אש זרה אשר לא צווה אותם משה ביום הזה, (לפני שירדה האש מלפני ה'), שאף על פי שבשאר ימים כתוב: "ונתנו בני אהרן הפהן אש על המזבח", (ויקרא א, ז) היום לא צווה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט, לפי שציפו לירידת אש מגבוה (מן השמים), ולא טוב להביא את זה היום, כדי שיתקדש שם שמים, שידעו הכל כי אש באה מן השמים, כמו שאמר אליהו לנביאי הבעל: ואש לא תשימו (מלכים א, יח, כה) לפי שרצה לקדש שם שמים בירידת האש מלמעלה.

זה מזכיר את חטא משה בהכאת הסלע, שעל ידי כך נמנע קידוש ה' של יציאת מים מהסלע ע"י דיבור בלבד, (ראו ספר במדבר כ, ח).

הרשב"ם מפרש שאותה האש המוזכרת בפסוק הקודם, בפרק ט, כד, היא זו המוזכרת בפסוק א כאן. קודם שרפה האש את נדב ואביהוא במזבח הקטורת ואחר כך שרפה את העולה.

רש"י מפרש, ע"פ מדרש תורת כוהנים, שמזה שנאמר וישאם בכתנתם "בכתנתם של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם, כמין שני חוטים של אש נכנסו לתוך חוטמיהם (סנהדרין נב,

ת"כ). יש המציעים, אגב שריפה "פנימית" זאת שלמעשה הם התחשמלו ממכת ברק, דרך מחתות הנחושת שנשאו.

למה הגיע להם למות? מה היה כל כך חמור במעשיהם?

לפי בעל הטורים, (רבינו יעקב בן אשר, 1269, גרמניה – 1343, ספרד), ומפרשים אחרים, נאסר באיסור מפורש להביא קטורת בנדבה שנאמר, (שמות ל, ט): "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה", והכוונה למזבח הקטורת. אך העונש על כך אינו מוות.

לדעת רוב המפרשים שהם הביאו קטורת על דעת עצמם, מתוך שמחה או התלהבות יתרה, "והוסיפו אהבה על אהבה", מבלי שקיבלו ממש רשות להקרבה זו. בעבודה במשכן אין מקום ליוזמות אישיות ספונטניות.

ראינו גם שכתוב בספר שמות כד, לפני מתן תורה, על נדב ואביהוא וזקני ישראל: וַיֵּרְאוּ, אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וַתַּחַת רִגְלָיו, כְּמַעֲשֵׂה לִבְנֵת הַסִּפִּיר, וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר. וְאֵל אֲצִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא שָׁלַח יָדוֹ; וַיַּחֲזֹ, אֶת הָאֱלֹהִים, וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. רש"י מפרש שהסתכלו והציצו והתחייבו מיתה על הסתכלות זו בכעין מראה אלוקים, בלב גס מתוך אכילת השלמים, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב בעצב את שמחת (מתן) התורה והמתין להמתת נדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד פרשת המתאוננים, על התקרבותם היתרה אל הקודש.

בספר שמואל ב, ו, אנחנו רואים מקרה קיצוני יותר, שבעת העלאת הארון לירושלים ע"י דוד המלך, מת עוזה בן אבינדב, רק על החזקת הארון שלא יפול מהעגלה. התקרבות לא נחוצה אל הקודש היא מסוכנת מאוד.

מה אפשר ללמוד ממות נדב ואביהוא?

לפי הרש"ר הירש, שבאופן כללי, יש לעבוד את ה' ע"פ ההלכה ולא לפי רגשות סובייקטיביים, אחרת אפשר להגיע לאבסורדים. למשל יכול לטעון יהודי שבנסיעה לים בשבת הוא מרגיש שהוא מקיים מצוות עונג שבת.

מה כוונת דברי משה לאהרון: "בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פָּנָי כָּל הָעָם אֶכָּבֵד"?

לפי רוב המפרשים, דווקא בגלל שנדב ואביהוא היו אנשים קרובים לאלוקים, הקב"ה הקפיד על מעשיהם בחומרה רבה, כפי שהקפיד בחומרה על משה ואהרון במעשה הכאת הסלע. מהקרובים דורשים יותר. הנביא עמוס אומר ביחס לעם ישראל, (עמוס ג, ב), "רַק אֶתְכֶם יִדְעָתִי, מִפֶּל מְשֻׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה; עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם, אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם".

מעניין פירושו של הרשב"ם, המייחס את הביטוי, דווקא לנדרש מאהרון: ויאמר משה אל אהרן אל תתאבל ואל תבכה ואל תחדל מן העבודה, כי הדבר הזה אשר אני אומר לך, הוא אשר דבר ה' בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ - בכוהנים גדולים, הקרובים אלי לשרתני, אני רוצה להתקדש ולא שיתחלל שמי

ועבודתי, שכן אמר לי הקב"ה: "וְהִפָּחֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֹּא אֶת יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרֹעַ וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם", (ויקרא כא, י), ואם לא יצא, קידש. אין מוקדם ומאוחר בתורה, (שכן הפסוק מובא רק בהמשך הספר), ולכך משה אומר לאהרון, אל תניח את העבודה שאתה כהן גדול, ולא תצא ולא תחלל, אלא יתקדש הקב"ה ועבודתו על ידך. "ועל פני כל העם אכבד" זהו כבוד השכינה, שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו. יוצא שע"י הקפדה על המצוות וההלכות מתקדש ה', ולא ע"י פעולות רגשיות וספונטניות, אפילו אם באים מתוך רוב אהבה לה', כמו במעשה נדב ואביהוא.

מה לומדים מזה ש"יִדָּם אֶהְרֹן"?

רוב המפרשים אומרים שקיבל עליו את הדין. יש המבססים את "עמידת הדם" בעת הצפירה ביום זיכרון השואה ויום זיכרון חללי צה"ל, על עמידת הדם של אֶהְרֹן על מות בניו.

רֹאשֵׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ - מה אפשר ללמוד מפסוק ו'?

שבדרך כלל, על אבל "לפרוע" את שערו, כלומר לא להסתפר ולפרום (לקרוע) את בגדו, כפי שנוהגים אבלים היום. לאהרון ושאר בניו היה אסור לנהוג דיני אבלות ביום חנוכת המשכן. חז"ל למדו מכך, שגם שלא בזמן אבלות, אסור לכהן לעבוד במקדש כשהוא מגודל שיער, כלומר שלא הסתפר משך חודש. אסור לו גם כן לעבוד כשבגדיו קרועים כאבל.

איסור שתיית יין ע"י כוהנים לפני העבודה במשכן ולפני הוראה

וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֶהְרֹן לֵאמֹר: יֵין וְשִׁכָר אֵל תִּשְׁכַּר, אִתָּהּ וּבְנֵיהָ אִתָּהּ, בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמָּתוּ - חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם. וְלִהְבִּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה. (ויקרא י, ח-יא)

מה אפשר ללמוד מהציווי "יֵין וְשִׁכָר אֵל תִּשְׁכַּר"?

רש"י מביא את דעת רבי ישמעאל שנדב ואביהוא נכנסו למקדש כשהם שתויי יין. אבל הרמב"ן מפרש: הטעם בצווי זה עתה, שלא יתעה הכהן בשכרות היין ויבוא לידי מחשבה שאינה הגונה וימות בה, כמו שעשו בניו (של אהרון). ויתכן כי מה שדרשו (מדרש ויקרא רבה יב, א) שהיו נדב ואביהוא שתויי יין (כשלקחו אש זרה), לומר כי בגלל יינם טעו באש הזרה. לא שנענשו בגלל היין ששתו, כי עדיין לא הוזהרו עליו. העונש ניתן בגלל האש הזרה שהביאו, בעקבות שתיית היין.

אכילת הקורבנות במשכן

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל אֹהֲרֹן וְאֶל אֱלֻעָזָר וְאֶל אִיתָמָר, בְּנֵי הַנֹּתָרִים: קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאֲשֵׁי ה' וְאִכְלוּהָ מִצֹּת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ, כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא. וְאִכְלָתֶם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ, כִּי חֹקֶךָ וְחֹק בְּנֵיךָ הוּא מֵאֲשֵׁי ה' – כִּי כֵן צִוִּיתִי. וְאֵת חֲזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר, אֹתָהּ וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ – כִּי חֹקֶךָ וְחֹק בְּנֵיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֲזֶה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהִנִּיף תְּנוּפָה לִפְנֵי ה', וְהָיָה לָךְ וּלְבְנֵיךָ אִתָּךְ לְחֹק עוֹלָם, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'. (ויקרא י, יב-טו)

כעס משה על שריפת שער החטאת והודאתו בטעות

וְאֵת שְׁעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהָיָה שָׂרָף – וַיִּקְצֹף עַל אֱלֻעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אֹהֲרֹן הַנֹּתָרִים, לֵאמֹר: מִדּוּעַ לֹא אִכְלָתֶם אֶת הַחַטָּאת בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ, כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא, וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם, לְשֵׁאת אֶת עוֹן הָעֵדָה, לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי ה'. הֵן לֹא הוּבֵא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּנִימָה – אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי. וַיִּדְבֹר אֹהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה: הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת חַטָּאתָם וְאֵת עֲלָתָם לִפְנֵי ה', וְתִקְרָאנָה אֹתִי פֹאֲלָה, וְאִכְלָתִי חַטָּאת הַיּוֹם, הֵיטֵב בְּעֵינַי ה'? וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו. (ויקרא י, טז-כ)

על איזה שער חטאת מדובר ולמה משה כעס כל כך? איך להבין את תשובת אהרון?

לפי רש"י, ע"פ מדרש ספרא, דובר בשער החטאת של ראש חודש, שכן נאמר בפסוק יז, "לִשְׁאֵת אֶת עוֹן הָעֵדָה" – ורק השער של ראש חודש מכפר על עוון טומאת מקדש וקדשיו. נחלקו בדבר חכמי ישראל (בתורת כוהנים). יש אומרים שמפני טומאה שנגעה בו נשרף ויש אומרים שמפני אנינות של אהרון ובניו נשרף. לדעת משה גם במצב של אנינות היו צריכים לאכול את השער. הפרשן בעל "הכלי יקר", (רבי שלמה אפרים מלונטשיץ, פולין, המאה ה-17), הסביר שמשה קצף על אלעזר ואיתמר כי חשב שגם אלה הקריבו אש זרה, כי מאחר שדין החטאת לאכילה והם שרפוהו, ודאי אש זה ששרפוהו בו, אש זרה היא. ע"כ קצף עליהם ואמר: היה לכם לזכור מה שקרה לאחיכם ולמה הותרתם – (נשאתם בחיים). והיה לכם לאוכלה כי אותה נתן לכם לשאת את עוון העדה, שהכוהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. יתכן שבעיקר חשש שמא גם הם ימותו וגם העדה, שלא התכפר. לפי זה, כעסו של משה נבע מדאגה לגורל אהרון, אלעזר ואיתמר וגם לעדה. אהרון מתקן את משה באומרו שאסור לכהן אונן לאכול קורבן שהוא קבוע לדורות, כמו שער של ראש חודש.

מה אפשר ללמוד מתגובת משה?

למרות שמראש משה תקף בחריפות את בני אהרן על אי - אכילת החטאת, אחרי שאהרן תיקן אותו, הוא לא התבייש להודות בטעותו. זה מצביע על הענווה הרבה של משה, ועל כל אחד מאתנו ללמוד מכך, שכאשר מוכח שטעינו, יש להודות בזה ולא להמשיך להתעקש על עמדתנו.

סיכום פרק י

בפרק דנו בחטא נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה להקרבת הקטורת ביום כניסתם לתפקיד ואת חומרת העונש בשריפה. ראינו את סכנת עבודת ה' מתוך שמחה מופרזת או אקסטזה, וחשיבות השמירה על ההלכה. נסינו להבין את הביטוי "בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ", וראינו שאולי הכוונה שה' דורש יותר מאלה הקרובים אליו, בדומה לאי - כניסת משה לארץ בגלל חטא הכאת הסלע. ראינו את דממת אהרן כתגובה למות בניו, דבר שמתבטא בעמידת דום בעת השמעת הצפירה בימי זכרון לנרצחים בשואה והזכרון לחללי מערכות ישראל. ראינו את כעס משה על אהרן, שוב בגלל שלדעתו לא קויימה ההלכה, ואת הודאתו בטעות, מבלי להתבייש.

פרק יא - בהמות המותרות והאסורות באכילה, הגדרת המושג טומאה – נוגעת רק לבני ישראל בגלל הדרישה לקדושתם; האם השפן והארנבת מעלים גרה? איסור והיתר בבעלי חיים במים; עופות אסורים; איסור שרץ העוף; טומאת נבלה ושמונה שרצים; טומאה וטהרה של כלים, אוכל ומשקה; הדרישה מבני ישראל להתרחק מטומאה ולהיות קדושים

בהמות מותרות ואסורות באכילה; האם השפן והארנבת מעלים גרה?

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֱלֹהֵם: דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: זֹאת הַחֲזִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ. כָּל מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת, מַעֲלַת גֶּרֶה בַּבְּהֵמָה, אֵתָּה תֹאכְלוּ. אֲךָ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֶּרֶה וּמִמִּפְרֵסֵי הַפְּרֶסֶה - אֵת הַגִּמְלָה כִּי מַעֲלַת גֶּרֶה הוּא וּפְרֶסֶה אֵינָנו מִפְרִיס - טָמֵא הוּא לָכֶם. וְאֵת הַשֶּׁפֶן כִּי מַעֲלַת גֶּרֶה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא יִפְרִיס - טָמֵא הוּא לָכֶם. וְאֵת הָאֲרֶנֶת כִּי מַעֲלַת גֶּרֶה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא הִפְרִיסָה - טָמֵאָה הוּא לָכֶם. וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפְרִיס פְּרֶסֶה הוּא וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶה, וְהוּא גֶרֶה לֹא יִגֵּר, טָמֵא הוּא לָכֶם. מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ, טָמְאִים הֵם לָכֶם. (ויקרא יא, א-ח)

למה קופצים ממות נדב ואביהוא לענייני איסורי אכילה?

יתכן שהקשר הוא בין דיני האכילה של קורבנות (שעיר החטאת, שעליו ניהלו ויכוח משה ואהרן), לבין המותר והאסור באכילה הרגילה של חולין.

למה חשוב לאכול דווקא בהמה או חיה המפריסה פרסה והמעלה גרה? מה מקור הבטוי "מעלה גרה"?

לפי הרמב"ם במורה נבוכים (חלק ג, פרק מח), וכן אחרים, הסיבה לאיסור מאכלים מסוימים היא בריאותית והמאכלים הטמאים מזיקים לגוף. כפי שאומר הרמב"ן, ניתן להפריך בקלות טענה זו בכך, שבני אומות העולם, האוכלים מאכלים המוגדרים טמאים או לא כשרים לבני ישראל, בדרך כלל לא פחות בריאים. בנוסף, ישנם סוגי עשבים ופטריות רעילים שלא נכללו במאכלים האסורים. אחרים הציעו שדינים אלה ניתנו כדי להבדיל אותנו מאומות העולם ולמנוע קשרים חברתיים הדוקים מדי, כולל אירוח אצלם, ובכך למנוע גם נישואי תערובת. זוהי אמנם תוצאה חיובית, אך קשה לומר שזוהי הסיבה העיקרית לציווי על הדינים.

נראה שהסיבה מובאת בסוף הפרק, פסוק מד, "כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הָרָמֵשׂ עַל הָאָרֶץ". לפי זה, אין ביכולתנו להבין מדוע מאכלים מסוימים הוגדרו טהורים ואחרים טמאים ליהודים, אך המטרה בהבחנה היא לגרום לנו להיות קדושים וקשורים לקב"ה, מה שלא ניתן אם אוכלים מאכלים שהוגדרו טמאים,

המטמאים את הנפש היהודית. אחד הסימנים של היות אדם יהודי, הוא הקפדה על מאכלים כשרים.

מעניין לציין כי הבהמות והחיות המותרות לאכילה אינן אוכלות בשר, אלא דברים מהצומח. ההגדרה של העלאת גרה: העלאת גרה היא חלק מתהליך העיכול במעלי גרה המאפשר עיכול של מגוון רחב של צמחים המכילים תאית, שקיבת האדם אינה מסוגלת לעכל. תאית (או צלולוז, מ- Cellulose) היא פחמימה, רב סוכר, פולימר המורכבת משרשראות ארוכות של מולקולות גלוקוז-בטא. התאית היא מרכיב מרכזי בדפנות התאים בצמחים, ומהווה כשליש מהמסה של הצומח בכדור הארץ. יש לפיזור של תאית במעי, ערך חיובי כמו של "סיבים תזונתיים". העלאת גרה מאפשרת לבהמה אכילת כמויות גדולות בבת אחת של עשב, קש, ושאר דברים מהצומח, והשלמת תהליך עיכול המזון גם לאחר זמן רב במקום מוגן מבעלי חיים העלולים לפגוע בה. מערכת הקיבות של מעלי הגרה מורכבת מארבעה מדורים והמזון הנאכל תחילה ללא לעיסה, יורד אל כל מדור וחוזר לפה להרטבה ברוק וללעיסה חוזרת, עד שהוא מגיע למדור האחרון – קיבת המיצים ומשם למעיים. (ויקיפדיה, תאית).

האם התורה אוסרת אכילת בשר אדם?

הרמב"ם פסק בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ג: האדם, אף על פי שנאמר בו (בראשית ב', ז) וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה, לפיכך אינו בלא תעשה, והאוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין מן המת, אינו לוקה. אבל אכילת בשר אדם אסורה בגלל מצוות "עשה", שהרי מנה הכתוב (בדברים יד, ד) שבעת מיני חיה ואמר בהן (ויקרא יא, ב) "זאת החיה אשר תאכלו מפל הבהמה אשר על הארץ. פל מפרסת פרסה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרִסָּתָה, מַעֲלַת גֵּרָה בְּפִתְחָהּ, אֹתָהּ תֹאכְלוּ". לכן כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו. ו"לאו" הבא מכלל "עשה" – הוא מצוות "עשה". רבים חולקים על הרמב"ם.

הרב קוק, ב"חזון הצמחונות והשלום", כתב שהאדם נגעל באופן טבעי מאכילת בשר אדם. על כן לא היה צורך לאסור זאת במפורש.

כתב הרב אלחנן סמט, בעיונים לפרשת שמיני: בכתיבת איסור מפורש על אכילת בשר אדם יש נזק כפול: יש בכך הבעת אי-אמון בקהל היעד שאליו מופנות מצוות התורה, (שזקוקים לאיסור מפורש), ויש בכך גם משום השוואה בין איסור אכילת בשר אדם לאיסור אכילתם של בעלי החיים תוך טשטוש ההבחנה המהותית בין האדם לבעלי החיים.

מקור: <http://www.hatanakh.com/content/האם מותר לאכול בשר אדם>

מהי "טומאה"?

טומאה היא הגדרה למצב שבו נמצא אדם או חפץ בעקבות התרחשות מסוימת, שבגללו נאסר על פי ההלכה על אותו פרט טמא, להתקרב לכל דבר קודש. הטומאה נוצרת ממקורות שונים,

שהמרכזיים שבהם קשורים למוות של אדם או בעלי חיים, ומהם היא יכולה לעבור לבני אדם או לחפצים ומזון. (ויקיפדיה, טומאה_וטהרה).

מושג הטומאה קשור להפחתה של חיים או חיות, בראשה מוות, אך גם ליציאת זרע, שמסוגל ליצור חיים, או לנידה, שיש בה יציאה של ביציות, המסוגלות ליצור חיים.

נציין כי כל בעלי החיים והיצורים הנקראים "טמאים", המנויים בפרשה, הם מתים, ובני ישראל, הנדרשים להיות קדושים, נטמאים ע"י מגע אתם. אומות העולם, שלא נדרש מהן דרגת קדושה כלשהי, אינן נטמאות ממגע אתם.

האם יש קשר בין המושג "טומאה" לבין לכלוך?

אין קשר. היום כל היהודים, גם המקפידים מאוד על נקיון הגוף, הם "טמאי מתים", בגלל כניסה לבתי קברות, מעבר אקראי על מקום קבר, כניסה לבית חולים שבו יש נפטרים וכדומה. זאת הסיבה שאסור להיכנס לתחום המקדש על הר הבית, בגלל חוסר אפשרות להיטהר כיום מטומאת מת.

למה התורה מביאה דווקא את הגמל, השפן, הארנבת ואת החזיר כחיות טמאות?

אומר הרמב"ן: "פירט הגמל והשפן והארנבת בגרה, והחזיר בפרסה, מפני שאין אחרים בעולם בסימן האחד לבדו, או העלאת גרה או הפרסת פרסה. מכל שכן ששאר הבהמות שאין בהם שום סימן טהרה בוודאי אסורים באכילה". לא בטוח שהנ"ל נכון מבחינה מדעית. נציע שאלה הובאו כדוגמאות לחיות טמאות.

ידוע שהשפן והארנבת אינם מעלים גרה? איך התורה מציגה אותם כמעלי גרה?

הארנבת מפרישה שני סוגי צואה. אחת מעוכלת והשניה לא מעוכלת דיה. את השניה היא לא מפרישה מחוץ לגופה, אלא אוכלת אותה שוב ישר מפי הטבעת, לשם עיכול נוסף. אמנם איננה מעלה גרה מתוך קיבה מיוחדת דרך הושט, אלא בצורה חיצונית, אולם תהליך עיכול כפול הוא אותו תהליך. לכן היא נקראת "מעלה גרה". בכל מקרה, היא איננה מפרסת פרסה ולכן אסורה באכילה.

להלן ציטוט מספר שורות מ"הפסיכולוגיה של בעלי חיים" שפורסם מטעם:

:FOUNDATIONS OF MODERN BIOLOGY SERIES, U.S.A

"הארנבונים ((Ooryctolagus, והארנבות ((Lepus שגם הם (כמו אוכלי תאית) בעלי מעי עיוור גדול שנעשית בו התססת התאית, פתרו בעיה זו (של עיכול תאית) בדרך בלתי רגילה. המעי העיוור הוא מעין כיס בתוך צינורות המעי. שני סוגי פרש נוצרים בארנבונים: גללים הקטנים, המוצקים והכהים, המוכרים יפה, וסוג של גללים רכים, גדולים ובהירים יותר, שאין הארנבון משיר אותם לאדמה, אלא אוכלם הישר מפי הטבעת. הגללים מסוג האחרון נוצרים במעי העיוור, ובליעתם

שנית מאפשרת עיכול וניצול מלאים יותר" (בתרגום עברי, הוצאת "יחדיו" במסגרת "ספרי מדע" עמ' 20).

אצל השפן ישנה תופעה דומה לזו של הארנבת, בנוגע למעי העיור. השפן אינו מסתפק במעי עיור אחד גדול, אלא יש לו גם שני מעיים עיורים נוספים. יש סבורים שהמזון עובר ממעי עיור אחד לשני ובחזרה, שזו מעין העלאת גרה.

מקור: <http://tora.us.fm/tnk1/tora/wyqra/tm91.html>, ארנבת ושפן, הרב קורמן, אל: הטהור והמותר נספח א.

בנוסף, בעניין זיהוי בעלי החיים שנזכרו בתורה קיים קושי גדול, ולא תמיד החיה המוזכרת בתורה היא אותה חיה שאנו מכנים היום באותו השם.

מה חמור יותר, לאכול בהמה לא כשרה, לדוגמה חזיר, או לחלל שבת?

חילול שבת חמור הרבה יותר מאכילת אוכל לא כשר. העונש על חילול שבת במזיד הוא כרת, מפני שהוא מהווה פגם מהותי באמונה בה' כבורא העולם. המחלל שבת בשוגג צריך להביא קורבן חטאת. לעומת זאת, האיסור על אכילת מאכלים מסוימים הוא בגדר מצוות לא תעשה בלבד. עונשו על אכילה במזיד, עם עדים והתראה, בזמן שיש סנהדרין, הוא מלקות, ועל אכילה בשגגה אין חיוב קורבן.

למה כתוב: "טמאים הם לקם"? האם לנוכרים הם אינם טמאים?

כאמור, הנוכרים אינם נדרשים להיות קדושים. לכן מגע עם דבר טמא ממילא אינו פוגע בקדושתם ואינו מטמא אותם.

האם אסור לנגוע בנבלה של בהמה?

מדובר בטומאה הנוגעת רק לאיסור כניסה לתחום המקדש ולאכילת קדשים, למשל בעלייה לרגל. בזמן שאין מקדש, אמנם יש בכך טומאה, אך היא אינה רלוונטית.

איסור והיתר בבעלי חיים שבמים

את זה תאכלו מפל אשר במים - כל אשר לו סנפיר וקשקשות במים בימים ובנחלים - אתם תאכלו. וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשות בימים ובנחלים מפל שרץ המים ומפל נפש החיה אשר במים, שקץ הם לקם. ושקץ יהיו לקם, מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו. כל אשר אין לו סנפיר וקשקשות במים, שקץ הוא לקם. (ויקרא יא, ט-יב)

מהם סנפיר וקשקשת?

סנפיר הוא חלק ממערכת התנועה של הדג. הסנפירים, העשויים שדרה גרמית מכוסה בעור, הם מאפיין חיצוני בולט בגוף הדג. הסנפירים ממוקמים במקומות אחדים בגוף הדג, ולכל אחד מהם ייעוד משלו, כגון תנועה קדימה או פנייה. (ראו תמונה בסוף הפרק).
קשקש הוא ציפוי קשיח הגדל על עורם של בעלי חיים (כגון זוחלים ודגים) ומספק להם הגנה.
מקור: ויקיפדיה, סנפיר

למה התורה חוזרת בפסוק יב, על כך ש"כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בפנים שקץ הוא לכם"? זה נאמר כבר בפסוק י.

רש"י מפרש ע"פ תורת כוהנים: כל אשר אין לו וגו' מה תלמוד לומר? שיכול שלא יהיה מותר אלא אם מעלה את הסימנים שלו ליבשה. אם השיר (הפיל) אותם במים מנין? תלמוד לומר: כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים. לכן אם היו לו במים, אע"פ שהשירן בעלייתו, הוא מותר.

מה זה "שקץ"?

דבר שהוא טמא, מתועב, לא ראוי, שיש לדחותו – מקור: he.wiktionary.org.

איסור והיתר בעופות

וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף, לֹא יֵאָכְלוּ – שְׁקָץ הֵם, אֵת הַנֶּשֶׁךְ וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הָעֲזוּנִיָּה. וְאֵת הַדָּאָה וְאֵת הָאֵיָה לְמִינָהּ. אֵת כָּל עֶרֶב לְמִינוֹ. וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתְּחֻמָּס וְאֵת הַשִּׁחָף וְאֵת הַנֶּזֶץ לְמִינֵהוּ. וְאֵת הַכּוֹס וְאֵת הַשִּׁלָּךְ וְאֵת הַיִּנְשׁוּף. וְאֵת הַתְּנַשְׁמַת וְאֵת הַקָּאָת וְאֵת הָרֶחֶם. וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ, וְאֵת הַדּוֹכִיפַת וְאֵת הָעֵטְלָף. (ויקרא יא, יג-יט)

מה מאפיין העופות האסורים באכילה?

לפי הרמב"ן העופות האסורים הם בדרך כלל עופות דורסים, כאשר ענין הדריסה הוא הצד ציד, שרודף אחר עופות אחרים ותופס אותם חיים ודורסם בידיו ואוכלם, כמו שעושה הנץ. לפי הרמב"ן, טעם האיסור בעופות, הוא מפני אכזריות תולדותם, ובבהמות אולי גם כן, מפני שאין במעלי הגרה והפרסה השסועה, בהמה או חיה דורסת וטורפת.

אסור והיתר בשרץ העוף

כָּל שָׂרֵץ הָעוֹף הַהֵלֵךְ עַל אַרְבַּע, שְׁקָץ הוּא לָכֶם. אֲךָ אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שָׂרֵץ הָעוֹף הַהֵלֵךְ עַל אַרְבַּע – אֲשֶׁר לֹא (לו) כָּרְעִים מִמַּעַל לָרַגְלָיו, לְנֹתֵר בָּהֶן עַל הָאָרֶץ. אֵת אֵלֶּה מֵהֶם

תאכלו – את הארבה למיננו ואת הסלעם למינהו, ואת החרגל למינהו, ואת הקנב למינהו. וכל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים, שקץ הוא לכם. (ויקרא יא, כ-כג)

מהם שרץ העוף ההלך על ארבע?

רש"י: "הם הדקים הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וצרעים ויתושים וחגבים". יש שאלה לגבי זה, כי לשרצים אלה בדרך כלל יש 6 רגליים, כך שלכאורה אינם נכללים במונח "שקץ". על פסוק כג, מפרש רש"י, ע"פ תורת כוהנים שזה בא ללמד שאם יש לו חמש רגליים הוא טהור. מוסיף האבן עזרא, שיתכן שיש שרץ שיש לו ארבע רגלים אבל הוא לא הולך בהן, רק עף בהם, וגם הוא אסור. ליישוב פירוש רש"י, יתכן ש – 2 הרגליים הקדמיות אינן נחשבות כמשמשות ממש להליכה אלא בעיקר למטרות אחרות, כגון ניתור, כמו בפסוק כא.

זבוב הבית – צילם: J.J.Harrison. אוסטרליה.

commons.wikimedia.org/Sarcophagid_fly_Portrait.jpg

Under the terms of the GNU Free Documentation License

יתושה ממשפחת הכולכיתיים, מוצצת דם. מקור: he.wikipedia.org/wiki/כולכיתיים

United States Department of Health and Human Services

טומאת הנוגע והנושא נבלת בהמות וחיות טמאות

ולאֵלֶּה תטמאוּ – כָּל הַנִּגָּע בְּנִבְלָתָם יטמא עד הערב. וְכָל הַנִּשָּׂא מִנִּבְלָתָם יכבס בגדיו וטמא עד הערב. לְכָל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרִסְתָּ פִּרְסָה וְשָׁסַע אֵינָנָה שָׁסַעַת וְגֵרָה אֵינָנָה מַעֲלָה, טמאים הם לָכֶם – כָּל הַנִּגָּע בָּהֶם יטמא. וְכָל הוֹלֵךְ עַל כַּפָּיו בְּכָל הַחַיָּה הַחֹלֶכֶת עַל אַרְבָּע, טמאים הם לָכֶם – כָּל הַנִּגָּע בְּנִבְלָתָם יטמא עד הערב. וְהַנִּשָּׂא אֶת נִבְלָתָם יכבס בגדיו וטמא עד הערב – טמאים הֵמָּה לָכֶם. (ויקרא יא, כד-כח)

מהם "החיה החלכת על ארבע", בפסוק כז?

רש"י: כגון כלב ודוב וחתול, שאין רגליהם מכוסות בטלפיים וגם לא מעלים גרה.

שמונה שרצים שנבלתם מטמאה

וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל הָאָרֶץ - הַחֵלֶד וְהַעֲכָבֵר וְהַצִּבְּרִי לְמִינֵהוּ. וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּסֶל וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְּנַשְׁמָת. אֵלֶּה הַטָּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הָשָׂרִץ – כָּל הַנִּגָּע בָּהֶם בְּמָתָם יטמא עד הערב. (ויקרא יא, כט-לא)

למה הובאה התנשמת בין העופות הטמאים (פסוק יח) וגם בין השרצים הטמאים (פסוק ל)?

לפי רש"י: התנשמת בפסוק יח היא קלב"א ודומה לעכבר ופורחת בלילה. (היא בעצם מין של עוף דורס לילי שכיח ביותר - סוג של ינשוף). התנשמת האמורה בשרצים (בפסוק ל) היא דומה לה אך אין לה עינים, וקוראים לה טלפ"א. יש שזיהו את התנשמת השרץ עם הזיקית ויש עם הלטאה השממית.

צילום: Peter Trimmina

תנשמת לבנה. צולם באנגליה. [commons.wikimedia.org/wiki Tyto_alba_British_Wildlife_Centre,_Surrey,_England&a_\(1\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/Tyto_alba_British_Wildlife_Centre,_Surrey,_England&a_(1).jpg)

זיקית, אולי שרץ התנשמת, ממשפחת הלטאות. כידוע, הזיקית מתאימה את צבעה לסביבתה, למטרות הסוואה. צולם בטנזניה.

commons.wikimedia.org/wiki/File:Chameleon_Tanzania_Usambara_Mountains.jpg under the terms of the GNU Free do

למה דווקא שמונת השרצים המתים האלה, מטמאים במגעם עם אדם, כלים, מאכלים ומשקאות?

רק שמונת שרצים מתים אלה מטמאים במגעם באדם וכלים. שאר השרצים המנויים אמנם אסורים באכילה אך אינם מטמאים במגע.

הרב אלחנן סמט, בספרו "עיונים בפרשות שבוע", מציע את ההסבר הבא: "כאן ניתן לשאול: הרי רק שמונה הם השרצים המטמאים, ואילו הללו שאינם מטמאים רבים לאין שיעור, ומדוע משתמשת התורה בשורש טמ"א שלוש פעמים (כשם שהיא עושה בשורש שק"ץ)?

התשובה על שאלה זו מכניסה אותנו לדיון בשאלה מה טעמה של טומאה זו, ומה קנה המידה שעל פיו קבעה התורה מי הם המינים המטמאים? לא נוכל להאריך בכך, אלא לרמוז: המגע עם היצור המת הוא המטמא. שום בעל חיים אינו מטמא בהיותו חי. אולם רק היצורים שחייהם קרובים אל האדם והם בעלי ערך לגביו, מותם מהווה סיבה לטומאה, ואילו הללו שחייהם "נמוכים" בערכם (כגון הדגים והחגבים, שהמותרים שבהם אינם מצריכים שחיטה כלל), או שחייהם רחוקים מן האדם משום שאינם חיים בחברתו (כגון העופות), אינם מטמאים במותם. הכלל הוא אפוא: "לפי חיבתן היא טומאתן" (מסכת ידיים פרק ד, משנה ו, ועיין שם).

היצור שמותו הוא הסיבה החמורה ביותר לטומאה הוא כמובן האדם עצמו (במדבר יט), שבמותו הוא "אבי אבות הטומאה", והוא מטמא אף באוהל, וטומאה זו נמשכת שבעה ימים ומחייבת הזאת מי חטאת, (מאפר פרה אדומה). אחריו באים היונקים היבשתיים הגדולים הבהמות והחיות החולקות עם האדם את הארץ (תהילים קד, יד, ושם כג), שבמותן הן מטמאות גם במגען וגם במשאן טומאת יום אחד בלבד. אולם גם בין 'השרץ השורץ על הארץ' ישנם כמה מינים חשובים

וקרובים אל האדם: הם חיים בחברתו או בסמוך אליו וקרובים אל תודעתו, ועל כן הם ניצודים תדיר על ידו לשם שימוש בבשרם ובעורם. הוא ששנינו במסכת שבת (פרק י"ד משנה א): שמונה שרצים האמורים בתורה - הצדן והחובל בהן (בשבת) חייב, ושאר שקצים ורמשים החובל בהן בשבת פטור...

לפיכך, אף מותם של שמונה אלו הוא סיבה להיותם מטמאים, אמנם במגע בלבד ולא במשא. מכאן מובן שחשיבותם של שמונה השרצים הללו בתוך כלל שרץ הארץ רבה ביותר, ואין חשיבותם תלויה במספר מיניהם. האזהרה על אכילת שרץ הארץ מכוונת בראש וראשונה אל שמונה הללו, שכנראה היו נאכלים בפועל על ידי בני אדם יותר מן השאר (ראה לדוגמה ישעיהו ס"ו, יז), ... אֲכָלִי בֶּשֶׁר הַחַיִּיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֹּר יִחַדּוּ יָסְפוּ...

מקור: <http://www.daat.ac.il/daat/tanach/samet/v32.htm>

דיני בעלי החיים: הטמא והטהור, הנאכל ואשר לא יאכל (פרק י"א) מתוך: עיונים בפרשות השבוע, מאת הרב אלחנן סמט, הוצאת מעליות שע"י ישיבת מעלה אדומים.

טומאה וטהרה של כלים, אוכל, משקה

וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא – מִפֶּל כְּלִי עֵץ אוּ בָגֶד אוּ עוֹר אוּ שֶׁקֶ – כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִלֶּאכָה בָּהֶם, בַּמִּים יוֹבֵא, וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב וְיִטְהַר. וְכָל כְּלִי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֵל תּוֹכוֹ – כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא, וְאֵתוֹ תִּשְׁפְּרוּ. מִפֶּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מִים יִטְמָא, וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא. וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנְּבִלָתָם עָלָיו יִטְמָא – תַּנּוּר וְכִירִים יִתֵּן, טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם. אֶדְ מַעַיִן וּבֹר מִקְוֵה מִים יִהְיֶה טָהוֹר, וְנִגְעַת מִנְּבִלָתָם יִטְמָא. וְכִי יִפֹּל מִנְּבִלָתָם עַל כָּל זֶרַע זָרֹעַ אֲשֶׁר יִזְרַע, טָהוֹר הוּא. וְכִי יִתֵּן מִים עַל זֶרַע וְנִפֹּל מִנְּבִלָתָם עָלָיו, טַמָּא הוּא לָכֶם. (ויקרא יא, לב-לח)

למה צריך לשבור כלי חרש טמא?

לאחר שכלי חרש נטמא, אפילו אם לא נגע בטמא כלל אלא שהדבר הטמא רק נכנס לחללו של כלי החרש, אי אפשר לטהר אותו בטבילה במקווה, ורק אם ישבר, השברים יהיו טהורים, כי אז אינו נחשב "כלי" כלל. שאר הכלים יכולים להיטהר על ידי הטבילה במקווה.

מה משמעות פסוק לו? למה נאמר שוב "וְנִגְעַת מִנְּבִלָתָם יִטְמָא"?

רש"י ע"פ תורת כוהנים: "אפילו אם הוא בתוך מעיין ובור (מים), (המשמשים מקווה טהרה), ונוגע בנבילתם של אחד משמונת השרצים, יטמא, שלא תאמר קל וחומר אם המקווה מטהר את הטמאים מטומאתם, קל וחומר שימנע טומאה מהטהור. לכך נאמר וְנִגְעַת מִנְּבִלָתָם יִטְמָא". מזה בא

הבטוי: "טובל ושרץ בידו" – כלומר, מי שחוזר בתשובה או שעושה מעשה טוב אך איננו עוזב את הרגליו הרעים, זה אינו מועיל.

טומאת נבלת בהמה טהורה; איסור אכילת שרץ

וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, הנגע בנבלתה וטמא עד הערב. והאכל מנבלתה וכבס בגדיו וטמא עד הערב והנשא את נבלתה וכבס בגדיו וטמא עד הערב. וכל השרץ השרץ על הארץ, שקץ הוא, לא יאכל. כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע, עד כל מרבה רגלים, לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם. אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם. כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני, ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ. (ויקרא יא, לט-מד)

מהם "כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע..."? למה פסוקים מא – מג לא נאמרו למעלה יחד עם שאר השרצים המטמאים?

רש"י מפרש: הולך על גחון זה נחש. "כל הולך" להביא השלשולין, תולעים וכדומה. הולך על ארבע, זה עקרב. "כל" להביא את החפושית ואת הדומה לדומה. מרבה רגלים, זה נדל, שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן. הם אינם מנויים עם שמונת השרצים המטמאים, מפני שהם אינם מטמאים במותם ע"מ מגע. התורה אסרה אכילת שרצים ותולעים מספר פעמים מפאת חומרתה. מאחר ששרצים מצויים בעיקר במיני ירק, נוהגים לבדוק ולשטוף אותם עם מים וסבון לפני אכילתם. יש גם לסנן קמח לפני האפייה. אגב, ידוע שאכילת חרקים, שרצים ותולעים מגדילה את סכווי ההידבקות במספר מחלות.

הדרישה שבני ישראל יהיו קדושים ע"י התרחקות מהטומאה ומאכילה אסורה

כי אני ה', המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, והייתם קדושים, כי קדוש אני. זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ. להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין הטהור הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. (ויקרא יא, מה-מז)

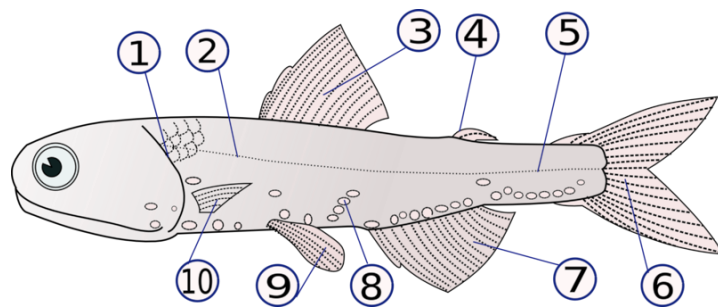
סיכום פרק יא

בפרק דנו בבעלי החיים המותרים ואסורים באכילה, כולל עופות, שרצים ונבילות. נסינו להבין את מושג הטומאה, וראינו שהוא קשור למגע עם דבר מת, כאשר בדרך כלל מה שקרוב יותר לקשר עם האדם, מטמא יותר. ראינו שרק בני ישראל נטמאים, בגלל הדרישה מהם להיות קדושים. שוב ראינו שרק מי שקרוב יותר לקדושת ה', יכול לקבל טומאה. דנו בבעיית הארנבת והשפן, שכביכול אינם מעלי גרה וראינו שניתן לכנות את צורת העיכול אצלם כעין העלאת גרה.

הרעיון המרכזי של פרשת שמיני

הרעיון המרכזי הוא קדושת הכוהנים, שהתבטא בתחילת העבודה במקדש ובמות נדב ואביהוא, אולי בגלל חילול הקודש. ראינו גם את הקדושה הנדרשת מעם ישראל, המתבטא בהימנעות מאכילת מאכלים טמאים.

תוספת

אנטומיה חיצונית של הדג *Lampanyctodes hectoris*: מקור:

commons.wikimedia.org

- (1) קשת הזימים
- (2) קו האורך
- (3) סנפיר הגב הקדמי
- (4) סנפיר הגב האחורי
- (5) חיבור הזנב
- (6) סנפיר הזנב
- (7) סנפיר השת
- (8) איבר המפיק אור (פוטופור)
- (9) סנפיר הגחון (זוג)
- (10) סנפיר החזה (זוג)

צילם: Andy Morffew

עוף השלך עם טרף ששלה מהמים. צולם בפלורידה.

[commons.wikimedia.org/wiki/File:Osprey_and_Catch_\(24569445172\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Osprey_and_Catch_(24569445172).jpg)

עוף הפרס. גן חיות באוסטריה.

commons.wikimedia.org/wiki/File:Bartgeier_Gypaetus_barbatus_front_Richard_Bartz.jpg

עופות – בעצם סוג של דינוזאורים

בתחום הביולוגיה כיום ישנה הסכמה נרחבת שהעופות התפתחו אבולוציונית מדינוזאורים בעלי נוצות מתת-סדרת התרופודים, (תת-סדרה של דינוזאורים דו - רגליים מסדרת בעלי אגן דמוי לטאה). מבחינה מדעית העופות בימינו הם למעשה קבוצה של דינוזאורים אשר שרדו את ההכחדה הגדולה של סוף הקרטיקון לפני כ - 66 מיליון שנה, כאשר מטאוריט גדול פגע בכדור הארץ ויצר מכתש ענק ואקלים העולם השתנה. (ויקיפדיה, עופות).

קצת צחוק לא מזיק

מספרים על איש קמצן שחזר הביתה ואשתו אמרה לו שהעוף מקולקל וצריך לזרוק אותו. "לזרוק?" הזדעזע הקמצן, "אפשר לתת לשכן העני שלא ראה עוף כבר הרבה זמן" השכן העני אכל בשמחה, ומיד אושפז בבית חולים!

בבוקר שמע הקמצן שהשכן העני בבית החולים, והלך לבקר אותו. בלילה נפטר העני, ולמחרת התקיימה הלוויה.

לאחר שחזר מהלוויה אמר לאשתו: "נו? ואת רצית לזרוק את העוף? ארבע מצוות קיימנו בעזרתו: מתן בסתר, ביקור חולים, הלווית המת, וגם ניחום אבלים... כזה עוף לזרוק?!"

ליד קרית הוותיקן ברומא יושב לו קבצן יהודי חובש כיפה ותליון בצורת מגן דוד. לא הרחק ממנו יושב קבצן אחר, עונד צלב קטן.

העוברים ושבים, בעיקר מאמינים הבאים לבקר בוותיקן, מדלגים על פני הקבצן היהודי אשר לידו אוסף קטן מאד של מטבעות, ותורמים ביד נדיבה לקבצן האחר, אשר גורף מדי יום ערימה נכבדת של מטבעות.

כומר אשר עובד במקום מדי יום, שם לב לעובדה, ולבסוף נכמרים רחמיו על הקבצן היהודי. הוא עוצר לידו ושואל:

"אתה מודע לכך שכאן זה קרית הוותיקן, ובאים לכאן בעיקר תיירים נוצרים מאמינים?"

"בעזרת השם יהיה בסדר", משיב לו היהודי.

לאחר שמסתלק הכומר, פונה הקבצן הראשון לשני ואומר לו:

"יענקל ראת איך הגוי מנסה ללמד אותנו איך לעבוד?"

יהודי אחד בא לרב שלו ואומר: "רבי, מישחו גנב לי את האופניים. זה כלי התחבורה היחיד שיש לי ואין לי מושג איך לתפוס את הגנב."

"שמע היטב", אומר לו הרבי, "בשבת תגיע לבית הכנסת, עמוד מול הקהל והקשב היטב לעשרת הדיברות. ברגע שהרב יגיע לדיבר 'לא תגנוב', הסתכל היטב סביב ותראה מי מסמיק. זה שיסמיק הוא הגנב!"

כעבור שבוע, מגיע היהודי לרב רכוב על אופניו בעליצות וצועק לו:

"רבי, רבי, אתה גדול!"

"נו, הלכת לבית הכנסת?" שואל הרבי.

"כן, בדיוק כמו שאמרת", עונה הבחור.

"ועמדת מול הקהל?" מקשה הרבי.

"כן, כן", מתלהב היהודי.

"וב'לא תגנוב', תפסת את המסמיק?" מוודה הרבי.

"לא", משיב היהודי, כבר ב'לא תנאף' נזכרתי היכן שכחתי אותם..."

פרשת תזריע

פרק יב – אישה כי תזריע - איך אפשר להשפיע על מין הילוד?; למה יולדת טמאה?; טעמי ותועלות ברית המילה; למה על יולדת להביא קורבן חטאת?

טומאת היולדת וטהרתה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיֵּלֶדָה זָכָר, וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים, כִּימֵי גִדּוּת דּוֹתָהּ תִּטְמָא. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עַרְלָתוֹ. וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשָׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא, עַד מְלֵאת יָמֵי טְהָרָה. וְאִם נִקְבְּהָ תֵלֵד, וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כַּנִּדְתָּהּ, וּשְׁלֹשִׁים יָמִים תֵּשֵׁב עַל דָּמֵי טְהָרָה. וּבְמֵלֵאת יָמֵי טְהָרָה לְבֶן אוֹ לְבַת, תָּבִיא כֶּכֶשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֵר לְחֻטָּאת, אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַפֶּה. וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' וְכִפֹּר עָלֶיהָ, וְטָהָרָה מִמָּקָר דָּמֶיהָ - זֹאת תּוֹרַת הַיֵּלֶדֶת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה. וְאִם לֹא תִמָּצֵא יָדָהּ דֵּי שָׂה וְלִקְחָהּ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֻטָּאת, וְכִפֹּר עָלֶיהָ כַּפֶּה וְטָהָרָה. (ויקרא יב, א-ח)

מה כוונת הביטוי : אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ ?

לפי הרשב"ם, אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ - כאשר אישה תתעבר (תכנס להריון) של זכר או נקבה. אך למעשה היה מספיק לומר "אשה כי תלד זכר..." לכן רש"י מפרש שאפילו אם הוא נולד מחוי (ולא חי), היולדת טמאה.

בנוסף, כתוב במסכת נדה לא, א, אמר רבי יצחק, אמר רבי אמי: (אם) אישה מזרעת תחילה יולדת זכר. (אם) איש מזרע תחילה יולדת נקבה. הדברים נכונים ויש לכך הסבר מדעי.

אפשר לפרש שהביטוי "איש מזרע תחילה" מתייחס לביצית. ידוע כיום, שאם קיום יחסי האישות מתבצע לפני יום הביוץ, צריכים הזרעים להחזיק מעמד עד שהביצית מוכנה להם, וכיוון שתאי זרע נקביים יותר עמידים מזרעונים זכריים, גדל הסיכוי ללדת בת.

אם קיום יחסי האישות מתבצע לאחר הביוץ – "אישה מזרעה תחילה" - תאי הזרע שמגיעים ראשונים לביצית, הם אלו שיפרו אותה. כיוון שתאי זרע זכריים יותר מהירים, גדל הסיכוי ללדת בן. פירוש נוסף ל"אישה מזרעת תחילה" מתייחס להגעה לגמירה. אם האישה מגיעה לפני הגבר, נוצרת סביבה בסיסית (לא חומצית). תאי הזרע הזכריים שורדים טוב יותר בסביבה בסיסית מאשר בסביבה חומצית. לכן גדל הסיכוי ללדת בן זכר.

מקור: אשה_מזרעת_תחילה_יולדת_זכר/he.wikisource.org/wiki/

למה אישה נטמאת אחרי לידה?

מפני שבלידה עצמה יוצא דם המטמא אותה, כי ההנחה ש"אין פתיחת הקבר (הרחם) ללא דם", אפילו אם אינו נראה.

לעומת זאת לידה בנינוח קיסרי אינה מטמאת ואם היום השמיני ללידה נופל בשבת, ברית המילה נדחית ליום ראשון, זאת בניגוד ללידה רגילה שבה הברית דוחה שבת.

מה הכוונה בבטוי: "כִּי־יָמִי נִדַּת דָּוֶתָהּ תִּטְמָא"? האם טומאת נדה כבר הוזכרה בתורה?

לפי רש"י: "דָּוֶתָהּ", לשון מדוה וחולי, "שאין אישה רואה דם (נדה) שלא יחלה ראשה ואבריה כבדין עליה". כוונת הפסוק שדיני טומאת יולדת זהים לדיני טומאת נדה, למרות שנושא הנדה מובא רק בפרק טו בהמשך בספר ויקרא.

האם יש קשר בין שבעת ימי טומאת האם, לבין היום השמיני של המילה?

הספורנו כותב: כי אז (ביום השמיני), נתעכל דם הנדות הטמא אשר ממנו ניזון הולד במעי אמו, וטהור הולד להיכנס בברית קודש. לכן כביכול, גם התינוק נטהר כעבור שבעת הימים שלאחר הלידה. בנוסף, כתוב בגמרא: "אמר רבי שמעון בר יוחאי, מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה? שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים..." (מסכת נדה לא, ב), (מפני שהאישה עדיין טמאה לבעלה). לפי דין תורה, אישה נדה טובלת בסוף היום השביעי למחזור, והיא טהורה לבעלה. לפי פסוקנו, אותו הדין חל לגבי יולדת. רק בתקופת האמוראים, נוספה החומרה של שבעה ימים "נקיים", לפני שהאישה יכולה לטבול.

מהם הטעמים לברית מילה בתינוק? האין זה אכזרי?

המילה מהווה הברית והקשר בין צאצאי אברהם לבין ה'. לכן יהודי שאינו נימול, ללא הצדקה רפואית, נכרת מעם ישראל, ומוטלת עליו החובה להימול.

לפי הרמב"ם (מורה נבוכים, חלק ג, מח), נבחרה מקום הברית דווקא באיבר הגברי שהוא איבר התאוה המינית, כדי להגביל את התאוה ולהשתמש בה רק באופן שמותר ע"פ התורה, כלומר בקשרי נישואין. לכן נאמר לאברהם, (בבראשית, יז, ו, בהקשר לברית המילה) - "והפריתי אותך במאוד מאוד". רדיפת סיפוק מיני, שלא במסגרת נישואין, ע"י אדם שנימול לשם מצווה, מהווה סתירה למשמעות המצווה והפרה של הברית. יחד עם זאת, מחקר מקיף שהסתיים בשנת 2013 הוכיח שברית המילה אינה משפיעה על הרגישות או ההנאה במהלך קיום יחסי אישות. (ראו בתוספת. תמצית המחקר מובאת גם בפרשת לך, ספר בראשית).

טעם נוסף למילה הוא, כדי להבדיל בין גופו של צאצא אברהם לבין גופו של אדם אחר.

כיום ידוע שהמילה מונעת מחלות מין ומשפרת את ההיגיינה של הגבר. במלחמת העולם השנייה דאגו צבאות בעלות הברית שנלחמו בצפון אפריקה, למול חיילים לא יהודים, כדי למנוע מחלות זיהומיות באיבר המין, בעת סופות חול וכדומה.

מחקרים גילו כי ברית מילה מפחיתה את הסיכון להתפתחות דלקת בדרכי שתן (UTI), כגון דלקת בשלפוחית שתן, את הסיכון ללקות בסוגים מסוימים של מחלות המועברות במגע מיני, כגון איידס וכן בסרטן האיבר. מנגד, הסיכוי לגרימת נזק גופני לתינוק הנימול, הינו אפסי.

למה מלים דווקא ביום השמיני ללידה? למה לא לתת לאדם להחליט בעצמו האם לעבור את הברית לאחר שיגדל?

המילה ביום השמיני היא גזירת הכתוב מהתורה. יחד עם זאת, מחקרים הוכיחו שהיום השמיני הוא העיתוי הטוב ביותר למילה, בו מגיע לשיא יצור ויטמין K על ידי הילוד באופן עצמאי, ורמת קרישת הדם היא הגבוהה ביותר בחייו של אדם. אחר כך היא יורדת קצת. אצל ילדים נדיר מאוד שיהיו זיהומים או סיבוכים כתוצאה ממילה, אך אצל מבוגרים יש צורך לעשות תפרים, דבר רגיש, מכאיב ולא נעים.

בנוסף, נאמר במדרש מכילתא שמות לא: גדולה השבת, שאין התינוק נימול עד שתעבור עליו השבת. בנוסף, כפי שמסביר, לדוגמה, המהר"ל מפראג, המספר שבע מסמל את הטבע או את העולם החומרי, והמספר שמונה את העל - טבעי או את המישור הרוחני של היהודי.

למה היולדת לא יכולה לאכול תרומה או דבר קודש בימי טְהָרָה, 33 ימים אחרי הולדת בן ו 66 אחרי הולדת בת? הרי היא כבר לא טמאה.

בימי הטהרה היא נמצאת במצב ביניים. לאחר שטבלה, מדין תורה, כעבור שבעה ימים אחרי לידת בן, או ארבעה עשר יום לאחר לידת בת, היא טהורה לבעלה, אך היא איננה טהורה לאכילת דבר קודש, כגון תרומה או בשר קורבן, אלא כעבור 33 או 66 ימים נוספים, לאחר שהביאה את קורבנות היולדת. יש מסבירים שאחר הלידה, האישה זקוקה לתקופת ביניים עד שהיא מסוגלת לחזור לרמה רוחנית גבוהה, הדרושה כדי להביא קורבנות לבית המקדש וכדי לאכול קדשים.

מה דין יולדת היום?

מאחר שהיום היולדת ממילא אינה אוכלת תרומה או קדשים ואינה יכולה להביא קורבנות, אין היום משמעות ל"ימי הטהרה", המפורטים בתורה. לאחר לידת זכר, היא יכולה לטבול לטהרתה, לאחר ספירת שבעה נקיים רצופים, כמו כל אישה נדה. גם לאחר לידת נקבה היא יכולה לעשות זאת, אלא, שע"פ פסוק ה לעיל, אסור לה לטבול עד שבועיים לפחות מהלידה. כל דם או כתם שתראה במהלך הימים הללו, בשבעת הנקיים, לפני הטבילה או לאחריה, יאסור אותה על בעלה ויצריך היטהרות מחודשת לפי הסדר המפורט.

במקום קורבנות היולדת, תוקנה ברכת הגומל. ברכה זו צריכה להאמר בפני מניין של עשרה גברים מעל גיל בר מצווה, אך מכיוון שיש מעט חוסר נעימות בכך שאישה תברך בפני קהל גברים – בדרך כלל היא מברכת בפני עשרה גברים שמכירים אותה, או שמברכת מעזרת הנשים שבבית הכנסת. (מקור – אתר yeshiva.org.il).

למה יולדת צריכה להביא קורבנות עולה וחטאת כדי לקבל כפרה ולהיטהר? במה חטאה?

יש אומרים, שהיא מביאה את העולה כדי להודות לקב"ה אחרי הלידה. לגבי קורבן החטאת, כותב הרמב"ן: רבותינו אמרו (במסכת נדה לא, ב), שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה אמרה תורה שיולדת מביאה קורבן? אמר להם: בשעה שכורעת ללדת, היא קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה, (כלומר, שבגלל הקושי והכאבים היא לא תלד שוב). עיקר הכוונה בזה היא, שבגלל שהיא נשבעת מתוך צער וכאבי הלידה, אין השבועה ראויה להתקיים, מפני היותה משועבדת לבעלה (בקשר נישואין), ואסור לה להימנע מקיום יחסי אישות, התורה חייבה אותה בהבאת קורבן לכפרה על שבועת בטוי שלא קיימה.

יש שהסבירו שהקורבן בא כדי לסיים את תקופת המעבר מימי התרחקות מהקודש, בימי הטוהר או ההיטהרות, לימי חזרה למעלה, אל הקודש.

סיכום פרק יב

בפרק הבאנו "טיפ" להשפעה על מין העובר. ראינו שמן התורה, יולדת בלידה טבעית טמאה לבעלה עד שבועיים, בגלל הדימום בעת הלידה ולאחר 33 או 66 יום, היא יכולה לאכול מהקדשים. אחרי תקופה זאת, עליה להביא קורבן חטאת כדי לחזור ממצב של חולין לרמת קדושה רגילה. ראינו את התועלות הבריאותיות של ברית המילה במניעת שורה של מחלות זיהומיות, למרות שזאת לא הסיבה למצווה.

פרק יג – צרעת גוף האדם; מהי צרעת ולמה היא חמורה כל כך?; למה היום אין צרעת כזאת?; סימני הצרעת; דיני "אבלות" של המצורע; מה הקשר בין צרעת ללשון הרע?; איך בגד יכול לקבל צרעת?

סוגי צרעת בגוף האדם; מהי צרעת?

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאתָ אוֹ סִפְחָת אוֹ בִּהְרָת וַיִּהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וַהֲבָא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים. וַרְאֵה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְשִׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לְבֹן וּמִרְאָה הַנֶּגַע עֲמֵק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הוּא וַרְאֵהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ. וְאִם בִּהְרָת לְבָנָה הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעֵמֶק אֵין מִרְאָה מִן הָעוֹר וְשִׁעְרָהּ לֹא הָפֵךְ לְבֹן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים. וַרְאֵהוּ הַכֹּהֵן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עֲמַד בְּעֵינָיו לֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית. וַרְאֵה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה כָּהָה הַנֶּגַע וְלֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר, וְטָהֲרוּ הַכֹּהֵן, מִסִּפְחָת הוּא, וְכִבֵּס בַּגָּדָיו וְטָהֵר. וְאִם פָּשָׂה תִּפְשָׂה הַמִּסִּפְחָת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרְאֹתוֹ אֶל הַכֹּהֵן לְטָהֲרָתוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל הַכֹּהֵן. וַרְאֵה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פִּשְׁתָּה הַמִּסִּפְחָת בְּעוֹר וְטָמֵאוּ הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא. (ויקרא, יג, א-ח)

מהו נגע צרעת ולמה המצורע טמא? האם היא מדבקת?

נגע הצרעת בתורה הוא כתם, בדרך כלל לבן, שמופיע על גוף האדם, או על קירות הבית, בצבע ירקרק או אדמדם, או על בגדים. לנגע זה אין משמעות רפואית, ויש להבחין בינו לבין מחלת הצרעת. מבחינה חיצונית נגעי הצרעת ההלכתית שונים מאוד מהנגעים האופייניים לחולי הצרעת הרפואית. גם גורמי הנגעים הם שונים: בעוד שמחלת הצרעת נגרמת על ידי החיידק *Mycobacterium leprae*, הצרעת ההלכתית היא בעלת משמעות רוחנית וסיבותיה הן כשלים מוסריים של האדם. המשמעות ההלכתית של הנגע בצרעת כרוכה בהלכות טומאה וטהרה, הלכות שרובם אינן נוהגות בזמננו. גם התופעה עצמה אינה מצויה מזה אלפי שנים, וניתנו לכך כמה וכמה הסברים. ראו בהמשך.

הצרעת אינה מדבקת. קביעתו של הכהן חלה מכאן ולהבא בלבד, ובכך מתייחדת טומאת נגעים בהשוואה לטומאות אחרות, שבהן חוות דעתו של פוסק ההלכה מחילה את הדין באופן רטרואקטיבי החל משעת התרחשות המאורע הנדון. כך מפורש בתורה לגבי נגעי בתים (ויקרא יד, להלו): "וַיָּבֹא אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר: כִּנְגַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפָנּוּ אֶת הַבֵּית בְּטָרִם יָבֹא הַכֹּהֵן לְרְאוֹת אֶת הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבֵּית, וְאַחֵר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לְרְאוֹת אֶת הַבֵּית". פינוי הכלים מוכיח, שכאשר יבוא הכהן ויטמא את הבית הטומאה לא תחול למפרע. מסיבה זו, ניתן אף לדחות את ראיית הנגע במקרים מיוחדים, כמו בחגים או לחתן וכלה. כל עוד הכהן לא

בדק את הנגע האדם נשאר בטהרתו. זה מוכיח שאין חשש "הידבקות" בצרעת ושהיא איננה מחלה.

יחד עם זאת, טומאת הצרעת היא בדרגת "אב הטומאה". המצורע מטמא אנשים אחרים וכן כלים, אוכל ומשקה, ע"י נגיעה בהם. אם הוא נכנס לבית, כל האנשים והכלים שבבית גם נטמאים.

מקור: ויקיפדיה, נגע_הצרעת

למה מי שיש לו נגע חשוד הולך אל הכהן ולא לרופא?

כאמור, לא מדובר במחלה, אלא בסימני טומאה.

כותב הספורנו: גזרת הכתוב שלא תהיה טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן, כי "שפתי כהן ישמרו דעת", (מלאכי ב, ז), ויורו למנוגע לפשפש במעשיו ולהתפלל על עצמו ויתפלל גם הכהן עליו.

למה היום אין צרעת?

רק בזמנים של קרבה גלויה בין הבורא לעמו, ניתן לאדם מישראל סימן מלמעלה שיתקן את דרכיו, אות אזהרה בולט ומרעיש, שעליו להתאזר בכל כוחותיו כדי לשוב בתשובה. אנחנו עדיין לא בדרגה הזאת. גם נתן הנביא אומר לדוד המלך, בהתכוונו לשלמה, (שמואל ב, ז, ד): "הוא יבנה בית לשמי וכוננתי את כסא ממלכתו עד עולם. אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן, אשר בהעלותו והכחתי בשרבט אנשים ובנגעי בני אדם".

בנוסף, כיום, כל היהודים הם בחזקת טמאי מתים, וחוץ מהכוהנים, באין בית מקדש, איננו נשמרים מהטמאות בטומאות כאלו ואחרות. ממילא גם לא מופיעה טומאת הצרעת. בכל מקרה, אין היום כוהנים מיוחדים המוסמכים לקבוע כי מדובר בצרעת. אילו הופיעה הצרעת והיו כוהנים מיוחדים, בהעדר מקדש, לא היה ניתן להיטהר ממנה...

סימני הצרעת

נגע צרעת פי תהיה באדם והובא אל הפה. וראה הפה והנה שאת לבנה בעור והיא הפכה שער לבן ומחנת בשר חי בשאת. צרעת נושנת הוא בעור בשרו וטמא הפה, לא יסגרנו, כי טמא הוא. ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו לכל מראה עיני הפה. וראה הפה והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר את הנגע - כלו הפך לבן, טהור הוא. וביום הראות בו בשר חי, יטמא. וראה הפה את הבשר החי וטמא, הבשר החי טמא הוא, צרעת הוא. או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן, ובא אל הפה. וראהו הפה והנה נהפך הנגע ללבן, וטהר הפה את הנגע, טהור הוא. (ויקרא יג, ט-יז)

איך יתכן שאם הצרעת כסתה את כל גופו של המצורע, הוא נהיה טהור? ההגיון אומר להיפך.

שניים מסימני הצרעת הם ה"פשיון" - ההתפשטות, ובשר חי. יתכן שהסיבה לטהרה כאשר הנגע מכסה את כל גופו, היא שלנגע אין לאן להתפשט עוד וגם לא נראה בו בשר חי.

צרעת בשחין ובכוויה

ובשר פי יהיה בו בערו שחין, ונרפא. והיה במקום השחין, שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדמת, ונראה אל הפה. וראה הפה והנה מראה שפל מן העור ושערה הפך לבן, וטמא הפה, נגע צרעת הוא - בשחין פרחת. ואם נראה הפה, והנה אין בו שער לבן, ושפלה איננה מן העור, והיא כהה, והסגירו הפה שבעת ימים. ואם פשה תפשה בעור, וטמא הפה אתו - נגע הוא. ואם תחמיק תעמד בהרת לא פשיתה, צרבת השחין הוא, וטהרו הפה.

או בשר פי יהיה בערו מכות אש, והיתה מחנית המכה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה. וראה אתה הפה והנה נהפך שער לבן בהרת ומראה עמק מן העור, צרעת הוא, במכה פרחת, וטמא אתו הפה - נגע צרעת הוא. ואם נראה הפה והנה אין בהרת שער לבן ושפלה איננה מן העור, והוא כהה, והסגירו הפה שבעת ימים. וראהו הפה ביום השביעי - אם פשה תפשה בעור, וטמא הפה אתו - נגע צרעת הוא. ואם תחמיק תעמד בהרת, לא פשיתה בעור, והוא כהה, שאת המכה הוא וטהרו הפה, פי צרבת המכה הוא. (ויקרא יג, יח-כח)

צרעת הראש או הזקן - הנקרא "נתק"

ואיש או אשה פי יהיה בו נגע בראש או בזקן. וראה הפה את הנגע, והנה מראהו עמק מן העור ובו שער צהב דק, וטמא אתו הפה, נתק הוא - צרעת הראש או הזקן הוא. וכי יראה הפה את הנגע הנתק, והנה אין מראהו עמק מן העור ושער שחר אין בו, והסגיר הפה את הנגע הנתק שבעת ימים. וראה הפה את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שער צהב, ומראה הנתק אין עמק מן העור. והתגלח, ואת הנתק לא יגלח, והסגיר הפה את הנתק שבעת ימים שנית. וראה הפה את הנתק ביום השביעי והנה לא פשה הנתק בעור, ומראהו איננו עמק מן העור, וטהר אתו הפה וכבס בגדיו וטהר. ואם פשה הנתק בעור אחרי טהרתו. וראהו הפה והנה פשה הנתק בעור,

לֹא יִבְקֹר הַפֶּה לְשֹׁעַר הַצֹּהֵב, טָמֵא הוּא. וְאִם בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשֹׁעַר שָׁחַר צָמַח בּוֹ, נִרְפָּא הַנֶּתֶק, טָהוֹר הוּא, וְטָהָרוּ הַפֶּה. (ויקרא יג, כט-לז)

האם גם לאישה יש זקן – פסוק כט?

התופעה נדירה אך קיימת. בחלק מהמקרים, זקן שגדל אצל אישה הוא תוצאה של חוסר איזון הורמונלי (לרוב עודף אנדרוגן), או של הפרעה גנטית נדירה בשם היפרטריכוזיס – (ויקיפדיה).

צרעת בקרחת או בגבחת

וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרָם, בִּקְרַת בִּקְרַת לְבָנָת. וְרָאָה הַפֶּה, וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרָם, בִּקְרַת כְּהוֹת לְבָנָת - בִּהְקֵי הוּא, פָּרַח בְּעוֹר טָהוֹר הוּא.

וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ - קֶרַח הוּא - טָהוֹר הוּא. וְאִם מִפֹּאֵת פָּנָיו יִמְרֹט רֹאשׁוֹ, גִּבַּח הוּא - טָהוֹר הוּא. וְכִי יִהְיֶה בִּקְרַחַת אוֹ בִּגְבַחַת נֹגַע לִבָּן אֲדָמָדָם, צָרַעַת פִּרְחַת הוּא בִּקְרַחַתוֹ אוֹ בִּגְבַחַתוֹ. וְרָאָה אֹתוֹ הַפֶּה וְהָיָה שָׂאֵת הַנֹּגַע לְבָנָה אֲדָמָדָם בִּקְרַחַתוֹ אוֹ בִּגְבַחַתוֹ, כְּמִרְאָה צָרַעַת עוֹר בְּשָׂר. אִישׁ צָרוּעַ הוּא, טָמֵא הוּא, טָמֵא יִטְמְאֻנוּ הַפֶּה, בְּרֹאשׁוֹ נֹגְעוֹ. (ויקרא יג, לח-מד)

מהי צרעת הקרחת או הגבחת?

היא כתם לבן או אדמדם המופיע בראש – לאחר שנשרו שערותיו מצד הפנים - (גבחת) או מצד העורף - (קרחת).

דינו של המצורע

וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֹּגַע - בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ, וְעַל שָׂפָם יַעֲטֶה - וְ"טָמֵא טָמֵא", יִקְרָא. כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֹּגַע בּוֹ יִטְמָא, טָמֵא הוּא, בְּדָד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמִּחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ. (ויקרא יג, מה-מו)

למה המצורע צריך לקרוע את בגדיו, לגדל שיער, להזהיר שהוא טמא, לצאת אל מחוץ למחנה ולשבת בודד? למה הוא נענש כך?

המצורע למעשה נוהג מנהגי אבלות. עליו להצטער על אובדן הטהרה אשר גרם לעצמו. נאמר במסכת נדרים סד, ב, שמצורע חשוב כמת, שכן משה רבנו התפלל לרפויה של מרים מצרעת במלים "אל נא תהי כמת" (במדבר יב).

הוא קורא "טמא טמא" כדי להזהיר אחרים לא להתקרב אליו, שמא יטמאו ממגעו.

רש"י: "בדד יושב שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו, ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים לישוב בדד? הואיל והוא הבדיל (סכסך) בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל.

הקשר בין נגע הצרעת לבין לשון הרע מפורש בדברים כד, חט, "הַשְׁמֵר בְּנֶגַע הַצִּרְעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד, וְלַעֲשׂוֹת: כָּל אֲשֶׁר יִזְרוּ אֶתְכֶם הַפְּהִנִים הַלּוֹיִם, כָּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת. זָכוֹר, אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם, בְּדֶרֶךְ, בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם". הכוונה לדבריה השליליים כביכול על משה, אודות האישה הכושית אשר לקח משה, כמתואר בספר במדבר יב, א.

גם ידו של משה הצטרעה באות השניה לפני הסנה, לפני שליחותו לפרעה כמתואר, (שמות ד), "וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֶאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקִלִּי, כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ ה'... וַיֹּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הֵבָא נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וַהֲגִה יָדוֹ מִצִּרְעַת פֶּשֶׁלֶג". רש"י מפרש: באות זה, רמז לו שלשון הרע סיפר באומרו "לא יאמינו לי", לפיכך הלקהו בצרעת כמו שלקתה מרים על לשון הרע.

נאמר במסכת ערכין טז, א: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: על שבעה דברים נגעים באים: על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין. על לשון הרע, דכתיב, (תהילים קא, ה) "מִלְּשֹׁנִי בִסְתֵר, רָעָהוּ אוֹתוֹ אֶצְמִית. גָּבַהּ עֵינַיִם, וַרְחֵב לִבִּי, אֹתוֹ, לֹא אוֹכֵל". על שפיכות דמים, דכתיב, (ע"י דוד אחרי שיואב רצח את אבשלום), (שמואל ב, ג), "וְאֵל יִכְרַת מִבֵּית יוֹאָב זֶב וּמִצֹּרֶע וּגו'". על שבועת שוא, דכתיב, (מלכים ב, ה), "וַיֹּאמֶר נַעֲמָן הוֹאֵל קַח כֶּכְרִים" וּכְתִיב (מלכים ב, שם) "וּצִרְעַת נַעֲמָן תִּדְבֹק בְּךָ" וּגו', (הפירוש שנעמן השביע את גיחזי שאלישע שלח אותו לקחת כיכרים, וגיחזי נשבע לשקר). ועל גילוי עריות, דכתיב, (בראשית יב) וַיִּנְגַע ה' אֶת פִּרְעֹה נִגְעִים וּגו', (אחרי שלקח את שרה). ועל גסות הרוח, (של עוזיה מלך יהודה שהתעקש להקטיר קטורת למרות שלא היה כהן), דכתיב, (דברי הימים ב, כו, טז), "וּבַחֲזָקָתוֹ גָּבַהּ לִבּוֹ עַד לְהַשְׁחִית וּיִמְעוֹל בַּה' אֱלֹהָיו וַהֲצִרְעַת זִרְחָהּ בַּמִּצְחָהּ". ועל הגזל, דכתיב, (ויקרא יד) "וּצֹוֹה הִכָּהֵן וּפָנּוּ אֶת הַבַּיִת – (אם) הוּא כּוֹנֵס מִמּוֹן שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, יִבּוֹא הִכָּהֵן וּפְזוֹר מִמּוֹנוֹ (בְּנִיתוֹן קִירוֹת הַבַּיִת). וְעַל צִרְוֹת הָעֵיִן, דכתיב, (ויקרא יד) וְבֹא אֲשֶׁר לֹו הַבַּיִת [וגו'] וְתָנָא דְּבִי ר' יִשְׁמַעֲלִי – מִי שְׁמִיּוּחַד בֵּיתוֹ לֹו (שְׁלֹא מִשְׁאִיל מַכְלִיו לְאַחֵרִים).

במדרש ויקרא רבה טז, א, נלמדים הדברים שעליהם באה צרעת מפסוק במשלי ו, טז - יט: שֶׁשׁ הִנֵּה שָׁנָא ה', וְשִׁבְעָה - תּוֹעֵבָת נִפְשׁוֹ. עֵינַיִם רְמוֹת, לְשׁוֹן שֶׁקֶר, וַיִּדְּעוּ שְׂפָכוֹת דָּם נָקִי. לֵב חָרָשׁ מַחֲשָׁבוֹת, אֲנֹן רִגְלִים מִמְּהָרוֹת לָרוּץ לָרָעָה. יָפִיחַ פְּזָבִים עַד שֶׁקֶר, וּמִשְׁלַח מְדַנִּים בֵּין אֲחֵים.

מעניין להתעכב על המסופר על צרעתו של עוזיהו המלך.

בדברי הימים ב, כו, לאחר שתוארו כל מעשיו הטובים, כולל מפעלי הבניה ונצחונותיו הצבאיים, נאמר: "וּכְחֻזְקָתוֹ, גָּבַהּ לִבּוֹ עַד לְהַשְׁחִית, וַיִּמְעַל, בַּה' אֱלֹהָיו; וַיָּבֵא אֶל הֵיכַל ה', לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקֹּטֶרֶת. וַיָּבֵא אֲחֵרָיו, עֲזָרְיָהוּ הַכֹּהֵן; וַעֲמָזַי הַכֹּהֵן לֵה', שְׂמוֹנִים בְּנֵי חֵיל עַל עֲזָרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ, וַיֹּאמְרוּ לוֹ: לֹא לָךְ עֲזָרְיָהוּ לְהַקְטִיר לַה' כִּי לַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן הַמִּקְדָּשִׁים, לְהַקְטִיר. צֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ כִּי מַעֲלָתָ,

וְלֹא לָךְ לְכַבֹּד מֵה' אֱלֹהִים. וַיִּזְעַף, עֲזִיחוֹ, וּבְיָדוֹ מִקְטָרֶת, לְהִקְטִיר; וּבִזְעָפוֹ עִם הַכֹּהֲנִים, וְהַצָּרַעַת זִרְחָה בְּמִצְחוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית ה', מַעַל לְמִזְבֵּחַ הַקָּטָרֶת. וַיִּפֹּן אֵלָיו עֲזָרְיָהוּ כֹהֵן הָרֹאשׁ וְכָל הַכֹּהֲנִים, וְהִנֵּה הוּא מִצְרַע בְּמִצְחוֹ, וַיִּבְהַלּוּהוּ, מִשֵּׁם; וְגַם הוּא נִדְחָף לָצֵאת, כִּי נִגְעוּ ה'. וַיְהִי עֲזָרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ מִצְרַע עַד יוֹם מוֹתוֹ, וַיֵּשֶׁב בֵּית הַחֲפָשׁוֹת (הַתְּפֹשִׁיט) מִצְרַע כִּי נִגְזַר, מִבֵּית ה'; וַיּוֹתֶם בָּנוּ עַל בֵּית הַמֶּלֶךְ, שׁוֹפֵט אֶת עַם הָאָרֶץ."

לפי זה, עוזיהו לקה בצרעת בגלל גבהות לבו וזעפו כלפי הכוהנים. הוא בילה את שנותיו האחרונות בנבצרות, בבית החופשית, מקום מבודד מבני אדם, כדין מצורע. נציין כי אחרים שהקטירו קטורת שלא כדין, כגון נדב ואביהוא ועדת קורח, הומתו ע"י שריפה באש מן השמים, (כנראה מכת ברק).

מה נחשב "לשון הרע"?

לשון הרע הוא דיבור בגנות הזולת. המספר בגנות הזולת, אפילו אם הדברים הם דברי אמת, עובר על איסור "לשון הרע".

אם כלולים בדברים דברי שקר, המספר אותם נקרא "מוציא שם רע". כשם שאסור לספר לשון הרע, כך אסור לשומעו, וכל שכן להאמין לו ולקבלו כאמת ודאית.

מה הבדל בין "לשון הרע" לבין "רכילות", שגם היא אסורה?

רכילות היא דיבורים העלולים לגרום לשנאה ולמחלוקת בין אדם לחברו, למרות שדברי אמת הם (ואין בהם משום הוצאת שם רע) וגם אין בהם כל גנאי לאדם שמספרים עליו, (כך שאין בהם לשון הרע). למרות זאת, אסור מן התורה לספר דברי רכילות, שנאמר, (ויקרא יט, יז): "לא תלך רכיל בעמך".

כותב החפץ חיים: צא ולמד מה אירע לדואג האדומי, שאמר לשאול כי אחימלך הכהן הגדול נתן לדוד צידה וחרב, אף על פי שהדבר היה אמת, וגם לא היה גנות לאחימלך, שהרי לא עשה בזה שום מעשה רע, וגם אם שאול בעצמו היה שואל את אחימלך, הוא היה אומר לו מה שעשה, כי לא התכוון לחטוא בזה נגד שאול. עם כל זה, גרמה הרכילות של דואג, שנהרגו על ידו 85 כוהנים בעיר נוב. בנוסף כתוב: "וַיָּאֵת נָב עִיר הַכֹּהֲנִים, הִפָּהּ (דואג) מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה, מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק וְשׁוֹר וְחִמּוֹר וְשֶׁה, לְפִי תָרַב", (שמואל א, כב, יט). מה ששאול לא קיים במלחמה נגד עמלק, קיים בטבח בנוב.

קשה מאוד להימנע מרכילות, שכן רוב בני האדם "נופלים" בה, ומי ששותק ולא מדבר על אחרים, כאילו מוציא את עצמו מהכלל.

כאמור, "לשון הרע" היא אמירה אמיתית על אדם, אך שיש בהם גנאי למסופר עליו.

מה קובע החוק הישראלי בענין לשון הרע?

חוק "איסור לשון הרע", התשכ"ה - 1965, עוסק בהגנת כבודו של אדם ושמו הטוב באמצעות הטלת איסור על פרסום ביטויים העלולים להשפילו ולבזותו. החוק מגדיר כי פרסום לשון הרע יכול להוות עוולה אזרחית בנזיקין ויכול אף להתגבש לכדי עבירה פלילית. בגין העוולה האזרחית ניתן לקבל פיצויים וסעדים הן לפי החוק עצמו והן לפי פקודת הנזיקין, ובהתקיים העבירה הפלילית יוטל עונש של עד שנת מאסר. דינים אלה עורכים איזון בין חופש הביטוי והעיתונות מחד, לבין הזכות לכבוד ולשם טוב מאידך.

סעיף 1 קובע שלשון הרע היא "דבר שפרסומו עלול להשפיל אדם (יחיד או תאגיד) בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, לבוז או ללעג מצדם; לבזות אדם בשל מעשים, התנהגות או תכונות המיוחסים לו; לפגוע באדם במשרתו, אם משרה ציבורית ואם משרה אחרת, בעסקו, במשלח ידו או במקצועו; לבזות אדם בשל גזעו, מוצאו, דתו, מקום מגוריו, מינו או נטייתו המינית.

מבין ההגנות מפני תביעה, סעיף 14 לחוק מגדיר את הגנת אמת הפרסום – פרסום אמת, שיש בו עניין ציבורי מוגן (מותר). כלומר, דברי אמת שיש בהם לשון הרע, פרסומם מוגן (מותר) אם יש בהם עניין לציבור. (ויקיפדיה)

כיום, בעידן האינטרנט והרשתות החברתיות, כנראה שלצערנו, תופעת לשון הרע מצויה הרבה יותר מאשר בעבר.

מה ההבדל בין הגדרת לשון הרע לפי ההלכה ולפי החוק הישראלי?

ההבדל העיקרי הוא כנראה שע"פ ההלכה, קיים איסור לשון הרע גם אם הדברים שנאמרו הם אמת. ע"פ החוק, בד"כ אין משום לשון הרע, אם הוכח שהדברים אמיתיים, גם אם הם פוגעים בזולת. גם לפי ההלכה, מותר לפעמים לספר דברים אמיתיים על מעשים שליליים של אחר, אם יש בכך תועלת, כגון אזהרת אנשים ממעשי אותו אדם, או הפסקת מעשיו השליליים. בעקרון, קיים דמיון רב בין ההגדרות בהלכה ובחוק.

צרעת הכגדים

וְהַכֹּהֵן - כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרַעַת, בְּכַגֵּד צֹמֶר אוֹ בְּכַגֵּד פִּשְׁתִּים. אוֹ בְּשָׂתִי אוֹ בְּעָרֵב, לְפִשְׁתִּים וּלְצֹמֶר אוֹ בְּעוֹר, אוֹ בְּכָל מְלֶאכֶת עוֹר. וְהָיָה הַנֶּגַע יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדָם בְּכַגֵּד אוֹ בְּעוֹר אוֹ בְּשָׂתִי אוֹ בְּעָרֵב אוֹ בְּכָל כְּלִי עוֹר, נֶגַע צָרַעַת הוּא, וְהָרָאָה אֶת הַכֹּהֵן. וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים. וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי כִּי פָשָׂה הַנֶּגַע בְּכַגֵּד אוֹ בְּשָׂתִי אוֹ בְּעָרֵב אוֹ בְּעוֹר, לְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמֶלֶאכֶה, צָרַעַת מִמָּאֶרֶת הַנֶּגַע, טָמֵא הוּא. וְשָׂרַף אֶת הַכֹּהֵן אוֹ אֶת הַשָּׂתִי אוֹ אֶת הָעָרֵב בְּצֹמֶר אוֹ בְּפִשְׁתִּים, אוֹ אֶת כָּל כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ הַנֶּגַע, כִּי צָרַעַת מִמָּאֶרֶת הוּא - בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף. וְאִם יִרְאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה לֹא

פֶּשַׁה הִנֵּנִי בְּבִגְדִי אוֹ בְּשִׁמְתִי אוֹ בְּעֶרְבִי אוֹ בְּכָל כְּלִי עוֹר. וְצִוָּה הִפְּקֵן וְכִבֵּסוּ אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּנִי, וְהִסְגִּירוּ שְׂבָעַת יָמִים שְׁנִית. וְרָאָה הִפְּקֵן אַחֲרֵי הִכָּבֵס אֶת הִנֵּנִי, וְהָיָה לֹא הִפֹּךְ הִנֵּנִי אֶת עֵינָיו וְהִנֵּנִי לֹא פֶּשַׁה, טָמֵא הוּא, בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ – פְּחָתָת הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ. וְאִם רָאָה הִפְּקֵן וְהָיָה כִּהְיָה הִנֵּנִי אַחֲרֵי הִכָּבֵס אֹתוֹ, וְקָרַע אֹתוֹ מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הָעוֹר אוֹ מִן הַשְּׁמִית אוֹ מִן הָעֶרֶב. וְאִם תִּרְאֶה עוֹד בְּבִגְדִי אוֹ בְּשִׁמְתִי אוֹ בְּעֶרְבִי אוֹ בְּכָל כְּלִי עוֹר פְּרִיחָת הוּא, בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ, אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּנִי. וְהַבֶּגֶד אוֹ הַשְּׁמִית אוֹ הָעֶרֶב אוֹ כָּל כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכָּבֵס, וְסָר מִקֶּדֶם הִנֵּנִי, וְכִבֵּס שְׁנִית וְטָהַר. זֹאת תֹּוֹרַת נִגְעַ צָרַעַת בְּגֵד הַצֹּמֵר אוֹ הַפְּשִׁיטִים אוֹ הַשְּׁמִית אוֹ הָעֶרֶב, אוֹ כָּל כְּלִי עוֹר, לְטָהָרוֹ אוֹ לְטָמְאוֹ. (ויקרא יג, מז-נט)

איך בגד יכול לקבל צרעת?

לפי הרמב"ן, זו איננה תופעה טבעית והיא איננה מצויה וכן גם נגעי הבתים. אבל בזמנים שעם ישראל במצב שלימות עם ה', אז רוח השם תהיה על גופם ועל בגדיהם ובתיהם, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועוון, יבוא כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו, כדי להראות כי השם סר מעליו. וכך מתאר המדרש את התהליך (מדרש רות רבה פ"ב, י):

ואף בנגעים כן (כלומר, באים בהדרגה, כדי לאפשר לאדם לחזור בתשובה). בתחילה הם באים על ביתו. אם חזר בו מוטב, ואם לאו, הרי אבני הבית טעונות חליצה, שנא' "וְצִוָּה, הִפְּקֵן, וְחִלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים", (פרק יד, מ). אם חזר בו מוטב, ואם לאו, האבנים טעונות נתיצה. אם חזר בו – מוטב, ואם לאו, הנגעים באים על הבגדים וטעונים כיבוס. אם חזר בו – מוטב, ואם לאו, הם טעונים קריעה, שנאמר, (לעיל, נו) "וְקָרַע אֹתוֹ מִן הַבֶּגֶד". אם חזר בו – מוטב, ואם לאו, הם טעונים שריפה שנאמר (נב), וְשָׂרַף אֶת הַבֶּגֶד. אח"כ הם באים על גופו. אם חזר בו – מוטב, ואם לאו, יוצא ובא. אם חזר בו – מוטב, ואם לאו, בָּדַד יֵשֵׁב מִחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ.

בדומה לכך, כתב ספר החינוך: שרצה האל בטובו הגדול לייסרנו, כאשר ייסר איש את בנו (דברים ח ה). כי ענין זה איננו בטבע, אלא מופת הוא באומה הקדושה למען ילמדו ויקחו מוסר בהשתנות הכלים המיוחדים לתשמישם, והם הבגדים של צמר ופשתים (בלבד), כי בהם רוב תשמיש בני אדם, וישובו מתוך כך מדרכם הרעה, טרם תזרח הצרעת גם בגופם. האברבנאל סבור שבמקרים מסוימים, הבגד שאדם מצורע לובש, יכול להידבק בצרעתו.

מהי "צרעת ממארת"?

הרמב"ן: מלשון "מארה", כלומר שהיא קללת אלהים בבגד ובבית. יש מפרשים ש"ממאיר" היא מלשון כאב, כמו ביחקאל כח, כד, בנבואתו על צידון: "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל, סֶלֶן מִמָּאִיר וְקוֹץ מִכָּאֵב, מִכָּל סִבְיָתָם, הַשָּׂאטִים אוֹתָם; וַיִּדְעוּ, כִּי אֲנִי אֱדַנִּי אֱלֹהִים".

מהם "קִרְחָתוֹ אוֹ גִבְחָתוֹ" של הבגד? למה משתמשים במונחים אנושיים עבור בגדים?

רש"י: קרחת - לשון ישנים, וגבחת - לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו שהקרחת לשון אחוריים (הלך האחורי של הראש) והגבחת לשון פנים, כמו אצל האדם, (בפסוקים מ - מב). משתמשים במונחים אנושיים כי דיני הטומאה של קרחת וגבחת באדם ובבגד הם דומים.

סיכום פרק יג

בפרק זה ראינו את תופעת נגע הצרעת. לא מדובר במחלה הזיהומית הנקראת היום צרעת, אלא בסימני כתמים על העור או על בגד. הצרעת נגרמת מכשלים מוסריים של האדם המצורע, בעיקר דיבור לשון הרע. תופעת הצרעת לא קיימת היום מפני שדרושה לכך רמה רוחנית גבוהה שאיננה נמצאת היום, במיוחד בתחום הדיבור - ההשמצות, והביוש בתקשורת ההמונית וברשתות החברתיות. ראינו שדיני המצורע דומים לאלה של האבל, מפני שעליו להצטער על האובדן הזמני של מעמדו הטהור. ראינו גם שההכרזה של הכהן על היותו של אדם מצורע יוצאת רק לאחר תהליך רב שלבי, כדי לאפשר לאדם לחזור בתשובה ולהימנע מצרת הצרעת.

הרעיון המרכזי של פרשת תזריע

רואים בפרשה זו, את עניין טומאתה וטהרתה של היולדת ואת טומאת המצורע, הנגרמת בגלל כשלים מוסריים שבו. למרות שטומאת הצרעת אינה קיימת היום, המסר של חשיבות הדיבור וההתנהגות הנאותה כלפי הזולת, צריך להילמד מחומרת נגע הצרעת.

תוספת

מקור השם "ניתוח קיסרי"

במקומות רבים נטען כי מקור שמו של הניתוח הקיסרי נובע מכך שבשיטה זו יילדו את יוליוס קיסר, שליט רומא. הסבר זה שגוי, שכן המושג "ניתוח קיסרי" נולד כ - 700 שנה לפני שיווליוס קיסר נולד בשנת 100 לפני הספירה הנוכחית. מלבד זאת באותה תקופה אמהות שילדו בניתוח כזה היו מתות סמוך ללידה, כך שאילו נולד יוליוס קיסר בשיטה זו הייתה אמו מתה, וידוע כי אמו חייתה עדיין כאשר היה מפקד הצבא.

מקור השם הוא מהמילה הלטינית "קאסיוס" [חתוך/פרות]. בלטינית: caedo, caedere aeso. מילוני מלשון שפירושו "לפרות/לכרות". מכאן שפירושו מלטינית של "ניתוח קיסרי" הוא "ניתוח חיתוך", כדי לאפשר את הוצאת התינוק.

ניתוח קיסרי מופיע בספרות חז"ל בשם "יוצא דופן", כלומר ולד שנולד דרך דופן הרחם. נאמר, "יוצא דופן, והבא אחריו שניהם אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן" (בפדיון הבן), (משנה מסכת בכורות פרק ח', משנה ב'). מקור: ויקיפדיה.

קצת צחוקים על חיי נישואין

אישה אומרת לבעלה: מאמי איך כואב לי הראש.

בעלה עונה: חבל, רציתי לקחת אותך לשופינג.

האישה: סתם צחקתי.

בעלה: גם אני.

בן: אבא איך מוצאים בת זוג טובה??

אב: לא יודע. תשאל את אמא. היא הצליחה בזה יותר ממני!!

בעל שואל את אשתו בכעס: אמרת לי פעם שאני כל עולמך. מה קרה מאז? עונה האישה:

למדתי גיאוגרפיה.

פרשת מצרע

פרק יד – הרמזים שבתהליך היטהרות המצורע; מקווה הטהרה; בשורת צרעת הבית.

היטהרות המצורע שאינו דל; מקווה הטהרה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְרַע בְּיוֹם טְהֻרָתוֹ, וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן. וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל מַחוּץ לַמִּחְנֶה וַרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶרְפָּא נִגַּע הַצָּרַעַת מִן הַצְּרוּעַ. וַצֹּנֶה הַכֹּהֵן, וְלָקַח לַמַּטְהָר שְׁתֵּי צִפֹּרִים חַיִּים טְהוֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאַזָּב. וַצֹּנֶה הַכֹּהֵן וַיִּשְׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חֶרֶשׁ עַל מַיִם חַיִּים. אֶת הַצִּפֹּר הַשֵּׁנִי, יָקַח אֹתָהּ וְאֶת עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֶת הָאֶזָּב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצִּפֹּר הַשֵּׁנִי הַשֵּׁחֻטָּה, עַל הַמַּיִם הַחַיִּים. וְהִנֵּה עַל הַמַּטְהָר מִן הַצָּרַעַת שִׁבְעַת פַּעֲמִים וַיִּטְהַר וַיִּשְׁלַח אֶת הַצִּפֹּר הַשֵּׁנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. וַכֹּבֵס הַמַּטְהָר אֶת בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ וַרְחֵץ בַּמַּיִם וַיִּטְהַר וַאֲחֵר יָבוֹא אֶל הַמִּחְנֶה וַיֵּשֶׁב מַחוּץ לְאֹהֶלֹ שִׁבְעַת יָמִים. (ויקרא יד, א-ח)

למה לוקחים לטהרת המצורע "שתי ציפורים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזב"?

אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ויקרא יד) "זאת תהיה תורת המצורע"? זאת תהיה תורתו של "מוציא שם רע". (מסכת ערכין טו, ב).

רש"י כותב, ע"פ מסכת חולין קמ, וערכין טו: לפי שהנגעים באים על לשון הרע שהוא מעשה פטוטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו ציפורים שמפטטות תמיד בצפצוף קול. ועץ ארז - לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. ושני תולעת ואזב - מה תקנתו ויתרפא? ישפיל את עצמו מגאוותו כתולעת וכאזב.

קורבנות המצורע

וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ, אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ עֵינָיו, וְאֶת כָּל שְׁעָרוֹ יִגְלַח, וַכֹּבֵס אֶת בְּגָדָיו, וַרְחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וַיִּטְהַר. וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי, יָקַח שְׁנֵי כִבְשִׁים תְּמִימִם וַכֹּבֵשׁ אֶחָת בַּת שְׁנֵתָה תְּמִימָה, וַשְּׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן, וְלֶג אֶחָד שֶׁמֶן. וְהִעֲמִיד הַכֹּהֵן הַמַּטְהָר אֶת הָאִישׁ הַמַּטְהָר וְאֹתָם לִפְנֵי ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאַשֶׁם וְאֶת לֶג הַשֶּׁמֶן, וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'. וַיִּשְׁחַט אֶת הַכֹּבֵשׁ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאת וְאֶת הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ, כִּי

כחטאת האִשָּׁם הוא, לכהן קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הוא. ולקח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאִשָּׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּף אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיָּמִינִית וְעַל בִּתְּנוּף יָדוֹ הַיָּמִינִית וְעַל בִּתְּנוּף רִגְלוֹ הַיָּמִינִית. ולקח הַכֹּהֵן מִלֵּג הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית. וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ הַיָּמִינִית מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה מִן הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי ה' . וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף יָתֵן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּף אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיָּמִינִית וְעַל בִּתְּנוּף יָדוֹ הַיָּמִינִית וְעַל בִּתְּנוּף רִגְלוֹ הַיָּמִינִית, עַל דָּם הָאִשָּׁם. וְהַנּוֹתֵר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן יָתֵן עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה' . וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת הַחֲטָאת וְכִפֶּר עַל הַמִּטְהָר מִטְּמֵאתוֹ וְאַחֵר יִשְׁחַט אֶת הָעֶלָּה. וְהָעֶלָּה הַכֹּהֵן אֶת הָעֶלָּה וְאֶת הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר. (ויקרא יד, ט-כ)

מה פשר טקס היטהרותו של המצורע? את מה זה מזכיר?

הרמב"ן מצביע על דמיון בין שתי הציפורים לטהרת המצורע, לבין שני השעירים ביום כיפור לכפרת בני ישראל. בשני המקרים, אחד הועלה כקורבן והשני הוצא החוצה, דבר המצביע על שנוי במעמד או בגורל של המבקשים כפרה. בנוסף, בשניהם יש הזאת דם 7 פעמים, לשם טהרה. תהליך היטהרות המצורע מזכיר את היטהרות טמא המת ע"י הזאת מי החטאת מאפר הפרה האדומה, (במדבר יט). גם שם נאמר:

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל נֶכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִדָּמָה שִׁבְעַת פְּעָמִים. וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרֹז וְאֶזוֹב וְשֵׁנִי תוֹלְעֵת וְהִשְׁלִיךְ אֶל תוֹף שֹׁרֶפֶת הַפָּרָה.... וְלָקַחוּ לְטָמֵא מִצִּפּוֹר שֹׁרֶפֶת הַחֲטָאת וְנָתַן עָלָיו מִיִּם חַיִּים אֶל כָּלִי. וְלָקַח אֶזוֹב וְטָבַל בְּמִים אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל הָאֹהֶל וְעַל כָּל הַכֵּלִים וְעַל הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל הַנֶּגַע בְּעֶצֶם אוֹ בְּחֵלֶל אוֹ בְּמַת אוֹ בְּקֶבֶר. וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִפֶּס בְּגָדָיו וְרִחֹץ בַּמִּים, וְטָהַר בְּעָרָב.

ברור שזה בגלל שטומאת המצורע דומה במובן מסוים, לטומאת מת והמצורע בעצם מתאבל על עצמו, בתהליך היטהרותו. נאמר במסכת נדרים סד, שמצורע נחשב כמת.

אבל בנוסף, נציין שצורת היטהרותו של המצורע דומה ברובה לסדר חנוכת אהרון ובניו לכהונה כפי שמתואר בספר שמות כט, וכן בויקרא ח, כב. גם שם נתנו את הדם על תנוך האוזן ועל בוהן היד והרגל ואחר כך ישבו מחוץ לאוהל שבעה ימים. לאחר מכן הביאו קורבנות ביום השמיני.

בספר במדבר ח מתוארת כניסת הלויים לתפקידם. שם נאמר: "וְכֹלָה תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם; הִנֵּה עָלִיהֶם מִי חֲטָאת וְהִעֲבִירוּ תַעַר עַל כָּל בָּשָׂרָם וְכִפְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ. וַיִּתְּחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְפְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וַיִּגַּף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' וַיִּכְפֹּר עָלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהֲרָם. וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו, כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עַל הַלְוִיִּם, כִּן עָשׂוּ לָהֶם.

על כן ניתן להבין שהמצורע, אחרי כל הבדידות והסבל שעבר, כנראה עבר תהליך חינוכי עמוק של חזרה למוטב. לכן, לאחר שנטהר מצרעתו, הוא ראוי לעלות למדרגת גבוהה של קדושה בדומה לזו של הכהנים והלויים, וכנראה לדרגה גבוהה בהרבה מאשר היה בה תחילה.

זה יכול לשמש מסר לכל מי שנקלע למצב של סבל, כתוצאה מטעויות, להימנע מיאוש, שכן לאחר תהליך ממושך, הוא יכול לחזור למעמדו הקודם ואף יותר מזה. בדומה לכך רואים אצל איוב, שבסופו של דבר נאמר עליו (איוב מב): "וה' שָׁב אֶת שְׁבוֹת אִיּוֹב בְּהִתְפַּלֵּלוֹ בְּעַד רָעָהוּ וַיִּסַּף ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה. וְה' בֵּרַךְ אֶת אַחֲרִית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיְהִי לוֹ אַרְבַּעַת עָשָׂר אֶלֶף צֹאן וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים גְּמָלִים וְאֶלֶף צֶמֶד בָּקָר וְאֶלֶף אֲתוֹנוֹת. וַיְהִי לוֹ שִׁבְעֶנָה בָּנִים וְשְׁלוֹשׁ בָּנוֹת. וְלֹא נִמְצָא נָשִׁים יְפוֹת כְּבָנוֹת אִיּוֹב כָּכָל הָאָרֶץ וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם נָחֳלָה בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם. וַיְהִי אִיּוֹב אַחֲרֵי זֹאת מְאֹד וְאַרְבָּעִים שָׁנָה וַיָּרָא אֶת בְּנָיו וְאֶת בְּנֵי אֲרַבְעָה דֹּרוֹת. וַיָּמָת אִיּוֹב זָקֵן וְשָׁבַע יָמִים".

מה הכוונה במלים "וַיָּרָחַץ בַּמִּים וַיִּטְהַר", (פסוק ט).

על מנת שהטמא יוכל להיטהר, עליו לטבול את כל גופו במי מקווה טהרה. אסור שיהיה על גופו דבר החוצץ. לכאורה, לפי מספר פוסקים, ביניהם הרמב"ם, מן התורה עצמה, ניתן לטבול אף במקווה של מים שאובים, (מים מהברז), אך חכמים פסלו מקווה של מים שאובים וחייבו טבילה במי גשמים טבעיים או מי מעיין, אגם או ים. המקור עיקרי לכך הוא מהתורה, "אֵךְ מַעְיָן וּבֹר מִקְנֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר" (ויקרא יא, לו). חז"ל דורשים את הפסוק במדרש ספרא, כמו שמעיין נעשה בידי שמים ללא מגע יד אדם, אף מקווה צריך להיקוות מאליו ולא להישאב. מהמילה "אך", למדו שמעיין מטהר אם הוא זורם ובכל שיעור המכסה את האדם או הכלי, אבל מקווה מים שאינם נובעים, יטהר רק אם המים עומדים ורק בשיעור של ארבעים סאה, שיש בו כדי לכסות את כל גופו של אדם, בכמות 40 סאה, (לפי רוב הדעות, כ - 570 ליטר). מקווה שיש בו כבר 40 סאה מים כשרים, עומד בכשרותו גם אם מוסיפים אליו מים שאובים בכל כמות שהיא.

יחד עם זאת, אם הטמא רוצה להישאר במצב של טומאה, עם כל מגבלותיו, למרות שאין זה רצוי, הרשות בידו. כתב הספר החינוך, שהטובל צריך להתכוון לנקות לא רק את גופו אלא גם את נפשו, מכל חטא.

היטהרות המצורע העני

וְאִם דָּל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁנָה, וְלָקַח כָּבֵשׁ אֶחָד אֲשֶׁם לְתַנוּפָּה לְכַפֵּר עָלָיו, וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה, וְלֵג שֶׁמֶן. וְשָׂמֵי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ, וְהָיָה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה. וְהָבִיָּא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטָהָרְתוֹ אֶל הַכֹּהֵן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה'. וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת כָּבֵשׁ הָאֲשֶׁם וְאֶת לֵג הַשֶּׁמֶן וְהִגִּיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'.

וַשְׁחַט אֶת כָּבֶשׂ הָאֵשֶׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֵשֶׁם וְנָתַן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיִּמָּנִית וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל בִּהֶן רִגְלוֹ הַיִּמָּנִית. וּמִן הַשֶּׁמֶן יִצַק הַכֹּהֵן עַל כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית. וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאַצְבָּעוֹ הַיִּמָּנִית מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית שְׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה'. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפוֹ, עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיִּמָּנִית וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל בִּהֶן רִגְלוֹ הַיִּמָּנִית עַל מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם. וְהִנּוּחַ מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי ה'. וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד מִן הַתָּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיִּזְנָה מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ. אֶת אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ, אֶת הָאֶחָד טָטֵאת וְאֶת הָאֶחָד עָלָה, עַל הַמִּנְחָה, וְכִפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַמִּטְהָר, לִפְנֵי ה'. זֹאת תֹּוֹרַת אֲשֶׁר בּוֹ נִגַּע צָרַעַת אֲשֶׁר לֹא תִשְׁיֵג יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ. (ויקרא יד, כא-לב)

"בשורת" צרעת הבית

וַיַּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֶחְזָהָ, וְנִתְמַי נִגַּע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֶחְזָתְכֶם. וְכֹא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת וְהַגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר: כְּנָגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפְנֵי אֶת הַבַּיִת, בְּטָרֵם יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת הַנִּגַּע, וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, וְאַחֵר כֹּן יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת הַבַּיִת. וְרָאָה אֶת הַנִּגַּע וְהִנֵּה הַנִּגַּע בְּקִירַת הַבַּיִת, שְׁקַעְרוֹרֹת וְרִקְרָקֹת אוֹ אֲדָמָדְמָת, וּמִרְאִיקֵן שֶׁפֶל מִן הַקִּיר. וְנִצָּא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שְׁבַעַת יָמִים. וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְרָאָה, וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנִּגַּע בְּקִירַת הַבַּיִת. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנִּגַּע, וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהֶן אֶל מַחוּץ לְעִיר, אֶל מְקוֹם טָמֵא. וְאֶת הַבַּיִת יִקְצַע מִבַּיִת סָבִיב, וְשִׁפְכוּ אֶת הָעֹפֶר אֲשֶׁר הִקְצוּ, אֶל מַחוּץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טָמֵא. וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת, וְהִבִּיאוּ אֶל פֶּתַח הָאֲבָנִים וְעָפֶר אֲחֵר יָקַח, וְטָח אֶת הַבַּיִת. וְאִם יָשׁוּב הַנִּגַּע וּפָרַח בַּבַּיִת, אֲחֵר חִלֵּץ אֶת הָאֲבָנִים וְאֲחֵרֵי הַקִּצּוֹת אֶת הַבַּיִת וְאֲחֵרֵי הַטֹּחַ. וְכֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנִּגַּע בַּבַּיִת, צָרַעַת מִמְּאֲרַת הוּא בַּבַּיִת, טָמֵא הוּא. וְנִתְמַץ אֶת הַבַּיִת אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֲצָיו וְאֶת כָּל עֹפֶר הַבַּיִת וְהוֹצִיָא אֶל מַחוּץ לְעִיר, אֶל מְקוֹם טָמֵא. וְהִבָּא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הַסְּגִיר אֹתוֹ, יִטְמָא עַד הָעָרֶב. וְהִשְׁכַּב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְהָאֵכֶל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְאִם בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא פֶשֶׁה הַנִּגַּע בַּבַּיִת, אֲחֵרֵי הַטֹּחַ אֶת הַבַּיִת, וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת הַבַּיִת כִּי נִרְפָּא הַנִּגַּע. וְלָקַח לַחֲטָא אֶת הַבַּיִת, שְׁתֵּי צִפְרִים וְעֵץ אֲרָז וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֹזֵב. וְשָׁחַט אֶת הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חָרָשׁ עַל מַיִם חַיִּים. וְלָקַח אֶת עֵץ הָאֲרָז וְאֶת הָאֹזֵב וְאֶת שְׁנֵי הַתוֹלַעַת וְאֶת הַצִּפֹּר הַשֵּׁנִי, וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים, וְהִזָּה אֶל הַבַּיִת שְׁבַע פְּעָמִים. וְחָטָא אֶת הַבַּיִת בְּדָם הַצִּפֹּר

ובמים הסמים ובצפר הסיה ובעין הארז ובאזב ובשני התולעת. ושלח את הצפר הסיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה וכפר על הבית וטהר. (ויקרא יד, לג-נג)

למה עניין צרעת בבתים נמסר בלשון חגיגי: "פי תבאו אל ארץ פנען אשר אני נתן לכם לאחזה, ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם"?

רש"י, (ע"פ מדרש ספרא עה): "ונתתי נגע צרעת": אמר רבי יהודה: בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, (ויק"ר יז, ו.) וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן.

מה אפשר ללמוד מפסוק לו: "ופנו את הבית בטחם יבא הפהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית"?

רש"י: "שכל זמן שאין כהן נזקק לו (כל זמן שהכהן טרם בא), אין שם תורת טומאה".

במדרש ויקרא רבה יז, כתוב לגבי העונש של צר העין בחברו: הך הוא דכתיב, (זה פירוש הכתוב), (איוב כ, כח): יגל יבול ביתו נגרות ביום אפו? יהו גוררין ומוציאין. אימתי? ביום שיגרה הקדוש ברוך הוא אפו באותו האיש. הא כיצד? אדם אומר לחברו: השאילני קב חטים. ואמר לו, אין לי. קב שעורים? אין לי. קב תמרים? אין לי... מה הקדוש ברוך הוא עושה? מגרה נגעים בתוך ביתו, ומתוך שהוא מוציא את כליו, הבריית ראות ואומרות: לא הנה אומר, אין לי כלום? ראוי כמה חטים יש כאן, כמה שעורים, כמה תמרים יש כאן.

במסכת סנהדרין, עא, א, נאמר שבית המנוגע בצרעת, לא היה ולא עתיד להיות והדברים לא נכתבו אלא כדי לדרוש ולשים לב אל קיום המצוות, וללמוד מהן איך ראוי להתנהג.

סיכום פרשיות הצרעת

זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנקה. ולצרעת הפגד ולבית. ולשאת ולספחת ולבהרת. להורת ביום הטמא וביום הטהר, זאת תורת הצרעת. (ויקרא יד, נד-נדז)

סיכום פרק יד

הפרק דן בתהליך היטהרותו של המצורע, שיש בו רמזים לתיקון הדרוש לחטא לשון הרע, הגאווה וגבהות הלב שאיפיינו אותו. ראינו שיש אפשרות שהמצורע, לאחר שחזר בתשובה מתכונותיו הרעות ונטהר, יהיה מסוגל להגיע לרמת קדושה גבוהה, הדומה לזו של אהרון ובניו. כדי להיטהר, על הטמא לטבול במים "חיים", מי מעיין או מים טבעיים אחרים. בכך הוא חוזר למצב בראשיתי, וכביכול נולד מחדש. ראינו שלפי חז"ל יש בצרעת הבית כעין בשורה, שימצאו את האוצרות

שהוחבאו ע"י האמוריים, אך יחד עם זאת, צרעת הבית אמורה לשמש כאות אזהרה לאדם לשפר את דרכיו לפני שהצרעת תפגע בבגדיו ובגופו.

פרק טו – טומאת הזב; טומאת שכבת זרע – מה הדין היום?; אישה נידה וטהרת המשפחה; טומאת זבה

טומאת הזב

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם: אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׁרוֹ זָבוֹ, טָמֵא הוּא. וְזֹאת תַּהְיֶה טִמְאַתּוֹ בְּזָבוֹ - כִּי בִשְׁרָוֹ אֶת זָבוֹ אוֹ הַחֲתָמִים בְּשָׁרוֹ מִזָּבוֹ, טִמְאַתּוֹ הוּא. כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב וְטָמֵא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו וְטָמֵא. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בַּמִּשְׁכָּב וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב. וְהַיֹּשֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב, יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים, וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב. וְהַנֹּגֵעַ בְּבִשְׂרֵי הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב. וְכִי יִרְקֶה הַזָּב בַּשָּׂהוּר וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים, וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב. וְכָל הַמֵּרְכָב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזָּב וְטָמֵא. וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים, וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב. וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב וְיִדְּיוֹ לֹא יִשְׁטֹף בַּמִּים וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב. וְכָלִי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב יִשְׁבֹּר וְכָלִי עֵץ יִשְׁטֹף בַּמִּים. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזָּבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּשָׁרוֹ בַּמִּים חַיִּים וְטָהַר. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח לוֹ שְׁתֵּי תְּרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְבָא לִפְנֵי ה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וַיִּתְּנֶם אֶל הַכֹּהֵן. וַעֲשֵׂה אֹתָם כַּפֶּהן אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה, וְכִפֹּר עָלָיו כַּפֶּהן לִפְנֵי ה' מִזָּבוֹ.

(ויקרא טו, א-טו)

מה הגדרת הזב ולמה הוא טמא?

זב הוא גבר שיצאה מאיבר מינו הפרשה הנקראת "זיבה", והדבר קרה מספר פעמים. על פי התורה, עליו להמתין עד שיעברו שבעה ימים רצופים ללא הפרשה זו ("שבעה נקיים"), ואז עליו לטבול במעיין או במקווה ולהקריב קורבנות.

כותב הספורנו על טומאת הזב: "הרוב בסיבת התמדת המשגל והרהוריו (בעניינים מיניים), אשר בו לא תחדל זימת איולת חטאת, ובכן ראוי שיספור שבעה נקיים, אשר במסורו הרהוריו מלבו ויטבול מן הטומאה ויכפר בחטאת ועולה על מה שפעל והרהר". הוא ממשיך, "הזב טעון קורבן חטאת. זה מראה שבא על חטא במעשה ובמחשבה". יחד עם זאת, הנ"ל רלוונטי רק עם נראתה הזיבה יותר מפעם אחת ביום אחד או יומיים רצופים. אם ראה רק פעם אחת, דינו כבעל קרי רגיל. אם ראה שתי ראיות, עליו לספור "שבעה נקיים", אך אינו חייב קורבנות. אם ראה שלוש פעמים, במשך יום או יומיים או שלושה ימים רצופים, הרי הוא חייב גם בקורבן כדי להתכפר.

מה כוונת פסוק יא, וְכָל אֲשֶׁר יֵצֵעַ בּוֹ הַזֵּב וַיִּגְדֵּיו לֹא שָׁטָף בַּמַּיִם...? האם מדובר באדם או חפץ?

הכוונה לאדם או חפץ שנגע בו הזב לפני שטבל במקווה, ונהיה טמא.

טומאת שכבת זרע

וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שְׁכֶבֶת זֶרַע וְרִחֵץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׁרוֹ וְטָמֵא עַד הָעֶרְב. וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שְׁכֶבֶת זֶרַע וְכֶבֶס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרְב. וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שְׁכֶבֶת זֶרַע וְרִחֲצוּ בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד הָעֶרְב. (ויקרא טו, טז-יח)

למה שכבת זרע מטמאת?

מדובר בטומאת קרי ולמקיים יחסי אישות. מאחר שזרע יכול ליצור חיים בפוטנציה, יש בהוצאת זרע משום חסר בכח החיים – הגורם לטומאה.

אמנם מן התורה מותר לבעל קרי לעסוק בתורה ולהתפלל בעודו בטומאתו כדין כל הטמאים, אבל עזרא הסופר ובית דינו הוציאוהו מכלל שאר הטמאים ותיקנו שלא יקרא בעל קרי בדברי תורה עד שיטבול. לא מפני טומאה וטהרה תיקנו תקנה זו, אלא כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים. לאחר כמה דורות, התבטלה תקנת עזרא, ונהגו העולם לסמוך על רבי יהודה בן בתירא שאמר: "אין דברי תורה מקבלים טומאה", שנאמר (ירמיהו כג, כט): "הלא כה דברי כאש נאום ה'" - "מה אש אינה מקבלת טומאה, אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה". וכן כותב הרמב"ם (בסוף הלכות קריאת שמע): "הואיל ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל ולא היה כוח ברוב הציבור לעמוד בה, לפיכך בטלה.

המקור: בעל_קרי/ yeshiva.org.il/wiki/index.php

מה הדין היום?

היום שאין בית מקדש וקורבנות, אין צורך בטבילה אחרי קרי או קיום יחסי אישות, פרט למי שעולה למקומות המותרים בהר הבית, שעליו לטבול לפני כן במקווה טהרה.

אישה נידה

וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זִבָּה, דָּם יִהְיֶה זָבָה בְּבִשְׁרָהּ, שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל הַנִּגַּע בָּהּ יִטָּמֵא עַד הָעֶרְב. וְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטָּמֵא, וְכָל אֲשֶׁר תִּשָּׁב עָלָיו יִטָּמֵא. וְכָל הַנִּגַּע בַּמִּשְׁכָּבָה יִכֶּבֶס בַּגִּדֵּיו וְרִחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרְב. וְכָל הַנִּגַּע בְּכָל כְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב עָלָיו, יִכֶּבֶס בַּגִּדֵּיו, וְרִחֵץ בַּמַּיִם, וְטָמֵא עַד הָעֶרְב. וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר הוּא

יִשְׁכַּת עָלָיו בְּנִגְעוֹ בּוֹ, וַיִּטְמָא עַד הָעֶרֶב. וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אֶתְהִי וְתִהְיֶה נִדְתָּה עָלָיו וַיִּטְמָא שְׁבַעַת יָמִים וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא. (ויקרא טו, יט-כד)

למה דם נידה מטמא?

יש מסבירים שמאחר שבמקום דם הנידה, המתבטא רק באין הפריית ביצית, יכול היה להיווצר עובר, לכן כאילו שחיים פוטנציאליים נפסקו, דבר הדומה למוות. כידוע, יש קשר בין טומאה לבין מוות או חסר בחיים.

למה הנידה צריכה לטבול במקווה? למה זה לא כתוב בפסוקים?

הטבילה במקווה מי גשמים טבעיים שלא נשאבו, קשורה למים בראשתיים שבאו מהמקור ולכן מי שטבל כאילו נולד מחדש. על כן, גר צדק וכן בעל תשובה צריכים לטבול. בטבילת אישה אחרי נידתה, יש משום ריענון וחידוש הקשר בינה לבין בעלה אחרי הפסקה של כשבועיים, (לאחר ספירת שבעה נקיים), דבר העשוי לתרום לחיי נישואין בריאים. בכל חודש בני הזוג נפגשים מחדש כמו ביום החתונה ומממשים מחדש את אהבתם. וכן אומר רבי מאיר: מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה? מפני שרגיל בה וקץ בה. אמרה תורה: תהא טמאה שבעה ימים, כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה, (מסכת נידה לא, ב).

נפסק ע"י הרמב"ם, (הלכות איסורי ביאה, ד, ג), שחובת הטבילה של אישה נידה, שאינה מופיעה בפסוקים, נלמדה מזה שנאמר "וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֶתְהִי שְׁכַבְתָּ זָרָע וְנִחְצְצוּ בָמִים וַיִּטְמָאוּ עַד הָעֶרֶב" (ויקרא טו, יח) – זה בניין אב לכל טמא, שהוא/היא בטומאתו/ה עד שיטבול/תטבול. בנין אב הוא אחת מ"המידות שהתורה נדרשת בהן" – (סוטה ב, ב). כשיש כמה עניינים בתורה שיש להם מכנה משותף, ודבר מסוים מופיע לגבי אחד מהם, אותו עניין נעשה כאב לכל שאר העניינים הנבנים ממנו, ולמדים ממנו אותו דבר, החל גם לגביהם. כך, למשל, אילו נאמר בתורה "לא יקום עד באיש", יכולנו לחשוב שהכוונה לעד אחד; מכיוון שייתרה התורה, וכתבה: "לא יקום עד אחד באיש" (דברים יט, טו), למדנו מכאן בניין אב: שכל מקום שנאמר "עד", הכוונה לשניים, עד שיציין הכתוב במפורש "אחד".

מקור: "בנין אב הסבר המושג", אחת מ"המידות שהתורה נדרשת בהן" סוטה ב, ב, פרופסור נחום רקובר, ניבי תלמוד, ספרית המשפט העברי.

תשנ"א, daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=399

מהם עיקרי דיני טהרת המשפחה מהתורה היום?

מן התורה, אישה נידה שכבר לא רואה דם, יכולה לטבול בסוף היום השביעי למחזור, ולמחרת היא טהורה לבעלה, ואין צורך בספירת שבעה נקיים. כדי למנוע בלבול בין דם שנראה בימי הנדה

לבין 11 הימים שלאחר מכן, שבה היא בגדר זבה אם ראתה דם, עוד בימי האמוראים, הנשים התחילו להחמיר על עצמן ולנהוג דין זבה גדולה, (ראיית דם שלא בעת המחזור, 3 פעמים ב – 3 ימים), אחר ראיית כל דם שהוא, גם אם ברור שמדובר בדם נידה רגילה. על כן חייבו את עצמן בדין שבעה נקיים שרק לאחריהן יכולות לטבול. עדות על חומרה זו של בנות ישראל מובאת בגמרא במסכת נדה, סו, א, בשם רבי זירא, ולכן קרויה חומרה זו "חומרא דרבי זירא". השוכב עם אישה שלא נטהרה מנידתה חייב כרת, כפי שנראה בפרשת אחרי מות.

לאורך הדורות, הפוסקים הוסיפו סייגים בדמות הרחקות בין האישה לבעלה, כדי למנוע מהזוג לעבור על איסורי התורה. נזכרו בתלמוד עוד חמישה דיני הרחקות בין הבעל לאשתו: איסור נגיעה; איסור אכילה על שולחן אחד בלי סימן היכר; שלושה דברים שאסור לאישה לעשות עבור בעלה בזמן נידתה: הצעת המיטה, מזיגת הכוס ורחיצת פניו ורגליו של הבעל. במשך הדורות נוספו סייגים נוספים.

טומאת זבה

וְאִשָּׁה כִּי יִזְוֶה זֹוֶב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ, אוּ כִי תִזְוֶה עַל נִדְתָּהּ, כָּל יָמֵי זֹוֶב טְמֵאָתָהּ, כִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה, טְמֵאָה הִוא. כָּל הַמְשָׁכָב אִשָּׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל יָמֵי זֹוֶבָה, כַּמְשָׁכָב נִדְתָּהּ יִהְיֶה לָּהּ וְכָל הַכֹּלִי אִשָּׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו טְמֵא יִהְיֶה, כַּטְמֵאָת נִדְתָּהּ. וְכָל הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא וְכֵסֶם בְּגָדָיו וְרִחִץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב.

ואם טָהְרָה מִזֹּוֶבָה, וְסִפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים, וְאַחֵר תִּטְהַר. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִקַּח לָּהּ שְׁתֵּי תָרִים אוּ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה וְהִבִּיֵּאָה אוֹתָם אֶל הַכֹּהֵן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה וְכָפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה' מִזֹּוֶב טְמֵאָתָהּ. וְהִזְרַתָּם אֶת בָּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְמֵאָתָם וְלֹא יָמָתוּ בְּטְמֵאָתָם, בְּטְמֵאָם אֶת מִשְׁכְּנֵי אִשָּׁר בְּתוֹכָם. זֹאת תֹּוֹרַת הַזֹּוֶב וְאִשָּׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע לְטְמֵאָה בָּהּ. וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ וְהַזֹּוֶב אֶת זֹוֶבוֹ לִזְכָּר וְלִנְקָבָה וְלֹאִישׁ אִשָּׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה. (ויקרא טו, כה-לג)

מה ההבדל בין טומאת נידה לטומאת זבה?

למרות שדיני הטומאה של הזב וזבה שווים לכל דבר ועניין, אופן חלוקת הטומאה על הזב והזבה שונה, ובעוד שזב נטמא רק על ידי הפרשה שנחשבת "זיבה" הנגרמת על ידי מחלה שפוגעת בכלי הזרע ושונה במהותה מנוזל הזרע וכן בסימניה, הרי שזבה היא אישה שיצאה ממנה דם מצוואר הרחם בימי הזיבה, ולמרות שמדובר באותו דם עצמו שגורם לה להיות נידה, קובעת התורה כי לאחר שבעת ימי הנידה, ישנם 11 ימי זיבה ובימים אלו אם ראתה האישה דם, היא נחשבת לזבה

קטנה (לאחר שיצא ממנה דם ביום אחד בימי הזיבה או בשני ימים) או זבה גדולה לאחר שלוש ראיות בשלושה ימים.

על כן, זבה גדולה היא אישה שמדממת שלושה ימים רצופים בימים בהם לא צפוי וסת. על פי התורה, אישה זו טמאה בטומאת נידה, אך בניגוד לנידה רגילה אשר, מן התורה, נטהרת שבעה ימים אחרי תחילת הדימום, הזבה צריכה להמתין עד שיהיו שבעה ימים שלמים ללא דימום ("שבעה נקיים"), ורק אז תוכל להיטהר בטבילה במקווה. לעומת זאת, אם דיממה רק יום אחד או יומיים מבין הימים הללו, היא נקראת זבה קטנה או "שומרת יום כנגד יום": היא טמאה כנידה ביום הדימום ויום נוסף לאחריו, ובו היא טובלת, ונטהרת לערב.

זבה גדולה צריכה להביא למחרת יום טבילתה קורבן להשלמת טהרתה: זוג עופות, תורים או בני יונה, אחד לקורבן חטאת והשני לקורבן עולה. עד שתביא קורבנות אלו היא נחשבת "מחוסרת כיפורים", ומנועה מלהיכנס לבית המקדש או לאכול מקורבן.

כאמור לעיל, מן התורה, אישה נידה שכבר לא רואה דם, יכולה לטבול בסוף היום השביעי למחזור, ולמחרת היא טהורה לבעלה, ואין צורך בספירת שבעה נקיים. בתקופת התלמוד, הושוו ע"י הנשים והחכמים, דיני נידה לדיני זבה גדולה, עם הצורך לספור שבעה נקיים.

סיכום פרק טו

הפרק מתאר את טומאת הזב והזבה, הצריכים לספור "שבעה נקיים" ולהביא קורבנות לכפרה. הפרק דן גם בעניין טומאת קרי ואישה נידה. ראינו שע"פ התורה הנידה נמשכת רק 7 ימים, ולאחר מכן גזרו דין "שבעה נקיים" לנידה, כדי למנוע טעויות. ראינו שבטבילת אישה אחרי נידתה, יש משום ריענון והתחדשות בקשר בינה לבין בעלה, אחרי הפסקה ביחסי אישות.

הרעיון המרכזי של פרשת מצורע

רואים בפרשה זו, את תהליך ההיטהרות של המצורע וטמאים אחרים. בטהרה יש משום חזרה למקור, כעין לידה מחדש, כפרה ועליית מדרגה בקדושה.

תוספת

מי האיש

מילים: תהילים לד, (יג – טו)

לחן: ברוך חייט

מי האיש החפץ חיים,

אוהב ימים

אוהב ימים לראות טוב.

נצור לשונך מרע

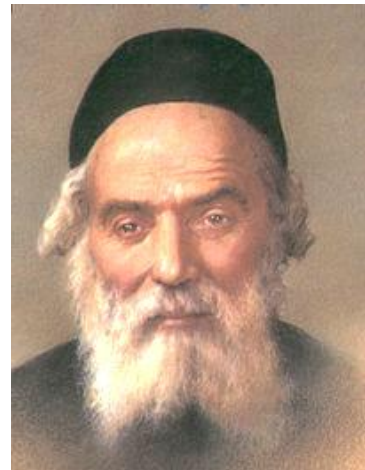
ושפתיך מדבר מירמה

סור מרע, עשה טוב

בקש שלום ורדפהו.

מי נקרא "החפץ חיים"?

רבי ישראל מאיר הכהן (כגן) מראדין (1838 - 1933), מחשובי הרבנים בדור שלפני השואה. מחבר הספרים "משנה ברורה" - (ספר הלכה) ו"חפץ חיים" ו-"שמירת הלשון" - (על איסור לשון הרע). מכונה "החפץ חיים" על שם ספרו.

איור אילוסטרציה נפוץ של החפץ חיים. מקור: אהלי צדיקים וגם ויקיפדיה, חפץ_חיים.

מקווה בהרודיון תחתית, שלהי תקופת בית המקדש השני.

[commons.wikimedia.org/wiki/ Herodion112.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Herodion112.jpg)

מקווה מודרני בקיבוץ טירת צבי. מקור: ויקיפדיה, Mikveh22.jpg

חדר הכנה במקווה בירושלים, ויקיפדיה, Mikveh_ramot.jpg

פרשת אחרי מות

פרק טז – סדר עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים; הגורל על שעירי העזים והידידיונים; השעיר לעזאזל; בקשת סליחה וכפרת העוונות

סדר העבודה ביום הכיפורים

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה, אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן, בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אַחִידְךָ, וְאֵל יִבְאָ בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, מִבֵּית הַפָּרֹכֶת, אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאֹרֹן, וְלֹא יָמוּת, כִּי בַעֲנֹן אֲרָאָה עַל הַכַּפֹּרֶת.

למה יש הפסקה של כמה פרשיות בתורה בין מות שני בני אהרן לבין האמירה הפותחת את הפרשה?

הרמב"ן כותב ש"באותו היום, (למחרת מות שני הבנים), ניתנה גם המצווה הזאת למשה, אבל הקדים הכתוב את האזהרות שהזהיר את ישראל שלא ימותו בטומאתם, "בטמאם את משכני אשר בתוכם" (לעיל טו, לא), ואחר כך כתב את אזהרת היחיד (לכהן הגדול).

למה אסור לכהן הגדול להיכנס באופן חופשי לקודש הקדשים? "כִּי בַעֲנֹן אֲרָאָה עַל הַכַּפֹּרֶת" באיזה ענן מדובר? (פרק זה מתאים גם ללימוד לקראת יום כיפור).

מהאזכור של בני אהרן, רש"י לומד שאסור לכהן הגדול להתקרב אל הקודש ללא צורך מיוחד וללא ציווי, כפי שהתקרב שני בניו. לגבי הענן, רש"י מסביר "כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ולפי שגלויה שכינתי שם, יזהר שלא ירגיל לבוא, זהו פשוטו, ומדרשו, לא יבוא כי אם בענן הקטורת (שהוא מביא) ביום כ". הרמב"ן מוסיף שבמיוחד על אהרן להיזהר מלהתקרב עם קטורת, ללא צווי, כדי שלא ימות כמו בניו.

אם אסור להיכנס לקודש הקדשים, איך זה ששמואל הנביא ישן בהיכל במשכן שילה, איפה שהיה ארון הקודש? האם שמואל היה כהן או לוי בכלל?

בספר שמואל א, א נאמר "וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרִמְתִּים צֹפִים מֵהָר אֶפְרַיִם וְשָׁמוּ אֶלְקָנָה בֶּן יִרְמְיָה בֶּן אֶלְיָהוּא בֶּן תָּחוּ בֶּן צֹפִי, אֶפְרַתִּי". ע"פ ספר דברי הימים א, ו, יח כב, שמואל הנביא היה משבט לוי ומצאצאי קורח. אביו אלקנה נקרא "אפרתי", דהיינו שמקום מגוריו היה בהר אפרים. יש מפרשים "אפרתי" ככינוי לאיש חשוב. גם בשמואל א, יז, יב, נאמר: וַיָּדוּר בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי הֵזָה, מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה, וְשָׁמוּ יִשִּׁי, וְלֹא שָׁמְנָה בָּנִים; וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל, זָקֵן בָּא בְּאֲנָשִׁים. פירש רש"י שבית לחם יושבת בארץ אפרת. על כן תושבי המקום נקראים אפרתים, למרות שהם משבט יהודה.

אין קשר בין "אפרתי" לשבט אפרים. מאותה סבה כתוב בספר רות, א, ב: וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מְחִלּוֹן וְכִלְיוֹן, אֶפְרַתִּים מִבֵּית לָחֶם, יְהוּדָה; וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי מוֹאָב, וַיִּהְיוּ שָׁם.

בשמואל א, ג, ג, נאמר: "וַיִּגַּד אֱלֹהִים טָרֶם יִכְבֶּה וְשְׁמוּאֵל שָׁכַב בְּהִיכַל ה' אֲשֶׁר שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים. וַיִּקְרָא ה' אֶל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר: הֲנִי". לפי רוב המפרשים, הכוונה ששמואל ישן בעזרה שבה הלויים שמרו על ההיכל, בתוך מבנה ההיכל, אך בחדר נפרד. המלים "אֲשֶׁר שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים" מתייחסות להיכל ולא למקום מיטתו של שמואל. קול הקריאה בא מכוון ארון ה'.

בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּכַפֵּר בֶּן בָּקָר לַחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה. כְּתַנֶּת בֶּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנָסֵי בֶד יִהְיוּ עָלָיו בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֹת בֶּד יִתְחַגֵּר וּבְמִצְנֶפֶת בֶּד יִצְנַף, בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרִחִץ בַּמִּים אֶת בְּשָׂרוֹ וְלִבָּשָׁם. וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עֲזִים לַחֲטָאת וְאֵיל אֶחָד לְעֹלָה. וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֹּר בְּעֶדּוֹ וּבְעֶד בֵּיתוֹ.

למה על הכהן הגדול ללבוש בגדי בד ביום הכיפורים ולא בגדי זהב של הכהן הגדול?

רש"י: "לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (מסכת ראש השנה, כו). הכוונה שהזהב מזכיר את חטא העגל, לכן הוא לא יכול לכפר.

זהו הבסיס למנהג ללבוש ביום הכיפורים בגדי לבן וחלוקים לבנים (המכונים 'קיטל'). בעיקר שליחי הציבור העוברים לפני התיבה, אך גם אנשים פרטיים, נוהגים להתלבש בדומה לכהן הגדול. בעת היכנסו לקודש הקדשים, לכפר על בני ישראל, חשוב שהכהן הגדול יהיה כנוע לפני ה', ללא אגו, ולבוש בגדי בד פשוטים ולא מפוארים.

מה הכוונה במלים: וְכִפֹּר בְּעֶדּוֹ וּבְעֶד בֵּיתוֹ? (פסוק ו).

רש"י: (ע"פ מסכת יומא, לו), "מתוודה עליו עוונותיו ועוונות ביתו". כל פעם שכתוב "וְכִפֹּר", בהמשך תיאור עבודת יום הכיפורים, הכוונה לווידי, כך שבסך הכל התוודה 3 פעמים – פעם על עצמו ועל משפחתו, פעם על אחיו הכוהנים ופעם על בני ישראל, (על השעיר המשתלח). לשון הוידוי הראשון: "אנא השם עויתי ופשעתי חטאתי לפניך אני וביתי", "אנא השם כפר נא לעוונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי".

הגורל על שעירי העזים והוידוים

וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם, וְהִעֲמִיד אֹתָם לִפְנֵי ה', פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְנָתַן אֶהְרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גִּרְלוֹת - גִּרְלָל אֶחָד לַה' וְגִרְלָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל. וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת הַשְּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגִּרְלָל לַה', וַעֲשֶׂהוּ חֲטָאת. וְהַשְּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגִּרְלָל לַעֲזָאזֵל יַעֲמֵד חַי

לפני ה' לכפר עליו, לשלח אתו לעזאזל המדברה. והקריב אהרן את פר הסטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר הסטאת אשר לו.

מה הרעיון של הגורלות על שעירי העזים?

יתכן שזה מסמל את הבחירה שבין הקדושה והטהרה, לבין טומאה; בין ה' לבין הבל העבודה הזרה; הבחירה הגורלית בין החיים למוות (הפיזי והרוחני) שעל האדם לבחור, כפי שנאמר (דברים ל, יט): "העלתי בכם היום, את השמים ואת הארץ, החיים והמוות נתתי לפניך, הברכה והקללה; ובחרת, בחיים, למען תחיה, אתה וזרעך. הגורל, הבחירה, נתונה בידי האדם. ענין דומה של הבדלה ברורה אנחנו רואים בפסוק, (דברים יא, כט), "והיה, פי יביאך ה' אלהיך, אל הארץ, אשר אתה בא שמה לרשתה ונתתה את הברכה על הר גזרים, ואת הקללה על הר עיבל". אכן יש ביום הכיפורים בחירה גורלית!

ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא תפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת. ונתן את הקטרת על האש לפני ה' וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות. ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת וזה שבע פעמים מן הדם באצבעו. ושחט את שעיר הסטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו פאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת. וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל טמאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם. וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו, וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל. ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב. והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל.

למה הכהן צריך להזות דם על הכפורת ואחר כך על הפרוכת ועל מזבח הקטורת?

כל ההזאות באות לכפר על טומאות שנגרמו לכלים השונים בבית המקדש במהלך השנה האחרונה, כגון שנכנסו למקדש ונגעו בכלים בטומאה, בדרך כלל בשוגג. מסביר הרמב"ן: הזאות שלפני הכפורת מכפרות על טומאת מקדש וקדשיו של לפני הפנים, והזאות שעל הפרוכת באהל מועד מכפרות על טומאת ההיכל וקדשיו, כגון המנורה ושולחן ולחם הפנים והפרוכת עצמה, ומתנות הדם על המזבח הפנימי והזאות שעליו, מכפרות על טומאת המזבח עצמו וקדשיו, כגון הקטורת. לכן הכתוב מחלק בהן ומזכיר כל כפרה לבדה.

יתכן שההזאות גם מסמלות את החיבור בין קדושת ה' לקדושת בני ישראל. הכהן מזה פעם אחת כלפי מעלה ו- 7 פעמים כלפי מטה. יתכן שזה מסמל את ברית הדמים שבין ה', (למעלה), לבין כפרת נפשות בני ישראל (למטה). כזכור המספר שבע מסמל בדרך כלל את הארציות הטבעית.

השעיר לעזאזל

וְכִלָּה מִכֹּפֶר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהַקָּרִיב אֶת הַשְּׂעִיר הַחִי. וְסָמַךְ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר הַחִי וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר וְשָׁלַח בְּיַד אִישׁ עֲתִי הַמִּדְבָּרָה. וְנָשָׂא הַשְּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשָׁלַח אֶת הַשְּׂעִיר בַּמִּדְבָּר. וְכֹא אֶהְרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַבֵּד אֲשֶׁר לְבָשׁ בָּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם. וְרָחֵץ אֶת בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם קְדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֶת עֹלֹת הָעֶם וְכֹפֶר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי הָעֶם. וְאֶת חֶלֶב הַחֲטָאת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ. וְהִמְשִׁיחַ אֶת הַשְּׂעִיר לְעִזָּאזֵל וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחֵץ אֶת בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹוא אֶל הַמִּתְנָה. וְאֶת פֶּר הַחֲטָאת וְאֶת שְׂעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר הִוָּבֵא אֶת דָּמָם לְכֹפֶר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמִּתְנָה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת עֹרָתָם וְאֶת בָּשָׂרָם וְאֶת פְּרָשָׁם. וְהַשְׂרֹף אֹתָם וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחֵץ אֶת בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹוא אֶל הַמִּתְנָה. (ויקרא טז, א-כח)

מה הכוונה בפסוק כא "וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר? כיצד מתוודים על עוונות?

כתוב בספר החינוך במצוות שסג, בפרשת נשוא: מה שאמרו זכרונם לברכה (תענית טז, א) שהתשובה היא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו מלבו וממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה כן עוד. כמו שכתוב (ישעיהו נה ז): "יֵעֲזֹב רָשָׁע דְּרָכּוֹ, וְאִישׁ אֶזְנוֹן מִחֲשַׁבְתּוֹ; וַיָּשָׁב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ, וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסֻלֹּחַ". ואחר כך יתוודה עליו. כלומר שיאמר דברי התשובה בפיו, שנאמר (שמות לב, לא), אחרי חטא העגל: "אֲנָא, חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם, אֱלֹהִי זָהָב". גם כן צריך להזכיר בפרוש שלא ישוב לעשות החטא עוד, שנאמר (הושע יד, ד) "וְלֹא נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעַשְׂה גְדִינוֹ" וגו'. ואמרו זכרונם לברכה (עי' רמב"ם הלכות תשובה פרק א, ב), ששעיר המשתלח היה מכפר, כשעשה תשובה, על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות, בין שעבר עליהן בזדון או בשגגה, בין שנודע לו או לא נודע לו, אבל אם לא עשה תשובה אין שעיר המשתלח מכפר אלא על הקלות. ומה הן הקלות ומה הן החמורות? עבירות שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת, וכן שבועת שוא ושקר, אף על פי שאין בהם כרת, מן החמורות הן, ושאר מצות עשה ולא תעשה שאין בהם כרת נקראות קלות, ביחס לחמורות. ועכשיו בעונותינו שאין לנו מקדש, ולא

מזבח כפרה, (ולא שעיר משתלח), אין לנו אלא תשובה והתשובה מכפרת על כל העבירות. אפילו היה רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה שלמה באחרונה (בסוף חייו), אין מזכירים לו שוב רשעו, שנאמר (יחזקאל לג, יב) "ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו" וגו'.

במה דברים אמורים שהתשובה לבדה מספקת במחילה על עבירות? שבין אדם למקום - כגון האוכל דבר אסור או שבוועל בעילה אסורה (אישה שאינו נשוי לה), וכן המבטל אחת ממצוות עשה וכיוצא בזה. אבל עבירות שבין אדם לחברו, כגון החובל בחברו, או הגוזל ממנו, או בכל דבר אחר שהזיקו שלא כדין בין במעשה בין בדבור, לא נמחל לו לעולם בתשובה בלבד, עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו ועד שירצהו, ואם לא רצה חברו להתרצות לו, כבר אמרו זכרונם לברכה (יומא פז, א), מה תקנתו, (שצריך להמשיך לנסות לפייסו בשלוש שורות של שלשה בני אדם, ואם לא מחל לו, השני נקרא אכזרי). ומענין המצוה כמו כן, מה שאמרו בתוספתא, שעשרים וארבעה דברים מעכבים את התשובה, ושם מנו אותן חכמים. (ראו בסוף הפרק).

מי זה "איש עֲתִי"? (פסוק כא)

רש"י: (לפי יומא סו) המוכן לכך מיום (או מעת) אתמול להוביל את השעיר לעזאזל.

למה צריכים לשלוח את השעיר לעזאזל? איפה זה עזאזל?

על פי הרמב"ם, (מורה נבוכים, ג, מו), מדובר במעשה סמלי, שבו השעיר המשתלח מסמל כפרה על חטאים חמורים ביותר, ולכן לא שוחטים אותו ולא מקריבים אותו, אלא מרחיקים אותו בתכלית הריחוק ל"ארץ גזרה" - למקום שגזור מהציבור, כדי לומר שהציבור עושה תשובה מוחלטת ומנתק את עצמו לגמרי מאותם החטאים ולא רוצה כל קשר או זיקה אליהם ובכך כפרתו. הרב אליעזר מלמד, בסדרה "פניני הלכה", (עבודת יום הכיפורים, משמעות כפרת השעיר לעזאזל), מסביר שכשעובדי האלילים רצו להציל את עצמם מהרס וחורבן, או לזרוע הרס וחורבן באויביהם, היו מקריבים קורבנות לשעירים – אלילי הרשע והחורבן. ועל כך הזהירה התורה את ישראל, שיקריבו את קורבנותיהם לה' בלבד, ולא לשעירים, אלא להיפך, יש להשליך מעצמם את השעיר, שנאמר, "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם" (ויקרא יז, ז; רמב"ן טז, ח).

בראש השנה, במנהג ה"תשליך", אנחנו עושים מעשה דומה של השלכת העוונות, באופן סמלי, למצולות ים.

לפי רש"י, (ע"פ מסכת יומא, סז), עזאזל הוא הר עז וקשה, צוק גבוה, שנאמר "ארץ גזרה", חתוכה. פירוש נוסף למילה "עזאזל" מסתמך על הארמית, ומפרש "עז אזל" עז הלך.

ע"פ המסורת, הר העזאזל הוא ג'בל מונטאר, ("הצופה" בערבית), הנמצא כ - 12.5 ק"מ מזרחית לקיבוץ רמת רחל, במדבר יהודה לכוון ים המלח. יחד עם זאת, במדבר סיני וכאשר המשכן היה בשילה ובמקומות אחרים, עזאזל היה באחד ההרים עם צוק גבוה, בקרבת מקום.

למה המשלח את השעיר והשורף את הקורבנות נטמא?

הם באו במגע עם הטומאה תוך כדי העברת השעיר מהקודש לארץ גזרה או מחוץ למקדש.

איסור מלאכה וחובת הצום ביום כיפור

והייתה לכם חקת עולם, בחדש השביעי, בעשור לחדש, תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו - האזרח והגר הגר בתוכם. כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם, מפל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו. שבת שבתון היא לכם, ועניתם את נפשתיכם חקת עולם. וכפר הכהן אשר ימשח אתו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו, ולבש את בגדי הכהן, בגדי הקדש. וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח וכפר, ועל הכהנים ועל כל עם הקהל וכפר. והייתה זאת לכם לחקת עולם, לכפר על בני ישראל מפל חטאתם, אחת בשנה, ויעש כאשר צוה ה' את משה. (ויקרא טז, כט-לד)

למה צריך לצום ביום כיפור?

כתב הספורנו שבני ישראל לא יכולים לסמוך על עבודת הכהן הגדול בלבד ועל עצם יום הכיפורים, שעוונותיהם יכופרו. עליהם להתחנן לפני ה' שיטהר אותם. במיוחד היום שאין בית מקדש, אין דרך להתכפר ולהיטהר חוץ מבצום ותפילה. ביום כיפור בני ישראל דומים למלאכים, לבושים לבן, לא אוכלים ולא שותים, ורוב היום נמצאים בתפילה בבית הכנסת, כך שקיים סכוי קטן לחטאים או לשון הרע. חכם אחד אמר: בתשעה באב, מי מסוגל לאכול (מרוב צער)? ביום כיפור, מי צריך לאכול? – מפאת האוירה הקדושה. מצוות הצום, התפילה וההימנעות ממלאכה, זוכות לאחוזי שמירה מהגבוהים ביותר בקרב היהודים, מבין מצוות היהדות. על אף שיום הכיפורים הוא יום צום ותענית, אין אלו מפני אבלות או צרה כבתעניות ציבור אלא בשל קדושתו הרבה של היום. מטרת הצום איננה לגרום לנו סבל. למעשה יום כיפור זכור ונחשב ליום שמח מכיוון שעל פי המקרא וחז"ל, לאחר שמשה רבנו חזר פעם נוספת ושהה, מבלי לאכול או לשתות, בהר סיני במשך 40 יום, שהחלו מראש חודש אלול, נמחל ונסלח לישראל על חטא העגל, ומשה ירד מההר ביום כיפור עם לוחות הברית השניים. בעקבות כך למדו ישראל ממשה את דרכי הסליחה והכפרה הציבוריים באמצעות התפילה, הצום ועבודת המקדש ונקבע יום זה כיום המסוגל במיוחד לסליחה וכפרה. (ויקיפדיה, יום_הכיפורים).

"כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם, לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" – מה ההבדל בין כפרה לטהרה?

כפרה היא מחיקה. כפי שרש"י מפרש בבראשית לב כא, לפני המפגש הדרמטי בין יעקב לעשו: "כִּי אָמַר אֶכְפֹּרָה פָּנָיו, בְּמִנְחָה הֵלֵכְתָּ לִפְנָי" – "אבטל רוגזו.. ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עוון וחטא ואצל פנים, כולן לשון קינוח והעברה הן".

טהרה היא שחרור האדם מהטומאה ומהאטימות שנדבקו בו והחזרתו לחיות המקורית שהיתה בו לפני החטא. קודם יש למחוק את החטא ורק אחר כך להתעלות חזרה.

למה צריכים לבקש סליחה מהזולת לפני יום כיפור?

במסכת יומא, פרק ח' משנה ט, נאמר: "את זה דרש רבי אלעזר בן עזריה (יומא, פה, ב): "מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" עבירות שבין אדם למקום, יום הכיפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו". למעשה, יום כיפור מכפר רק על עבירות שבין אדם למקום, אך יש מפרשים שרק אם אדם יטהר את עצמו גם מעבירות שבינו לבין אחרים, אז ה' יטהר אותו מעבירות שבינו למקום, ועל זה נאמר בסוף הפסוק "תִּטְהָרוּ", כלומר "תטהרו את עצמכם".

עוד על הפסוק הנ"ל: במשנה במסכת יומא, פרק ג', משנה ח, נאמר: (הכהן הגדול) בא לו אצל פרו... ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח... וסמך שתי ידיו עליו והתוודה. וכך היה אומר: "אנא ה', עויתי, פשעתי, חטאתי לפניך, אני וביתי; אנא ה', כפר נא לעוונות ולפשעים ולחטאים, שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך, אני וביתי: ככתוב בתורת משה עבדך לאמור: "כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם: מכל חטאותיכם, לפני ה', תטהרו" (ויקרא טז, ל).

כתוב בהמשך משנה ט: והכוהנים והעם, העומדים בעזרה, כשהיו שומעין את שם המפורש יוצא מפי כוהן גדול בקדושה ובטהרה, היו כורעין ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

ביום הכיפורים, סדר עבודת הכהן הגדול הוא חלק מרכזי של תפילת המוסף. גם היום, כאשר החזן קורא את הפסוק "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם, לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה'", לפני המלה "תִּטְהָרוּ", הקהל נוהג להשתחוות ארצה, זכר לעבודת בית המקדש ולומר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". בזמן ההשתחויה יש להיטהר, כלומר לחזור בתשובה, לפני ה'.

למה יום כיפור נקרא שבת שבתון?

בשאר הימים הטובים מותר לעשות מלאכה לצורך אוכל נפש, למשל לבשל. ביום כיפור, שאסור לאכול בו, אסור לעשות כל מלאכה, כמו בשבת. לכן יש צורך להדגיש את ההבדל.

האם צום תוך צפייה בסרטים שווה משהו?

כפי שנאמר בפסוקים כט - ל, "וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנֻ אֶת נַפְשֵׁיכֶם וְכָל מְלֶאכָה לֹא תַעֲשׂוּ - הָאֲזָרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם. כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם, לְטָהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ". לכן ברור שעל מנת להגיע למצב של כפרה וטהרה, אסור לעשות מלאכה ביום כיפור. אמנם נכון שחשוב מאוד לצום, אך למי שקשה לו להתפלל בבית כנסת, עדיף שיקרא ספר, רצוי בנושא המתאים לרוח היום, מאשר יחלל את היום בצפייה בסרטים, גם אם הוא צם.

מה לגבי רכיבה על אופניים ביום כיפור?

אסור לרכוב על אופניים ביום כיפור כפי שאסור בשבת. הטעם העיקרי לכך הוא שזה מעשה שאינו מתאים לקדושת היום וגם שמא תארע תקלה כלשהי באופניים ועלולים לתקן אותם, תוך עשיית מלאכה אסורה. יחד עם זאת, האיסור הוא מדרבנן ולא מן התורה.

למה יום כיפור חל בי' בתשרי?

כאמור, על פי חשבון חז"ל, ביום כיפור לאחר שמשנה רבנו שהה בהר סיני 40 יום, שהחלו מראש חודש אלול, נמחל ונסלח לישראל על חטא העגל, ומשה ירד מהר סיני עם הלוחות השניים. לכן יום זה נקבע כיום הכפרה השנתית. ביום כיפור מרבים לומר את שלוש עשרה המידות שמסר הקב"ה למשה רבנו אחרי חטא העגל, כדי "להשיג" כפרה לבני ישראל.

סיכום פרק טז

בפרק ראינו את עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, כאשר הכפרה מושגת ע"י וידויים ודם הקורבנות. הגורלות על שעירי העזים באו לסמל אולי, את ההבחנה בין טהרה לטומאה והשעיר לעזאזל מסמל את ההסרה המוחלטת של העוונות. ראינו שיש צורך בצום על מנת להתעלות ולהגיע לרמה גבוהה של תשובה ושיום כיפור לא מכפר על עבירות שבין אדם לחברו. לכן יש לבקש סליחה באופן ישיר מאלה שפגענו בהם.

תוספת

24 דברים המעכבין את התשובה הלכות תשובה של הרמב"ם, פרק ד:

(יש כאן הדרכות חשובות להתנהלות מוסרית נכונה. מתאים ללימוד לקראת יום כיפור).

א. 24 דברים מעכבים את התשובה. 4 מהן עוון גדול; והעושה אחד מארבעתם אין הקדוש ברוך הוא מספיק (מאפשר) בידו לעשות תשובה, לפי גודל חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים;

ובכלל עוון זה, המעכב את הרבים מלעשות מצוה. (ב) המטה חברו מדרך טובה לדרך רעה, כגון מסית ומדיח. (ג) והרואה בנו בתרבות רעה, ואינו מוחה בו הואיל ובנו ברשותו אילו מיחה בו היה פורש, ונמצא כמחטיא אותו; ובכלל עוון זה כל שיש בידו למחות באחרים בין רבים בין יחידים ולא מיחה, אלא מניח אותם בכשלונם. (ד) והאומר אחטא ואשוב; ובכלל זה האומר אחטא, ויום הכיפורים מכפר.

ב. ומהן 5 דברים הן נועלים דרכי התשובה בפני עושיהן; ואלו הן: (א) הפורש מן הציבור - לפי שבזמן שיעשו תשובה, לא יהיה עמם ואינו זוכה עמם בזכויות שעושים. (ב) והחולק על דברי חכמים - לפי שמחלוקתו גורמת לו לפרוש מהן, ואינו יודע דרכי התשובה. (ג) והמלעיג על המצוות כיון שנתבזו בעיניו, אינו רודף אחריהן ואינו עושן; ואם לא יעשה, במה יזכה. (ד) והמבזה רבותיו - שדבר זה גורם להם לדוחפו ולטורדו (להקשות עליו), כישוע (ישו הנוצרי) וכגיחזי, ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו את דרך האמת. (ה) והשונא את התוכחות - שהרי לא הניח לו דרך תשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן שמודיעים לאדם את חטאיו ומכלימים אותו, חוזר בתשובה. זה ששונא את התוכחות, אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו; לפיכך יעמוד בחטאותיו, שהן בעיניו טובים.

ג. ומהם 5 דברים שהעושה אותם אי אפשר שישוּב בתשובה גמורה, לפי שהם עוונות שבין אדם לחברו, ואינו יודע מיהו חברו שחטא לו, כדי שיחזיר לו או יבקש ממנו למחול לו; ואלו הם: (א) המקלל את הרבים שלא קילל אדם ידוע (מסוים), כדי שישאל ממנו כפרה. (ב) והחולק עם גנב לפי שאינו יודע גניבה זו ממי היא, אלא הגנב גונב מרבים ומביא לו והוא לוקח; ועוד שהוא מחזק יד הגנב, ומחטיא אותו. (ג) המוצא אבידה ואינו מכריז עליה כדי להחזירה לבעליה. לאחר זמן, כשיעשה תשובה, אינו יודע למי להחזיר. (ד) האוכל משוד עניים ויתומים ואלמנות אלו בני אדם אומללים ואינם ידועים ומפורסמים, וגולים מעיר לעיר, ואין להם מכיר, כדי שיידע שוד זה של מי הוא ויחזירנו לו. (ה) והמקבל שוחד להטות דין - אינו יודע עד היכן הגיעה הטיה זו וכמה הוא כוחה כדי שיחזיר, שהדבר יש לו רגליים; ועוד שהוא מחזק יד זו (של המשחד), ומחטיא אותו. ד. ומהן 5 דברים שהעושה אותם אין חזקתו לשוב מהן, לפי שהן דברים קלים בעיני רוב האדם, ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא; ואלו הן: (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה שזה אבק גזל, והוא מדמה שלא חטא ויאמר: כלום (לא) אכלתי אלא ברשותם. (ב) והמשתמש בעבוטו (משכונו) של עני - שהעבוט של עני אינו אלא כגון קורדום ומחרשה, (דברים נחוצים לו), ויאמר בלבו: אינם חסרים לו, שהרי לא גזלתי אותו. (ג) והמסתכל בעריות - (כולל באינטרנט), מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבתי; והוא אינו יודע שראיית העיניים עוון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לט). (ד) והמתכבד בקלון חברו אומר בליבו שאינו חטא, לפי שאין חברו

עומד, (נמצא כאן), ולא הגיעה לו בוש, ולא ביישו, אלא ערך (השווה) את מעשיו הטובים וחכמתו שלו, למול מעשה חברו או חכמתו (הדלה), כדי שייראה מכללן שהוא מכובד וחברו בזוי. (ה) והחושד כשרים אומר בליבו שאינו חטא, לפי שהוא אומר: מה עשיתי לו, וכי יש אלא חשד שמא עשה או לא עשה? והוא אינו יודע שזה עוון שמים (מחשיב) אדם כשר בדעתו, כבעל עבירות.

ה. ומהם 5 דברים שהעושה אותם יימשך אחריהם תמיד, וקשה לפרוש מהם; לפיכך צריך אדם להיזהר מהם שמא יידבק בהם, והם כולם דעות רעות עד מאוד; ואלו הן: (א) רכילות. (ב) לשון הרע. (ג) בעל חימה (כעס). (ד) בעל מחשבה רעה. (ה) המתחבר לרשע מפני שהוא לומד ממעשיו, והם נרשמים בליבו; הוא שאמר שלמה "וְרָעָה כְּסִילִים יְרֹעַ" (משלי יג, כ). וכבר חיברנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן תמיד, קל וחומר לבעל תשובה.

ו. כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבים את התשובה, אינם מונעים את התשובה; אלא אם עשה אדם תשובה מהם, הרי זה בעל תשובה, ויש לו חלק לעולם הבא.

מבט מהרודיון על הר העזאזל (ג'בל מונטאר), שאליו על פי המסורת ולדעת רוב החוקרים, נלקח העז ביום הכיפורים בזמן שבית המקדש היה קיים. הוא נמצא כ - 12.5 ק"מ מזרחית לקיבוץ רמת רחל ו - 3 ק"מ דרומית מזרחית מהישוב קידר, במדבר יהודה.

מקור: he.m.wikipedia.org/wiki/Herodion_IMG_0627.JPG

כל נדרי שאומרים בתחילת יום כיפור. הכוללת הכרזה על ביטול נדרים ושבועות של ציבור המתפללים, אשר נשכחו, כדי למנוע בתחילת היום הקדוש, עוון אי קיום נדרים ושבועות.

”כל נדרי” בנוסח האשכנזים

כָּל נִדְרִי. וְאֶסְרִי. וּשְׁבוּעִי. וְחֲרָמִי. וְקֹנָמִי. וְקִנּוּסִי. וְכִנּוּיִי. וְאֶנְדַּרְנָא. וְדִאֲשַׁתְּפַעְנָא. וְדִאֲחֲרִימָנָא.
וְדִאֲסַרְנָא עַל נַפְשָׁתָנָא :

מיום פְּפוּרִים זה. עד יום פְּפוּרִים הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה. בְּכֻלָּהוֹן אִיתְרַטְנָא בְּהוֹן. כְּלָהוֹן יְהוֹן שְׁרָן.
שְׁבִיקִין. שְׁבִיתִין. בְּטָלִין וּמְבַטְלִין. לֹא שְׁרִירִין וְלֹא קִימִין :
נִדְרָנָא לֹא נִדְרִי. וְאֶסְרָנָא לֹא אֶסְרִי. וּשְׁבוּעָתָנָא לֹא שְׁבוּעוֹת :

תרגום: כל הנדרים והאיסורים והשבועות והחרמות והקונמות [=נדר שאדם אוסר על עצמו]
שנדרתי ונשבועתי והחרמתי ואסרתי על נפשי, מיום כיפורים זה ועד יום כיפורים הבא עלינו
לטובה, בכולם אני מתחרט עליהם, כולם יהיו מותרים, מחולים, בטלים ומבוטלים, לא מאושרים
ולא קיימים. נדרי אינם נדרים, איסורי אינם איסורים, ושבועותי אינן שבועות.
ביאור ודיון על ”כל נדרי“, נמצא בפרשת מטות, בספר במדבר.

לך אלי תשוקתי (מקוצר) – שנוהגים לשיר אותו לפני כל נדרי
מילים: רבי אברהם אבן עזרא

לך אלי תשוקתי כך חשקי ואהבתי
לך ליבי וכליותי לך רוחי ונשמתי
השיבני ואשובה ותרצה את תשובתי

לך אזעק כך אדבק עדי שובי לאדמתי
לך אני בעודי חי ואף כי אחרי מותי
השיבני ואשובה ותרצה את תשובתי

לך ידי לך רגלי וממך היא תכונתי
לך עצמי לך דמי ועורי עם גויתי
השיבני ואשובה ותרצה את תשובתי

ונתנה תוקף – מתפילת המוסף של יום כיפור.
מילים: רבי אמנון ממגנצא, או קדום יותר.
לחן: יאיר רוזנבלום. (יש עוד מספר לחנים).

ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום.
ובו תנשא מלכותך, ויכון בחסד כסאך,
ותשב עליו באמת.

אמת כי אתה הוא דייך ומוכיח ויודע ועד
וכותב וחותם וסופר ומונה, ותזכור כל הנשכחות
ותפתח את ספר הזכרונות, ומאליו יקרא,
וחותם יד כל אדם בו.

ובשופר גדול יתקע וקול דממה דקה ישמע
ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון
ויאמרו: "הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין"
כי לא יזכו בעיניך בדין.

וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון,
כבקרת רועה עדרו, מעביר צאנו תחת שבטו,
כן תעביר ותספור ותמנה ותפקוד נפש כל חי,
ותחתוך קצבה לכל בריה, ותכתוב את גזר דינם.
בראש השנה יכתבון ובצום יום כיפור יחתמון:
כמה יעברון וכמה יבראון, מי יחיה ומי ימות
מי בקצו ומי לא בקצו, מי במים ומי באש
מי בחרב ומי בחיה, מי ברעש ומי במגיפה
מי ינוח ומי ינוע, מי יישקט ומי ייטרף
מי ישלו ומי יתיסר, מי ירום ומי יישפל
מי יעשר ומי יעני:
ותשובה ותפילה וצדקה
מעבירין את רוע הגזירה!

(...) אמת כי אתה יוצרם ויודע יצרם
כי הם בשר ודם:
אדם יסודו מעפר וסופו לעפר,
בנפשו יביא לחמו, משול כחרס הנשבר
כחציר יבש וכציץ נובל, כצל עובר וכענן כלה
וכרוח נושבת וכאבק פורח וכחלום יעוף!

ואתה הוא מלך, אל חי וקיים.

אגדת רבי אמנון ממגנצא

אגדת "מעשה ברבי אמנון" מתארת כיצד דרש ההגמון מרבי אמנון, שהיה גדול הדור וכליל
המעלות, להמיר דתו. כדי לדחותו בקש, אמר רבי אמנון שיחשוב על הדבר שלושה ימים, אך אחר
כך התחרט מאוד על שלא דחה אותו לאלתר ובכך רמז, כביכול, שהוא מוכן לחשוב על המרת
דתו. ביום השלישי, משלא הגיע, הביאוהו בעל כורחו. הוא הציע שיכרתו את לשונו, שסררה
כאשר לא דחתה את אפשרות ההשתמדות מיד, אך ההגמון חפץ להעניש דווקא את רגליו, שלא
הגיעו. עינוהו בייסורים איומים, כרתו את פרקי אצבעות ידיו ורגליו אחת אחת והמליחו את

הפצעים במלח. היה זה סמוך לראש השנה, ומשהחזירוהו לביתו והגיע החג, ביקש שיביאוהו לבית הכנסת. שם, לפני אמירת קדושה, פתח את פיו ואמר את פיוט "ונתנה תוקף"; משסיים אותו נסתלק מן העולם. ביום השלישי לפטירתו נגלה רבי אמנון לרבנו קלונימוס בן משולם (בן משפחה איטלקית שהיגרה לאשכנז) בחלום והשלים את הפיוט, וציווה אותו להפיץ בכל הקהילות פיוט זה, וכך נעשה.

יחד עם זאת, הפיוט נמצא בגניזת קהיר, ותוארך למאה ה-10 לכל המאוחר – (הרבה לפני תקופת רבי אמנון, שאמר אותו). על סמך הממצאים מהגניזה, ועל סמך אופי השפה העברית המשמשת בו, מייחסים החוקרים את הפיוט לפייטן ארץ ישראלי קדום מהתקופה הביזנטית. ייתכן שמדובר ביניי או אלעזר הקליר, שחיו בארץ ישראל במאות ה-6 או ה-7 לספירה, או בפייטן ארץ-ישראלי אחר מתקופתם. יש הטוענים גם – על סמך העובדה שאין בפיוט משקל מדויק, על פי תוכנו האוניברסלי ומפני שהוא כמעט לא מחורז – שהוא אף מוקדם לתקופה זו. ויקיפדיה, ונתנה תוקף.

"אלה אזכרה" (קינה על עשרה הרוגי מלכות והנאמרת במוסף של יום כיפור)

מיוסד ע"פ א"ב. ואח"כ חתום שם המחבר, יהודה חזק.

הקינה הובאה גם בסוף פרשת וישב בגלל איזכור מכירת יוסף.

אַלֶּה אֶזְכְּרָה וְנִפְשֵׁי עָלֵי אֲשָׁפְכָה . כִּי בָלְעוּנוּ יָדַיִם כְּעֶגְהָ בְּלֵי הַפּוֹכָה .
כִּי בִימֵי הַשָּׁר לֹא עָלְתָה אַרְוִכָה . לַעֲשֶׂרָה הָרוּגֵי מְלוֹכָה

בְּלִמְדוֹ סֵפֶר מִפֵּי מְשׁוּלֵי עֲרֻמָּת . וְהִבִּין וְדָקְדַּק בְּדַת רְשׁוּמָת .
וּפְתַח בְּרֵאשִׁית הַמִּשְׁפָּטִים וְחָשַׁב מְזֻמָּת . וְגוֹנֵב אִישׁ וּמִכָּרוֹ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָת .
חֲטָאנוּ צוּרָנוּ סָלַח לָנוּ יוֹצֵרָנוּ :

גְּבִיהַ לֵב בְּגִדּוּלִים , וְצִוְהָ לְמִלֵּאת פְּלִטְרוֹ נְעָלִים
וְקָרָא לַעֲשֶׂרָה חֲכָמִים , גִּדּוּלִים מְבִינֵי דַת וְטַעֲמֵיהָ בְּפִלְפּוּלִים

דִּינוּ מִשְׁפָּט זֶה לְאֲשׁוּרוֹ , וְאַל תַּעֲזוּתוֹהוּ בְּכֻזָּב לְאֶמְרוֹ
כִּי אִם הוֹצִיאָהוּ לְאֶמְתּוֹ , וְלֹאֲוֹרוֹ כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מְבִינֵי יִשְׂרָאֵל וְהַתְּעַמֵּר בּוֹ וּמִכָּרוֹ
חֲטָאנוּ צוּרָנוּ סָלַח לָנוּ יוֹצֵרָנוּ :

הֵם כָּעֲנוּ לוֹ וּמָת הַגֵּנֵב הַהוּא , נָם אִיָּה אֲבוּתִיכֶם אֲשֶׁר אַחֲיָהֶם מְכָרוּהוּ
לְאַרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים סְחָרוּהוּ , וּבָעַד נְעָלִים נִתְּנוּהוּ

וְאַתֶּם קִבְּלוּ דִין שְׁמַיִם עָלֵיכֶם , כִּי מִימֵי אֲבוּתִיכֶם לֹא נִמְצָא כָכֶם
וְאִם הָיוּ בַחַיִּים הָיִיתִי דָנָם לִפְנֵיכֶם , וְאַתֶּם תִּשְׁאוּ עוֹן אֲבוּתִיכֶם
חֲטָאנוּ צוּרָנוּ סָלַח לָנוּ יוֹצֵרָנוּ :

זמן תנה לנו שלשת ימים, עד שנדע אם נגזור הדבר ממרומים
אם אנו חייבים ואשמים, נסבל בגזרת מלא רחמים

חלו ונעו ונעו כלמו, על רבי ישמעאל כהן גדול נתנו עינינו
להזכיר את השם לעלות לאדונינו, לדעת אם יצאה הגזרה מאת אלהינו
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

טהר רבי ישמעאל עצמו והזכיר את השם בסלודים, ועלה למרום ושאל מאת האיש לבוש הבדים
ונם לו קבלו עליכם צדיקים וידידים, כי שמעתי מאחורי הפרגוד כי בזאת אתם נלכדים

ירד והגיד לחבריו מאמר אל, וצוה הכליעל להרגם בכח ולא
ושנים מהם הוציאו תחלה שהם גדולי ישראל, רבי ישמעאל כהן גדול ורפן שמעון בן גמליאל
נשיא ישראל
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

פרת ראשו תחלה הרפה מנו לבוע, ונם לו הרגני תחלה ואל אראה במיתת משרת לדר במקוון
להפיל גורלות צוה צפעון, ונפל הגורל על רפן שמעון

לשפך דמו מהר כשור פר, וכשנחתף ראשו נטלו רבי ישמעאל וצרח עליו בקול מר כשופר
אי הלשון הממהרת להורות באמרי שפר, בעונות איך עתה לוחכת את העפר
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

מה מאד בכה עליו בחרדה, בת בליעל לקול בכיתו של רבי ישמעאל עמדה
תאר יפיו בלבה חמדה, ושאלה מאת אביה חיתו להעמידה

נאץ בליעל דבר זה לעשותו, להפשיט עורו מעל פניו שאלה מאתו
ולא עכב דבר זה לעשותו, וכשהגיע למקום תפלין צרח בקול מר ליוצר נשמתו
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

שרפי מעלה צעקו במרה, זו תורה וזו שכרה
עוטה כשלמה אורה, אויב מנאץ שמך הגדול והנורא
ומחרף ומגדף על דברי תורה
ענתה בת קול משמים, אם אשמע קול אחר אהפך את העולם למים
לתהו ובהו אשית הדומים, גזרה היא מלפני קבלוה משעשעי דת יומים
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

פקידים נהרגו מאחרי שבת בתי כנסיות, מלאי מצות כרמון וכזויות
והוציאו את רבי עקיבא דורש כתרי אותיות, וסרקו בשרו במסרקות פיפיות

צוה להוציא רבי חנניא בן תרדיון מבית אולמו, ובחבילי זמורות שרפו גלמו
וספוגין של צמר שמו על לבו לעכב עצמו, וכשנסתלקו מיד נשרף וספר תורה עמו
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

קוֹנְנוּ קְדוּשִׁים עִם לֹא אֱלֹמֶן, כִּי עַל דְּבַר מוֹעֵט נִשְׁפָּף דָּמָן
לְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם מְסֻרוֹ עֲצָמָן, בְּהַרְיַגַת רַבִּי חֲצִפִּית הַמִּתְרַגְּמָן
רַעְדָה תֶּאֱחֹז כָּל שׁוֹמֵעַ שְׁמוֹעַ, וְתִזָּל כָּל עֵיִן דְּמוֹעַ
וְנִהַפֵּךְ לְאֶבֶל כָּל שֹׁעֵשׂוֹעַ, בְּהַרְיַגַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ
חֲטָאנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

שְׁחַתּוּנֵי צָרִי וּמַעֲנֵי, וּמִלָּאוּ כְרָסָם מַעֲדָנֵי
וְהִשְׁקוּנֵי מִי רוֹשׁ וְלַעֲנֵי, בְּהַרְיַגַת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינָאִי

תִּקְפוּ עָלֵינוּ צָרוֹת מְצוֹת לְהַפֵּר, וּמֵאֲנוּ לְקַחַת הוֹן וְכֶפֶר
כִּי אִם נִפְשׁוֹת הַהוֹגוֹת אִמְרֵי שְׁפָר, כְּמוֹ רַבִּי יִשְׁכָּב הַסּוֹפֵר
חֲטָאנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

יַחַתּוּנֵנוּ בְּנֵי עֲדִינָה הַשׁוּמְמָה, הִרְעוּ לָנוּ מִכָּל מַלְכֵי אֲדָמָה
וְהִרְגוּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה וְכַמָּה, בְּהַרְיַגַת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן דָּמָה

דְּבִרְתָּ בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהַכָּה, הֵן עֲתָה קֵשׁ אוֹרֶם כָּבֵה
חִי זַעַן קוֹמְתָם בְּבִעוֹר הַיּוֹם הַבֹּא, כִּי הִסְכִּימוּ לְהִרְגַּע עֲשָׂרָה צַדִּיקִים עִם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן כִּבְּאָ
חֲטָאנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

זֹאת קָרָאתָנוּ וְסִפְרָנוּ בְּשִׁנּוּן, וְשִׁפְכָנוּ לֵב שְׁפוּל וְאֲנוּן
מִמְרוֹם הַסִּכָּת תַּחֲנוּן, ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן

חֲנוּן הַבִּיטָה מִמְרוֹמִים, תִּשְׁפֹּכֶת דָּם הַצַּדִּיקִים וְתִמְצִית דָּמִים
תִּרְאֶה בְּפִרְגוֹדָךְ וְהַעֲבֵר כְּתָמִים, אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים.

מקור: פיוט_אלה_אזכרה / he.wikisource.org/wiki/

פרק יז – איסור אכילת בשר חולין או איסור שחיטת קורבן מחוץ למשכן?; השעירים אשר הם זנים אתריהם; האם מותר לצוד בהמות?; מצוות כסוי דם חיות ועופות

איסור שחיטת קורבן מחוץ למשכן

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם: זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה', דם יחשב לאיש שהוא, דם שפך, ונקרת האיש שהוא מקרב עמו. למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם לה' אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים לה' אותם. ונרק הפה את הדם על מזבח ה', פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח לה'. ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אתריהם - חקת עולם תהיה זאת להם לדורתם. ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם אשר יעלה עלה או זבח. ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו לה', ונקרת האיש שהוא מעמיו. (ויקרא יז, א-ט)

האם לבני ישראל במדבר היה אסור לשחוט בהמה שלא למטרת קורבן?

לפי רש"י, מדובר רק בבהמות שהוקדשו לקורבן דווקא, שנאמר "להקריב קורבן". הכוונה שאסור לשחוט קורבנות מחוץ לעזרה של המשכן או בית המקדש.

לדעת הרמב"ן, במדבר סיני היה אסור לאכול בשר תאוה, כלומר בשר בהמה שלא הוקרב כקורבן שלמים. בנוסף, מי שישחטם שלא במשכן יהיה חייב כרת. רק אחרי הכניסה לארץ היה מותר לשחוט בהמה לחולין, (בשר תאוה), בגלל המרחק מהמשכן. לפי הרשב"ם, השופך דם בהמה שלא במשכן, יהיה חייב מיתה בידי שמים.

אם שחט בהמה ולא הביא קורבן, למה זה נחשב שפיכות דמים עם עונש כרת?

מדובר בבהמה שיועדה לקורבן. רש"י מפרש: כשופך דם האדם, שמתחייב בנפשו. אין לגיטימציה לשחוט בהמה לקורבן, מחוץ למשכן, והקורבן פסול.

מהם "השעירים אשר הם זנים אתריהם", (פסוק ז)?

רש"י: לשדים, כמו (ישעיהו יג, כא) ורָבְצוּ-שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בְּתִיחֵם אֲחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וְשָׁעִירִים יִרְקְדוּ-שָׁם, (נבואה על חורבן בבל). מתברר שלפני כן במצרים, בני ישראל היו מקריבים קורבנות לשדים למיניהם, כפעולה מאגית, הקשורה לגלוי העתידות.

איסור אכילת דם ומצוות כסוי הדם; טומאת האוכל נבלה וטרפה של עוף טהור

וַאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֹאכֵל כָּל דָּם - וְנָתַתִּי פָנַי בְּנֶפֶשׁ הָאֹכֵלֶת אֶת הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ. כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נָתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם, כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר. עַל כֵּן אֶמְרָתִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם, וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל דָּם. וַאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֵצֵא צֵיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֹאכֵל, וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בַּעֲפָר. כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וְאָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, דָּם כָּל בָּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ, כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא, כָּל אֹכְלֵיו יָפְרָת. וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִלָה וְטֵרֶפֶה, בְּאֲזַרְחָ וּבְגֵר, וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרִחֵץ בַּמִּים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר. וְאִם לֹא יִכְבֹּס וּבִשְׁרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנִשָּׂא עֹנֹו. (ויקרא יז, י-טו)

“...אֲשֶׁר יֵצֵא צֵיד חַיָּה אוֹ עוֹף...” האם מותר לצוד בהמות? האם מותר לאכול חיה שנצודה?

השיב הרב יחזקאל לנדא, שהיה רבה של פראג לפני כמאתיים וחמישים שנה, בתשובותיו 'נודע ביהודה' (חיבור ב, י'), שאמנם מותר להרוג בעלי חיים לצורך האדם, כגון כאשר צריכים את בשרם או עורותיהם. כי האיסור שלא לצער בעלי חיים, הוא דווקא כאשר מצערים אותם לחינם, אבל כשיש צורך, מותר להמיתם, ולכן מותר לצוד בהמות וחיות לשם פרנסה.

אבל אם הציד נעשה לשם שעשוע, הרי שהוא דבר פסול, שאינו מתאים כלל לזרע ישראל, שכן מידתם של ישראל היא הרחמנות, שנאמר: (דברים יג, יח): “וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְפָּךָ” (יבמות עט, א). ואלו שנזכרו כציידים במקרא, נמרוד ועשו, נחשבים רשעים, וזאת מפני שיש בציד אכזריות, שאנשים רשעים נהנים ממנו.

עוד חשוב לציין, שברוב המקרים בשר שהושג בציד אסור מן התורה באכילה, שכן אם החיה תמות מן הירי, בוודאי שהיא אסורה, שהרי לא נשחטה כדין. וגם כאשר קליעת הצייד רק תפצע אותה, ברוב המקרים הפציעה חמורה כל כך עד שהחיה או הציפור תוגדר על פי ההלכה כטריפה, שגם אם תישחט, בשרה אסור באכילה לישראל. (אם מדובר בירי של הרדמה בלבד, נראה שמותר לאכול את החיה). כנראה שהתורה כאן מתיחסת למקרה של ציד במובן של תפיסה, ללא פציעת החיה, ואז היא מותרת באכילה.

המקור: yeshiva.org.il/midrash/1998, פניני הלכה, הרב אליעזר מלמד, בעלי חיים בשימוש האדם.

למה צריכים לכסות את דם החיה והעוף? מה לגבי דם בקר וצאן?

דעת ספר החינוך, מכיוון ש"הדם הוא הנפש", יש לכסות את הדם ולהסתירו לפני אכילת בשר, כי יש אכזריות מסוימת באכילת הבשר בעוד הנפש שפוכה לפני האוכל. לפי הרשב"ם, צריך לכסות את הדם כדי שלא יהיה ראוי לאכילה. יש מפרשים שמפני שדם קורבן בקר וצאן עולה על המזבח, במדבר סיני לא היה חשש שמא יבואו לאכול ממנו. לכן אין צורך לכסותו גם בחולין, אחרי הכניסה לארץ. לפי הרדב"ז, טעם המצוה כי מאחר שהדם הוא הנפש, מצוה לקוברו ולהסתירו, כמו שהנפש נסתרת בגוף. ולכן צריך עפר מלמטה ומלמעלה כעין קבורה. הרי הבשר נאכל והדם, שהוא הנפש, נקבר (כמו גם איבר מגוף האדם).

לדעת הרמב"ם, (מורה נבוכים חלק ג, פרק מו), איסור אכילת דם ומצוות כסוי הדם קשורים לביעור עבודה זרה, כי כפי שלמדנו קודם, קבוצות עובדי אלילים נהגו לאכול ולשתות דם ולשבת מסביבו, ולתקשר עם שדים, כאמצעי לגלוי עתידות. יש תימוכין לכך בפסוק בויקרא יט, כו: "לא תאכלו, על הדם; לא תנחשו, ולא תעונו".

מהם "נבלה וטֶרֶף" (פסוק טו), ולמה הם מטמאים את האוכלים?

לפי רש"י, מדובר בנבלה של עוף טהור, שהיא יוצאת דופן בכך שאינה מטמאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה של האוכל אותה, ואינה מטמאה במגע ובמשא כמו נבלה רגילה של בהמה.

סיכום פרק יז

בפרק ראינו שלפי רש"י, נאסר על בני ישראל במדבר לשחוט בהמה לקורבן מחוץ למשכן. לפי הרמב"ן במדבר נאסר עליהם בכלל לשחוט כל בהמה שלא לצורך קורבן, אלא לאכילה סתם, כמו שנאסר לפני המבול. ראינו שאסור לצוד בהמות ועופות לצורך שעשוע בלבד.

פרק יח - תועבות ארץ מצרים וכנען; השפעת חוקות הגויים על ישראל; איסורי גלוי עריות; למה אסור לקיים יחסים עם בני אותו המין; למה גלוי עריות גורם לגלות מהארץ?

איסורי גלוי עריות

וַיֹּדְבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כַּמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבַתְּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ, וּבַחֲקִיתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ. אֵת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֵת חֻקֹּתֵי תִשְׁמְרוּ לִלְכֹּת בָּהֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וְשִׁמְרַתְּם אֵת חֻקֹּתֵי וְאֵת מִשְׁפָּטֵי, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם - אֲנִי ה'. אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּנָה - אֲנִי ה'. עֲרוֹת אָבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה, אִמְךָ הוּא, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ. עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה, עֲרוֹת אָבִיךָ הוּא. עֲרוֹת אֲחוֹתְךָ בֵּת אָבִיךָ אוֹ בֵּת אִמְךָ, מוֹלְדֶת בֵּית אוֹ מוֹלְדֶת חוּץ, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ. עֲרוֹת בֵּת בִּנְיָ אוֹ בֵּת בִּתְּךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ, כִּי עֲרוֹתְךָ הִנֵּה. עֲרוֹת בֵּת אִשְׁתְּ אָבִיךָ מוֹלְדֶת אָבִיךָ, אֲחוֹתְךָ הוּא, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ. עֲרוֹת אֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה, שְׂאֵר אָבִיךָ הוּא. עֲרוֹת אֲחוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה, כִּי שְׂאֵר אִמְךָ הוּא. עֲרוֹת אֲחֵי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה, אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב, דֹּדְתְךָ הוּא. עֲרוֹת כָּלְתְּךָ לֹא תִגְלֶה, אִשְׁתְּ בִּנְיָ הוּא, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ. עֲרוֹת אִשְׁתְּ אֲחִיךָ לֹא תִגְלֶה, עֲרוֹת אֲחִיךָ הוּא. עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה, אֵת בֵּת בִּנְיָ וְאֵת בֵּת בִּתְּךָ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ, וְאֵל אִשָּׁה אֶל אֲחִתָּה לֹא תִקַּח לְצָרָר, לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ. וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ. וְאֵל אִשְׁתְּ עַמִּיתְךָ לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ לְזָרַע לְטִמְאָה בָּהּ. (ויקרא יח, א-כ)

איזה מעשים נעשו בארץ מצרים וכנען?

הפרעונים במצרים העתיקה עסקו בגילוי עריות, ניאוף והפגנה פומבית של המיניות.

מומחים מצאו עדויות לכך שהמין שלט בכל החברה המצרית ולא רק בבית המלוכה. זו היתה מדינה קסומה וחושנית שהמין שלט בה בכל מקום. פרעה רעמסס השני היה הפרעה הגדול מכולם גם בתשוקותיו המיניות. הוא נשא נסיכה לאחר נסיכה שהובאו מנוביה, בבל ולוב. הוא נשא גם את אחותו ושלוש מבנותיו. כאשר מת בשנת 1213 לפני הספירה בגיל 91 היו לרעמסס 20 מלכות ועשרות מאהבות ופילגשים, והיו לו למעלה מ- 100 ילדים. קנט ויקס, ארכיאולוג אמריקאי, בילה עשר שנים בעמק המלכים, ובדק את ההיסטוריה של רעמסס. כאשר רעמסס השני היה בן 15, אביו נתן לו במתנה אישה ליום הולדתו, כתריסר פילגשים ומפתחות לכל הרמון במדינה. בגיל כה צעיר הוא הוקף בהמוני נשים.

בני העם העריצו את מלכם שהביא שגשוג למצרים. הוא גם שימש אמצעי תקשורת בין האדם הפשוט לבין האלים המצריים. האלים הביעו את רצונותיהם באמצעות פרעה, ובני האדם הביאו את רצונותיהם אל האלים באמצעות המלך. אחד מתפקידיו החשובים של פרעה היה להבטיח את פוריות הארץ ונהר הנילוס. הוא אונן למים בטקס שנערך מדי שנה. המצרים האמינו שפוריותו של פרעה קשורה קשר הדוק להצלחת היבולים.

בתמונות פפירוס רבות מוצגות תמונות דתיות שהמיניות בהן מוצגת בצורה בוטה ביותר. רעמסס היה בן 48 כאשר אשתו נפטרה, ואז הוא נישא לבתם הבכירה, הנסיכה מריט אמון, והפך אותה למלכה הראשית. אחר כך הוא נישא לבת נוספת, הנסיכה בנת אנאת, ונולד לו ילד ממנה. פורסם ב: 10 אוגוסט, 2007.

מקור: he.shvoong.com/socialsciences/anthropology

המיתולוגיה המצרית, החלה בסיפור האהבה של אלת הפריון ושל אל המוות.

כנראה שהבנה בגנטיקה לא כל כך הייתה להם כי הם האמינו ששני הורים מאותה משפחת האצולה יביאו לעולם צאצאים בריאים יותר ומשובחים הרבה יותר מזיווג רגיל. לכן, ההקפדה על גילוי עריות הייתה טוטאלית – אחים, חצאי אחים, בני דודים – כל קומבינציה עובדת, כל עוד לא מדובר בניאוף. כדי להגיע למעמד הפרעונים, לצורך העניין, גבר היה צריך להינשא לנסיכה. לפעמים זה יכול היה להיות מספיק חשוב לגבר, כדי שהוא יהיה מוכן להינשא לאחותו. האיסור על גילוי עריות ביהדות נראה די מובן מאליה, אבל מסתבר שהוא עלה על רקע המציאות שהייתה קיימת באותם הימים.

גם יחסי מין הומוסקסואליים, היו עניין מקובל יותר משהוא היום. המיתולוגיה מספרת בפירוט רב את סיפור האהבה בין האל הורוס לאל סת כשהיא נכנסת ממש לפרטי הפרטים במעשי האהבה שלהם – מי עשה מה למי, מה נכנס לאן, באיזה תנוחה ואיך היה נראה הרגע של אחרי. התיאורים גרפיים למדי ואין טונים של ביקורת או רמיזה לחטא, אלא תיאור רומנטי של אהבה בין גברים. בנוסף, במערות במצרים, נמצאו ציורי קיר שמתארים גם הם יחסי מין בין גברים, מה שמגדיל את האמונה שלפיה גם הומוסקסואליות לא הייתה טאבו וכי לא בהכרח הייתה הגדרה של "סטרייט" או "גיי".

מקור: אבי אליהו, 2.4.2015.

mako.co.il/hixweekend/Article056e47f37487c41006.htm

שם מתוארת המתירנות המינית של המצרים בעיקר לפני החתונה, כולל אמצעי מניעת הריון. אחרי החתונה, אפילו אם אח נשא את אחותו או אב את בתו, היה אסור לבגוד, עם עונש מוות לאישה שבגדה בבעלה וחובת גירושין לגבר שבגד באשתו.

בתרבויות האליליות, המיניות הייתה חופשית וללא הגבלות מרובות. היו תרבויות קדומות כמו התרבות הכנענית שבהן היו "כוהנות אהבה" במקדשים, בעיקר של האלה "עשתרת", אלת המין, וחלק מהפולחן היה לקיים איתן יחסים, ואף אורגיות במהלך עבודת האליל. כמו גם פולחני מין בין כהני כוהנות אלילים שונים, שנקראו קדשים וקדשות, במה שמכונה "חתונה קדושה". מאמינים נהגו לבקש מן הכוהנים לקיים "נישואים קדושים" עבור מטרה מסוימת: לרפא עקרות, להבטיח שפע, או לברך את השדות ביכול טוב. בתמורה, הם השאירו במקדש מנחות, מתנות או בעלי חיים לקורבן. היו גם טקסים הומוסקסואליים בין הכוהנים.

באיזו מדה אנחנו מושפעים מחוקות הגויים (לבוש, תרבות, מתירנות וכדומה)?

אין ספק שרוב החברה הישראלית מושפעת מאוד מסגנון החיים והתרבות של ארצות המערב, כפי שבגלות הייתה נטייה אצל יהודים רבים, לנסות לחקות את הגויים ולהתבולל. התופעה התגברה מאז תקופת ההשכלה והלאה, כאשר אומות העולם הרשו ליהודים קבלת אזרחות, יותר שוויון זכויות, חופש עיסוק, בחירת מקום מגורים וכדומה. השפעת תרבות הגויים מתבטאת כיום, בשאיפה לרמת השכלה והכנסה גבוהות, ערכי דמוקרטיה וחופש בטוי, (שאינן בהם פסול), אך גם בלבוש נשי חושפני, מתירנות מינית – כולל מתן לגיטימציה ליחסים מחוץ לנישואין ויחסים חד מיניים, מצעדי "גאווה" ראוותניים – המהווים חקוי מובהק של "חוקות הגויים" והמנוגדים לחלוטין לערכי היהדות ופוגעים ברגשותיהם של חלק גדול בציבור, שימוש רב במילים לועזיות, רבוי נסיעות לחו"ל, חקיקת חוקים מיובאים הנוגדים את היהדות, וכדומה.

מעניין שבישראל, המודל לחיקוי תרבותי אינו העמים הערביים הסובבים אותנו, אלא עמים רחוקים יותר. כנראה שהדבר נובע מיחסי עוינות ומלחמות עם ארצות ערב, וכן מכך שרוב ראשוני המתיישבים בארץ ישראל, עד קום המדינה, ואלה שנתנו את הטון התרבותי והנהיגו נורמות התנהגות, באו מארצות אירופה והושפעו כבר שם מ"חוקותיהם" של הגויים.

מה הכוונה במלים "וּבְחֻקֵּיהֶם לֹא תֵלְכוּ"? מה זה כולל?

לפי ספר החינוך, ע"פ מדרש ספרא, "מה היו עושים (במצרים ובכנען)? האיש נושא איש ואישה נושאת אישה, ואישה נישאת לשני אנשים (גברים)". תרבות של הומוסקסואליות, מתירנות מינית וגלוי עריות.

יש הבדל גדול בין זה שבחברה נעשים מעשי גלוי עריות ע"י גברים ונשים, לבין זה שהחוק מתיר זאת, כגון מוסד ה"ידוע/ה בציבור", הכרה בנישואין חד - מיניים, וזנות. בהעדר חוק מתיר, אנשים פרטיים אמנם חורגים מהתנהגות מקובלת ומדרישות היהדות, אך לפחות לא ניתנים לכך הכרה, עידוד ולגיטימציה ע"י המדינה.

אפשר להרחיב את זה לתחום התקשורת. ריבוי העריות, סצינות של יחסי מין מדומים או גלויים המשודרות למשל בסרטים ובתכניות טלוויזיה, ואף בפרסומות, גם בזמן צפיית ילדים, מהווים

דוגמה מובהקת של "הליכה אחרי חוקות הגויים". יותר מכך – נאמר במדרש בראשית רבה כו, ה: אמר רבי שמלאי (בהתייחסו לדור המבול): "בכל מקום שאתה מוצא זנות, אנדרלומוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים". שוב נמצא קשר בין עריות לשפיכות דמים, ירידה מוסרית כללית וכתוצאה מכך, אסונות.

מה אומר החוק הישראלי על גילוי עריות?

בישראל לא קיים איסור פלילי על גילוי עריות בקרב בני 21 ומעלה! ע"פ סעיף 351 (ב), לחוק העונשין, במקרה שמי מהמעורבים בגילוי עריות מדרגה קרובה (הורה/בן/בת, אחים/אחיות, סב/סבתא/נכד/נכדה) מתחת לגיל 21 או במקרה של ניצול יחסי תלות או מרות, הדבר מהווה עבירה. חוקים הדומים לחוק הישראלי קיימים במספר מדינות, אולם ברבות אחרות קיימים חוקים האוסרים במפורש על גילוי עריות מדרגה קרובה בכל גיל ובכל מצב. כך למשל, בגרמניה בשנת 2006, הורשעו אח ואחות בגילוי עריות בהסכמה, והאח נדון לשנתיים וחצי מאסר. בית המשפט האירופי לזכויות אדם בשטרסבורג שבצרפת דחה באפריל 2012 את עתירתו של האח, פטריק ס' מהעיר לייפציג, על הרשעתו בקיום יחסים אסורים עם אחותו הביולוגית, סוזאן ק'. האח ריצה את עונש מאסרו במלואו, כשלוש שנים, לאחר שהביאו לעולם ארבעה ילדים. העתירה התבססה על הזכות לכיבוד הפרטיות וחיי המשפחה, המובטחת באמנת זכויות האדם האירופית. בית המשפט קבע כי למרות שגרמניה פגעה בזכות זו במקרה זה, אין לקבל את העתירה, משום שהפגיעה הייתה במטרה "להגן על המוסר והזכויות של האחרים". מקור: ויקיפדיה, גלוי_עריות.

לפי זה, החוק הישראלי מתיר גילוי עריות, דבר שאסור ע"פ החוק באירופה. ביוני 2014 דנה ועדת השרים לחקיקה בהצעת החוק שהגישה ח"כ עדי קול ביחד עם ח"כ יריב לוין, המבקשת לשנות את הסעיף בחוק העונשין, ולקבוע כי לא תהיה כל מגבלת גיל על עבירת גילוי עריות, וכל מי שיקיים יחסי מין עם בני משפחתו תוך ניצול מרות או תלות, דינו יהיה מאסר.

מה לומדים מהמלים "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתָּם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם", (פסוק ה).

רש"י, ע"פ מדרש תורת כוהנים: "וְחֵי בָהֶם - לעולם הבא. שאם תאמר בעולם הזה, והלא בסופו הוא מת.

הרמב"ן מביא גם את דרשת חז"ל: (יומא פה, ב), אמר רבי יהודה אמר שמואל, "וחי בהם", ולא שימות בהם, ללמד על פקוח נפש שדוחה את השבת והמצוות. למעשה, גם במקרה של ספק פיקוח נפש, מחללים את השבת. דוגמה נוספת, אם יש לאדם רק מאכלים לא כשרים במקום שנמצא בו ואין אפשרות להשיג אוכל כשר, עליו לאכול את הלא כשרים על מנת להציל את עצמו ממוות. ישנן רק שלוש עבירות החורגות מכלל זה, ועל פי ההלכה על האדם להיהרג, ואל יעבור עליהן: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שאם מכריחים אותו לעבור עליהן, ולא – יהרגו אותו, עליו למסור את נפשו.

יש מפרשים שמטרת איסור כל העריות המנויות בתורה, היא כדי למנוע ויכוחים, מריבות ואף שפיכות דמים בין אדם לבני משפחתו ושכניו, כדי ש"נחיה בהם". ראו כמה מעשי תקיפה, גירושין, ורצח, מתרחשים בגלל חשדות וקטטות על רקע מיני ובגידות בתוך המשפחה. אין ספק שהשפעת גלוי עריות הרסנית לפרט, למשפחה ולחברה. ראו ב"תוספת", המקרה המצמרר של הילדה רוז פיוס.

אך ניתן גם לפרש את "וְחִי בָהֶם" במובן של טהרה, שכן ראינו שיש קשר הדוק בין טהרה, קדושה וחיים, וכן להבדיל, בין טומאה ומוות. אם כן הכוונה שהאדם יחיה חיים רוחניים, קדושים ושלמים ולהבדיל, מי שלא ישמור את החוקות והמשפטים אמנם יחיה, אך אלה יהיו חיים של טומאה, דהיינו "מוות".

נאמר בפרקי אבות, פרק ד, א: "איזה הוא גיבור? הכובש את יצרו, שנאמר "טוב ארך אפיים, מגיבור" (משלי טז, לב). מי שמצליח לשלוט על יצרו, גם המיניים, במקום שהם ישלטו בו, הוא אכן גיבור.

מה הכוונה ב "אֵל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ" ? (פסוק ו).

הרמב"ם למד מפסוק זה, (הלכות איסורי ביאה, כא, א), שגם הקירבה הגופנית אסורה מדרבנן, כלומר חיבוקים ונשיקות בין גברים ונשים שאינם נשואים זה לזה, גם בתוך המשפחה, מפני שזה עלול להוביל לקשרים אסורים - (גלוי עריות, אונס).

מי זאת אחות "מולדת בית או מולדת חוץ" ?

רש"י: בין שאומרים לאביך "קיים (תשאיר) את אמה" (כאשתו) ובין שאומרים לו, "הוצא את אמה" (גרש אותה), כגון ממזרת או נתינה, שהיה אסור לו לשאת אותה, אסור לך לשאת את בתה, או לשכב אתה, שהיא אחותך מהאב. הרמב"ם מפרש שמדובר באחות שנולדה מנישואי אביו או אפילו מחוץ לנישואין. גם הרמב"ם פסק בהלכות איסורי ביאה, פרק ב, "אחד אחותו מאביו או מאמו, בין מן הנישואין בין מזנות כגון שזינתה אמו או אביו עם אחרים, והייתה לו אחות מזנות, הרי זו ערוה עליו, שנאמר "מולדת בית, או מולדת חוץ".

נדגיש כי גילוי עריות אסור לכל בני נח (כל האנושות), בהיותו אחת משבע מצוות בני נח האוניברסליות.

למה התורה צריכה להזהיר על גלוי עריות עם נשים נשואות כמו "עֲרֹנָת אִשְׁתְּ אָבִיךָ", "עֲרֹנָת אָחִי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה, אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב" ? "עֲרֹנָת פִּלְתֶּךָ" ? הרי כתוב בפסוק כ' "וְאֶל אִשְׁתְּ עַמִּיתְךָ לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ לְזָרָע, לְטַמְאָהָ בָּהּ".

כדי ללמד שהאיסורים האלה חלים גם אחרי מות הבעל.

איך תמר, בת דוד המלך, אמרה לאמנון, "לא ימנעני (דוד) ממך", הרי היא היתה אחותו?

רש"י מפרש שתמר היתה מותרת לאמנון מפני שאמה, מעכה בת תלמי מלך גשור, נתעברה בה כשהיתה נוכריה, כ"אשת יפת תואר", שלקח אותה דוד תוך כדי מלחמה, לפני שהתגיירה. לכן ע"פ ההלכה היא לא ממש נחשבה בתו של דוד ולא אחותו של אמנון. לפי רבי יהודה, (במסכת סנהדרין, כא, אב), כתוצאה מהמעשה הטראגי של אמנון ותמר, גזרו חכמים באופן כללי, על איסור ייחוד גבר עם אישה לא נשואה.

למה אסור לשאת שתי אחיות (פסוק יח)? מה זה "לצַרֵּר"? מה הכוונה: "בְּתִיָּה"?

רש"י: לשון צרה לעשות את זו צרה לזו, כלומר ששלום בית לא ישרור בבית כזה, אלא צרות. לאחר שאשתו נפטרה מותר לאדם לשאת את אחותה, אך לא אם גירש אותה והיא עדיין בחיים. ראינו אצל רחל ולאה דוגמה למתח רב, תחרות וקנאה בין שתי אחיות.

איך יעקב אבינו נשא שתי אחיות? איך דוד נשא את מירב וגם מיכל, בנות שאול?

לגבי יעקב, יש לכך מספר תשובות. קודם כל, לפני מתן תורה, לא נאסרה נשיאת קרובות האיש. בנוסף, לכן הבטיח ליעקב שישא את רחל ורימה אותו בתנו לו את לאה. לא היתה שום סיבה שיעקב יוותר על רחל בגלל רמאות זו, לאחר שעבד בשבילה שבע שנים. כאמור, ע"פ הדין היום, גם גירושי לאה לא היו מאפשרים לו לשאת את רחל.

לגבי דוד, במסכת סנהדרין, יט, ב, ישנה מחלוקת האם בפועל הייתה מרב אשתו של דוד. לפי רבי יוסי, נשא דוד את מרב ולאחר מותה את מיכל (לפי ההלכה, לאחר מות אשתו הרי הוא מותר באחותה). לפי רבי יהושע בן קרחה, דוד אכן קידש את מרב, אך לדעת שאול אביה היו אלו קידושי טעות שאינן תופסים (משום "מקדש במלוה" או מטעם הלכתי אחר) ולכן נשא דוד את אחותה מיכל בחייה.

למה אסור להתקרב ל"אִשָּׁה בְּנִדָּה טְמֵאָה לְגִלּוֹת עֲרוֹנָה"?

הרמב"ן כותב שהנידה אסורה מפני שלא התירה התורה המשכב אלא לקיום הזרע, כלומר שתהיה אפשרות להוליד, ואישה נידה לא יכולה להרות. פירוש זה בעייתי כי לזוג מבוגר, כשאישה כבר לא יכולה להרות, מותר לקיים יחסי אישות.

נאמר בגמרא (נידה, לא, ב), "תניא, היה רבי מאיר אומר: מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה? מפני שרגיל בה וקץ בה, אמרה תורה: תהא טמאה שבעה ימים (ע"פ דין תורה), כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה".

כלומר: תקופת הפרישה הכפויה של איש ואשתו מביאה להתחדשות ולהתרעננות במפגש המחודש. יש הטוענים שההימנעות מחיי אישות בעת נדה מונעת כמה וכמה מחלות.

איסורי תועבות אחרות

וּמִזְרַעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֹל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ - אֲנִי ה' . וְאֵת זָכְרִי לֹא תִשָּׁכַח
מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה - תוֹעֵבָה הִוא . וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָךְ לְטִמְאָהּ בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד
לִפְנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה - תִּבָּל הִוא . (ויקרא יח, כא-כג)

מהי ההעברה למולך ומה הקשר בין איסורי עריות לבין העברה למולך? (פסוק כא).

הרמב"ן מביא מספר מקרים מהתנ"ך של העברה באש למולך: "שכתוב במלך יאשיהו (מ"ב, כג, י), וְטִמְא אֶת הַתִּפְתָּ אֲשֶׁר בְּגִי בֶן הַנֶּם - לְבִלְתִּי לְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת בְּנוֹ וְאֵת בְּתוּלָתוֹ בְּאֵשׁ לַמֶּלֶךְ" וכן כתוב במלך מנשה (דברי הימים ב, לג, ו) "והוא העביר את בניו באש בגיא בן הנום". ומצאתי שכתוב באחז (מלכים ב, טז, ג) "וגם את בנו העביר באש כתועבות הגוים אשר הוריש ה' אותם מפני בני ישראל". אם כן ההעברה היא הבערה באש ממש, (ויש אומרים שנשרפו למוות). ועוד כתוב (ירמיהו לב, לה) "ויבנו את במות הבעל אשר בגיא בן הנום להעביר את בניהם ואת בנותיהם למולך, אשר לא צויתים ולא עלתה על לבי לעשות התועבה הזאת".

לפי רש"י והרמב"ם הבן או הבת לא היו נשרפים למוות, אלא הכמרים היו מעבירים אותם דרך להבת אש לשם עבודה זרה, במקום קורבן.

למותר להזכיר שכל עבודה זרה, כולל העברה באש למולך, אסורה לכל בני נח. מצאנו מקרים של קשר בין עבודה זרה לעריות. למשל בחטא העגל נאמר (שמות לב, ו): "וַיִּשְׁכְּמוּ מִמִּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגָּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק . רש"י מפרש את המלה "לְצַחֵק" כגלוי עריות. גם בפרשת הזנות עם בנות מואב נאמר (במדבר כה): "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחֲלֵל הָעָם לְזָנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב . וַתִּקְרְאֶנָּה לָעָם לְזִכְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכְלֵם הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאֱלֹהֵיהֶן . וַיַּצְמִד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל" . ראינו קודם שיחסי מין היוו חלק מהפולחן האלילי.

למה אסור לזכר לשכב עם זכר? למה זה נקרא תועבה ובחייב כרת?

ברור שיחסים הומוסקסואליים פעילים, מהווים ניגוד גמור לציווי "וַיִּחַי בְּקֶהֱם" מפני שמזוג כזה לא יכול להיווצר חיים, הן במובן של הולדה, והן במובן של קדושה וטהרה, לפי דרישת התורה. כפי שהובא לעיל, הוצאת זרע לבטלה נחשבת עוון והיא מטמאת. משכב זכור נחשב כגלוי עריות וכאחת מתועבות ארץ מצרים וארץ כנען המתוארות בפרק, כולל מיסוד נישואין חד – מיניים.

התורה אינה אוסרת את הנטייה ההומוסקסואלית, שהיא כנראה מולדת, ולפי מחקרים נוצרת כבר בשלב העוברי וככל הנראה לא ניתנת לשינוי, (אם כי יש הטוענים שטיפולים יכולים להשפיע במקרים מסוימים). התורה אוסרת רק את קיום אקט מיני הומוסקסואלי, כמו שהיא אוסרת קיום

יחסים עם אשתו של אחר או עם אישה מחוץ למסגרת הנישואין, או עם אישה בעת נידתה, שלא למטרת הולדה, אלא לצורך סיפוק תאוה בלבד. (יחסים לסביים אצל נשים, לפי הדעה המקובלת, אסורים מדרבנן).

למה הדבר דומה? למי שיש לו תאוה ומשיכה גדולה לעוגות ולדברי מתיקה, או להימורים או לעישון או לאלכוהול, ורופא או יועץ, מוסר לו שאם יצרוך את הדברים האלה, הוא מסכן את חייו או שעלול להרוס את חייו המשפחתיים. אם אותו אדם מתעלם מהוראת הרופא או היועץ, סביר להניח שההשפעות אכן תהיינה שליליות ואולי אף הרסניות וקטלניות. לעומת זאת אם מדובר באדם חכם, הוא ידאג לקבל טיפול כדי לעזור לעצמו להתמודד עם התמכרותו או האובססיה שלו וילמד לחיות בלי מושא תאוותו. הוא ישתמש בתחליפים הקוסמים לו הרבה פחות מהדבר "האמיתי", אך לפחות יוכל לחיות חיים בריאים ונורמאליים. כפי שכבר נאמר: איזה הוא גיבור? הכובש את יצרו – הן אם מדובר באישה האסורה עליו, למשל בגלל שהיא נשואה למישהו אחר, והן אם מדובר בגבר שהוא נמשך אליו. בעלי נטיות הומוסקסואליות המצליחים להתגבר על יצרם הטבעי הם אכן "גיבורים שבגיבורים". כפי שנראה בהמשך, רוב בעלי נטיות הומוסקסואליות הם בעצם ביסקסואלים, כלומר שהם נמשכים גם לבני המין הנגדי וגם לבני מינם, בדרגות המשתנות מפרט לפרט.

כידוע, יחסי מין בין הומוסקסואלים הם גורם משמעותי להידבקות במחלת האיידס (HIV). בשנת 2013, פרסם הוועד למלחמה באיידס שקרוב ל-40% מנשאי האיידס הרשומים בישראל הם הומוסקסואלים. בשנת 2012 חיו בישראל 6,057 נשאי הנגיף HIV, אך הערכות משרד הבריאות דברו על 8,363 אנשים החיים בישראל עם HIV/AIDS.

למה ה' ברא אנשים עם נטיות מיניות הפוכות?

לא ידוע, אך הנסיון מראה שאנשים בעלי נטיות מיניות הומוסקסואליות הם מוכשרים, יצירתיים, ותורמים רבות לחברה, במיוחד בתחום היצירה האמנותית והתרבותית ואף המדעית והאינטלקטואלית. רבים מהפילוסופים היוונים היו בעלי נטיות כאלו וכן גאונים כמו מיכאלאנג'לו, ליאונרדו דה וינצ'י ועוד. יחד עם זאת, נמצא במחקרים כי גברים הומוסקסואלים לעתים גרועים הרבה יותר מגברים רגילים בקריאת מפות ויכולת מרחבית, אך בעלי כישורים לשוניים טובים יותר. לסביות טובות יותר מנשים רגילות, ביכולות מרחביות שונות וניווטים. יתכן שכישורונות ההומוסקסואליים קשור לניצול שוויוני יותר של אונות המוח. לכן אין כל סיבה להפלות לרעה את בעלי הנטייה, ולא לבזותם. יש להתייחס אליהם כמו לכל אדם אחר.

יחד עם זאת, לצורך קבלת יחס שווה והוגן מהחברה הכללית, גם על בעלי נטייה הפוכה להתנהל בצורה רגילה ונורמלית, ככל שניתן. כמו שאנשים הטרוסקסואליים ("סטרייטים"), לא יוצאים למצעדים ולא מתגאים בנטייתם המינית הרגילה, כך אין שום סיבה שבעלי נטייה הפוכה יצאו

למצעדים וינפנפו בנטייתם המינית ויתגאו בה. נטייה מינית היא דבר אינטימי ופרטי ואין כל סיבה להפגין אותה בראש חוצות ולהפוך אותה לעניין ציבורי. כידוע, גאווותנות היא מהמידות המגוננות ביותר ביהדות, הדוגלת בענווה ובצניעות. אין מקום למצעדי "גאווה" במדינה המגדירה את עצמה "יהודית". אין ספק שהמצעדים רק מזיקים לקהילה הלהט"ב ע"י התגרות והגברת המתח בינה לבין חלקים גדולים בציבור הישראלי ויש בהם משום הליכה אחרי חוקות הגויים בחו"ל, כפי שהזכרנו לעיל.

אין פסול בכך שיתקיימו הפגנות, בלבוש ובהתנהגות צנועים, במטרה לדרוש זכויות ספציפיות שלפי דעתם מגיעות למשתתפים בהם, אך לא מצעד בסגנון פסטיבל, גאווה וחגיגה על עצם קיום הנטייה המינית החריגה.

אין ספק ש"קהילת" הלהט"ב בישראל מושפעת מצורת התנהלות הלהט"ב בחו"ל, למרות שזו התנהלות שלא מתיישבת כלל עם המסורת והמורשת היהודית.

איך הומוסקסואל יכול לקיים את מצוות התורה? האם הוא יכול להתחתן ולהביא ילדים?

רבים מהאנשים המגדירים את עצמם הומוסקסואלים הם למעשה ביסקסואלים, כלומר שהם נמשכים גם לגברים וגם לנשים, גם אם לא תמיד באותה המידה. על כן גברים שאין להם דחייה מנשים יכולים להתחתן ולהביא ילדים. במחקרים שנעשו בעשור האחרון, מתברר כי כ-2.4% מהגברים באוכלוסיה נמשכים לבני מינם בלבד. אצל נשים, רק 0.5% נמשכות לנשים בלבד. כ-4.5% מהגברים נמשכים גם לגברים וגם לנשים ברמות שונות. יוצא ששיעור הביסקסואליים וההומוסקסואליים אצל גברים הוא כ-7% ולא 10% כפי שמקובל לציין. (אצל נשים הנתון הוא 13%, אך כאמור, כמעט כולן בעלות משיכה מסוימת גם לגברים).

במין האנושי קיים רצף של נטייה מינית, כאשר הרוב הגדול, כ-93% מהגברים הוא בעל נטייה הטרוסקסואלית - (רגילה), ואילו כ-7% בעלי/ות נטייה ביסקסואלית/הומוסקסואלית בדרגות שונות. ישנם גברים בעלי משיכה לנשים אך בעלי משיכה קטנה גם לגברים או שנמשכים במדה שווה לנשים ולגברים. אלה מהווים כ-70% מבעלי הנטיות ההפוכות, והם יכולים להתחתן ולהוליד ילדים, תוך התגברות על משיכתם לגברים אחרים. במקרים כאלה, ניתן גם להיעזר בטיפול מקצועי לשם כך. כנ"ל אצל נשים.

גם הומוסקסואלים מוחלטים יכולים להעמיד צאצאים ע"י הפריה חוץ גופית ופונדקאית. מה שאסור מהתורה הוא רק קיום יחסי מין בין גברים ויש להימנע מכך. מקור: ויקיפדיה, נטייה_מינית.

רצף נטיות ביסקסואליות של הזואולוג והסקסולוג אלפרד קינסי, 1948 - ממשיכה מוחלטת לבעליות/המגדר השני - (0), ועד משיכה מוחלטת לבני/בנות אותו המין - (6). לפי קינסי, הנטייה המינית יכולה להשתנות על הרצף במהלך החיים, בנסיבות מסוימות.

סיום פרשת העריות

אל תטמאו בכל אלה, כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם. ותטמא הארץ, ואפקד עונה עליה, ותקא הארץ את ישביה. ושמרתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא תעשו מפל התועבת האלה - האזרח והגר הגר בתוכם. כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם, ותטמא הארץ. ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם. כי כל אשר יעשה מפל התועבת האלה ונכרתו הנפשות העשות מקרב עמם. ושמרתם את משמרת לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם - אני ה' אלהיכם. (ויקרא יח, כד-ל)

למה גלוי עריות גורם להקאה (גלות) מן הארץ?

לפי הרמב"ן, הארץ ניתנה לעם ישראל בתנאי שיקיימו את המצוות ויחיו ברמה גבוהה של קדושה. אם עוברים על המצוות, ממילא אין לעם ישראל זכות על הארץ. מפני שגלוי עריות הוא מהחמורות שבעבירות, הודגש באמצעותו, הקשר בין קיום המצוות לבין הזכות לארץ. על עם ישראל לנהוג בשונה מהגויים, כפי שנאמר (בפסוק כד): "אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם". הענין כולו הוא למעלת הארץ וקדושתה.

נבואה זו אכן התגשמה, שכן כידוע, בית המקדש הראשון נחרב והעם גלה, בגלל עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

באיזה חג קוראים בתורה את פרשת "איסור עריות" ומדוע?

במנחה של יום הכיפורים. יתכן שזה בגלל שהפרשה באה מיד אחרי פרשיות סדר העבודה במקדש ביום כיפור, הנקראות בשחרית, אך אולי יש סיבה נוספת.

מפני שנפשו של אדם נמשכת חזק לעריות, קיים חשש שאם אדם "יפול" בנושא העריות (במעשים, בצפייה בסרטים פורנוגרפיים ובאתרי אינטרנט הכוללים לבוש לא צנוע או עירום), הוא גם יפסיק לקיים את המצוות האחרות ויעבור עבירות רבות, מפני שכידוע, "עבירה גוררת עבירה". לכן שמירה על נושא העריות מהווה כעין תנאי מוקדם לשמירה על יתר המצוות.

סיכום פרק יח

הפרק דן בעיקר באיסורי גלוי עריות. ראינו את הבטויים הקשים של גלוי עריות במצרים (נישואי רעמסס עם שתי בנותיו, פולחנים מיניים במקדשי כנען). ראינו שבישראל של היום אנחנו מושפעים מחוקות הגויים, בעיקר דרך התרבות המערבית הליברלית – מתירנית, באינטרנט וברשתות החברתיות. ראינו שגלוי עריות מתנגש עם הערך של "וחי בהם", בגלל שהוא מוביל למריבות, סכסוכים, שפיכות דמים, ומנוגד לחיי קדושה וטהרה הנדרשים מבני ישראל. ראינו שיחסים חד - מיניים אסורים בגלל שמדובר ביחסים ללא אפשרות של הולדה אלא לסיפוק תאוה מינית בלבד. כמו כן הם כרוכים בהוצאת זרע לבטלה, דבר המטמא את האדם. יחד עם זאת, אין להפלות לרעה או לבזות בעלי נטיות הפוכות, מפני שכך הם נולדו ובדרך כלל אין להם שליטה על נטייתם. ראינו שגלוי עריות גורם לגלות מהארץ מפני שהארץ ניתנה לישראל בתנאי שיקוימו המצוות. גלוי עריות גורם לטומאה של הארץ.

הרעיון המרכזי של פרשת אחרי מות

הנושא המרכזי הוא השגת הכפרה על העוונות פעם בשנה, ביום הכיפורים, ע"י עבודת הכהן הגדול במקדש. בהעדר מקדש, הכפרה מושגת ע"י תשובה, צום, תפילה ווידוי, ובקשת סליחה מחברנו ומה'. נושא דומיננטי נוסף הוא איסורי גלוי עריות, מפני שהוא מטמא את האדם ומונע תשובה וכפרה.

תוספת**מה גורם להומוסקסואליות?**עכשיו זה מדעי: הומוסקסואליות היא גנטית

הוכחה מדעית נוספת לבסיס הגנטי שבהומוסקסואליות: חוקרים בארה"ב שבדקו מאות אחים בעלי נטייה הומוסקסואלית, מצאו דמיון בשני אזורים על גבי שני כרומוזומים, שלדבריהם מוסיפים נדבך נוסף לעדויות המדעיות הגורסות כי נטייה מינית היא תורשתית. המחקר פורסם בכתב העת Psychological Medicine.

החוקרים מאוניברסיטת אילינוי בדקו 800 אחים בעלי נטייה הומוסקסואלית, ונטלו מהם דגימות דם ורוק. דגימות אלה הועברו לסריקת החומר התורשתי DNA.

מהסריקות נמצא דמיון באיזור שעל גבי כרומוזום X, ועל גבי כרומוזום 8 בקרב הנבדקים, שלא נמצא בקרב אוכלוסייה הטרוסקסואלית. כרומוזום X הוא אחד משני כרומוזומי המין הנמצאים אצל הגבר, כשהשני הוא כרומוזום Y.

"הממצאים מהווים אינדיקציה טובה לכך ששני הגנים האלה מעורבים בקביעת הנטייה המינית", אמר ראש צוות החוקרים, ד"ר אלן סנדרס. ד"ר צ'ד זאביץ שהיה שותף למחקר, אמר: "מדובר בהתקדמות משמעותית שתסייע להפחית את הסטיגמות בהן הומוסקסואליים נתקלים. "נטייה מינית היא כמו צבע עיניים או עור, ורוב ההומואים שאני מכיר לא בחרו להיות כאלה".

נציין כי אם נטייה מינית היא גנטית, יתכן כי יימצא לה פתרון דרך עריכה גנטית, למעוניינים בכך.

הקשר בין הומוסקסואליות למבנה המוח

אין זו הפעם הראשונה בה מוצאים חוקרים קשר בין הגנטיקה לנטייה המינית. כבר בשנת 1993 טענו מדענים אמריקאיים כי הומוסקסואליות גברית עוברת מהאם לבנה, לאחר שנמצאו עדויות מוצקות בניתוח עצי משפחה רבים. עוד נטען בעבר כי גברים הומוסקסואליים הם ברובם בני הזקונים.

המדענים אז האמינו כי האם מפתחת עמידות כלשהי לכרומוזום Y הגברי בעובר, ההופך אותו ככל הנראה להומוסקסואל. מחקרים גנטיים בהם נבדק ה-DNA של אחים הומוסקסואליים, גילו חומר גנטי זהה בכרומוזום X שקיבלו האחים מאמם.

במחקר נוסף שפורסם בשנת 2004 ע"י אוניברסיטת פאדובה, נמצא כי נשים מעבירות בתורשה ההומוסקסואלית לבן באמצעות רצפים כלשהם על כרומוזום X. מחקר נוסף שפורסם אשתקד ע"י חוקרים משבדיה מצא פעילות מוחית דומה אצל הומואים ונשים סטרייטיות.

במחקר אחר נבדקו 112 דגימות DNA בקרב גברים טרנסקסואליים וקבוצת גברים סטרייטים נוספת ששימשה כביקורת. החוקרים מצאו כי אצל 55.4% מהנבדקים הטרנסקסואליים ואצל 47.6% מהגברים הסטרייטים נמצא הגירסה הארוכה של הגן לקולטת ההורמון טסטוסטרון.

החוקרים הסבירו כי גירסה ארוכה זו של הגן יוצרת ככל הנראה פעילות ירודה של ההורמון טסטוסטרון, ההופך את המוח ל"גברי". כך, סבורים החוקרים, מתפתח אצל הטרנסקסואליים מוח "נשי" ועמו זהות מינית נשית. כעת מתכוונים החוקרים לערוך בדיקות נוספות לאימות השערתם בדבר ההתפתחות המוחית אצל הטרנסקסואליים והשפעתה על הזהות המינית.

מקור: ynet.co.il/articles/0,7340,L4593021,00.html, 17.11.2014, חדשות בריאות, הומוסקסואליות גם אינה ייחודית לבני אדם. כבשים, איילים, שימפנזות, דולפינים, עטלפים, פינגווינים, חיפושיות, הם רק חלק מהחיות שנצפתה בהן התנהגות הומוסקסואלית. נעיר כי גם אם זו תופעה הנמצאת בטבע, מבני אדם, בשונה מבעלי חיים, נדרש לשלוט בדחף המיני ולא להיות נשלט על ידו כמו בעלי החיים.

מה הקשר בין גלוי עריות לשפיכות דמים? מה ניתן ללמוד מפרשת הילדה רוז פיזם?

הוריה של הילדה רוז פיזם, בנימין רון, תושב נתניה, ומארי שרלוט רנו פיזם מצרפת, גרו בישראל ובצרפת לסירוגין. לאחר שבני הזוג התגרשו, עברה מארי להתגורר בישראל, ואילו רוז נשארה לגור עם אביה. בנימין, אביה של רוז, נולד בצרפת כתוצאה ממערכת יחסים קצרה בין אביו רוני רון למתנדבת הנוצרייה ביאטריס. בנימין חי עם אמו בצרפת, ונפגש עם אביו לראשונה בישראל ביחד עם אשתו מארי ובתו רוז. (על כן, הילדה רוז נולדה לזוג לא יהודי). בישראל ניהלה מארי קשרים רומנטיים עם חמיה לשעבר, רוני רון, בן 45, ולשניים נולדו שתי בנות.

בדצמבר 2007 אושפזה רוז בבית חולים בצרפת, ובעקבות האשפוז חשדה מארי שבתה עברה התעללות והזנחה. מארי ניהלה מאבק משפטי שבסופו עלה בידה לקבל משמורת על רוז, וזו עברה לגור עמה ועם רוני רון בישראל. בהמשך, מארי ורון, שלא רצו בה, מסרו אותה במרץ 2008 לידי אמו של רון, ויואן בת ה- 67. בתקופה זו, בה שהתה רוז אצל סבתא ארבתא שלה, טענה זו שאמה לא התעניינה בה. ב- 12 במאי באותה שנה, כחמישה חודשים מיום שקיבלה מארי לחזקתה את הילדה, ביקשה ויואן מבנה לקחת אותה לזמן מה ומאז נעלמו עקבותיה. כאשר שאלה ויואן את בנה לגבי רוז, דיווח לה רון מצדו כי שלח את הילדה למוסד פנימייתי סגור של החינוך המיוחד. ויואן, שחשדה בכנות תשובתו של בנה, פנתה לרשויות הרווחה, הן

בחשש שהילדה מצויה במערכת חינוכית שאינה מתאימה לה והן בחשש שהיא נעדרת. ואולם, המידע הגיע אל המשטרה רק כחודש מאוחר יותר.

משטרת נתניה ביקשה את עזרת הציבור באיתור הילדה. מארי ורון נעצרו לחקירה, שבה הודה הסב שבעצם הוא הרג את נכדתו "בשוגג" ולאחר מכן השליך את גופתה לירקון. על פי בית המשפט, רון "נטל את התיק הגדול, הכניס לתוכו בגדים של רוז, הכניס את רוז לתיק, בין בחיים ובין לאחר גרימת מותה, והטביע אותה במימי הירקון על מנת שלא תתגלה גופתה". עוד התברר כי במכתבים שנמצאו בדירתם של בני הזוג כתבה האם שבתה "העלימה ממנה את שמחת החיים שלה", והיא מבקשת מבן זוגה שידאג להעלים אותה מחייה. בבקשת אישור כניסה לארצות הברית מסרה האם כי בחזקתה שני ילדים בלבד (שתי הבנות ממערכת היחסים עם רון), זאת טרם היעלמותה של רוז.

כעבור שבועיים נוספים נמצאה בירקון, בתחומי תל אביב, המזוודה ובה גופתה של רוז ובגדיה. רוז נקברה במונטסו, פרבר של פריז, בהשתתפות עשרות מלווים, בהם אביה וקרובי משפחה אחרים, נציגי הקהילה היהודית בצרפת ונציגת משטרת ישראל.

בסביבות ה- 6 ביוני התאבדה איזבל דיי, סבתא של רוז, בקפיצה מגשר בעיר נורמנדי שבצרפת, שם התגוררה. גופתה נמצאה כעבור יומיים בנהר הסן. עד כה לא הוכח קשר בין מעשה ההתאבדות לבין מעשה הרצח.

ב- 13 ביוני 2011 גזר בית המשפט מאסר עולם על מארי ורון.

בשנת 2010 הוקם בפארק הירקון גן המשחקים "גן רוז", על שם רוז פיזם.

ראינו במקרה טראגי זה, דוגמה לקשר הדוק בין גילוי עריות לשפיכות דמים.

המקור: ויקיפדיה, רצח_רוז_פיזם

פרשת קדושים

פרק יט - מה הכוונה ב"קדושים תהיו"?; הקשר בין מורא הורים לשמירת השבת; מצוות פאה ולקט היום; דיני גנב, גזלן, עושק ומליץ שכר; מה הכוונה ב - "לפני עוור לא תתן מכשול"? עצת אחיתופל; מה חמור כל כך בקללה?; איסור עוול במשפט; איסור רכילות; חוק "לא תעמוד על דם רעך"; איך מוכיחים מישוהו; האם אפשר לא ליקום ולא ליטור?; ואהבת לרעך כמוך; למה כלאיים אסורים?; ערלת עצי פרי; איסור לנחש ולעונן - וטלפתיה; איך מותר להסתפר ולהתגלח; איסור קעקוע; איסור פנייה לאובדות וידעונים ושאל המלך; סיאנסים ואסטרולוגיה; כיבוד זקנים.

להיות קדושים; מורא הורים ושמירת השבת; איסור עבודה זרה; דין זבח השלמים, פיגול ונותר; מתנות עניים - פאה, לקט ושכחה; איסור גניבה, שקר, עושק, עוול במשפט; איסור שנאה בלב ומצוות ואהבת לרעך כמוך; יושר ביחסים שבין אדם לחברו; איסור כלאיים בבהמה, בשדה ובבגד; דין שפחה חרופה.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה'. אֱלֹהֵיכֶם. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שַׁבָּתִי תִשְׁמְרוּ - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלֹהִים וְאֵלֵהִי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַה', לְרֹצְנֵיכֶם תִּזְבְּחֵהוּ. בְּיוֹם זִבְחֵיכֶם יֹאכַל וּמִמְחֶרֶת, וְהַגֹּתֶר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף. וְאִם הָאָכַל יֹאכַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, פְּגוּל הוּא - לֹא יִרְצֶה. וְאִכְלֵו עֲוֹנוֹ יֵשָׂא כִּי אֵת קִדְשׁ ה' חָלַל, וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מֵעַמִּיתָּהּ. וּבְקִצְרְכֶם אֵת קִצִּיר אֲרָצְכֶם, לֹא תִכְלֶה פֶּתַח שְׂדֶה לְקִצֹּר, וְלִקֵּט קִצִּירָהּ לֹא תִלְקֹט. וּכְרֶמְךָ לֹא תַעֲזוֹל וּפְרֹט כְּרֶמְךָ לֹא תִלְקֹט - לְעַנִּי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. לֹא תִגְנוּבוּ וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ. וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקֹר - וְחָלַלְתָּ אֵת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ, אֲנִי ה'. לֹא תַעֲשֶׂה אֵת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל, לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֹתָהּ עַד בֹּקֶר. לֹא תִקַּל חֶרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל - וְיִרְאֶתָּה מֵאֱלֹהֶיךָ, אֲנִי ה'. לֹא תַעֲשׂוּ עֹנֵל בַּמִּשְׁפָּט, לֹא תִשָּׂא פָנֶי דָל וְלֹא תִהְדָּר פָּנֶי גָדוֹל - בְּצִדְקָה תִשְׁפֹּט עַמִּיתָּהּ. לֹא תִלֶּךְ רֶכֶל בְּעַמִּיתָּהּ, לֹא תַעֲמִיד עַל דָּם רֵעֶךָ - אֲנִי ה'. לֹא תִשָּׂא אֵת אַחִיךָ בַּלְבָבָהּ, הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֵת עַמִּיתָּהּ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטָּא. לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר אֵת בְּנֵי עַמִּיתָּהּ - וְאַהֲבַתָּה לְרֵעֶךָ כְּמוֹדָהּ, אֲנִי ה'. אֵת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ, בְּהִמָּתָהּ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים, שְׂדֶה לֹא תִזְרַע כְּלָאִים, וּבָגֵד כְּלָאִים שֶׁעֲטָנֹז, לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ. וְאִישׁ כִּי יִשָּׁכַב אֵת אִשְׁתּוֹ שֶׁכַּבַּת זָרָע, וְהוּא שֹׁפֵחַה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ, וְהִפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נָתַן לָהּ, בַּקֶּרֶת תִּהְיֶה, לֹא יוֹמָתוּ, כִּי לֹא

תַּפְשָׁה. וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵיל אֲשָׁם. וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל
הָאֲשָׁם לִפְנֵי ה', עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא. (ויקרא יט, א-כב)

למה בני ישראל צריכים להיות קדושים, מפני שה' קדוש? למה הפרשה נאמרה לכל עדת ישראל?

– פסוק ב

כתב הרמב"ן: "לומר שאנחנו נזכה לדבקה בו יתברך, בהיותנו קדושים".
רש"י מפרש, ע"פ מדרש ספרא, "דַּבֵּר אֶל כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִלֵּמַד שְׁנֵי אֲמָרָה פֶּרֶשָׁה זֹאת בְּהִקְהָל, מִפְּנֵי שְׁרֹב גּוֹפֵי הַתּוֹרָה תְּלוּיִים בָּהּ". לפנינו מצוות בין אדם לאלהיו ומצוות בין אדם לחברו; מצוות הקשורות לחייו של האדם בתוך ביתו פנימה ומצוות הקשורות לאדם החי בחברה הסובבת אותו; מצוות התלויות בארץ ומצוות המלוות את האדם בכל מקום שבו ימצא; מצוות הנוגעות לבני משפחה ומצוות הנוגעות לגר. נדמה שאין תחום בחיים שאינו נזכר בפרשה קצרה זו. לכן רש"י סבור שהכרחי היה לכנס את "כל עדת ישראל" בשעת מסירת המצוות הללו.
הפרשן האלשיך, (צפת, המאה ה-16), מבין את הדרישה "קדושים תהיו" כניסיון להידמות לבורא, הוא מפרש כך בעקבות המשך הפסוק - "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". דרישה זו היא מן הגבוהות שנדרשות מן האדם. האלשיך סבור שאין אדם מישראל שאין לו את היכולת להגיע לדרגה גבוהה זו. אדרבה, כל יחיד ויחיד בישראל מסוגל להתעלות אם רק ירצה בכך ולכן הפרשה נאמרה מול "כל עדת ישראל". כלומר, תפיסתו של האלשיך את האדם, הוא כבעל יכולת אדירה לשנות ולהשתנות.

מקור: mikranet.cet.ac.il/mikradidact/pages/item.asp?item=20542, ע"פ עיוני נחמה ליבוביץ.

רבי משה סופר, המכונה החת"ם (חידושי תורת משה) - סופר, (1762 - 1839, גרמניה - סלובקיה), כתב שהפרשה נאמרה ב"הקהל", "דַּבֵּר אֶל כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" כדי להראות שיהודי צריך לשאוף להיות קדוש, אך יחד עם זאת, לא להתבודד ולהתנתק מהציבור, אלא להיות מעורב בו, כמו אברהם אבינו. הוא מבחין בין הנזירים הנוצריים, הפורשים מהעולם הזה כדי להתרחק מפתויים, לבין קדושי ישראל הנשארים מחוברים הן לשמים והן לארץ.

איך בני ישראל יכולים להגיע לדרגה של "קדושים תהיו"?

רש"י, בעקבות חז"ל במדרש בספרא, מתרגם את הדרישה "קדושים תהיו" ל"פרושים תהיו". לדעתו, התחום העיקרי שבו יש למלא את מצוות "קדושים תהיו" הוא התחום המיני, "הערוה". רש"י מגיע למסקנה זו בגלל סמיכות הנושאים, פרק י"ח בספר ויקרא (הפרק הקודם לשלנו) עוסק באיסורים הרבים הקשורים לגילוי העריות.

מקור: mikranet.cet.ac.il/mikradidact/pages/item.asp?item=20687, ע"פ עיוני נחמה ליבוביץ).

כתב הרמב"ן, ע"פ מדרש תורת כוהנים: "כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים". והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה (יחסי אישות) איש באשתו ואכילת הבשר והיין. אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזימת אשתו או נשותיו הרבות, ולהיות בסוכאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה **נבל ברשות התורה**. לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט את האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצווה בדבר **כללי**, שנהיה פרושים מן המותרות. ימעט במשגל, כענין שאמרו (ברכות כב.) "שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולים", ולא ישמש את מיטתו אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו, ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו, ה) לנזיר "קדוש", ומזכיר הרעות הנזכרות מהיין בנח ובלוט, (בראשית ט, ו- כא).

וכן יפריש את עצמו מן הטומאה, אע"פ שלא הוזהרנו ממנה בתורה, (חוץ מכוהנים או בעת כניסה למקדש או אכילת קדשים), וגם ישמור פיו ולשונו מהתגעל בריבוי האכילה הגסה ומן הדיבור הנמאס, (ניבולי פה), כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט, טז) "נִכְלָ פֶה דִּבֶּר נִכְלָה", ויקדש את עצמו בזה עד שיגיע לפרישות.

באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית, אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס לנקיות בידיו ובגופו.

הרב יעקב אריאל בספרו "מאהלי תורה", (הוצאת מכון התורה והארץ, תשנ"ח, עמ' 196), הוסיף דוגמאות של הימנעות מדברים שהם כביכול לא אסורים במפורש בתורה, אך נוגדים את העקרון של "קדושים תהיו", כגון עישון סמים והקנת סרט וידיאו בשבת ע"י שעון שבת. כמובן שהדרך לקדושה היא באמצעות עשיית מצוות, כפי שנאמר בברכות "אשר קדשנו במצוותיו וצונו..." וכן הימנעות מעבירות.

אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שְׁפָתַי תִּשְׁמְרוּ - מה הקשר בין מורא הורים לבין שמירת השבת? מה כלול במורא הורים?

רש"י מפרש, (לפי מסכת יבמות ה): סמך (חיבר) שמירת שבת למורא אב לומר: אע"פ שהזהרתך על מורא אב, אם יאמר לך אביך לחלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות. אתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו כדי לבטל את דברי. איזהו מורא (אב)? לא יושב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו – (הימנעות מביזוי). ואיזהו כיבוד (אב), (בעשרת הדברות)? מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא - כלומר פעולות מעשיות (לפי מדרש תורת כוהנים, ומסכת בבא מציעא, לב).

מהי אכילת פיגול ולמה העונש על כך הוא כרת?

רש"י מפרש שהכרת המוזכר כאן מתייחס למי שאוכל במזיד "נותר", כלומר מקורבן שעבר זמן אכילתו. בקשר לחומרת העונש, פירש האורח חיים: אולי כי על ידי אכילת הבשר הוא משלים את

מעשה השלמים, וכשאוכלים הבשר (לאחר הזמן שהותר) יש בזה חילול הקורבן, והבשר נהפך לטמא. כך הוא מחלל את אשר כבר בא בקודש (מהדס והחלבים). חומרת המעשה היא בהפיכת מה שהיה קדוש, לחולין ולטמא.

מה העקרונות שבמצוות לקט, שכחה ופאה?

הרמב"ם על פי המשניות במסכת פאה, רושם את המצוות התלויות בארץ, ומציין שבארץ ישראל קיומן הוא על פי האמור בתורה, ובחור"ל המצוות הן מדרבנן. המשותף לרוב מתנות העניים, למעט מעשר עני וצדקה, הוא התועלת השולית של התוצרת לבעל השדה, ביחד עם הדרישה מהעני לפעול באופן אקטיבי ליטול את המתנות. כך יוצא שההפסד לבעל השדה הוא שולי ואפילו זניח, בעוד לעני מדובר על עזרה ממשית. בנוסף, העני נדרש לעמול כדי לאסוף את מתנות העניים וכך נמנע מצב בו העני מפתח תלות סובייקטיבית בסובבים אותו והוא מתפרנס מבלי להתבייש.

הלקט מתייחס לשיבולת אחת או שניים, שנפלו בעת הקצירה ולא כדאי לקוצר להתכופף כדי לאוספם. בדומה לכך, הפֶּרֶט בענבים והפֶּאֶר בזיתים הם שאריות פרי שלא כדאי להשקיע בקטיפתם. שכחה מתייחסת לאלומה אחת או שניים שבעל השדה שכח ואין סיכוי שימצא אותם אלא אם יעשה סריקה נוספת בזבזנית מבחינת כח אדם. העוללות הם ענבים אשר לא שייכים לאשכול וקשה לבוצרם כאחת. ייתכן שגם הפאה ניתנת להסבר בהתייחס לכך שבסוף הקציר הפועלים עייפים ולא תמיד כדאי להשקיע בקצירה עד השיבולת האחרונה. מקור: ויקיפדיה, מתנות_עניים.

האם היום משאירים פאה ולקט לעניים? (פסוק טי).

כבר בגמרא (חולין, קלד, ב), קבע רב ששת שאין להשאיר מתנות לאביונים, מכיוון שנוכרים לוקחים את התבואה. הפוסק הרמ"א, (רבי משה איסרליש, פולין, גדול פוסקי אשכנז, המאה ה-16), פסק שמתנות עניים אינן נוהגות כלל בימינו, על פי ההבנה שהדברים הללו נאמרו ע"י רב ששת באופן כללי, ולא רק בבבל, מקומו של רב ששת. הוא הוסיף שהדבר מהווה טורח לעניים יהודים, אשר קל להם הרבה יותר לקבץ נדבות כסף. רבים חלקו על הרמ"א אך דעתו התקבלה להלכה ובחור"ל לא נהגו להשאיר מתנות לעניים בשדה.

עם שיבת ציון, הרב יחיאל טיקוצינסקי, זצ"ל, ביקש לחדש את החובה להשאיר מתנות לאביונים בשדה, ובתנאי שבעל השדה יודיע לעניים על כך. באופן זה פועלים בקיבוצים ובמושבים הדתיים, וכך נוהגים גם במשקים הדתיים ביהודה ובשומרון.

קיימת גם מחלוקת לגבי סוגי הפירות והירקות עליהם חלה המצווה. ישנם הקובעים שהמצווה חלה רק על שדות חיטה ושעורה ('דגן') כרמי גפנים ('תירוש') ומטעי זיתים ('יצהר'). אחרים

טוענים שהמצוות חלות על כל סוגי הגידולים. בין אלו המחייבים מתנות לאביונים על כל סוגי הגידולים, יש מחלוקת נוספת אם זו חובה על פי התורה או על פי חכמים (מדרכנן). מקור: ויקיפדיה, מתנות_עניים.

לֹא תִגְנוּבוּ וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ - באיזה גניבה ושקר מדובר? (פסוק יא)?

רש"י: (זו) אזהרה לגנוב ממון, אבל "לא תגנוב" שבעשרת הדברות הוא אזהרה לגנוב נפשות; דבר הלמד מענינו, דבר שחייבים עליו מיתת בית דין, (כמו המצוות הסמוכות – לא תרצח, לא תנאף. עונש מוות שייך רק בחטיפה ומכירה של אדם).

לפי מדרש סיפרא, הבטוי "וְלֹא תִכְחָשׁוּ", מתייחס למקרה שאדם קיבל כסף בהלוואה או חפץ בפקדון מחברו ומכחיש בשקר שזה נמצא בידו ושהוא חייב להחזיר לו. הבטוי "וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ", מתייחס למקרה שבנוסף להכחשה שרכוש חברו נמצא בידו, הוא גם נשבע בשקר על כך בשם השם, בבית הדין, דבר המהווה ביזוי וחילול השם, כנאמר בפסוק הבא, וְלֹא תִשְׁבַּעוּ בְּשְׁמִי לִשְׁקֹר - וְחָלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ...

מה דינו של גנב? מה ההבדל בין גנב לגזול?

כפי שלמדנו בפרשת משפטים, שמות כב, ח, על גנב לשלם כפול ממה שגנב; כלומר להחזיר את שווי הגנבה בתוספת קנס של 100% משווי הגנבה, כך שהגנב יפסיד את מה שרצה שהגנב יפסיד. יחד עם זאת, אם הגנב יודה בגניבה, קיים כלל: "מודה בקנס פטור (מהקנס)", שכן נאמר בשמות כב, ח: "... אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ" ודרשו חכמים, "פרט למרשיע את עצמו". יתכן שהטעם לכך לעודד הודאות של עבריינים, מבלי להזדקק לעדות.

ההבדל שבין שני האיסורים, גניבה וגזלה, שהגנב הוא זה שבא בסתר וללא ידיעת הבעלים וגונב רכוש או ממון, ואילו הגזול הוא זה שחוטף או שודד בכוח חפץ או כסף מיד הבעלים. כמובן שגם הגנב וגם הגזול צריכים להחזיר את שלקחו או לשלם את דמי מה שלקחו. אלא שהגזול משלם את מה שגזל בלבד, ואילו הגנב, זה שבא בלילה ובסתר, אם העידו עליו עדים בפני בית דין מוסמך (היינו שדייניו נסמכו בסמיכת חכמים, איש מפי איש עד משה רבנו ע"ה), עליו לשלם כפליים ממה שגנב.

כיום, שאין סנהדרין ואין בית דין סמוך, אין כוח ביד בית הדין לדון דיני קנסות, וגם הגנב משלם רק את שווי הגניבה. יחד עם זאת, מדיני מלכות, מותר להטיל קנס.

חשוב לדעת, כי מן התורה אסור לאדם לגנוב מחברו כסף או חפצים, אפילו אם שוויים אינו מגיע לשווה פרוטה. עוד צריך להוסיף, שלא רק גניבת חפץ לצמיתות נחשבת גניבה, אלא גם מי שגונב על מנת להחזיר, שרוצה להשתמש לזמן מסוים בחפץ של חברו, ולאחר מכן להחזירו, אף מעשה זה נחשב גניבה.

גם אדם שעובד במשרד או במפעל צריך להיזהר מאיסור גניבה במקום עבודתו, כי ישנם איסורים שאנשים רבים אינם מודעים להם. למשל, אסור לפקיד להשתמש בטלפון של מקום העבודה ללא רשות מפורשת של בעל הבית. במקום שמאפשר לעובדיו להתקשר רק לשיחות זולות ומקומיות, אסור לעובד לעבור על כך ולהתקשר בשיחות יקרות. כמובן שאסור לעובד להשתמש בציוד של מקום העבודה, לצרכים פרטיים.

מקור: פניני הלכה, הרב אליעזר מלמד, הלכות גניבה, מקום עבודה, בהוצאת מכון הר – ברכה.
ph.yhb.org.il/080414

מה קובע החוק הישראלי לגבי גניבה?

בסעיפים 383 - 400 לחוק העונשין, תשל"ז - 1977, נקבע:

גניבה – מהי?

383. (א) אדם גונב דבר אם הוא –

(1) נוטל ונושא דבר הניתן להיגנב, בלי הסכמת הבעל, במרמה ובלי תביעת זכות בתום לב, כשהוא מתכוון בשעת הנטילה לשלול את הדבר מבעלו שלילת קבע; (לפי ההלכה – אסור גם אם מתכוון להחזיר).

(2) בהיותו מחזיק כדין דבר הניתן להיגנב, בפקדון או בבעלות חלקית, הוא שולח יד בו במרמה לשימושו שלו או של אחר שאינו בעל הדבר.

(ב) לענין גניבה לפי סעיף קטן (א) אין נפקא מינה שהנוטל או השולח יד הוא חבר דירקטוריון או נושא משרה בתאגיד שהדבר שייך לו, ובלבד ששאר הנסיבות מצטרפות כדי גניבה.

(ג) לענין גניבה –

(1) "נטילה" לרבות השגת החזקה –

(א) בתחבולה; (ב) בהפחדה; (ג) בטעות הבעל ובידיעת הנוטל שהחזקה הושגה כך; (ד) במציאה, אם בזמן המציאה מניח המוצא שאפשר באמצעים סבירים לגלות את הבעל;

דין הגונב

384. הגונב, דינו מאסר שלוש שנים, והוא אם לא נקבע לגניבה עונש אחר מחמת נסיבותיה או מחמת טיבו של הדבר שנגנב.

384א. (א) הגונב דבר כמפורט להלן, דינו – מאסר ארבע שנים:

(1) דבר המשמש חלק מקווי תשתיות, מיתקני תשתיות או חיבור אליהם, או דבר שמטרתו הבטחת בטיחות הציבור;

(2) דבר המשמש כלי עבודה או אמצעי להפקת פרנסתו של אדם, ובכלל זה כלים חקלאיים, תוצרת חקלאית, בקר או מקנה, ובלבד שערכו של הדבר הנגנב עולה על 1,000 שקלים חדשים;

(3) דבר בעל ערך תרבותי, מדעי, היסטורי, דתי או אומנותי.

- (ב) הגונב דבר שערכו עולה על 500,000 שקלים חדשים, דינו – מאסר שבע שנים.
390. עובד הציבור הגונב דבר שהוא נכס המדינה או דבר שהגיע לידי מכוח עבודתו, וערכו עולה על אלף שקלים חדשים, דינו מאסר עשר שנים.
391. עובד הגונב דבר שהוא נכס מעבידו, או שהגיע לידי העובד בשביל מעבידו, וערכו עולה על אלף שקלים חדשים, דינו מאסר שבע שנים.
392. חבר דירקטוריון או נושא משרה של תאגיד הגונב דבר שהוא נכס התאגיד, דינו מאסר שבע שנים.
393. העושה אחת מאלה, דינו מאסר שבע שנים:
- (1) גונב נכס שקיבל עם יפוי כוח לעשיה בו;
 - (2) גונב נכס שהופקד אצלו, לבדו או עם אדם אחר, על מנת שישמרנו שמירה מעולה או ישתמש בו או בתמורתו, כולם או מקצתם, למטרה פלונית או ימסור כולם או מקצתם לאדם פלוני;
 - (3) גונב נכס שקיבל, לבדו או עם אדם אחר, בשביל אדם אחר או לזכותו;
 - (4) גונב מן התמורה של נייר ערך, או של עשיה בנכס על פי יפוי כוח, כשקיבל הוראה שתשמש למטרה פלונית או תשולם לאדם פלוני.
- סימן ב': עבירות מעין גניבה
395. המסתיר כתב צוואה בכוונה להונות, בין שהמצווה חי ובין שהוא מת, דינו מאסר חמש שנים.
396. המסתיר, בכוונה להונות, מסמך או חלק ממנו שהם ראיה לקנין או לזכות קנין במקרקעין, דינו מאסר שלוש שנים.
397. ההורג חיה הניתנת להיגנב בכוונה לגנוב את העור או את הגופה או חלק מהם, דינו כאילו גנב את החיה.
398. המנתק כליל דבר שהיה מחובר למקרקעין, בכוונה לגנבו, דינו כאילו גנב את הדבר אחרי שנותק.
400. מי שבמזיד או במרמה נוטל או צורך חשמל או מים או גז שאינו זכאי להם, או משתמש בהם או גורם להטייתם או לבזבזם, דינו מאסר שלוש שנים.
- נשים לב לכך שבאף אחד מסעיפי החוק, הגנב לא נדרש להחזיר לבעל החפץ, את שגנב או שוויו, זאת בניגוד לחוק היהודי. גם אם הוטל על הגנב סכום קנס, בדרך כלל הוא משולם למדינה ולא לקורבן. בנוסף, שוב בניגוד לחוק היהודי, לא נקבע בחוק עונש יצירתי ושיקומי יותר ממאסר, אשר אינו תורם דבר לחברה, ובמקרים רבים רק הופך את הגנב, לאחר שחרורו, לגנב מתוחכם יותר.

לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל, לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד בֹּקֶר - מֵהַהֲגִדְרָה שֶׁל עוֹשֶׂק, גִּזְלָה וְהִלַּנְתָּ שֹׁכֵר? - (פסוק יג)

לפי רש"י, "עושה" הוא במקרה שהמעסיק אינו משלם שכר לשכיר. "הלנת שכר" הוא איחור בתשלום השכר, לפי מה שהוסכם בין המעביד לעובד, או ביחס למקובל באותה מדינה. בישראל קיים חוק הגנת השכר, התשי"ח – 1958, המגדיר את מועדי חובת תשלום שכר לסוגיו ופיצויים שהעובד שלא קיבל את שכרו בזמן, זכאי להם. ההבדלים בין החוק היהודי לחוק המדינה ידונו בספר דברים, פרשת כי תצא.

כותב בעל ספר החינוך, "עושה" הוא החזקת רכוש הזולת בדינו, דרך אונס, רמאות או דחיית הזולת בלך ושוב, כדי להתיש אותו, (כגון מי שלא מחזיר הלוואה שלקח, למרות שהוא מסוגל). במסכת בבא מציעא (קיא, א): כתוב: איזה הוא עושה ואיזהו גזל? א"ר חסדא {משלי ג, כח} "אַל תֹּאמַר לְרֵעֶךָ לֵךְ וְשׁוּב וּמָחָר אֶתֶּן, וְיֵשׁ אֶתְּךָ - זֶה הוּא עוֹשֶׂק. אִם אָמַר: (אני מודה) שיש לך בידי אך איני נותן לך - זהו גזל.

כתב הרמב"ם בהלכות גזלה ואבידה, א, ב, שאסור גם לגזול מגוי, ואם גזל או עשק, עליו להחזיר לו. מי שמתבייש להחזיר גזלה באופן ישיר, רשאי להחזיר בסתר, כגון שיחזיר את החפץ לרשות הנגזל, מבלי שהנגזל ישים לב שהחזירו לו.

מה הכוונה ב - "לֹא תִקַּל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עֹרֶר לֹא תִתֵּן מְכָשֶׁל"? האם אין זה מובן מאליו?

הרמב"ם כותב: "לֹא תִקַּל חֵרֶשׁ" - שעל דרך הפשט שאע"פ שלא שומע את הקללה ולא יכעס, זה כדי לומר שבוודאי אין לקלל מי ששומע ועלול להתבייש ולכעוס. זאת אומרת שאסור לקלל אף אחד, גם אם אינו שומע את הקללה.

רש"י מפרש לפי מדרש תורת כוהנים, וְלִפְנֵי עֹרֶר לֹא תִתֵּן מְכָשֶׁל, שהכוונה לסומא בדבר, כלומר, אל תתן עצה למישהו שאינו מבין בדבר, שאינה טובה לו. למשל, אל יאמר לחברו "מכור שדך וקנה לך חמור" ובכך קונה המייעץ את השדה. כתוב "ויראת מאלהיך" – מפני שהבריות אינן יכולות לדעת אם המייעץ התכוון לתת עצה טובה או רעה, והוא יכול לומר "לטובה התכוונתי", גם אם זה לא נכון. לפיכך נאמר בו "ויראת מאלהיך" המכיר מחשבותיך. וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו "ויראת מאלהיך".

דוגמה אחרת כתובה במסכת בבא מציעא, עה, ב, "אמר רב יהודה אמר רב: כל מי שיש לו מעות ומלווה אותן ללא עדים, עובר משום ו'לפני עור לא תתן מכשול', מפני שהלווה יכול בקלות להימנע מהחזר ההלוואה בסכומה המלא או בזמן שסוכם בעל פה, בטענה שסוכם אחרת או שהוא לא זוכר. לפי זה, משמעות נוספת של האיסור היא הכשלת אדם אחר בעבירה אפשרית.

אפשר להוסיף דוגמה עכשווית: מתן אפשרות גלישה באינטרנט ללא סינון אתרים, דבר אשר בקלות יכול להכשיל ולהוביל לעבירות ולסכנות לנפש.

למותר לציין, שבנוסף לפירוש המטפורי של הפסוק, אסור לשים מכשול ממשי לפני עיוור כמשמעו, או לפני מי שאינו רואה את המכשול, כפשוטו של הפסוק. חוקים רבים במדינת ישראל אוסרים פעולות של הנחת מכשול בפני עיוור, בין אם מכשול פיסי כמו מפגע שעלול לגרום לנזק ובין אם מכשול של הטעיה. בנוסף, היו מקרים בהם בית המשפט פטר אדם מעונש או הקל בעונשו, לאחר שמצא שהרשויות עברו על "לפני עיוור לא תתן מכשול". כך למשל, בית המשפט העליון זיכה אדם מהרשעה בהחניית רכב בגן ציבורי לאחר שקבע שהעירייה נמנעה מלהציב במקום שלט או כל סימן אחר המבהיר שהמקום אסור בחנייה ועל כן הציבה מכשול לפני עיוור. במקרה אחר בית המשפט הורה על שחרור ממעצר של אדם שסוכן משטרה שכנעו למכור לו סם, בנימוק שהמשטרה שמה למעשה מכשול בפני עיוור, כאשר הכשילה את העוור, שהיה בתחילתו של הליך גמילה. במקרה אחר בו הורשעו נאשמים בשיבוש הליכי משפט, בית המשפט הקל בעונשם לאחר שנקבע שהמשטרה שמה מכשול לפני עיוור בכך שכלאה את הנאשמים יחד באותו תא.

מסתבר שהמשטרה, שתפקידה לדאוג לשמירת החוק, לעתים עוברת עליו בעצמה! העיקרון של "לפני עיוור" שימש את בית המשפט גם בדונו בדין אזרחי. בית המשפט המחוזי פסל התניה על תחולת ביטוח חובה כנוגדת את תקנת הציבור מכיוון שההתניה מציבה בפני הציבור, אשר אינו ער לדקויות לשוניות בפוליסה, מכשול שיגרום לרבים לנהוג מבלי שיש להם כיסוי ביטוחי ברכב.

במקרה אחר דחה בית המשפט תביעה של צלם שדרש פיצוי על שימוש בתמונות שצילם ללא ציון שמו, לאחר שנקבע שהצלם לא התריע על השמטת שמו בעת הגהת העתקות השמש ובכך הניח מכשול לפני עיוור. (ויקיפדיה, לפני_עיוור_לא_תיתן_מכשול).

ע"פ הרמב"ם, בהלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק יב, כלול באיסור "לפני עיוור", גם מכירת נשק לאנשים או לגורמים, אף בחו"ל, החשודים בשימוש בו שלא כדין. ידוע שישנן חברות ישראליות מסוימות העוסקות במכירת נשק וציוד צבאי, או בסיוע צבאי למשטרים רודניים ורצחניים. נציין שגם מכירת נשק באופן לא מבוקר, או סמים או אלכוהול לנערים, יכול להיחשב כנתינת מכשול לפני עיוור, מפני שהוא מאפשר לקונים הצעירים להתדרדר למצבים שליליים.

מהי "עצת אחיתופל"? מי היה אחיתופל?

אַחִיתֹּפֶל הַגִּלְגָּי, (כלומר בן העיר גִּלְהָה), היה דמות מקראית בעלת חכמה רבה. היה יועצו של דוד המלך, ולאחר מכן חצה את הקווים ונהיה יועצו של בנו אבשלום, במרד נגד דוד. אחיתופל היה הסבא של בת שבע, ואולי עבר לצד אבשלום כנקמה בדוד על מה שעולל לאוריה החתי ולנכדתו בת שבע. עצתו השנייה והחשובה של אחיתופל לאבשלום, הייתה להתנפל על מחנה דוד העייף והמוכה, בהפתעה, עם צבא של שנים עשר אלף אנשים. במצב זה, אמר אחיתופל, כל אנשי דוד ינוסו והוא עצמו ייהרג, ולאחר מכן, אבשלום יגייס את אנשי דוד אליו. אולם חושי הארכי, שהיה

נאמנו של דוד, "הפר" את עצתו, ויעץ לאבשלום שבמקום זאת יצבור כוח גדול יותר. (למעשה זה מה שנתן לדוד זמן להתארגן). אחיתופל שראה שלא שמעו לעצתו (הנכונה), הלך לביתו ושליח יד בנפשו ובכך מנע את הוצאתו להורג והחרמת רכושו בידי דוד, כדין מורד במלכות, (שמואל ב, יז, כג).

בעיני חז"ל אחיתופל הינו אב טיפוס לאדם חכם, בעל מידות מקולקלות, והוא מכונה "איש דמים ומרמה". הגמרא במסכת סנהדרין, מונה את אחיתופל עם ההדיוטות שאין להם חלק בעולם הבא. הביטוי "עצת אחיתופל" מסמל עצה גרועה, שנועדה להוליך שולל. ברם, לאמיתו של דבר הייתה עצתו של אחיתופל טובה ונכונה, כפי שמעיד התנ"ך: "וְהָיָה צָוָה, לְהִפָּרֵק אֶת עֲצַת אֶחֱתָפֶל הַטּוֹכָה, לְבַעֲבוֹר הָבִיא ה' אֶל אֲבִשָׁלוֹם אֶת הָרָעָה", (שמואל ב, יז, יד). על כן, דוד, אשר ידע את עוצמת ואיכות עצותיו, התפלל במיוחד: "וַיֹּאמֶר דָּוִד: סֶכֶל נָא אֶת עֲצַת אֶחֱתָפֶל ה'", (שמואל ב, טו, לא). דווקא עצתו הנגדית של חושי הארכי היא שהייתה "עצת אחיתופל", מבחינת אבשלום. יש הסוברים כי הסיבה למשמעות שקיבל הביטוי היא שאילו הייתה עצת אחיתופל לאבשלום מתממשת, דוד מלך ישראל היה מת טרם זמנו ולכן נחשבת עצת אחיתופל לעצה רעה. (ויקיפדיה, אחיתופל).

מה כל כך גרוע בקללה? הרי כנראה שאין לה בכלל השפעה על המקולל?

ע"פ התורה, לפעמים יש כח בקללה לחול על המקולל ולהזיק לו. אנו רואים זאת במקרה של בלעם, (במדבר כב), אשר לכאורה היה צורך להפוך את קללותיו לברכות. אילו קללות היו עניין של מה בכך, ללא כל השפעה, כנראה שלא היה צורך בהתערבות הקב"ה. נדון בנושא זה בפרשת בלק.

בנוסף, קללות מביאות להחרפה במריבות בין בני אדם. אפילו אם אדם רק שמע שמישהו קילל אותו, הוא עלול להיפגע מאוד מזה. הרמב"ם, במורה נבוכים, מסביר שאיסור הקללה הוא כדי שהאדם לא יתרגל לכעוס, אלא ישלוט על רגשותיו, אך אין חשש שהקללה באמת תחול על המקולל. וכן נאמר בספר משלי כו, ב: "קללת חנינ לא תבוא". כך כתבו גם האבן עזרא והאברבנאל.

לעומת זאת, נאמר במסכת מגילה, טו, א, "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך", כלומר שאין לזלזל בכוחה של קללה.

הסביר הרב משה צוריאלי באתר ערוץ 7, שהרמב"ם התכוון לקללת חנינ, כאשר לא היתה שום הצדקה או עילה אמיתית לקללה, ואילו בגמרא, הכוונה למקרה שבו אכן יש טענה של ממש של המקלל כלפי זה שהוא מקללו, כגון שגרם לו עוול או נזק שלא בצדק. מאחר שבמקרה זה המקולל אינו נקי כפיים ומגיע לו עונש מסוים משמים, הקב"ה שומע את הקללה, והיא מסוגלת להשפיע על עצמת העונש.

מקור: inn.co.il/Articles/Article.aspx/7621

מה הכוונה בפסוק טו - "לא תעשו עול במשפט, לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול, בצדק תשפט עמיתך?"

ע"פ ספר החינוך, "עול במשפט", כולל גם כן ענוי הדין, כלומר, איחור רב במתן פסק דין, ע"פ הלכות סנהדרין במשנה תורה של הרמב"ם, (כ, ו).

יחד עם זאת, על דין להיות "מתון" בדין, להתייעץ עם אחרים ולהיות זהיר מאוד לפני מתן פסק דין, כדי להקטין ככל האפשר את הסיכוי לטעות. כידוע נאמר בפרקי אבות, א, א: ונביאים מסרוהו לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים: הוו מתונים בדין... כלומר, אתם הדיינים, תמתינו קצת עם פסקי הדין, ואל תפסקו לפני שאתם בטוחים לגביהם.

חז"ל המליצו לנסות להגיע לפשרה בין בעלי הדין. נאמר במסכת סנהדרין (ו, ב), "רבי יהושע בן קרחה אומר: מצוה לבצוע (להגיע לפשרה), שנאמר (זכריה ח, טז) "אמת ומשפט שלום, שפטו בשעריכם". והלא במקום שיש משפט אין שלום ובמקום שיש שלום אין משפט, אלא איזהו משפט שיש בו שלום (בין הצדדים)? הוי אומר זה ביצוע (פשרה). וכן בדוד הוא אומר (שמואל ב ח) "ויהי דוד עושה משפט וצדקה". והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה, וצדקה אין משפט. אלא איזהו משפט שיש בו צדקה? הוי אומר זה ביצוע.

אם הוכח שדין טעה בדין, במקרים מסוימים, עושים משפט חוזר ואם לא, לפעמים על הדין לפצות מכיסו, את הנפגע מפסק דינו השגוי.

רש"י מפרש, ע"פ תורת כוהנים: לא תשא פני דל - שלא תאמר: "עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו. אזכנו בדין, ונמצא מתפרנס בנקיות", אלא צריכים לדון דין אמת תמיד.

ולא תהדר פני גדול - שלא תאמר "עשיר הוא זה. בן גדולים הוא זה. היאך אביישנו ואראה בבושתו? עונש יש בדבר. לכך נאמר, "ולא תהדר פני גדול". נציין כי בבתי משפט בישראל, אכן מקיימים ציווי זה והורשעו בדין חברי כנסת ובכירים אחרים, שרים, ואף ראש ממשלה ונשיא לשעבר.

דוגמה ל"עול במשפט": מעשה היה בבית משפט עליון בדיון על חוב שהתובע איבד את השטר. בית המשפט פסק שיבדק התובע במכונת אמת. כך היה, ונמצא התובע שקרן. כמובן שנפסק לרעתו. אבל אחרי שנתיים מצא התובע את השטר החוב והביאו לבית המשפט. ואעפ"כ שופטי בית המשפט פסקו לרעתו, כי לדעתם "יציבות" המשפט עדיפה על הצדק, כיון שהנתבע יצא לפני כן זכאי בדין. אבל בבית דין רבני על פי ההלכה דלעיל הוא היה יוצא מחויב.

מקור: שאל את הרב/לא תעשה עול במשפט www.kipa.co.il

"בצדק תשפט עמיתך", פירש רש"י: הוי דן את חברך לכף זכות (לפי מסכת סנהדרין, לב, ופרקי אבות, א, ו), כלומר שציווי זה אינו מופנה אל הדיינים, אלא אל כל אדם. הכוונה שהרואה את חברו עושה דבר שניתן לפרשו באופן חיובי או באופן שלילי, מצווה לפרשו באופן חיובי. וכן בשומע על חברו סיפור שאפשר לפרשו לחיוב או לשלילה.

אך אפשר אולי כן לקשור זאת לתחום המשפט ולומר שאסור לדיין להיות מושפע ממה ששמע על בעלי הדין או ממה שפורסם עליהם בתקשורת, עם כל הקושי שבדבר. הוא צריך להתנתק מאלה ולזכור שאדם חף מפשע, עד שיוכח אחרת.

מה הכוונה ב"לא תלך רכיל בעמך, לא תעמד על דם רעך"? מה הקשר ביניהם?

חז"ל מצאו קשר בין המלה "רכיל", למלה "רוכל", שלוקח דיבורים או סחורה, מאחד ומעביר לאחר. ידוע שרכילות גורמת לעיתים למריבות, ולפעמים אף לאלימות ושפיכות דמים, אפילו אם המרכל שוחח עם חברו דברי אמת, בתום לב, וללא כוונה לפגוע ב"מרוכל", או לדבר בגנותו. אסור גם לשבח משהו בפני אלה ששונאים אותו, מפני שהם עלולים לשפוך עליו דברי גנאי. כותב הרמב"ם בהלכות דעות ז, א – ב: "המרגל (המרכל) בחברו, עובר בלא תעשה, שנאמר "לא תלך רכיל בעמך", (ויקרא יט, טז). ואף על פי שאין לוקין על לאו זה, עוון גדול הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל; לכך נסמך לו, "לא תעמוד על דם רעך" (שם). צא ולמד, מה אירע לדואג האדומי. (מסופר בספר שמואל א פרקים כא - כב כי בעת שהותו במשכן נוב, דואג היה עד לעזרה שהגיש הכהן הגדול אחימלך לדוד בברחו מפני שאול. דואג סיפר על כך לשאול אשר גזר מוות על אחימלך ובית אביו. כאשר סירבו עבדי שאול לבצע את גזר הדין, פנה שאול לדואג והורה לו לפגוע בכוהנים. דואג ביצע את צו המלך באכזריות רבה: הרג 85 כוהנים והכה בעיר נוב "מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה, מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק וְחִמּוֹר וְשֶׁה, לְפִי תָרַב").

איזה הוא רכיל? זה שהוא טוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך וכך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני: אף על פי שהוא אומר אמת, הרי זה מחריב את העולם.

יש עוון גדול מזה עד מאוד והוא בכלל לאו זה, והוא לשון הרע; והוא המספר בגנות חברו, אף על פי שאמר אמת."

כלול באיסור לא תעמד על דם רעך, גם דין "מוסר", כלומר שמלשין לשלטונות, בדרך כלל לשלטון נוכרי, על חברו או על ממונו. לפי הרמב"ם, יש מקרים שמי שמוסר, למרות שהזהירו אותו לא לעשות כך, מותר להרוג אותו כדי למנוע את המסירה, אך לפי פוסקים אחרים יש למצוא דרך אחרת למנוע מסירה, כגון העמדת המוסר לדין ופסיקת פיצוי לנפגע.

כלול בזה גם דין "רודף", לפיו, אם אתה רואה מישהו רודף אחר מישהו אחר בכוונה להורגו, אתה חייב להציל את הנרדף, ואם אין דרך אחרת - אפילו תוך פגיעה ברודף. ראינו מקרים רבים כאלה שבהם נהרגו מחבלים, כדי למנוע פגיעה באזרחים או בכוחות הביטחון - (ראו הרחבה בהמשך). רש"י: "לא תעמוד על דם רעך" - אסור לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (תורת כוהנים). כגון טובע בנהר או שחיה או לסטים באים עליו - (תוקפים אותו). חייבים להציל את מי שנתון בסכנה.

כיצד מתקשר חלקו השני של הפסוק "לא תעמד על דם רעך" עם חלקו הראשון, שעניינו איסור רכילות ולשון הרע? בעניין זה מצאנו שתי גישות בין הפרשנים. על פי גישה אחת, חלקו השני של

הפסוק אינו מצווה כלל אלא תיאור התוצאות ההרסניות העוללות להיגרם כתוצאה מן הרכילות, כפי שאמר הנביא יחזקאל (כב, ט): אֲנָשִׁי רָכִיל הָיוּ בְךָ, לְמַעַן שִׁפְּךָ דָּם.

גישה אחרת רואה במילים "לא תעמד על דם רעך" מצווה בפני עצמה שעניינה החובה להציל את הזולת הנתון בסכנה. כיצד הוראה זו מתקשרת לחלקו הראשון של הפסוק? בעניין זה מציע הנצי"ב מוולוז'ין (ליטא, המאה ה-19) הסבר נאה: "לא תלך רכיל" - (אך) מכל מקום "לא תעמוד על דם רעך". היינו: אם יודע שאיש אחד רוצה לרדת לחייו של אדם אחר, הרי זה מחויב להודיע, ואסור לעמוד על דם רעך (פירוש העמק דבר, שם). לפי פירוש זה, הכתוב מבקש לומר שאף שבעיקרון יפה השתיקה, ואין לחטט ולפרסם מעשיהם של אחרים (משום "לא תלך רכיל"), הרי כשהזולת נתון בסכנה, יש בשתיקה משום מחדל פושע. כידוע, כל המאבד נפש אחת מישראל, כאילו איבד כל העולם כולו; וכל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים כל העולם כולו (רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק א, הלכה טז).

דברים אלה עולים בקנה אחד עם הדברים שכתב בשעתו השופט י' כהן להצדקת קיומה של עבירת "אי מניעת פשע": מניעת עבירות חמורות, שפושעים זוממים לבצע, היא מטרה מבורכת ומכוונת להגן על הציבור. חובה ציבורית של כל אזרח לתת ידו בדרך זו למניעת פשעים, ואין לפסול קביעת סנקציה פלילית בגין הפרת חובה זו.

אמנם מצאנו שפעמים החובה להציל את הזולת אינה דורשת יותר מאשר דיבור, כפי שפסק הרמב"ם, (עם שנויים קלים מלשון המקור):

אם שמע שגוים או מוסרים חושבים על חברו רעה או טומנים לו פח, ולא גילה אוזן חברו והודיעו; או שידע בגוי או באנס, שהוא קובל על חברו, ויכול לפייסו ולהסיר מה שבלבו, ולא פייסו, וכל כיוצא בדברים אלו - העושה אותם עובר על "לא תעמוד על דם רעך" (רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק א, הלכה יד).

אבל יש מקום לשאול: עד היכן מגעת חובת ההצלה? האם חייב אדם להשקיע מהונו כדי להציל את זולתו? ואולי הוא חייב אפילו להסתכן כדי להצילו ממוות ודאי? ואם נגרמו הפסדים או נזקים למציל תוך כדי פעולת ההצלה, האם הוא זכאי לשיפוי עליהם? ועוד יש מקום לשאול: האם האדם חייב להציל גם את מי שאינו חפץ בהצלה או מי שמסתכן בידועין? ומה אם ההצלה אינה אפשרית אלא תוך כדי פגיעה באדם שלישי, האם הצלתו של האחד מצדיקה פגיעה באחר?

השקעת כספים

ע"פ מסכת סנהדרין עג, א, אדם חייב להשקיע לא רק מאמץ פיזי, אלא גם מאמץ כספי, כדי להציל את הזולת. פסק שם הרא"ש, (רבנו אשר, אשכנז - ספרד, המאה ה-13): "והניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, שאין אדם מחויב להציל נפש חברו בממונו, כאשר יש לניצול כסף".

הסתכנות

הועלתה ההשערה, ששאלה זו עומדת ביסוד המחלוקת המפורסמת בין ר' עקיבא ובן פטורא בעניין שניים שהיו מהלכים במדבר:

שניים שהיו מהלכים בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים: אם שותים שניהם – שניהם מתים, ואם שותה אחד מהם – יכול להגיע לישוב ולהינצל. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: "וחי אחיך עמך" חייך קודמים לחיי חברך – (ישתה רק מי שהמים ברשותו) (בבא מציעא, סב, א).

יש מפרשים שלפי בן פטורא שניהם ישתו רק במקרה של ספק ששניהם ימותו, אך אם זה וודאי, הוא מסכים עם רבי עקיבא.

כך גם פירש ר' דוד בן זמרה, (הרדב"ז), ממגורשי ספרד וראש רבני מצרים: אם הספק נוטה אל הוודאי, (סכנה ממשית למציל), אינו חייב למסור עצמו להציל את חברו. ואפילו בספק המוכרע, (השקול), אינו חייב למסור את נפשו... אבל אם הספק אינו מוכרע, אלא נוטה אל ההצלה, והוא לא הסתכן, ולא הציל את חברו, עבר על "לא תעמוד על דם רעך".

אין דוחים נפש מפני נפש ודין רודף

הצלת חיים, אף שהיא חשובה, אינה יכולה להצדיק פגיעה באדם שלישי. עיקרון זה נאמר כבר במשנה בעניין היולדת, שהעובר מסכן אותה.

עם זאת, יש מקרה אחד שהצלת אדם אחד יכולה, ואף חייבת, להיעשות על חשבון פגיעה באדם אחר, והוא כאשר האחר יוצר את הסכנה מתוך כוונה פלילית. לפי מדרש ההלכה לספר ויקרא, המקור להלכה זו הוא הפסוק: "לא תעמד על דם רעך".

ומניין לרודף אחר חברו להורגו... [ש]חייב אתה להצילו בנפשו [כלומר, שחייב הצופה מן הצד להציל את הנרדף אפילו בהריגת הרודף, אם צריך]? תלמוד לומר: "לא תעמד על דם רעך" (ספרא, קדושים, פרשה ב).

עיקרון זה, הידוע במקורות כדין "רודף", אומץ בחקיקה הישראלית עם תיקון חוק העונשין שבא בעקבות פסק דינו של השופט א'לון בפרשת אפג'ר¹². עד התיקון לא הייתה הגנה בפני אישום פלילי למי שהדף תוקף, אלא כשאיים התוקף לפגוע בו או בזולתו ש"הגנתו עליו". הנוסח המתוקן של הסעיף אינו מכיר עוד בסייג זה, והוא קובע:

לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מידי כדי להדוף תקיפה שלא כדין שנשקפה ממנה סכנה מוחשית של פגיעה בחייו, בחירותו, בגופו או ברכושו, שלו או של זולתו... (חוק העונשין, התשל"ז, 1977, סעיף 34).

עם זאת, בתיקון זה של החוק, בשונה מן המשפט העברי, לא הוכרה עדיין ההצלה כחובה חוקית אלא רק כהגנה מפני אישום פלילי. הבדל זה הוא העומד, בין השאר, ביסוד עמדת בג"ץ בעניין חקירות השב"כ.

מקור: אתר דעת, מכון הרצוג, daat.ac.il/mishpativri/skirot/242.htm

דברים של עו"ד מיכאל ויגודה, ראש תחום המשפט העברי, משרד המשפטים - חובת ההצלה וגבולותיה – לא תעמוד על דם רעך, תשס"א

חוק "לא תעמוד על דם רעך"

חוק "לא תעמוד על דם רעך", התשנ"ח-1998, נכנס לתוקף ב - 28 בספטמבר 1998. עיקר החוק הוא סעיף 1 בו, הקובע:

(א) חובה על אדם להושיט עזרה לאדם הנמצא לנגד עיניו, עקב אירוע פתאומי, בסכנה חמורה ומידית לחייו, לשלמות גופו או לבריאותו, כאשר לאל ידו להושיט את העזרה, מבלי להסתכן או לסכן את זולתו. (ב) המודיע לרשויות או המזעיק אדם אחר היכול להושיט את העזרה הנדרשת, יראוהו כמי שהושיט עזרה לעניין חוק זה; בסעיף זה, "רשויות" משטרת ישראל, מגן דוד אדום ושירות הכבאות.

חוק זה הופך את החובה המוסרית של עזרה לזולת לחובה הנובעת מחוק. העובר על הוראת החוק עונש קנס.

החוק נחקק בעקבות הצעת חוק פרטית של ח"כ חנן פורת. בעת שהובא החוק לקריאה שנייה ושלישית נימק ח"כ פורת את יוזמתו:

לא היינו נזקקים לחוק הזה אילו באמת היינו במצב שבו המוסר הטבעי, שלפיו אדם הרואה אדם אחר שנמצא במצוקה לנגד עיניו, לא היה מהסס, היה טורח ומציל, גם אם הדבר הזה היה עולה לו בהוצאות מרובות של ממון ואפילו בסיכון של גוף. חשבנו בכל זאת, על רקע מקרים מצערים מאוד שהיו בשנים האחרונות ועל רקע רצון לקבוע נורמה שמעגנת את המוסר היהודי, הקובע "לא תעמוד על דם רעך", שאינך יכול לעמוד מנגד בשעה שאתה רואה את חברך נמצא בסכנה, וחברך הוא אדם באשר הוא אדם, יהודי כגוי, כל אדם באשר הוא, גדול, קטן, איש, אישה, עליך להושיט לו יד ולהציל אותו.

– דברי הכנסת, 22 ביוני 1998

חוקים דומים קיימים ביפן, בגרמניה ובצרפת, אך שיטת המשפט האנגלו - אמריקנית אינה כוללת חובה פוזיטיבית להושיט עזרה לאדם המצוי במצוקה. (חוק כזה נוסף לספר החוקים של אחדות ממדינות ארצות הברית, אך אין זה המצב הרווח). "חוק השומרוני הטוב" הקיים בארצות דוברות אנגלית אינו יוצר חובה פוזיטיבית לעזור לאדם במצוקה, אלא מגן על המסייע מפני תביעתו של האדם לו סייע, אם נגרם לו נזק. (זאת לעומת המשל, שמקורו בברית החדשה, שהשומרוני חבש את פצעיו של האדם שהוכה ע"י שודדים בדרך, השקה אותו, הביאו לפונדק, ואף שילם מכספו לבעל הפונדק עבור הלנת הפצוע).

דיון ציבורי בישראל

ב - 6 במאי 2007 אירעה תאונת אופנוע על כביש 44 בה נפגע רוכב האופנוע, שגסס על הכביש במשך דקות ארוכות בלא שאף אחד מנהגי המכוניות עצר כדי להושיט לו עזרה. סרט וידאו שתיעד את ההתעלמות המופגנת מהאדם הגוסס פורסם בכלי התקשורת ועורר מהומה תקשורתית. בעקבות המקרה, הוגשה מטעם הפורום המשפטי למען ארץ ישראל ליועץ המשפטי לממשלה דרישה לחקור את הנהגים שלא סייעו לרוכב בגין עבירה על חוק "לא תעמוד על דם רעך".

ב - 4 באפריל 2009 עשרות עוברי אורח היו עדים לתאונת שיט בירקון בה נפגעה קשה יסמין פיינגולד, אלופת ישראל בחתירה. אמנם חלקם הזעיקו את כוחות הביטחון, אך אף אחד מהם לא קפץ לסייע לפיינגולד. רק אבי טויבין, עובר אורח שהזדמן למקום בהמשך קפץ למים והצילה. האירוע עורר דיון ציבורי בנוגע למחויבותם של עוברי האורח להושיט יד, גם במחיר של סיכון עצמי, למען הצלתו של אדם הנמצא בסכנת חיים ברורה. כאמור, במקרה כזה, ההלכה מחייבת מאמץ הצלה.

מקורות: ויקיפדיה, לא_תעמוד_על_דם_רעך

פסוק יז: לא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְכָּךְ- הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטָא. מה הכוונה? למה ואיך צריך להוכיח את מי שלא התנהג כשורה?

רש"י פירש: "ולא תשא עליו חטא" - לא תלבין את פניו ברבים, (תוך כדי התוכחה). כתוב במדרש סיפרא, שתוכיח אותו בשקט שלא יתבייש, אך אם לא יחזור למוטב, מותר לפרסם את מעשיו. במסכת סוטה (דף י:) דן התלמוד בהתנהגותה של תמר כפי שהיא מתוארת בספר בראשית. תמר נמנעה מלומר במפורש שחמיה יהודה, הוא שהכניסה להריון כשחשבה לזונה. תוצאתה של שתיקה זו כמעט הובילה לכך שנגזר עליה מוות בשריפה. מכאן מסיק רבי יוחנן, המביא את דברי רבי שמעון בר יוחאי: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים". מסקנה זו עומדת בקנה אחד עם תפיסתם של חז"ל שביוש בפרהסיא (המכונה גם "שיימינג") דומה להריגה. (ויקיפדיה).

פירש הרמב"ן: לא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְכָּךְ בגלל שדרך השונאים לכסות את שנאתם בלבם כמו שנאמר (משלי כו, כד) "בְּשִׁפְתּוֹ, יִנָּכַר שׂוֹנֵא", הזכיר הכתוב בהווה, (את המצב הרגיל). ואמר "הוכח תוכיח את עמיתך". זו מצווה אחרת, ללמדו תוכחת מוסר, "ולא תִשָּׂא עָלָיו חֵטָא" שיהיה עליך אשם, כאשר יחטא ולא הוכחת אותו. וכן לשון אונקלוס שאמר: ולא תקבל על דיליה חובא, שלא תקבל אתה עונש בחטא שלו, מפני שלא הוכחת אותו. ואחרי כן צווה שתאהב אותו. והשונא את רעהו עובר בלאו, והאוהב אותו מקיים מצוות עשה.

והנכון בעיני, מוסיף הרמב"ן, כי "הוכח תוכיח", כמו שהוכיח אברהם את אבימלך (בראשית כא, כה). ואומר הכתוב, לא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְכָּךְ, בעשותו לך שלא כרצונך, אלא תוכיחנו "מדוע ככה עשית עמדי", וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטָא, לכסות שנאתו בלבך מבלי להגיד לו, כי בהוכיחך אותו

יתנצל לך, או ישוב ויתוודה על חטאו ותכפר לו, (אך אם תכסה את השנאה, תגרום לו להמשיך לחטוא).

האבן עזרא פירש: לא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְכָּךְ – זה ההיפך של "ואהבת לרעך כמוך", ואלה המצוות כולם נטועות בלב ובהישמרם ישבו בארץ, כי על שנאת חנם חרב בית שני.

איך אפשר להוכיח מישהו, מבלי שזה יגרום למריבה ורוגז?

אמרו חז"ל שאם מעריכים שאין סיכוי להשפיע על החוטא, ושלא תצמח תועלת מהתוכחה, אין להוכיח, אך מי שבידו להשפיע לטובה, חייב להוכיח. נאמר במסכת שבת נד, ב, "כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה - נתפס על אנשי ביתו. באנשי עירו - נתפס על אנשי עירו. בכל העולם כולו - נתפס על כל העולם כולו". וכן נאמר שם: אמר רבי חנינא מאי דכתיב (ישעיהו ג, יד), "ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו"? אם שרים חטאו, זקנים מה חטאו (ולמה הם צריכים להישפט גם כן)? אלא אימא (אומר), על זקנים שלא מיחו בשרים.

כמו כן נאמר במסכת יבמות, סה, ב: "אמר ר' אילעא משום ר' אלעזר ב"ר שמעון, "כשם שמצווה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצווה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע", רבי אבא אומר: חובה. שנאמר: "אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך" (משלי ט, ח). כלומר שאם אדם מעריך שהתוכחה לא תועיל או אף תזיק, עדיף להימנע ממנה. (לכן אין מקום לאמירה כמו "אמרתי לך 1000 פעמים ש...").

מה הכוונה של "לא תקם ולא תטור את בני עמך - וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ - אֲנִי ה'", בפסוק יח?

רש"י מסביר את ההבדל בין נקימה לנטירה (ע"פ מסכת יומא, כג): לא תקם לדוגמא, אם אמר לו חברו: "השאלני מגלך". אמר לו: לא. למחר אמר לו השני, "השאלני קרדומך". אמר לו "איני משאלך, כדרך שלא השאלתני" - זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו "השאלני קרדומך". אמר לו לא. למחר אמר לו השני, "השאלני מגלך" אמר לו "הא (קח) לך - איני כמותך שלא השאלתני". זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלב, אע"פ שאינו נוקם. ברור שקשה מאוד להגיע למדרגה כזאת אך יש לשאוף לכך ולהתפייס, לפחות לפני יום כיפור.

פירש הרמב"ן שאחרי הציווי שלא לשנוא את הזולת, מזהירה התורה שלא תנקום ממנו ולא תיטור בלבבך מה שעשה לך, כי אמנם יתכן שלא ישנא אותו אבל יזכור את החטא בלב. ולפיכך התורה מזהירה אותו שימחה את פשע אחיו וחטאתו מלבו. ואחרי כן מצווה שיאהב לו כמוהו. וטעם וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ - זאת הפלגה, (הגזמה), "כי לא יקבל לב האדם שיאהב את חברו כאהבתו את עצמו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולימד "חייך קודמים לחיי חברך" (בבא מציעה, סב, א), אלא מצוות התורה שיאהב את חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו (עצמו) בכל הטוב.

ויתכן שמאחר שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך", אלא השווה אותם במלת "לְרֵעֶךָ", וכן "ואהבת לו כמוך". (פסוק לד) לגבי הגר, שפירושו, להשוות אהבת שניהם בדעתו. כי לפעמים יאהב אדם

את רעהו בדברים מסוימים, להטיבו בעושר אך לא בחכמה וכיוצא בזה, ולמרות שיאהב אותו בכל, וירצה שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת ובחכמה, אך שלא ישתווה אליו, אלא יחפוץ בלבו לעולם שיהיה הוא (עצמו) יותר מחברו בכל טובה. לכן ציווה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אלא יאהב ברבות הטובה לחברו, כמו לעצמו, ולא יתן שיעורים באהבה. על כן נאמר על אהבת יהונתן כלפי דוד, (שמואל א, כ, יז) "כי אהבת נפשו אהבו". בגלל שהסיר את מדת הקנאה מלבו ואמר לדוד, (שם כג, יז) ואתה תמלוך על ישראל וגו'. (באופן טבעי יהונתן ודוד היו צריכים להיות יריבים קשים על הכתר העתידי, אך בפועל הם דוגמה לאהבה שאינה תלויה בדבר, (ר' פרקי אבות, ה, טז).

במסכת שבת, לא, א, מוצאים שהלל הזקן ביטא את מצוות "ואהבת לרעך כמוך" בדרך השלילה, אולי בגלל הקושי לקיים את המצוה באופן חיובי. נאמר שם: "מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי. אמר לו: גייני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל והסכים לגייר אותו. אמר לו: "דעלך סני, לחברך לא תעביד, (מה ששנוא עליך, אל תעשה לחברך). זו היא כל התורה כולה, ואידך פירוש הוא. זיל גמור (לך תלמד)". יש מסבירים שהלל הציג את המצווה בדרך השלילה לנוכרי שביקש להתגייר, בחינת "סור מרע". אותו הלל אמר ליהודים, במובן החיובי, (פרקי אבות, א, יב): "הוי כתלמידיו של אהרון אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקורבן לתורה, והכוונה לא רק ליהודים אלא אהבה לכל הבריות.

הרמב"ם (הלכות אבל, יד, א), מסביר את המצווה באופן חיובי מעשי: "מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא את המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולעסוק בכל צורכי הקבורה, לשאת על הכתף, וללכת לפניו, ולספור, ולחפור, ולקבור; וכן לשמח החתן והכלה, ולסעודם בכל צורכיהם. ואלו הן גמילות חסדים שבגופו, שאין להם שיעור. אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם (של חכמים), הרי הן בכלל "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח). כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם אחרים לך, עשה אותן אתה לאחייך בתורה ובמצוות", (כלומר ליהודי אחר).

רבי עקיבא אמר, בתלמוד הירושלמי, מסכת נדרים, ל, ב, "ואהבת לרעך כמוך, זהו כלל גדול בתורה". הסביר ספר החינוך: שהרבה מצוות שבתורה תלויות בכך, שהאוהב את חברו כנפשו לא יגנוב את ממונו ולא ינאף עם אשתו, ולא יונהו בממון ולא בדברים, (כלומר, ולא בפיו), ולא יסיג גבולו, ולא יזיק לו בשום צד, וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה. והוסיף בעל ספר החינוך, שכמו שיעשה הוא בחברו, כן יעשה חברו בו, ובזה יהיה שלום בין הבריות. שכלל הכל הוא שיתנהג האדם עם חברו כמו שמתנהג האדם עם עצמו, לשמור ממנו ולהרחיק ממנו כל נזק ואם יספר על חברו דברים, יספרם לשבח ויחוס על כבודו ולא יתכבד בקלונו.

נוסיף שע"פ הפסוק "ואהבת לרעך כמוך", חשוב שאדם יאהב את עצמו, כי אם לא, הוא יתקשה לאהוב את רעיו.

”אֲנִי ה'” – פירש הבעל שם טוב, שאם תאהב את רעך כמוך ותגמול לו חסד ואהבה, אף אני ה', אגמול עמך אהבה, מדה כנגד מדה.

האם ניתן בכלל לקיים את "לא תקם ולא תטור"? זה נשמע לא אנושי.

אמנם קשה מאוד להימנע מנקימה ומנטירה, שכן מי מסוגל להחזיר טובה תחת רעה ולהתעלם מפגיעה של הזולת, אך למעשה האיסור חל רק בענייני ממון, בדומה לדוגמה שהביא רש"י לעיל, ע"פ מסכת יומא. כמו כן, האיסור אינו חל על מעשים שניתן לתבוע את עושיהם בבית דין, כגון עושק, אי תשלום שכר וכדומה.

הוסיף הפרשן מנחם המאירי, (דרום צרפת, 1249–1315), בספרו בית הבחירה, בפירושו למסכת יומא, ”אבל כל שציער את חברו בגופו, הן בהכאה, הן בקללה, הן באיזה צד של קלון, (ולא בעניין ממוני), אם האחר מפיסו על זה כראוי לו, אף ראוי שהוא ימחל מלב ומנפש. שכל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו. ואם הלה אינו מפיסו מותר בנקימה, כל שרואה בה מקום, אלא שאם רצה שלא לנקום עליה, מקומו מושכר לו, והוא בכלל (מסכת גיטין, לו, ב), ”הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים”, שנאמר עליהם ”ואוהביו, כצאת השמש בגבורתו”, (שופטים, ה, לא).

בְּהִמָּתֵךְ לֹא תִרְפֶּיעַ כְּלָאִים, שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים, וּבְגָד לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ - למה הכלאיים אסורים בבהמות, בשדה ובבגד?

רש"י: את חוקותי תשמרו - ואלו הן: בהמתך לא תרביע כלאים וגו'. חוקים אלו הם גזרות מלך שאין טעם לדבר, (ככל שמובן לנו).

לעומת זאת, כותב הרמב"ן שלא הזכירו רבותינו שהטעם נעלם אלא בלבישת שעטנז אך לא בכלאי הבהמה. ואין הכוונה שזאת גזרת ללא טעם (כלשהו), כי ”כָּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה, מִגֵּן הוּא לַחֲסִים בּוֹ”, (משלי ל, ה), כלומר שגם החוקים מועילים לנו, אך התועלת אינה תמיד גלויה לנו.

הרמב"ן מוסיף שהטעם בכלאים, ”כי השם ברא המינים בעולם, בכל בעלי הנפשות, בצמחים ובבעלי החיים, ונתן בהם כח ההולדה שיתקיימו המינים לעד כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם. וציווה בכוחם שיוציאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם, שנאמר בכולם - ”למינהו” (בראשית א). הנה צווה סיבת המשכב, שנרביע בהמות זו עם זו לקיום המינים כמו שבאים האנשים על הנשים לפריה ורביה. והמרכיב שני מינים, משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאילו שהוא חושב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך, ומבקש לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות. המינים בבעלי חיים לא יולידו מין משאינו מינו, וגם הקרובים בטבע שיוולדו מהם כגון הפרדים, (הרבעה של חמור וסוסה), יכרת זרעם, ויהיו עקרים.

מצד שני הדברים האלה, פעולת ההרכבה במינים דבר נמאס ובטל. (הבהמה שנוצרת מכלאי בהמות, היא בעצם נחותה ביחס להוריה, כל סוג בפני עצמו, המסוגלות להעמיד צאצאים). וגם

הצמחים אשר יתרכבו מין בשאינו מינו אין פריים צומח אחר כך. (לאיסור ישנם גם מספר יתרונות מדעיים, סוגי יכולים שונים לוקחים מהאדמה כמויות שונות של מים ומינרלים ולכן יכול יותר "חזק" יפגע ביכול יותר "חלש" – ויקיפדיה, כלאיים).

מוסיף הרמב"ן שנאסרו אף כלאי זרעים, מפני שהם שונים בטבעם גם בצורתם, ויונקים זה מזה, וכל גרעין ממנו כאילו הורכב משני מינים. וגם אסור לחרוש בשור ובחמור, מפני שדרך כל עובד אדמה לשמור צמד בהמות ברפת אחת ויבואו לידי הרכבה - (הרבעה).

וטעם כלאי הבגדים, להרחיק התערובות במינים, ואסור הסוגים הרגילים להיעשות מהם בגד – צמר ופשתן. כתב הרמב"ם במורה הנבוכים (ג, לו) טעם איסור השעטנז, מפני שהיה בזמן ההוא בגד (שעטנז) ידוע לכמרים בעלי הכשפים, "שבהם היו עושים כל מעשיהם, ולפי שהיה ענין גדול ורצוי להם מאד שיפעלו בו פעולותיהם הידועות לעבודה זרה ולשדים, הרחיקה אותו התורה מכל אדם, כי התורה באה למחות במעשיהם ולהכחיד את זכרם".

מעניין שאיסור כלאי זרעים חל רק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, שנאמר: "שֶׁדֶךְ לֹא תִזְרַע פְּלִאִים", ולמדו שהכוונה לשדה נחלה בארץ ישראל. איסור כלאי הכרם נהוג גם בחוץ לארץ וכן איסור הרכבת אילנות. אסור להשאיר בשדה גידולים שהם כלאים, ויש לעקורם, אך פרי שנוצר מכלאי זרעים, מותר באכילה.

האם יש בהנדסה גנטית בגידולים, משום איסור כלאיים?

הנדסה גנטית היא תהליך של שינוי גנים ביצורים חיים באופן מלאכותי על ידי האדם ובכך שינוי תכונותיהם. ההנדסה הגנטית מתמקדת בעיקר בהשבחה של גידולים חקלאיים ושיפור עמידתם לוירוסים ומזיקים אחרים.

הרב דב ליאור, חקר את הנושא והסיק כי:

נראה שעל פי הלכה, אין איסור כלאים בהנדסה גנטית בצמחים, משלוש סיבות:

א. איסור כלאים הוא רק כשמערבים את המינים בדרך הטבעית והמקובלת.

ב. מראית העין הינו כלל גדול בכלאים ובהנדסה גנטית אין היכר לתערובת המינים.

ג. התורה אסרה כלאים רק בעצם או יחור המסוגל להתפתח ולצמות, אבל פעולות להשבחת הפרי ועמידותו לא נאסרו.

daat.ac.il/daat/kitveyet/emunat/28/02807.htm

מתוך אתר דעת. מאמרי אמונת עתיך עלון מס' 28, ניסן אייר תשנ"ט, הנדסה גנטית בצמחים.

וְהָיָה שִׁפְחָה נְחֻרְפָּת לְאִישׁ – פֶּסוּק כ; מִהִי שִׁפְחָה חֲרוּפָה? לִמָּה הַשּׁוֹכֵב עִמָּה צָרִיךְ לְהִבְיָא קוֹרְבָן אִשָּׁם?

לפי רש"י, ע"פ מסכת קידושין ו, מדובר בשפחה כנענית שחציה שפחה וחציה בת חורין, (שהיו לה שני אדונים, שאחד מהם שחרר אותה), והיא מאורסת לעבד עברי, המותר בשפחה. מאחר

שהיא לא נפדתה או שוחררה לגמרי, היא עדיין נחשבת שפחה, אך לא ממש מקודשת לעבד העברי, בגלל שהשתחררה רק חלקית. מאחר שבכל זאת היא אישה מאורסת (בגלל שהיא עדיין חצי שפחה), אך השוכב עמה חשב אולי שמותר לשכב עמה, מאחר שהקידושין עם העבד לא תופסים לגביה בגלל שהשתחררה חלקית, עליו להביא קורבן כדי לכפר על עבירה שעבר בשגגה או אף במזיד, בגלל מעמדה הלא ברור - אפשר לומר, מעמד של "כלאיים". אם היא שכבה עם אחר במזיד (כלומר, שידעה שהדבר אסור), היא חייבת גם מלקות.

*איסור ערלה; איסור חיקוי מנהגי עובדי אלילים; שמירת השבת ומורא המקדש;
איסור הפנייה לאוב וידעוני; הגנה על החלשים בחברה - הזקנים, הגרים; חובת יושר
במסחר*

וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל, וְעַרְלַתֶּם עַרְלָתוֹ אֶת פְּרִי - שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּכֶם עָרְלִים לֹא יֵאָכֵל. וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלֵּוִיִּם לֵה'. וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִי, לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדֶּם, לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ. לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זָקְנְךָ. וְשָׂרֹט לִנְפֹשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם וּכְתָבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם - אֲנִי ה'. אַל תַּחֲלִל אֶת בְּתָךְ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֹּאֶה הָאָרֶץ זָמָה. אֶת שְׁבַתְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירְאוּ, אֲנִי ה'. אַל תִּפְּנוּ אֶל הָאֱבֹת וְאֶל הַיִּדְעֹנִים, אַל תִּבְקָשׁוּ לְטַמְּאָה בָּהֶם - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקּוּם וְהַזְדַּרַּת פְּנֵי זָקֵן וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'. וְכִי יִגֹּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם, לֹא תוֹנוּ אוֹתוֹ. בְּאֶזְרַח מְכֶם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגֵּר אִתְּכֶם, וְאַהֲבַת לוֹ כְּמוֹךָ, כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמִּשׁוּרָה. מֵאֲזִנִּי צֶדֶק אֲבִנִּי צֶדֶק, אִיפֹת צֶדֶק וְהִיוּ צֶדֶק, יִהְיֶה לָכֶם - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְשִׁמְרַתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם - אֲנִי ה'. (ויקרא יט, כג-לז)

מה פירוש המלה ערלה? האם יש קשר בין ערלת אילן לערלה המוסרת בברית מילה?

פירש רש"י: "אטום ונסתם מליהנות ממנו". הרב קוק, בספר "שמן רענן", קישר בין איסור ערלה בפירות לבין חיוב הסרת הערלה בברית מילה. הוא כתב ש"עניינם של הסרת ערלת האדם וערלת העץ הוא התגברות על המגמות הפרטיות והנהנתניות שבשימוש באוכל ובזרע (שני יצרים חזקים באדם, שיש להמעט אותם). התגברות זו מאפשרת הופעת ברכה וחיים בעולם – "להוסיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ".

איך סופרים את 3 שנות הערלה?

שלוש השנים נמנות לפי שנות העולם ולא לפי שנות הפרי – והן מתחילות שבועיים אחרי הנטיעה, על מנת לאפשר קליטת הנטיעה בקרקע. לכן אם נוטעים 44 יום לפני ראש השנה, הרי שבראש השנה עברה כבר שנה אחת, למרות שעברו רק 44 יום. בראש השנה הבא ימנו שנתיים וכן הלאה. כך יוצא שדי בשנתיים 1 - 44 יום כדי להגיע לראש השנה השלישי, ולהשלים את שלוש השנים. הפירות מפסיקים להיות אסורים מדין ערלה רק ב - טו' בשבט שאחרי ראש השנה השלישית, שאז מסתיימות שנות הערלה ומאז במשך שנה, יש להן דין של נטע רבעי, ואוכלים אותם אחרי פדיונם על מטבע. מקור: ויקיפדיה, איסור_ערלה

למה פירות העץ הם ערלה 3 שנים?

פירש הרמב"ן שהטעם "לכבד את ה' מראשית כל תבואתנו מפרי העץ ותבואת הכרם, כך שלא נאכל מהם עד שנביא כל פרי, משך שנה אחת "הלולים לה'". אין הפרי בתוך שלש שנים ראוי להקריבו לפני השם הנכבד, לפי שהוא מועט, ואין האילן נותן בפריו טעם או ריח טוב בתוך שלוש שנים, ורובם לא יוציאו פירות כלל עד השנה הרביעית. ולכן נמתין לכולם ולא נטעם מהם עד שנביא מן הנטע שנטענו כל פרי הראשון הטוב, קודש לפני השם ושם יאכלוהו ויהללו את שם ה', והמצוה הזאת דומה למצות הבכורים".

מה זה "קדש הלולים לה'?"

רש"י: כמעשר שני שכתוב בו (ויקרא כז), וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה'. כמו שמעשר שני אינו נאכל מחוץ לחומת ירושלים (מסכת קידושין, כד) אלא לאחר פדיון (ואז בעל המעשר קונה אוכל בירושלים מכספי הפדיון). אף זה כן, ודבר זה הלולים לה' הוא, שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים.

מה הכוונה בפסוק כו – "לא תאכלו על הדם, לא תנחשו ולא תעוננו?"

רש"י מפרש: לא תאכלו על הדם - להרבה פנים נדרש במסכת סנהדרין, סג, אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת הדם על המזבח ואזהרה שלא לאכול מבהמת חולין לפני שתצא נפשה (איסור אבר מן החי), ושאסור לאכול לפני התפילה במובן של "לא תאכלו לפני שתתפללו על דמכם". עוד למדו מזה אזהרה לבן סורר ומורה, שאסור לאכול ולשתות כדרך זולל וסובא. פשט הפסוק עוסק באיסור על מעשה הכרוך בכישוף ועבודה זרה, וכפי שמראה המשך הפסוק: "לא תנחשו ולא תעוננו" העוסק בצורות שונות של כישוף. נראה שהאיסור הוא על אכילת בשר, מיד לאחר שחיתתו, כאשר הדם עדיין גלוי על הארץ (ייתכן שלכך גם קשורה מצוות כיסוי הדם). הרמב"ם והרמב"ן מסבירים שלעובדי האלילים היה מנהג לאכול את הבשר כאשר הדם גלוי משום שהאמינו כי השדים אוכלים את הדם ובכך הם מתרצים. (ויקיפדיה).

לֹא תִנְחָשׁוּ - (ע"פ סנהדרין סו) כגון אלו המנחשים בחולדה ובעופות, פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, כלומר שהוא משתמש בדברים מקריים כדי להחליט אם לעשות או לא לעשות משהו. על האדם לקבל החלטות לפי שכלו, ולא לפי אמונות טפלות.

וְלֹא תַעֲוֹנֶנּוּ - לשון עונות ושעות, שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה; שעה פלונית קשה לצאת לדרך. נוסף שאמונה בהורוסקופים מעוותת החלטות שכליות והגיוניות של המאמינים בהם ומגבילה את חופש הבחירה שלהם בקבלת החלטות.

לפי זה אסור להאמין להורוסקופים למיניהם. בנוסף, למדו מזה חז"ל (סנהדרין סה, ב), איסור אחיזת עיניים, בדרך שקוסם מנסה לשכנע שהוא עושה דברי פלא, או כעין נסים על טבעיים. כיום כל הקוסמים מודים שהכל אחיזת עיניים ואין בתרגיליהם שום דבר על – טבעי.

הגמרא (מסכת חולין צה, ב) מביאה את הדוגמה הקלאסית לניחוש מאליעזר עבד אברהם (במבחן שעשה לבחירת אישה ליצחק, בראשית כד), ויונתן בן שאול, שאמר לנערו לפני תקיפת מוצב הפלישתים, (שמואל א, יד, ט): "אם פה יאמרו עלינו דמו עד הגיענו אליכם ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם. ואם פה יאמרו עלו עלינו ועלינו פי נתנם ה' בידנו וזה לנו האות", ונאמר שם בגמרא: "והאמר רב: כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש!". יש מחלוקת האם הם עברו על איסור ניחוש, אך הרבה סוברים שבמקרים אלה מדובר בשימוש בסימנים הגיוניים ואיסור ניחוש חל רק במקרה של סימן שאין בו הגיון או תועלת כלל.

האם בטלפתיא אין מרכיבים על – טבעיים?

לא ידוע. הטלפתיא היא תפיסה על - חושית וכלי להעברת מחשבות שלא באמצעים המקובלים. מופעי טלפתיא של אמנים, הכוללים קריאת מחשבות וניחוש פרטים מוסתרים, נראים כבלתי מוסברים, אך אפילו האמנים עצמם מודים שלא מדובר ביכולות על - טבעיות. המאמינים בטלפתיא רואים בה דרך לתקשורת על - טבעית ועל - חושית שבאמצעותה מועברת אינפורמציה בין אנשים או בין בני אדם לעצמים. באמצעות תרגילים פשוטים אפשר להגביר את המודעות של חלקים במוח שעד כה לא ידענו על קיומם. תנאי נוסף לפיתוח יכולת טלפתיא הוא ללמוד להאזין לתת - ההכרה שלנו - החלק במוחנו שפועל ללא הרף גם בזמן השינה. מקור: גילה בויום, אתר mako, פורסם 4.10.2009.

mako.co.il/spiritualitynewage/more/Articlee92274f4aff1421006.htm

מתי חטא העם באכילה על הדם?

במלחמת שאול נגד הפלישתים נאמר, (שמואל א, יד, לא - לג), וַיָּפּוּ בַּיּוֹם הַהוּא בַּפְּלִשְׁתִּים, מִמֶּכְמֶשׁ, אֵילָנָה; וַיַּעַף הָעָם מְאֹד. וַיַּעַט הָעָם אֶל הַשָּׁלָל, וַיִּקְחוּ צֶאֱן וּבָקָר וּבְגֵי בָקָר וַיִּשְׁחֲטוּ אֶרְצָה; וַיֹּאכְל הָעָם עַל הַדָּם. וַיִּגִּדּוּ לְשָׂאוֹל לֵאמֹר: הִנֵּה הָעָם חֲטָאִים לָהּ, לֶאֱכֹל עַל הַדָּם; וַיֹּאמְרוּ: בְּגִדְתֶּם, גָּלוּ אֵלֵי הַיּוֹם אַכְּן גְּדוּלָּה.

שאלו השביע את העם לא לאכול עד לנצחון על הפלישתים. אחרי הנצחון העם הקדיש את בהמות השלל לקורבן אך היה כה רעב שהתחיל לאכול לפני שנזרק הדם של הקורבנות על המזבח. על כן צווה שאלו להביא אבן גדולה כדי להקים מזבח ולזרוק את הדם. באותה התקופה היה מותר להקריב בבמות.

לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך - מה נאסר כאן ומדוע?

רש"י מפרש, (לפי מסכת מכות, כ): "לא תקפו פאת ראשכם" זה המשווה צדעיו (קו השיער שמעל לאזניים), לקו השיער שמאחורי אזנו ולפדחתו (קו השיער שמעל למצח) – כלומר שעשה קו עגול סביב, (כמו שליט צפון קוריאה, או תספורת מארינס האופנתי – ראו תמונה). לפי זה אסור לגלח את פאות הראש עד לגובה ראש האוזן. המנהג להשאיר פאות ארוכות איננו נדרש על פי ההלכה. הרמב"ם סובר שטעם האיסור הוא משום שכך היה מנהגם של עובדי עבודה זרה, והתורה, ברצותה להרחיק את בני ישראל מעבודה זרה, אסרה להידמות להם. נראה שהרמב"ם למד זאת מהקשר המצוות הסמוכות: איסור אכילה על הדם, ניחוש, וכתובת קעקע. בהתאם, כלל הרמב"ם את איסור הקפת הראש והשחתת הזקן בחטיבת "הלכות עבודה זרה", בפרק יב, שבמשנה תורה. ידוע שאף כמרים נוצריים נהגו להסתפר כך.

הקפת פאת הראש, האסורה ע"פ התורה. ויקיפדיה, השחתת_הזקן.

"ולא תשחית את פאת זקנך" - לפי רש"י, (ע"פ מסכת מכות, כא) – הכוונה ל – 5 פאות שאסור לגלחן - שתיים ליד הלחיים, שתיים לצד האוזניים, ואחת למטה בסנטר. בכל הנקודות הנ"ל אסור לגלח עם סכין גילוח או בתער, אשר מוציא את השיער מהשורש, דבר המהווה השחתת הזקן. מותר להתגלח עם מכונת גילוח, אשר אינה מוציאה את השיער מהשורש, ולגזור את השיער במספריים. לפי הרמב"ם, כומרי עבודה זרה היו משחיתים את זקנם בתער, (ספר המצוות, מד). נוסף כי לעתים המתגלחים עם סכין בטעות פוצעים את עצמם ולפעמים נוצרים פצעים מדממים. ע"פ ההלכה אסור שאדם יחבול בעצמו.

אדם המתגלח באמצעות תער, (סכין גילוח), דבר האסור ליהודי. מקור:

commons.wikimedia.org

האם מותר לעשות קרחת מלאה?

בתלמוד (מסכת נזיר, דף כט ודף נז), נחלקו הדעות האם קרחת מלאה, הכוללת את שיער הראש עם הפאות, כלולה אף היא באיסור הקפת הראש, או שמא האיסור נאמר רק על גילוח הפאות עם השארת שיער הראש. האמורא ריש לקיש סבר שאינה הקפה (אבל היא אסורה מדרבנן), ואילו שמואל סבר שאף זוהי הקפה האסורה (מדאורייתא).
בבביתא המובאת בתלמוד מוכח כדעה השנייה, וכך נפסק להלכה בשולחן ערוך, יורה דעה, סימן קפ"א, סעיף ב'.

למה אסור לעשות קעקוע בגוף?

הרמב"ם מציין שהגויים היו רושמים על עצמם כתובת קעקע כדי לציין את נאמנותם לאלילים שלהם - (הלכות עבודה זרה פרק י"ב). ר' אברהם אבן עזרא כותב שהיו עושים כתובת קעקע כזיכרון למתים ולכן איסור הקעקוע מופיע באותו פסוק בו מופיע האיסור לעשות שריטה על המת. נוסף כי קעקוע מהווה חבלה בגוף, דבר שאסור.

כתובות קעקע הן תופעה עתיקה מאוד. מומיות בנות 7000 שנה שנתגלו בערבות רוסיה היו מקועקעות. המומיה העתיקה המפורסמת ביותר הקרויה "אצי, איש הקרח" שנתגלתה בהרי האלפים ומתוארכת ל - 3000 לפנה"ס, הייתה מקועקעת.

בנוסף, קיימת סכנת הידבקות במחלות. הבעיה הרפואית החמורה ביותר הנובעת מתהליך הקעקוע היא הדבקות במחלות נגיפיות בשל מעבר דם נגוע מאדם לאדם. תופעה זו עלולה לקרות בשל שימוש חוזר במחטים או בבקבוקוני צבע שלא עברו עיקור. המחלות המסוכנות ביותר היכולות לעבור בדרך זו הן איידס וצהבת נגיפית C (הפטיטיס C). במכונים מודרניים נקיים, כמעט שאין מקרים של הדבקות במחלות.

הזיהומים הנפוצים ביותר כוללים, החל מזיהום של העור וכלה בהדבקה בחיידק הסטפילוקוקוס (Staphylococcus aureus) העלול לגרום נזק ללב. בנוסף ייתכנו אלרגיה לצבעים; צלקות

משגשגות; התפרקות הצבע בגוף; תקיפת הגוף הזר – מערכת החיסון תוקפת את חומר הצבע ומגיב נגדו באופן מתמיד; חשש להתפתחות סרטן העור. מומחים מעריכים היום כי חלק מהדיו המוחדר לגוף נבלע על ידי תאי דם לבנים ומועבר לאזורים שונים בגוף, כולל בלוטות הלימפה.

מקור: ynet.co.il/articles/0,7340,L4279951,00.html

עדנה אברמסון, פורסם: 21.9.12, ב ynet.

לכן, שומר נפשו יימנע מקעקוע.

עוד בעיה – שאם רוצים להסיר קעקוע בעתיד, מדובר בתהליך כואב ויקר.

קעקוע על האמה השמאלית של ניצול אושוויץ סם רוזנצוויג.

צילם: Rudy Purificato, מחיל האויר האריקאי.

מקור: [commons.wikimedia. Auschwitz survivor displays tattoo detail.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Auschwitz_survivor_displays_tattoo_detail.jpg)

מה הכוונה במלים "אל תחלל את בתך להזנותה" פסוק כט?

לפי רש"י ע"פ מדרש ספרא – במלים "אל תחלל את בתך להזנותה", מדובר במי שמוסר את בתו הרווקה לקיום יחסי מין, שלא לשם קידושין.

לפי ספר המצוות של הרמב"ם, (מצוות לא תעשה, שנ"ה), התורה אוסרת כאן על אב לסרסר בגוף של בתו, תמורת תשלום או בחינם וכן שאסור לה למסור את עצמה. כהסבר לצורך לאסור מעשה נורא כמו סרסור, הוא אומר שמאחר שהעונש למי שאונס או מפתה רווקה הוא קנס כספי והחובה על האנס או המפתה לשאת אותה לאישה אם היא מסכימה לכך, אביה עלול לחשוב שמותר לו מראש למסור אותה לזנות. העונש על מסירה כזאת הוא מלקות.

נציין כי מתעודות שנמצאו במזרח הקדום, ניתן ללמוד שהיה מותר להורים לגרום לבנותיהם לעסוק בזנות, וליהנות מהאתנן שקיבלו. גם היום, קיימת תופעה במדינות כמו תאילנד וקמבודיה של מכירת בנות צעירות ע"י משפחותיהן העניות, לבתי בושת.

הרמב"ם מוסיף שקיום יחסים בהסכמה, גם ע"י רווקים, מחוץ למסגרת נישואין, הוא אסור, ומהווה זנות וזימה, כדעת רבי אלעזר, (ביבמות סא, ב) האומר ש"פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות, (נישואין), עשה אותה זונה", והיא אסורה להינשא לכהן. כבר ציינו שע"פ התורה, קיום יחסים מיניים בהסכמה אינו ענין של מה בכך, אלא דבר המחייב נשיאה באחריות, או ע"י נישואין או פיצוי כספי.

הרמב"ן חולק על הרמב"ם ומדייק, שמבחינת התורה, אישה רווקה יהודיה המקיימת יחסים עם יהודי כשר, אינה מכונה "זונה". היא מוגדרת כזונה, רק ע"י קיום יחסים עם גוי או עם יהודי שאסור לה להינשא לו, כגון אחד מהערים שבאסור כרת. עם זאת, קיום יחסים לפני הנישואין, ללא כתובה וקידושין, הוא אסור מדרבנן, (פרט לבעיית אסור כרת של בעילת אישה נידה אם לא טבלה במקווה).

"וְלֹא תִזְנֶה הָאֶרֶץ וּמִלָּאָה הָאֶרֶץ זִמָּה" – רש"י מפרש: "אם אתה עושה כן, הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם". עשיית מעשים כאלה בארץ הקודש חמורה יותר ונושאת עמה תוצאות חמורות יותר מאשר בארצות אחרות.

מה כלול בציורי "ומקדשי תיבאו"?

במדרש ספרא פירשו, בין השאר, שאסור להיכנס לתחום המקדש על הר הבית, עם נעלי עור וכן אסור להיכנס לשם אלא לצורך מצווה ולא כדי לטייל סתם, ואסור לשבת שם. כשיצאים מתחום המקדש יש ללכת עם הפנים כלפי המקדש, כלומר בהליכה הפוכה, לכבוד קדושת המקום. כיום יש המקפידים לצאת מרחבת הכותל בהליכה כזו, מפני שרואים את הר הבית שמעל לכותל. כיום תחום המקדש על הר הבית משמש מקום תפילה למוסלמים בלבד ומקום קדוש שהוא אתר תיירות.

נציין שיש בכך חילול חמור של קדושת המקום שכן, לדעת רוב הפוסקים, גם כאשר בית המקדש חרב, ע"פ התורה, אסור לאף אחד להיכנס לאזור ההיכל וקודש הקדשים, כלומר כיפת הסלע של היום, והתחום הצמוד אליה, כאשר הוא טמא מת. בוודאי שאסור להיכנס לצורך טיול או משחקי כדורגל.

כיום כל היהודים הם בחזקת טמאי מתים. יש המתירים ליהודים לעלות לאזורים שבקצוות הר הבית שלפי ראיות חזקות אינם כלולים בתחום המקדש עצמו, ואפילו לא תחום הר הבית המקורי, אלא מהווים שטחי ההר שהורחב ע"י המלך הורדוס מסביב להר המקורי. למרות שלדעת המתירים, לא מדובר בתחום ההר עצמו, ליתר בטחון נדרש לטבול לפני כן במקווה כנגד טומאת קרי או שרצים, ולנעול נעליים שאינן עשויות מעור.

מה זה "האבת וידענים" ולמה הם מטמאים?

המילה "אוב" קשורה לפולחן המתים והוא כנראה הבור, ששימש ליצירת תקשורת עם המתים. בטקס העלאת רוחות המתים, שנערך בלילה, חפרו בור באדמה, שדרכו תוכל רוחו של המת לעלות מן השאול. לאחר מכן הקריבו מעליו קורבן, כך שהדם ניגר אל הבור. על פי אמונה עממית במזרח הקדום, דם הקורבנות היה המאכל האהוב ביותר על המתים.

אחרי זה הורידו אל הבור מאכלים ומשקאות שונים לכבוד המת. אז החלה ההתייעצות עם רוח המת או בקשת עזרה ממנה.

מקור: mikranet.cet.ac.il/mikradidact/pages/item.asp?item=13385

רש"י פירש: בעל אוב זה "פיתום" המדבר משחיו, וידעוני - מכניס עצם חיה ששמה "ידוע" לתוך פיו והעצם מדבר. השאלה באוב היא סוג של ניחוש וקסם ודרישה אל המתים, הנחשבים לעבודה זרה והיא מטמאת את הארץ. העונש על עשיית מעשה אוב או ידעוני במזיד, אחרי קבלת התראה מעדים, הוא סקילה, וללא עדים עונש כרת. בשוגג חייב קורבן חטאת.

מסופר על שאול המלך שהשתדל להכרית את האובות והידעונים, אך כאשר גבר עליו הפחד ערב מלחמתו עם הפלישתים, ולא נענה ע"י האורים ותומים, שאל בעצמו בבעלת אוב בעין דור, שהעלתה את נשמת שמואל, (שמואל א, כח).

רב האי גאון ורב סעדיה גאון פרשו שבעלת האוב לא באמת העלתה את נשמת שמואל, כי אם ירדה נשמתו מן השמים בחפץ ה', כדי להודיע לשאול את אחריתו – נפילתו יחד עם בניו בקרב מול הפלישתים. שמואל, שהועלה באוב, נזף בשאול: "... לָמָּה הִרְצִיתָנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי..." (שם, שם, טו).

לפי הרמב"ם, (הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים, פרק ו, הלכה ב), מדובר בתופעה פסיכולוגית ודמיונית בלבד. הוא כותב: "כיצד מעשה האוב? זה שהוא עומד ומקטיר קטורת ידועה ואוחז שרביט של הדס בידו ומניפו, והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם, עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים מתחת הארץ בקול נמוך עד מאוד, וכאילו אינו ניכר לאוזן, אלא במחשבה מרגיש בו".

אל תפנו אל האבת ואל הידענים - האם מותר לעשות סיאנס?

סיאנס הוא בעצם גם כן סוג של "דרישה אל המתים", האסורה, כפי שנאמר (דברים יח, ט יב): "כִּי אֲתָה בָּא אֶל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הֵהֱם. לֹא יִמָּצָא בְךָ מַעֲבִיר בֶּנִּי וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ, קֶסֶם קְסָמִים, מַעוֹנָן וּמִנְחָשׁ וּמְכַשֵּׁף. וְחֹבֵר חֹבֵר; וְשֹׂאֵל אוֹב וַיִּדְּעָנִי, וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים. כִּי תוֹעֲבַת ה' כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה; וּבְגִלָּל תוֹעֲבַת הָאֵלֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךְ. אַחַת הַדְּרָכִים הַפּוֹפּוּלָרִיּוֹת לְבִיצוֹעַ הַטֶּקֶס הַזֶּה בִּישִׁיבָה סְבִיב שׁוֹלְחָן, עֲלִיו לוח מיוחד המכיל אותיות א - ת ומספרים ולעתים גם המילים כן/לא, ועליה כוס זכוכית. הנוכחים בטקס קוראים לרוח המת, מניחים את אצבעותיהם על הכוס שעל הטבלה, והרוח במענה לכאורה לקריאתם, מזיזה את הכוס לעבר אותיות שמצטרפות למילים, או למילה "כן" או "לא", וכך מתקבלות התשובות.

הסבר המדעי אפשרי שניתן לתופעה הוא שהמשתתפים מזיזים את הכוס אך לא מודעים לתנועה זו. תופעה זו נקראת האפקט האידיאומוטורי.

נציין כי השאלה באורים ותומים דומה קצת למתואר לעיל, שכן הבריקו, במענה לשאלות, האותיות שעל חושן המשפט, אך היא הופנתה לרוח הקודש, באמצעות הכהן הגדול, ולא היתה כלל דרישה אל המתים.

מקור: sites.google.com/site/wwwnticoil

איך להתייחס לאסטרולוגיה והורוסקופים כדי לגלות את העתיד?

הורוסקופ (מיוונית: horoskopos, "מבט לשעה") הוא מושג באסטרולוגיה, אשר במקור שימש להתייחסות למפת לידה אסטרולוגית, אך בהמשך התקשר בשפה השוטפת לתחזיות אסטרולוגיות בעיתונות, המבוססות על מיקומי השמש ביחס לכדור הארץ, במזלות האסטרולוגיים. למרות שהאסטרולוגיה נעדרת בסיס מדעי, לעתים קרובות אנשים הקוראים הורוסקופים טוענים שהנאמר בהורוסקופ נכון עבורם. הביאור נעשה כראות עיניו של האסטרולוג הספציפי, וזוהי אחת הסיבות לסתירות בין הורוסקופים שונים המתפרסמים עבור אותו תאריך.

יחסם של אישים יהודים לאסטרולוגיה הוא דו-ערכי, אם כי בלשון חז"ל אסטרולוגיה נקראת איצטגנינות ויש לה קונוטציה שלילית.

בגמרא, (מסכת שבת, קנו, א), מובאת מחלוקת בין חכמי ישראל האם המזל משפיע. הדעות התומכות הן של רב אשי שמפרט את התכונות של מי שנולד במזל מאדים – (יהיה שופך דמים מקיז דם, או גנב אלים, או טבח או מוהל. מי שנולד במזל צדק, יהיה צדקן), ושל רבי חנינא שסובר "מזל מחכים, מזל מעשיר, ויש מזל לישראל". מובא שם גם סיווג של טיפוסים האנשים לפי המזלות השונים. לתפיסה זו שהמזל משפיע, ישנה תמיכה באמרה, כי "הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל", אם יקראו בו או לא, (תיקוני זהר, צט).

למול תפיסה זו, ישנה התפיסה של רבי יוחנן כי "אין מזל לישראל", שמסתמך על הפסוק "פֶּה אָמַר ה' אֶל דָּרָךְ הַגּוֹיִם אֶל תִּלְמֻדוֹ וּמֵאֲתוֹת הַשָּׁמַיִם אֶל תַּחְתּוֹ כִּי יַחְתּוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה (ירמיהו י, ב) ופירש – הם (הגויים) יַחְתּוּ ולא ישראל". ראוי להדגיש כי גם לפי רבי יוחנן, המזלות משפיעים על בני האדם, אך בכוחו של האדם היהודי להשתחרר מגזירות הכוכבים על ידי קיום המצוות, כי בכך הוא דבק באלוהים שהוא נעלה ממערכת הכוכבים השולטת בדרך כלל על גורלו של האדם. לתמיכה בשיטתו מובאות גם הדעות של רב, שמואל ורבי עקיבא שניתן ללמוד מהם שאין מזל לישראל. (לא שלעם ישראל אין מזל, אלא שהוא לא נשלט ע"י גלגל המזלות).

ישנה גם תפיסת ביניים (מסכת נדרים, לב, א) שגורסת כי למזל יש השפעה, רק למי שמאמין בו ומתעסק בו, אבל מי שמתמים (מלשון תמים) את עצמו ונוהג על פי מה שראוי, נמלט מגורל המזל. באותו מקום האסטרולוגיה נקראת נחש וניחוש, ויש לה משמעות שלילית שגובלת בעבודה זרה. בתפיסה זו כנראה הולך המהר"ל, שאף מחלק בין השפעת המזל על היחיד לבין השפעתו על כלל ישראל, (חידושי אגדות, מסכת שבת).

בתורת הקבלה של ימי הביניים ישנה קבלה רחבה יותר של תורה זו והתאמתה לרוח היהדות בכלל ולקבלה בפרט, אשר לימים פיתחה מעין גרסה משלה לתורה זו ונקראת לרוב "אסטרולוגיה קבלית". בין אוהדי האסטרולוגיה בקרב חכמי היהדות ניתן למנות את הרמב"ן, הראב"ד ודון יצחק אברבנאל. לעומתם הרמב"ם היה ממתנגדיה.

הרמב"ם פסק שהאסטרולוגיה היא ה'עינון' שנאסר בתורה, לרבות עשיית מעשה לפי הורוסקופ אסטרולוגי. פוסקים אחרים סברו שיש לאסטרולוגיה יסוד, ואף שאסרו להוועץ באסטרולוגים משום שנאמר "תמים תהיה עם ה' אלהיך", קבעו: ש"אדם שיודע שהוא (עלול לפעול) כנגד המזל, לא יעשה ולא יסמוך על הנס", (הרמ"א על שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קע"ט, סעיף ב').

המקור: ויקיפדיה, אסטרולוגיה.

במסכת ראש השנה ט"ז, ב, נאמר:

אמר רבי יצחק: ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן: צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה. צדקה, דכתיב (משלי, י): וצדקה תציל ממות. צעקה, דכתיב (תהילים, ק"ז): ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם. שינוי השם, דכתיב (בראשית, י"ז): שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, וכתיב: וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן. שינוי מעשה דכתיב (יונה, ג'): וירא האלהים את מעשיהם, וכתיב לגבי אנשי נינוה, (שם), "וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה". ויש אומרים אף שינוי מקום דכתיב (בראשית, יב) ויאמר ה' אל אברם לך מארצך ואח"כ כתוב: ואעשך לגוי גדול. ואידך (החולק על קביעה זו אומר), שהוא זכותא דארץ ישראל הוא דאהניא ליה (הוא נהנה מזכותה של ארץ ישראל, ולא מעצם השנוי במקום). מזה בא הבטוי: "משנה מקום משנה מזל".

במהלך השנים נבחנה נכונותה ותקפותה של האסטרולוגיה בזכויות מגדלת והועמדה למבחן בידי מדענים וחוקרים רבים. אחד מאירועי המפתח במאבק בין המדע לאסטרולוגיה התרחש בשנת 1975, אז פורסמה הצהרה פומבית שתקפה את האסטרולוגיה וטענה שהיא מבוססת רק על קסמים ואמונות טפלות. ההצהרה לא הייתה משמעותית עד כדי כך אלמלא זהות החותמים עליה: 192 מדענים, מתוכם 19 זוכי פרס נובל.

כמה שנים מאוחר יותר, ב - 1983, חקר צמד פסיכולוגים ממכללת דוסון בקנדה את אמינותו ותקפותו של ההורוסקופ השבועי. המחקר, שנערך על 366 סטודנטים, בדק אם יש אמת בתחזית ההורוסקופית השבועית. תוצאות המחקר העלו שלא נמצא כל קשר בין תחזיות ההורוסקופ השבועיות לבין המציאות.

גלגל המזלות (הזודיאק) המורכב מ - 12 מזלות המייצגים קבוצות כוכבים שונות. תנועתו של כדור הארץ סביב השמש היא זו שמאפשרת לנו בערך פעם בחודש לראות מערכת כוכבים אחרת בשמיים במקום שבו השמש נמצאת על פי האסטרולוגים. כך אפשר לקבוע את המזל של כל אדם בהתאם למיקומה של השמש בגלגל המזלות ביום שבו הוא נולד, ולבנות לו הורוסקופ – מפת לידה אסטרולוגית.

מקור: he.wikipedia.org/wiki/גלגל_המזלות_1995

נוסיף כי בכל מקרה לא כדאי לנסות לגלות את העתיד האישי, מפני שזה עלול להגביל את האדם ולסגור לו כל מיני הזדמנויות טובות, רק מפני שאינן תואמות את מה ש"גילה". הרי בפתיחת כל שנה אזרחית, העיתונים מלאים בהצגת תחזיות של אסטרולוגים משנה לפני כן, אשר לא התקיימו כלל.

מה כלול בציווי "מִפְּנֵי שִׂיכָה תִּקְוִים וְהִדְרַת פָּנֶי זָקֵן"?

רש"י: מִפְּנֵי שִׂיכָה תִּקְוִים - (ע"פ מדרש תורת כוהנים, ומסכת קידושין לב), יכול (להיות שמדובר) בזקן אשמאי (גס, בור)? תלמוד לומר "זקן", אין זקן אלא שקנה חכמה, (אפילו אם הוא צעיר). לכן נוהגים לקום כאשר רב, גם צעיר, נכנס לבית כנסת או לחדר. לפי הרמב"ן, ע"פ הגמרא בקידושין לב, ב, יש לקום בפני כל זקן, אף אם הוא זקן אשמאי, בתנאי שאינו רשע. "והדרת פני זקן" איזהו הידור? לא יושב במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול (אולי) יעצום את עיניו כמי שלא ראהו, (שיתעלם ממנו)? לכך נאמר: "ויראת מאלהיך" - שהרי דבר זה מסור ללבו של (הבורא) עושהו, שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו "ויראת מאלהיך". כידוע, נהוג באוטובוסים לתלות שלט עם הכיתוב "מִפְּנֵי שִׂיכָה תִּקְוִים", כדי להזכיר לצעירים לוותר על מקום ישיבתם לטובת מבוגרים שאין להם מקום ישיבה.

וְכִי יִגְדֹר אֶתְךָ גֵר בְּאַרְצְכֶם, לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ ... וְאַהֲבָתְךָ לוֹ כְּמוֹךָ, כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם...
את איזה גר אסור להונות?

חז"ל פירשו את הפסוק: "לא תוננו - בדברים (בדיבור), ולא תלחצנו - בממון" (מכילתא דרבי ישמעאל, משפטים).

רש"י פירש: אסור להונות באונאת דברים - (דיבורים). לא תאמר לו: אמש היית עובד עבודת אלילים ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שניתנה מפני הגבורה? לכן ברור שמדובר בגר צדק שנהיה יהודי, ולא בגר תושב.

מה הכוונה ב - "לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמסורה"?

רש"י מפרש: לא תעשו עול במשפט - מלמד שהמודד (סחורה), נקרא דיין, שאם שיקר במדה הרי שהוא כמקלקל את הדין, וקרוי עול, שנוא ומשוקץ, חרם ותועבה, וגורם לחמישה דברים האמורים בדיין: מטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם.

כאשר התורה מצווה שלא להונות במידות, היא מתכוונת לכלל סוגי המידות: במידת הלח, במידת היבש, במידת הבגדים, במידת הקרקעות ועוד. נאמר במסכת בבא בתרא, פח, ב: "אמר רבי לוי, קשה עונשן של מידות יתר מעונשן של עריות. שזה בינו לבין המקום. וזה בינו לבין חברו". מי שהונה את לקוחותיו במשקל ומתחרט על כך, יתקשה מאוד להשיב להם את הגזל שהרי איך ידע כמה להחזיר לכל אחד והוא בדרך כלל ישאר בגדר "גוזל את הרבים" שעונשו בידי שמים חמור ביותר.

לצערנו הונאה סדרתית של לקוחות היא דבר נפוץ בארץ ובעולם. עוד בנושא זה בספר דברים.

סיכום פרק יט

הפרק עוסק במגוון רחב של נושאים. ראינו שכדי להיות קדושים יש להתרחק מהעריות אך גם לא להיות נבלים וגסים ברשות התורה; ראינו ששמירת שבת גוברת על מצוות כיבוד הורים אם יש סתירה ביניהם; דנו במצוות פאה ולקט בשדות היום; ראינו שהלנת שכר היא סוג של עושק; שאסור לתת עצה לא טובה, שאסור לקלל כל יהודי; שאסור לרכל ולדבר לשון הרע. ראינו שקיים חוק מדינה בשם "לא תעמוד על דם רעך", המחייב להזעיק עזרה למי שבסכנה; דנו בשאלה איך מוכיחים מישהו; שאסור ליקום וליטור במי שפגע בנו בעניני ממון; ואהבת לרעך כמוך – במובן של לא להזיק ובמובן של גמילות חסדים; ראינו שכלאיים אסורים – בבהמות, בשדה ובבגדים. ראינו שערלת עצי פרי יכולה להימשך בפועל פחות מ - 3 שנים; ראינו שאסור לנסות לגלות עתידות ודנו בנושא הטלפתיה; ראינו מה מותר ומה אסור בתספורת וגילוח ומה אסור בקעקוע;

נסינו להבין מה זה אוב וידעוני ואת מעשה ושאול המלך לפני מותו, סיאנסים ואסטרולוגיה; דנו במצוות כיבוד זקנים ויושר בעסקים.

פרק כ – העונש על עבירות חמורות כמו עבודת המולך, אוב או ידעוני, קללת הורים במזיד ובשם ה', ניאוף וגלוי עריות, שכיבה עם בהמות; מדינות בהם קיים עונש מוות.

עונשים על: מסירת זרעו למולך; הפונה לאוב או ידעוני; המקלל הורים; גלוי עריות ובעילות אסורות; בעלי אוב או ידעוני

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר: אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזֵּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ, מוֹת יוּמָת, עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמָהוּ בָאֶבֶן. וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת פָּנָי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ - כִּי מִזֵּרְעוֹ נָתַן לַמֶּלֶךְ, לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי וְלַחְלֹל אֶת שֵׁם קִדְּשִׁי. וְאִם הָעָלַם יַעֲלִימוּ עִם הָאָרֶץ אֶת עֵינֵיהֶם מִן הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזֵּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ. וְשִׁמַּתִּי אֲנִי אֶת פָּנָי בְּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֶת כָּל הַזָּנִים אַחֲרָיו לְזָנוֹת אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם. וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל הָאֵבֶת וְאֶל הַיָּדְעָנִים לְזָנוֹת אַחֲרֵיהֶם, וְנָתַתִּי אֶת פָּנָי בְּנָפֶשׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ. וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה' מִקְדְּשְׁכֶם. כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת, אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו בּוֹ. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ מוֹת יוּמָת הַנָּאֵף וְהַנָּאֶפֶת. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה מוֹת יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם דָּמִיהֶם בָּם. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת כַּלְתּוֹ מוֹת יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם, תָּבֵל עָשׂוּ דָמִיהֶם בָּם. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה, תוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם, מוֹת יוּמָתוֹ, דָּמִיהֶם בָּם. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת אִמָּהּ - זִמָּה הוּא, בָּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַן, וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתּוֹ בְּבִהְמָה מוֹת יוּמָת, וְאֶת הַבִּהְמָה תִּהְרֹגוּ. וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל כָּל בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגֹתָ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבִּהְמָה מוֹת יוּמָתוֹ דָּמִיהֶם בָּם. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֶחָתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ בֵּת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוַתָּהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוַתּוֹ חֹסֵד הוּא וּנְכָרְתּוֹ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֶחָתוֹ גִּלָּה, עֲוֹנוֹ יִשָּׂא. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה דְּוָה וְגִלָּה אֶת עֶרְוַתָּהּ אֶת מִקְרָהּ הָעֶרְהָ וְהוּא גִלָּתָהּ אֶת מְקוֹר דָּמֶיהָ וּנְכָרְתּוֹ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם. וְעֶרְוַת אֶחָתוֹ אִמָּהּ וְאֶחָתוֹ אָבִיָּה לֹא תִגְלֶה, כִּי אֶת שְׂאֵרוֹ הָעֶרְהָ, עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דֹּדְתּוֹ עֶרְוַת דָּדוֹ גִּלָּה חֲטָאִם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ אֶחָיו גִּדָּה הוּא עֶרְוַת אֶחָיו גִּלָּה, עֲרִירִים יִהְיוּ. וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִקְיֹא אֹתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֹתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁכְתָּ בָּהּ. וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי אֲשֶׁר אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם, כִּי אֶת כָּל אֱלֹהִים עָשׂוּ, וְאֶקֶץ בָּם. וְאָמַר לָכֶם אֹתָם תִּירָשׁוּ אֶת אֲדָמָתָם וְאֲנִי

אֲתֵנָה לָכֶם לְרִשָּׁת אֹתָהּ - אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים. וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהֵרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהוֹר, וְלֹא תִשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לַטְּמֵא. וְהֵייתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' וְאֶבְדַּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי. וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֹנִי מוֹת יוֹמָתוֹ, בְּאַבֶּן יִרְגְּמוּ אֹתָם, דְּמֵיהֶם בָּם. (ויקרא כ, א-כז)

למה יש עונש מוות על קללת הורים? – פסוק ט

הרמב"ן פירש שאם הוא מקלל את מי שהביאוהו לעולם, וזאת אפילו לאחר מותם, הוא מוותר בזה על עצם ביאתו לעולם, כלומר על חייו. נזכיר שמדובר במי שמקלל במזיד, בשם המפורש, ורק לאחר שעדים התרו בו. מקרה נדיר למדי.

באיזו מדינות קיים עונש מוות ועל איזה עבירות?

עונש מוות קיים במספר מדינות, ביניהן, ארה"ב, סין, הודו, פקיסטן, סינגפור, אירן ורוב מדינות דרום אסיה ומדינות מוסלמיות באפריקה כגון מצרים, לוב, סודן. עונש מוות מוטל בעיקר על מעשי רצח, בגידה במדינה, ועבירות סמים. בחלק מהמדינות המוסלמיות, גם על ניאוף.

למה התורה חוזרת על אותן עבירות של גלוי עריות ועבודה זרה שכבר ניתנו בפרשת אחרי מות, פרק יח?

השיב לשאלה הרב אמנון בזק. מקור: בית המדרש הוירטואלי (V.B.M)

etzion.gush.net/vbm/archive/10parsha/30kedoshim.php

אמנם הבדל אחד בולט יש בין שתי הפרשיות: פרק י"ח מנוסח בצורה של אזהרות ("לא תגלה", "לא תקרב" וכדומה), בעוד שבפרק כ' הניסוח מתייחס לעונשים ("מות יומתו", "ערירים יהיו" וכדומה). ברם, אין בהבדל זה כדי להסביר את הצורך בשני פרקים נפרדים, שהרי אפשר היה לכתוב באותה פרשה את האיסור ואת העונש גם יחד. לשם מה, אם כן, כפלה התורה את פרשת איסורי העריות?

הוא מסביר שמדובר בשתי מערכות שונות – בפרשת אחרי מות נמצאות האזהרות מפני טומאת העם והארץ ע"י גלוי עריות ועבודה זרה ובפרשת קדושים נמצאת הדרישה לשמור על קדושת העם והארץ, בין השאר באמצעות הזכרת העונשים למי שלא עומד בדרישות.

למה יש עונש מוות על חלק מעבירות גלוי עריות המנויות לעיל?

יתכן שזה כדי להרתיע מעבירה כל כך חמורה. אך עונש מוות כנראה היה נדיר מאוד, שכן רק אם יש עדים שהתרו בפני עוברי העבירה והם בכל זאת עשו אותה לעיני העדים, ניתן לגזור עונש מוות. כמובן שעבירה כזאת כמעט תמיד נעשית בסתר, בחדרי חדרים. העונש על כך יהיה, אם כן, כרת.

למה בני ישראל צריכים להיות מובדלים משאר העמים? במה זה מתבטא? האם זה אפשרי?

רש"י: וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים, לְהִיּוֹת לִי - אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו - הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו. רבי אלעזר בן עזריה אומר (במדרש ספרא), מניין שלא יאמר אדם, "נפשי קצה בבשר חזיר"; או, "אי אפשי (אין לי רצון) ללבוש כלאים", אלא יאמר "אפשי, (אני רוצה), ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, ת"ל: וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים, לְהִיּוֹת לִי, שתהא הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו (בכוונה), עול מלכות שמים. לפי הרמב"ם, הלכות עבודה זרה, יא, אסור ליהודי להתלבש ולהסתפר, בדיוק כמו הגויים, ולהיראות כגוי מבחינה חיצונית, אלא עליו לשמור על ייחוד יהודי גם במראה החיצוני. זה בוודאי אפשרי והרבה נוהגים כך.

למה יש עונש מוות על פניה לאוב או ידעוני?

כפי שהסברנו, הפנייה לאוב וידעוני נחשבת כפירה באמונה בה' והחשבה של כוחות אחרים השולטים בעולם.

סיכום פרק כ

הפרק מביא את העונש על עבירות חמורות; עונש כרת או עונש מוות: למעביר את בנו או את בתו לאש של העבודה הזרה מולך, בעל אוב או ידעוני המערערים את האמונה בה', המקלל את הוריו בשם ה' במזיד ובהתראה, ניאוף וגלוי עריות במשפחה.

הרעיון המרכזי של פרשת קדושים

קשה להצביע על רעיון מרכזי אחד בפרשת קדושים. נוכל לומר שהפרשה מפרטת מספר רב של נושאים הדרושים על מנת שהעם יהיה בדרגת קדושה גבוהה, מלוכדים חברתית ומובדלים ככל האפשר מעובדי האלילים. בין הנושאים: שמירת שבת; מורא הורים; מתנות לעניים ודאגה לצרכיהם; הימנעות מגניבה ועושק; איסור רכילות ולשון הרע; מצוות "ואהבת לרעך כמוך" – במובן של לא להזיק לרע ובמובן של גמילות חסדים; איסור נסיון לגלות עתידות בדרך ניחוש, כמו עובדי אלילים ואיסור להיראות כמוהם.

תוספתהוי דן את כל האדם לכף זכות

מובא במסכת שבת קכז, ב: תנו רבנן, הדין חברו לכף זכות דנין אותו לזכות, ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל בית אחד בדרום שלש שנים. ערב יוה"כ אמר לו: תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו בעל הבית: אין לי מעות. אמר לו תן לי פירות. אמר לו אין לי. תן לי קרקע. אין לי. תן לי בהמה. אין לי. תן לי כרים וכסתות. אין לי. הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעל הבית את שכרו בידו ועמו משא של ג' חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו.

אמר לו בעל הבית: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי שאין לי מעות, במה חשדתני? אמר הפועל: אמרתי שמא פרקמטיא - (סחורה) בזול נזדמנה לך, והשתמשת בהן (במזומנים). ובשעה שאמרת לי "תן לי בהמה" ואמרתי: אין לי בהמה, במה חשדתני? אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי "תן לי קרקע" ואמרתי לך אין לי קרקע, במה חשדתני? אמרתי, שמא מושכרת ביד אחרים היא. ובשעה שאמרתי לך אין לי פירות, במה חשדתני? אמרתי שמא אינן מעושרות. ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות, במה חשדתני? אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. אמר לו, העבודה - (לשון שבועה), כך היה. הידרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חברי בדרום התיירו לי כל נדרי, ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידין אותך לזכות.

בהמשך מובא:

תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה (נערה) אחת בת ישראל ובמלון השכיב אותה תחת מרגלותיו. למחר ירד וטבל ושנה, (לימד), לתלמידיו ואמר להם: בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתוני? אמרנו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי (שאי אפשר לסמוך עליו שישלוט ביצרו). בשעה שירדתי וטבלתי, במה חשדתוני? אמרנו שמא מפני טורח הדרך אירע קרי לרבי. אמר להם: העבודה כך היה, ואתם כשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות.

בעלת האוב מעין דור ושאול המלך, ציור מאת דמיטרי מרטינוב, 1857.
[commons.wikimedia.org/wiki/File:Witch_of_Endor_\(Martynov\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Witch_of_Endor_(Martynov).jpg)

אין מזל לישראל

מסיפור על בתו של רבי עקיבא, (מסכת שבת, קנו), אנו לומדים שאין מזל לישראל (כלומר שיהודים אינם נשלטים ע"י מערכת המזלות): לרבי עקיבא היתה בת. אמרו לו החוזים בכוכבים: ביום שבו תיכנס לחדר כלולותיה יכיש אותה נחש ותמות. היה [ר"ע] מודאג מאוד בשל כך. באותו יום שבו נכנסה בתו לחדר הכלולות, נטלה הכלה את סיכת ראשה ונעצה אותה בסדק שבקיר. קרה ונכנסה בעינו של הנחש (ארסי) שהסתתר בתוך הקיר. בבוקר, כשנטלה את הסיכה, נמשך ובא הנחש אחריה. אמר לה אביה: מה עשית (שהגיע לך להינצל מהנחש)? אמרה לו: בערב בא עני וקרא בפתח (לצדקה), והיו עסוקים כולם בסעודה ואף אחד לא שמע אותו. קמתי ולקחתי את מנת האוכל שנתת לי ונתתיה לו. אמר לה: מצווה עשית! יצא רבי עקיבא ודרש: "וצדקה תציל ממות" ולא רק ממיתה משונה אלא אפילו ממיתה עצמה - (רגילה).

מקור: מתוך אתר "דעת". [daat.ac.il/chazal/maamar.asp?id=393](https://www.daat.ac.il/chazal/maamar.asp?id=393). (תרגם מארמית, עידו חברוני)

פרשת אָמֹר

פרק כא - למה אסור לכוהנים להיטמא למת; למה אסור לכהן לשאת גרושה? איסור אבל של כהן גדול על קרוביו; למה אסור לכהן בעל מום לעבוד במקדש?

קדושת הכוהנים ואיסורם להיטמא; איסור נישואי כהן וגרושה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמַּרְתָּ אֲלֵהֶם: לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּיּוֹ. כִּי אִם לְשָׂאֲרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו - לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאֶחָיו. וְלִאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ - לָהּ יִטְמָא. לֹא יִטְמָא בְּעַמִּיּוֹ לְהַחֲלוֹ. לֹא יִקְרָחוּ קִרְתָּה בְּרֹאשׁוֹ וּפָאֵת זָקָנָהּ לֹא יִגְלַחוּ, וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה. קִדְּשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם, וְלֹא יַחֲלִלּוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֵת אִשִּׁי ה', לָחֵם אֱלֹהֵיהֶם, הֵם מִקְרִיבִים, וְהָיוּ קִדְּשֵׁי אִשָּׁה זֶנֶה וְחִלְלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשְׁתָּהּ לֹא יִקְחוּ - כִּי קִדְּשׁ הוּא לֵאלֹהֵיוֹ. וְקִדְּשָׁתוֹ כִּי אֵת לָחֵם אֱלֹהֵיךָ הוּא מִקְרִיב - קִדְּשׁ יִהְיֶה לָּךְ, כִּי קִדְּשׁ אָנִי ה' מִקְדָּשְׁכֶם. וּבֵת אִישׁ פֶּהֱן כִּי תַחֲלֵל לְזִנוּת, אֵת אִבִּיהָ הִיא מִחֲלָלָה - בְּאִשׁ תִּשְׁרָף. (ויקרא כא, א-ט)

למה התורה חוזרת - "אמר" ו"אמרך אלהם"?

לפי רש"י, (ע"פ מסכת יבמות, קיד, א), כדי להזהיר גדולים על הילדים הקטנים, כלומר שלא לסייע לטמא את הקטנים. אם קטנים ייטמאו לדעת עצמם אין אנו מצווים למנוע בעדם.

למה אסור לכוהנים להיטמא, חוץ מאשר לקרוביו? במה זה מתבטא היום?

לפי ספר החינוך, מאחר שגוף אדם מת הוא אבי אבות הטומאה, דרגת הטומאה היא הגבוהה ביותר, מפני שהנפש והנשמה האנושיים, שהם מהותו ואצילותו של האדם, נפרדו ממנו והוא נשאר חומר בלבד – חסר חיים. לכן, על הכוהנים, שנבחרו לעבודת ה' במקדש, להתרחק מטומאה חמורה זו.

ספר החינוך מביא את הלימוד במדרש סיפרא, שלומדים מהמילים "לָהּ יִטְמָא", שהכהן חייב להטמא לששת קרוביו שנפטרו, שמנויים כאן, ושגם כל איש מישראל חייב להתאבל על קרובים אלה. כמו כן, חייב אדם להתאבל על אשתו והאישה על בעלה, ביום הראשון של הקבורה, וזאת מצווה מהתורה. שאר ששת הימים הם מצווה מדרבנן. יוצא ששבעת ימי האבל יהיו שווים, להבדיל, לשבעת ימי משתה ושמחה שלאחר חתונה.

על כהן להיזהר שלא להתקרב לקבר בבית קברות פחות מ - 4 אמות (כ - 2 מטר). עליו להזהר מכניסה לבית חולים, שמא יש שם מת ויטמא בטומאת אוהל בהיותו בבנין שבו נמצא מת. מאותה סיבה, בדרך כלל כהן אינו יכול ללמוד רפואה, שכן הוא חייב במגע עם מת במסגרת הלימודים.

לא יטמא בפעל בעמיו להחלו - מה הכוונה?

לפי רש"י, (ע"פ מסכת יבמות ז, ב), שלא יטמא הכהן בשארו, הכוונה לאשתו אם היא פסולה לכהונה, ונקראת "חללה", (כגון בת כהן וגרושה). בעוד שהיא בתוך עמיו, כלומר שיש מי שיקבור אותה, לא יטמא לה, אבל אם אין לה קוברים, והיא נקראת "מת מצוה", הוא חייב לעסוק בקבורתה.

מה ההבדל בין הכוהנים לישראלים? ראינו בפרשת קדושים שגם לישראל אסור לגלח את הפאות, עליהם להיות קדושים, ואסור להם לחלל את ה'?

אין הבדל בדינים אלה בין הכוהנים לשאר הישראלים, אך לומדים מפסוקים אלה עוד כמה פרטי דינים שלא נלמדים מהפסוקים האחרים.

מהי "אִשָּׁה זֹנָה וְחִלָּה" שאסור לכהן לשאתה? למה שכהן יתחתן עם זונה דווקא?

ה"זונה" ע"פ התורה היא בדרך כלל לא במשמעות הרגילה של המלה. ע"פ רש"י, זונה היא אישה שנבעלה או נאנסה, ע"י יהודי שאסור לה להתחתן אתו, כגון שיש בזה משום גלוי עריות, או ע"י גוי או ממזר (לפי יבמות, סא). גם אשת כהן שנאנסה ע"י גבר כלשהו, אסורה לו. דווקא רווקה שעוסקת בזנות אינה מוגדרת "זונה", ותיאורטית מותר לכהן לשאת אותה, אלא אם כן שכבה עם אדם שאסור לה ע"פ ההלכה, להתחתן אתו. כמובן שאין זה ראוי שיעשה כך. חִלָּה – היא אישה שנולדה מן הפסולים שבכהונה, כגון בת אלמנה וכהן גדול או בת גרושה או חלוצה וכהן הדיוט, (לפי קידושין עז) וכן שהיא נתחללה מן הכהונה, על ידי שנבעלה ע"י אחד החללים הפסולים לכהונה.

למה אסור לכהן לשאת גרושה? מה קורה אם התחתנו בכל זאת?

הכוהנים נקראים קדושים בהיותם המשרתים בקודש וקדושתם אינה מתבטלת, גם כשאין מקדש. ע"פ התורה, אישה גרושה, אפילו מהאירוסין, אינה מתאימה לרמת הקדושה הנדרשת מכהן, ואין זה משנה אם בפועל הוא שומר על רמה גבוהה של שמירת מצוות או לא. אם כהן בכל זאת נשא גרושה, הוא מאבד את כהונתו ועליו לגרשה ונקרא "חלל", מלשון "חול". גם צאצאיו ממנה יהיו חללים. יש מסבירים שגם היום שאין מקדש, הכוהנים הם במהותם המשרתים במקדש, ואנחנו מאמינים ושואפים לכך שבית המקדש ייבנה שוב. לכן יש משמעות

גם היום, לשמירת רמת קדושתם של הכהנים. הכהן עולה ראשון לתורה, מברך ברכת כוהנים, ואסור לו להיטמא למת. לכן גם שאר הדינים לגביו עדיין חלים.

ובת איש פהן פי תחל לזנות, את אביה היא מחללת - באש תשרף. מה הבדל בין בת כהן המתחילה לזנות לבין בת ישראל?

בשני המקרים מדובר במאורסת או בנשואה ולא ברווקה. העונש של בת כהן שזנתה חמורה יותר, מפני שהיא מחללת את קדושת אביה.

במונחי התורה וההלכה, בת כהן נחשבת אישה חשובה ובעלת אופי מיוחד ביחס לשאר בנות ישראל. חשיבותה מתבטאת, בין השאר, בבחינת יכולתה להתמודד עם חיי הרוח וחיי הקדושה ברמה גבוהה, וזאת בגלל שגדלה בבית שנוהל על ידי אביה הכהן - איש שרוב ככל חייו, במקור, משוקעים בחיי רוחניות ועבודת ה'. התורה מעניקה לבת כהן זכויות תורניות כגון אכילת תרומה וקודשים קלים, דינים שונים מבנות ישראל בטבילתה לטהרה, וסכום כתובה כפול מהרגיל, (קביעה של חז"ל), לצד חובות יתר כעונש מוות על מעשי זנות. (ויקיפדיה).

היא מוצאת להורג בשריפה (לעומת מאורסת או נשואה רגילה שזנתה, החייבת סקילה). מדובר בשריפת האיברים הפנימיים של הגוף ע"י הכנסת מתכת רותחת לפה ולא בשריפה על מוקד. נציין שוב, שספק אם בפועל, בת כהן מאורסת או נשואה הוצאה אי - פעם להורג בשריפה, בגלל הדרישות המחמירות לעניין מתן התראה לפני המעשה, ועדות ברורה. לכן, קביעת התורה מיועדת בעיקר להגברה בחומרת המעשה ולהרתעה.

קדושת הכהן הגדול; איסור טומאה גם לקרוביו

והפכה הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים, את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם. ועל כל נפשות מת לא יבא - לאביו ולאמו לא יטמא. ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו, כי נזר שמן משחת אלהיו עליו, אני ה'. והוא אשה בתוליה יקח. אלמנה וגרושה וחללה, זנה, את אלה לא יקח, כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולא יחלל נרעו בעמיו, כי אני ה' מקדשו. (ויקרא כא, י-טו)

איך אפשר לדרוש מכהן גדול לא להתאבל בעת פטירת אביו או אמו ולהמשיך לעבוד במקדש?

נכון שזה אינו נשמע אנושי, אך הכהן הגדול נדרש להיות על - אנושי, דהיינו להיות תמיד בסביבה קדושה, בסביבה אלוהית. לכן אפילו בעת פטירת הוריו, אסור לו להפסיק את עבודתו במקדש.

למה אסור לכהן גדול לשאת אלמנה ולמה חוזרים פעמיים על עניין חובת לקיחתו בתולה?

מפאת קדושתו, על כהן גדול לשאת דווקא נערה בתולה ולא אישה שהייתה עם גבר אחר.

לפי הרמב"ן, בנוסף לאיסור לקיחת אישה שאינה בתולה, במובן השלילי, הוא מצווה לקחת אישה בתולה, במובן החיובי, ואינו יכול להישאר רווק. לכן עניין זה כתוב פעמיים. זה בניגוד לכמרים ולנזירים הנוצרים, שאסור להם להתחתן.

אי-השירות של כוהנים בעלי מום

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לִדְרֹתֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם, לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהֵינוּ. כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא יִקְרַב - אִישׁ עֹר אוֹ פֶסֶת אוֹ חֶרֶם אוֹ שְׂרוּעַ. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ שִׁבְר רֶגֶל אוֹ שִׁבְר יָד. אוֹ גִבֵּן אוֹ זָק אוֹ תִבְלָל בְּעֵינָיו אוֹ גֵרֵב אוֹ יִלְפָת אוֹ מְרוֹחַ אֲשָׁף. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֹא יֵגֵשׁ לְהִקְרִיב אֶת אֲשֵׁי ה', מוֹם בּוֹ, אֵת לַחֵם אֱלֹהֵינוּ לֹא יֵגֵשׁ לְהִקְרִיב. לַחֵם אֱלֹהֵינוּ מִקְדָּשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים וּמִן הַקֹּדֶשִׁים יֹאכֵל. אֲדָּא אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ כִּי מוֹם בּוֹ וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשֵׁי כִּי אֲנִי ה' מִקְדָּשָׁם. וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (ויקרא כא, טז-כד)

למה אסור לבעל מום לעבוד במקדש? למה הוא מקופח?

במקדש נדרשת שלמות, גם בגוף וגם בנפש המשרתים בקודש. במסכת בכורות ובהלכות ביאת המקדש של הרמב"ם ו' ח, נמנים 140 מומים שונים הפוסלים כהן מעבודת בית המקדש! לא בטוח שכהן בעל מום ראה באי - עבודתו במקדש משום קיפוח. היה מדובר בשירות לא קל במשך כשבועיים בשנה.

סיבה אפשרית נוספת, שאם בעלי מום ישרתו במקדש, זה יסיח את דעתם של הבאים למקדש מעניין הקודש, להסתכלות של מסתקרנים, בבעלי המום. זה לא נעים לבעל המום ועלול אף להעציב או לצער אותם, ובית המקדש הוא מקום של שמחה וכפרה. בשאר דיני כהונה אין הבדל בין בעל מום לבין כהן רגיל. מותר לו לאכול קודשים, מותר לו, במקרים רבים, לעלות לדוכן ולשאת את כפיו, ונאסר עליו להיטמא למתים.

מה זה הגִבֵּן בפסוק כ'?

לפי רש"י, שגבות עיניו - שערן ארוך ושוכב. לא מדובר בגיבן בעל גב עקום. גם "זק או תִבְלָל בְּעֵינָיו", הם מומים בעין. (גם מי שעוסק בייצור והכנה של גבינות נקרא גִבֵּן).

סיכום פרק כא

בפרק ראינו שאסור לכהן להיטמא למת, חוץ מלקרוביו, מפני שנדרשת ממנו רמת קדושה גבוהה בעת העבודה במקדש וכן בחייו הכלליים. נזכיר גם שאכילת תרומות דורשת מצב של טהרה. הוא אינו נושא גרושה, מפני שנישואין עם אישה שכבר הייתה נשואה לאחר, אינם הולמים רמת קדושה גבוהה. קדושת הכהן נמשכת גם כאשר אין בית מקדש (המתבטאת למשל בעלייה ראשונה לתורה וברכת הכוהנים) ולכן גם היום חלים האיסורים. ראינו כי כהן בעל מום אינו משרת במקדש, מפני שעבודת ה' במקדש דורשת, בנוסף למצב טהרה, גם שלמות גופנית.

פרק כב – איסור אכילת תרומה או קדשים ע"י כהן טמא; מה עושים עם התרומה היום? איסור הקרבת בהמה בעלת מום; איסור סירוס בהמה זכר; האם שחיטה אינה אכזרית?; מהו קידוש השם ובאיזה מקרים חייבים להיהרג ולא לעבור? אנוסי ספרד; האם אסתר המלכה לא חטאה?

איסור אכילת קדשים בטומאה; למי מותר לאכול תרומה? מה דין תרומה היום?

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו, וַיִּנָּזְרוּ מִקֹּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קֹדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקֹּדְשִׁים לִי, אֲנִי ה'. אָמַר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל זָרְעֶכֶם אֶל הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' וְטָמְאָתוֹ עָלָיו, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי, אֲנִי ה'. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶהֱרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב, בַּקֹּדְשִׁים לֹא יֹאכַל, עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנֵּגַע בְּכָל טָמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכַבְתָּ זָרַע. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שָׂרִץ אֲשֶׁר יִטָּמֵא לוֹ אוֹ בְּאָדָם אֲשֶׁר יִטָּמֵא לוֹ לְכָל טָמְאָתוֹ. נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וְטָמְאָה עַד הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן הַקֹּדְשִׁים, כִּי אִם רָחַץ בַּשֻּׁרֹּב בַּמֵּיִם. וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְיִטְהַר, וְאַחֵר יֹאכַל מִן הַקֹּדְשִׁים, כִּי לַחֲמוֹ הוּא. נִבְלָה וְיִטְרַפָּה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה בָּהּ, אֲנִי ה'. וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא, וּמָתוּ בּוֹ, כִּי יִחַלְלֵהוּ, אֲנִי ה' מִקֹּדְשִׁים. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ, תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׁכֵר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כֶּסֶף הוּא יֹאכַל בּוֹ וַיִּלִּיד בֵּיתוֹ, הֵם יֹאכְלוּ בְּלֶחֶמוֹ. וּבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר, הוּא בְּתֵרוּמַת הַקֹּדְשִׁים לֹא תֹאכַל. וּבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ, וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ, מִלֶּחֶם אֲבִיהָ תֹאכַל, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ. וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה'. וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֹון אֲשָׁמָה בְּאֶכְלָם אֶת קֹדְשֵׁיהֶם, כִּי אֲנִי ה' מִקֹּדְשִׁים. (ויקרא כב, א-טז)

נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה - האם רק לכהן אסור לאכול נבלה וטרפה?

לפי הרמב"ן, על הכהן להיזהר במיוחד מאכילת נבלה וטרפה, יותר מישראל רגיל, כדי שלא ייטמא בה ויצטרך להינזר מן הקדשים ומהעבודה בקודש. כן ייאסר עליו מלאכול בקדשים, עד שירחץ בשרו במים במקווה ועד לאחר צאת הכוכבים של אותו היום.

מה הכוונה "והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם" – פסוק טז

לפי רש"י: (והשיאו) את עצמם - ייטענו עוון באכלם את קדשיהם, אם יאכילו תרומה למי שאינו כהן. לפי הרמב"ן: שיטענו הכוהנים לישראל עוון אשמה, אם יאכלו ישראלים קדשים באיסור, שלא יחללו בני ישראל את הקדשים שהרימו לה', ע"י אכילת קודש.

האם היום נותנים תרומה לכוהנים? אם לא מה עושים בה?

בזמן הזה, מפרישים תרומה אך לא נותנים אותה לכהן כדין המקורי, וזאת מכמה סיבות: ישנו ספק לגבי יחוסם של הכהנים. אף אם נמצא כהן מיוחס, ההלכה כיום היא שכולם נחשבים טמאי מת מספק, ומאחר שאין כיום אפר פרה אדומה, אין אפשרות להיטהר מטומאת המת ואסור לכהן טמא לאכול תרומה.

לפיכך, הנוהג כיום הוא שהתרומה ותרומת המעשר, שאסורות באכילה ובעלות קדושה, מוצנעות בצורה מכובדת (בדרך כלל על ידי הנחתן בפח האשפה, לאחר עטיפתן בשקית אטומה). נזכיר שלפי רוב הפוסקים, בזמן שעם ישראל כולו אינו יושב בארץ, הפרשת תרומה היום היא מדרבנן בלבד, לכן יש מקום להקל. לעומת זאת, יש פוסקים שמספיק שרוב עם ישראל ישב בארץ, כדי שהמצוות התלויות בארץ יהיו מדאורייתא, ויהיה צורך לנהוג לחומרה. בשנים הקרובות תנאי זה עשוי להתקיים.

לדעת פוסקים רבים, למרות שהדור כולו טמאי מתים, יש אפשרות שהכהן ייהנה מהתרומה על ידי שריפתה או סיכת שמן ממנה, כך שאין להימנע מלתת מתנת תרומה גדולה אל כהן. לפי זה, למרות שכיום אסור לכהן לאכול תרומה, מותר לו להפיק הנאה ממנה, לדוגמה ע"י האכלת בהמותיו. אותו הדין חל על "תרומת המעשר", שע"פ התורה, על הלויים להפריש לכוהנים, והמהווים אחוז אחד מהפירות.

כיום נוהגים למכור את הבהמות שבגני החיות לכוהנים, ולתת לבהמות לאכול ממאכלים שהופרשו כתרומה גדולה וכתרומת מעשר.

מה הטעם של מתן תרומות ומעשרות, לפי דין התורה?

בכך כשאנו מוציאים מתוך הפירות את התרומה לכוהנים, הננו חושפים את השאיפה הפנימית שגלומה בתוך עולם החומר, להתעלות ולסייע לעבודת הקודש של הכוהנים במקדש ובכל רחבי הארץ. אחר כך הננו מוציאים עוד חלק ונותנים ללוויים כדי שיוכלו להתפנות לתפקידם כמחנכים וכמלמדי תורה בישראל, ונותנים על ידי כך, ביטוי לשאיפה האידיאליסטית שגנוזה בתוכנו ובתוך פירותינו להשתתף בריבוי תלמוד התורה בישראל.

במשך ארבע שנים הננו מפרישים 'מעשר שני', כדי שאנחנו עצמנו נעלה לירושלים ונאכל אותו שם בקדושה, ובזה באה לידי ביטוי השאיפה שלא רק אנשים מיוחדים ככוהנים יהיו מחוברים לקדושה, אלא שכל אדם מישראל יזכה להתעלות מפעם לפעם למדרגה של קדושה. בנוסף לכך, המצווה לאוכלם בירושלים היתה מבססת את מעמדה המרכזי של ירושלים עיר הקודש והמקדש. (הרב אליעזר מלמד, תרומות ומעשרות, <https://www.yeshiva.org.il/midrash/7701>).

איסור הקרבת בהמות בעלות מום ; ; איסורים בקורבנות ; איסור סירוס בהמות

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קֶרְבָּנוֹ לְכָל נִדְבֹתָם אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ לַעֲלֹתָ. לְרִצְוֹנְכֶם, תָּמִים זָכָר בְּבָקָר, בִּפְשָׁבִים וּבְעִזִּים. כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא תִקְרִיבוּ, כִּי לֹא לְרִצּוֹן יְהוָה לָכֶם. וְאִישׁ כִּי יִקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לַה' לִפְלֹא נֹדֵר אוֹ לְנִדְבָה בְּבָקָר אוֹ בַּצֹּאן, תָּמִים יְהִיָּה לְרִצּוֹן, כָּל מוֹם לֹא יְהִיָּה בּוֹ. עֹנֶת אוֹ שָׁבוֹר אוֹ חָרוּץ אוֹ יִבֶּלֶת אוֹ גֵּרֵב אוֹ יִלְפֶת לֹא תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לַה' וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ מִקֶּהם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַה'. וְשׂוֹר וְשָׂה שְׂרֹוּעַ וְקָלוּט, נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֹדֵר לֹא יִרְצָה. וּמַעֲוֹף וְכַתּוּת וְנִתּוּק וְכָרוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַה' וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ. וּמִיָּד בֶּן נֶכֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֵת לָחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם, מוֹם בָּם, לֹא יִרְצוּ לָכֶם. (ויקרא כב, יז-כה)

מה הכוונה במלים "ובאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ", בפסוק כד ?

לפי רש"י, (ע"פ מדרש תורת כוהנים ומסכת חגיגה, יד, ב), הכוונה שאסור לסרס שום בהמה, חיה או עוף, ממין זכר, טהורה או טמאה. פשט הפסוק מדבר על בהמות זכרים, שביציהם נפגעו ולא יוכלו להוליד, שהם נחשבים בעלי מום ואסור להקריב אותם.

למה אסור לסרס בהמות או חיות? איך אפשר להגביל את הריבוי שלהם ללא סירוס?

מן התורה, אסור לסרס זכרים, בין ע"י יהודי ובין ע"י לא יהודי, מפני שזה נוגד את מצוות הפריה ורבייה של כל מיני החיים. מדרבנן, אסור ליהודי לעקר כלבה או נקבה של בעל חיים אחר, ולדעת רוב הפוסקים, אסור גם לבקש מגוי לעשות זאת, אך אם עיקור הנקבה שיעשה על ידי הגוי יהיה זמני באמצעות זריקה או שבב, מותר. יש מתירים עיקור נקבות ע"י לא יהודי, כדי למנוע התפשטות מחלות מסוכנות או צער בעלי חיים. הדרך העיקרית לצמצום מספר הכלבים והחתולים ע"פ ההלכה, היא לערב במזונן של הנקבות, גלולות או חומר למניעת הריון ואף לפזר במקום הימצאן ברחוב. מותר להמית בעלי חיים משוטטים, הגורמים נזק לבני אדם. מקור: הרב אליעזר מלמד, סירוס כלבים: yeshiva.org.il/ask/105

*איסור שחיטת בהמה ובנה ביום אחד ; האם השחיטה הכשרה אינה אכזרית? ; חילול
השם וקידוש השם ; מתי קיימת חובת "יהרג ואל יעבור"? ; מה דין אנוסי ספרד?*

וידבר ה' אל מֹשֶׁה לֵאמֹר: שֹׁר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז, כִּי יוֹלֵד, וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ, וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אִשָּׁה לַה'. וְשֹׁר אוֹ שָׂה, אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, לֹא תִשְׁחָטוּ בַיּוֹם אֶחָד. וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַה', לִרְצֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ. בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל, לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר, אָנֹכִי ה'. וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, אָנֹכִי ה'. וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָנֹכִי ה' מְקַדְשְׁכֶם. הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אָנֹכִי ה'. (ויקרא כב, כו-לג)

האם יש קשר בין היום השמיני של חיי בהמה לבין ברית מילה לתינוק?

הרמב"ם במורה נבוכים, ג, מט, מציין כי גם אצל תינוק וגם אצל בהמות, היילוד הוא ספק נפל, עד שיעברו שבוע ימים מהלידה. כדי שהבהמה תיחשב שלמה, יש להמתין לפחות שבועה ימים. ע"פ מדרש תנחומא, (פרשת אמור, יב), ההמתנה ליום השמיני היא כדי שהתינוק והקורבן יעברו לפחות שבת אחת.

למה אסור לשחוט שור או שיה ואת בנו ביום אחד?

לפי הרמב"ן זה כדי להימנע ממידת האכזריות, בהריגת 2 דורות של הבהמה באותו היום. למעשה לפי רוב הפוסקים הכוונה שאסור לשחוט את האם והולד, לפי ש"אין חוששים לזרע האב", ולעתים לא יודעים מי האב.

האם שחיטת בהמות אינה אכזרית וגורמת לצער מיותר לבעל החיים?

המאבק על השחיטה הכשרה הוא מאבק הנמשך מאז אמצע המאה - 19 נגד הניסיון או הכוונה למנוע את השחיטה הכשרה, היהודית והמוסלמית. כיום, מובילי מגמת איסור השחיטה הכשרה הם ארגונים הפועלים להגנת בעלי חיים, הטוענים שהשחיטה הכשרה היא שיטה אכזרית להרג בעלי חיים.

הטענות נגד השחיטה הן בעיקר כלהלן: ההכנות לשחיטה, ובמיוחד השכבת בעל החיים לפני השחיטה, הן אכזריות. עצם השחיטה, שהיא חיתוך בבשר החי, גורמת כאב. בעל החיים נשאר בהכרה לאחר השחיטה לכמה דקות, וממילא סובל סבל רב.

הקהילות היהודיות שומרות הכשרות והציבור המוסלמי במדינות שבהן מועלות טענות אלה נאבקים להמשך היתר קיום השחיטה הכשרה, בטענה שהיא גורמת לאובדן הכרה מידי (כעבור 5

6 שניות), לכן אינה גורמת צער רב לבהמה. פעולת השחיטה מהירה מאוד (כשנייה אחת) ונעשית עם סכין חדה מאוד.

רוב המערערים על השחיטה לא פעלו ישירות נגדה, אלא קראו לשחוט רק אחרי הימום בעל החיים באמצעות שוק חשמלי שאמור להביאו למצב של חוסר הכרה ולמנוע את כאב השחיטה עצמה. פתרון זה אינו מקובל על מבקשי השחיטה הכשרה, משום שהנוק הנגרם לבהמה על ידי מכת החשמל והנפילה בעקבותיה עלול להורגה ולעשותה נבלה או לחלופין להביאה למצב של גסיסה ובכך להטריפה.

(ויקיפדיה, המאבק על השחיטה הכשרה).

במדינות הבאות אסורה כיום השחיטה הכשרה: נורבגיה, שוודיה, שווייץ, ניו זילנד, לוקסמבורג, דנמרק, וצפון בלגיה. בשנת 2004, פרסם הרב ד"ר מאיר לוינגר דוקטורט על נושא השחיטה והגיע למסקנה שהשחיטה הכשרה איננה מכאיבה לבעל החיים וכשהראה את ממצאיו לממשלת הולנד, בוטל החוק האוסר את השחיטה הכשרה.

מה הכוונה בפסוק לב, "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל"? מה נדרש?

לפי רש"י, "ולא תחללו" – שלא לעבור על דברי במזיד. ממשמע שנאמר "ולא תחללו", מה תלמוד לומר "ונקדשתי"? שתהיה מוכן למסור את חיך על קידוש שמי. יכול (להיות רק) ביחיד? ת"ל "בתוך בני ישראל". וכשהוא מוסר את עצמו ימסור ע"מ למות. שכל המוסר עצמו ע"מ הנס (שלא ימות), אין עושין לו נס, שכן מצאנו בחנניה, מישאל ועזריה שלא מסרו את עצמם על מנת הנס וניצלו, כמסופר בספר דניאל, ג.

הגמרא במסכת יומא, פו, א, ממחישה את הדרישה לקידוש ה': כדתניא: "ואהבת את ה' אלהיך", שיהא שם שמים מתאהב על ידך. שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות. (במקרה זה), מה הבריות אומרות עליו? אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה. פלוני שלמד תורה, ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר: "וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדִי-אֶתָּה, יִשְׂרָאֵל - אֲשֶׁר-בָּךְ אֶתְפָּאֵר", (ישעיהו מט, ג).

אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלימדו תורה, אוי לו לרבו שלימדו תורה. פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכוערים דרכיו. עליו הכתוב אומר: "וַיִּבּוֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחְלִלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי בְּאָמַר לָהֶם, עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ" (יחזקאל, לו, כ).

גם הרמב"ם מתייחס, בהלכות יסודי התורה, ה, יא: "ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילים, ואף על פי שאינם עבירות, הרי זה מחלל את השם: כגון שלוקח (קונה משהו) ואינו נותן דמי המקח

לאלתר, גם כאשר שיש לו אפשרות לשלם, ואז המוכרים תובעים אותו, והוא דוחה את התשלום; או שהוא מרבה בשחוק, או באכילה ושתייה עם עמי הארץ וביניהם; או שאין דיבורו בנחת עם הבריות, ואינו מקבלם בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס; וכיוצא בדברים האלו. הכל לפי גודלו של חכם צריך שידקדק על עצמו, ויעשה לפנים משורת הדין.

וכן אם דקדק החכם על עצמו, והיה דיבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עמהם, ומקבלם בסבר פנים יפות, ונעלב מהם ואינו עולבם (מעליבם), מכבד אותם ואפילו למזלזלים בו, ונושא ונותן באמונה, ואינו מרבה בארוחות עם עמי הארץ וישיבתם, ולא ייראה תמיד אלא עוסק בתורה, עטוף בציצית ומוכתר בתפילין, ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה, ולא ישתומם הרבה, עד שכולם יקלסים אותו ויאהבו אותו, וויתאו למעשיו: הרי זה קידש את השם, ועליו הכתוב אומר "ויאמר לי, עבדי אתה, ישראל - אשר בכך אתפאר" (ישעיהו מט, ג). לצערינו, לא כל תלמידי החכמים מקדשים שם שמים במעשיהם ובדיבורם.

מי הם חנניה, מישאל ועזריה ובמה קידשו את שם ה'?

בספר דניאל פרק א', מסופר שחנניה, מישאל ועזריה ביחד עם דניאל, הוגלו מירושלים על ידי נבוכדנצר עוד בימי המלך יהויקים לפני חורבן בית המקדש הראשון. הם נבחרו בין ילדים חכמים מכל הממלכות שנכבשו על ידי בבל, והובאו לארמונו של מלך בבל. בפרק מסופר כיצד סירבו ארבעת הילדים לאכול מהאוכל של ארמון המלך והעדיפו לאכול זרעונים וכיצד הדבר היטיב עם בריאותם.

בהמשך, בפרק ג', מסופר שהמלך נבוכדנצר הקים פסל זהב ענק שסימל את מלכותה של בבל אשר לא תיגמר לעולם. נבוכדנצר צווה שכאשר התזמורת תנגן, כל האנשים ישתחוו לפסל. אנשים מבבל הלשינו על חנניה, מישאל ועזריה שלא השתחוו לפסל והם הובאו לפני נבוכדנצר שעשה להם מבחן חוזר. משעמדו בסירובם להשתחוות לפסל הם הושלכו לכבשן האש אשר חומו הוגבר מעבר לרגיל בגלל שהכעיסו את המלך. מרוב החום בכבשן, האנשים אשר הובילו את חנניה מישאל ועזריה לכבשן נשרפו בעצמם, אך הם עצמם נראו מתהלכים בתוך הכבשן ביחד עם אדם רביעי הנראה, על פי המתואר, כבן אלוהים (ככל הנראה, מלאך), ויצאו בשלום.

ויקיפדיה, חנניה, מישאל ועזריה

באיזה מקרים חייב יהודי להיהרג ובל יעבור?

ע"פ מסכת סנהדרין עד, א, החיוב למסור את הנפש שייך ב - 3 העבירות הגדולות, עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים, שאם יכריחו אותו לעבור עליהן ואם יסרב, יהרגו אותו, הוא צריך למסור את נפשו ולא לעבור. ספר החינוך מציין שכמו שיש אנשים שמוכנים למסור את נפשם למען אידיאלים או מטרות מקודשות בעיניהם, או חיילים במלחמה, כך במקרים קיצוניים אלה, על יהודי להיות מוכן למסור את נפשו.

בשעת גזירת שמד, יש למסור את הנפש גם על מצוות קלות. אם לא מסר את נפשו, יש בכך חילול השם. גם אם מכריחים יהודי לעבור עבירה משאר מצוות התורה בפרהסיא (בפני עשרה יהודים), במטרה להכריח אותו לעבור על הדת, ולא להנאתו של המכריח, אזי הדין הוא שייהרג ואל יעבור.

האם היה מותר ליהודי ספרד "האנוסים" להתנצר כלפי חוץ, כדי להציל את חייהם?

גירוש ספרד היה סילוקם בכפייה בשנת 1492 של יהודי ממלכות קסטיליה ואראגון, בין 80,000 ל - 120,000 יהודים, אשר סירבו להתנצר. עם הגירוש, בחרו בין 20,000 ל - 50,000 יהודים להתנצר ולהישאר בספרד, מעבר לכ - 200,000 לפחות, שהתנצרו כבר לפני כן. לפי איסור "ייהרג ואל יעבור", הרי שאסור היה להתנצר, ועובדה שיהודים רבים העדיפו לסבול רדיפות וגירוש, ולא להתנצר.

יחד עם זאת, רבני הקהילות בחצי האי האיברי החילו על מי שנאנס להמיר את דתו את ההלכות התלמודיות הקובעות כי "ישראל אף על פי שחטא, ישראל הוא (מסכת סנהדרין מד, א) – כלומר שההתנצרות לא היתה תקפה והם בעצם נשארו יהודים. (וכן "אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטריה" – (ה' פטר אותו), (מסכת נדרים כז, א).

מקור: ויקיפדיה, אנוסים.

איך אסתר המלכה הסכימה להיות אשתו של המלך אחשוורוש? האם אין בכך משום גלוי עריות?

חכמי התלמוד לא דנו בבעיה באופן ישיר, אלא בעקיפין בלבד. הרי הדבר נעשה גם בפרהסיא, (כלומר, בדיעת כל היהודים שהכירו אותה) ועל זה הרי נאמר, שחייבים להיהרג אפילו על דבר פעוט ערך. מדוע לא מסרה אסתר נפשה על כך? רבא השיב, שהחובה להיהרג היא, כאשר כוונת הגוי להעביר על הדת, גם בדבר פעוט, אבל כשמדובר "בהנאת עצמן" של הגוי, כמו במקרה זה, אין זה נכנס בגדר של נסיון להעביר על הדת. הרי אסתר לא גילתה שהיא יהודיה לפי דרישת מרדכי. לכן אחשוורוש ואנשיו כלל לא ידעו שהיא יהודיה, כך שברור שלא התכוונו להעבירה על דתה. אביי השיב: "אסתר - קרקע עולם היתה" ולא עשתה מאומה, (הייתה פאסיבית בעת קיום היחסים), לכן, ע"פ הדין, לא היתה חייבת למסור את נפשה (מגילה כג, ב; סנהדרין עד, ב).

סיכום פרק כב

בפרק בדקנו מה עושים עם תרומה ותרומת מעשר שמפרישים היום, שהרי אסור לכהן לאכול אותן בהיותן טמא, והן אסורות למי שאינו כהן. ראינו שמותר לעטוף אותן ולזרוק לאשפה. ראינו שהיום התרומה היא מצווה דרבנן ומותר לכוהנים ליהנות מתרומות ושאתת ההנאות היא רכישת חיות של גן חיות ע"י כהן, והאכלתן בתרומות. ראינו שאסור לסרס כל זכר של חיה, אך במקרים חריגים, יש המתירים לעקר נקבות ע"י לא יהודי וכן להאכיל אותן בתערובת אמצעי מניעה.

בדקנו האם השחיטה הכשרה אכזרית כטענת המנסים לאוסרה באירופה. ראינו ששחיטת ומיתת הבהמה מהירות מאוד כך שלא נגרם לה צער ממושך. למדנו שעל יהודי שומר מצוות לקדש את ה' ע"י התנהלות ביושר ובנחת עם הבריות ואם לא, שיש בזה משום חילול ה', חו"ח. לבסוף ראינו שכדי לא לעבור על 3 העבירות החמורות, עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים, על יהודי להיות מוכן למסור את נפשו.

פרק כג - פרשת המועדים; קורבן פסח וחג המצות; מה מותר לעשות ביום טוב שאסור בשבת?; קצירת עומר השעורה והבאת מנחת העומר; ספירת העומר וחג השבועות; איזה ביכורים הביאו בחג השבועות? מה עם מתן תורה בשבועות? מגילת רות; מאכלי חלב; למה תוקעים בשופר בראש השנה ולמה חוגגים יומיים?; צום יום כיפור; חג הסוכות ושמיני עצרת; מהי משמעות ארבעת המינים; איך מקימים סוכה כשרה?; משמעות מצוות הישיבה בסוכה; מהו חול המועד?

הקדמה לפרשת המועדים – שבת

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: מוֹעֲדֵי ה', אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי. שְׁשֹׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי - שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ, כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ, שַׁבַּת הוּא לָהּ, בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם. (ויקרא כג, א-ג)

מה זה "מקראי קדש"?

לפי הרמב"ן, מקרא קודש הוא יום שבית הדין קובע את מועדו, וקורא אותו ומקדש אותו, ע"י עיבור חודשים ושנים, לעומת השבת שמועדו נקבע ע"י ה'. בנוסף, במקראי קודש, "כולם קרואים ונאספים לקדש אותם, כי מצווה היא על ישראל להיקבץ בבית האלהים ביום מועד, לקדש היום בפרהסיה בתפלה והלל לאל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה".

הספורנו מוסיף: "אלה הם מועדי", הם אותם המועדים שארצה בהם אך כשלא תקראו אותם מקראי קדש, אלא יהיו מקראי חול ועסק בחיי שעה ותענוגות בני האדם בלבד, לא יהיו מועדי, אלא יהיו "מועדיכם שְׁנֵאָה נִפְשִׁי", (ישעיהו א, יד).

לצערנו, אצל יהודים רבים, מקראי הקודש הם למעשה לא יותר מימי חופשה מהעבודה ומהלימודים, ולנסיעות לחו"ל, בלי קשר כמעט, ליעודם כמקראי קודש, ואולי הם מה שהספורנו מכנה "מקראי חול - שְׁנֵאָה נִפְשִׁי".

למה שבת נכללה במועדים?

גם שבת היא מועד ומקרא קודש, מפני שהיא מגיעה בזמן קבוע, כל שבעה ימים, והיהודים מתאספים לתפילה ולארוחות משפחתיות. בקידוש שביליל שבת, היא נקראת "תחילה למקראי קודש". לפי הרמב"ן, השבת הובאה בהתחלה כדי להדגיש שלמרות שבמועדים מותר לעשות מלאכת אוכל נפש, כגון בישול, בשבת אסור לעשות כל מלאכה. זה נכון גם במועד שחל בשבת.

פרשת המועדים – חג המצות; איזה מלאכות מותרות ביום טוב?

אלה מועדי ה', מקראי קדש, אשר תקראו אתם במועדם. בחדש הראשון, בארבעה עשר לחדש בין הערבים - פסח לה'. ובחמשה עשר יום לחדש הזה, חג המצות לה', שבעת ימים מצות תאכלו. ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכת עבדה לא תעשו. והקרבתם אשה לה' שבעת ימים, ביום השביעי מקרא קדש, כל מלאכת עבדה לא תעשו. (ויקרא כג, ד-ח)

מה ההבדל בין פסח, בארבעה עשר לחדש, לחג המצות, המתחיל בחמשה עשר יום לחדש?

פסח, הוא שם הקורבן שמקריבים ביום יד בניסן, אחר הצהריים. החל מהמחרת, טו בניסן, מתחיל "חג המצות". היום שאין מקריבים קורבן פסח, למעשה השם המתאים יותר לחג הוא, "חג המצות".

כל מלאכת עבדה לא תעשו - איזה מלאכות מותר לעשות ביום טוב, למרות שאסור לעשות בשבת?

לפי ספר החינוך, כאן נאמר: "כל מלאכת עבדה לא תעשו", בניגוד לשבת, שנאמר לגביה, באופן גורף, "כל מלאכה לא תעשו".

מזה למדו חז"ל שמותר לעשות צרכי אוכל נפש, כגון בישול, כפי שנאמר (שמות יב, טז): "וביום הראשון, מקרא קדש, וביום השביעי, מקרא קדש יהיה לכם: כל מלאכה, לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש, הוא לבדו יעשה לכם".

למרות זאת לא כל צרכי אוכל מותרים, אלא רק אלו שאי אפשר לעשותם לפני יום טוב, או שנפגמים קצת ע"י השהייה, כגון שחיטה, אפייה ובישול. מותר גם לחמם מים לצורך רחצת הגוף ולהוציא אוכל וחפצים מרשות לרשות ללא צורך בעירוב.

לכן אסור לקצור תבואה, לטחון קמח, או לקטוף פירות וכדו', שכן לא נגרם שום הפסד בטעם ע"י עשייתם לפני יום טוב. נחלקו הראשונים בחומרת האיסור: יש אומרים, שכאשר עושים את המלאכות הללו לצורך סעודת יום טוב, אין בהן איסור תורה, וחכמים אסרו לעשותן מפני שהעיסוק בהן עלול להתארך, עד שיעבור כל היום בטרחה רבה ויהיה החג כיום חול ויתבטלו מלימוד תורה ושמחת הסעודה. יש אומרים כי רק מלאכות שעיקר ייעודן לצורך אכילת אותו היום התירה התורה, אבל מלאכות שעיקר ייעודן לצורך הכנת מאכלים לימים רבים – אסורות מהתורה.

מקור: הרב אליעזר מלמד, פניני הלכה, המלאכות שהותרו ביום טוב, ph.yhb.org.il/120302

קצירת עומר השעורים; הבאת מנחת העומר ומשמעותה

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם, וְקָצַרְתֶּם אֶת קִצְרֶיהָ, וְהִבַּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְרֶכֶם אֶל הַכֹּהֵן. וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם, מִמִּתְחַרַּת הַשֶּׁבֶת יְנִיפְנוּ הַכֹּהֵן. וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת הָעֹמֶר - כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה לֵה'. וּמִנִּחְתּוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת בְּלוֹלָה בְּשֶׁמֶן אִשָּׁה לֵה', רֵיחַ נִיחַח, וְנִסְפָּה יַיִן רְבִיעֵת הֵהִין. וְלֶחֶם וְקֹלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ עַד עֹצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, עַד הִבִּיאֲכֶם אֶת קָרְבֹן אֱלֹהֵיכֶם, חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם. (ויקרא כג, ט-יד)

מהו קורבן העומר שצריכים להביא ולמה?

רש"י: שתהא ראשונה לקציר. "עומר" הוא כמות עשירית האיפה (כ - 2.5 ליטר או ק"ג). כך היה שמה (של המידה), כמו לגבי המזן, (שמות טז), "וַיִּמְדּוּ בְעֹמֶר". מדובר בקציר הראשון של השעורים, המבשילות לפני החיטים.

הרמב"ן מבאר: שלא תקצרו בארץ קציר, עד שתקצרו את העומר ותביאו אותו, ראשית קצירכם, אל הכהן, וכן "מִהֲחֵל חֶרֶם, בְּקֶמֶה, תִּחַל לְסֹפֵר" (דברים טז, ט), מהחל לך חרמש בשום קמה, כי אסור להניף חרמש על הקמה עד היום שתחל לספור, (דהיינו ב - טז בניסן). העומר נקצר במוצאי יום טוב ראשון של חג הפסח.

כתב בעל ספר החינוך: ענין מנחת העומר כן, (לפי מסכת מנחות סג, ב), שהיו מביאים שלשה סאים שעורים (75 ק"ג) וקולים ומייבשים אותם, וטוחנים ומוציאים מן הכל עשירית האיפה אחת, אחרי נפוי בשלוש עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל ע"י כל אדם, וחייב (לפני כן) בהפרשת חלה ופטור מן המעשרות, ולוקחים עישרון זה של סולת השעורים, ובוללים אותו בלוג שמן ונותנים עליו קומץ לבונה כשאר המנחות ומניפו הכהן במזרח המזבח, מוליך ומביא, מעלה ומוריד, ומגישו כנגד חודה של קרן מערבית דרומית כשאר המנחות, וקומץ ומקטיר (את הקומץ), והשאר נאכל לכוהנים כשיירי כל המנחות. יחד עם מנחת העומר היו מקריבים כבש לעולה.

המטרה היא "כדי שנתבונן מתוך המעשה, החסד הגדול שעושה הקב"ה עם בריותיו, לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה. לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא, ממנה, כדי שנזכיר את חסדו וטובו הגדול בטרם נהנה ממנה, ומתוך שנהיה ראויים לברכה בהכשר מעשינו לפניו, תתברך תבואתנו וישלם חפץ השם בנו".

מתי זה "מִמִּתְחַרַּת הַשֶּׁבֶת" באיזה שבת מדובר?

כת הצדוקים בזמן בית שני ואחריהם הקראים, פירשו שבמילה "שֶׁבֶת" בפסוק, הכוונה לשבת "בראשית", היינו, היום השביעי מימי השבוע.

רש"י פירש: "מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת", (ע"פ מסכת מנחות, סו), שמדובר במחרת יום טוב הראשון של פסח, שאם אתה אומר שבת בראשית, (היום השביעי שבשבוע), אינך יכול לדעת באיזו שבת בשנה מדובר.

מוסיף הרמב"ן, שאין אפשרות לפרש שהכוונה ליום שבת, אחרת לא יהיה תאריך קבוע לחג השבועות, שלא נקבע לו תאריך, אלא הוא חל לאחר 49 ימי ספירת העומר. לעומת זאת הבטוי "מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת", בפסוק טז, הוא בוודאי השבוע השביעי, כי מובן המלה "שבת" הוא דו - משמעי, או יום שבת או שבוע. (כנראה שהצדוקים אמרו גם כאן שחג השבועות יחול במוצאי השבת השביעית).

הרמב"ם (בהלכות תמידים ומוספים, ז, יא), מביא את הפסוק מספר יהושע, ה, יא: וַיִּחַנּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָל וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרְבֹת יְרִיחוֹ. וַיֹּאכְלוּ מֵעֶבֶר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וְקִלּוֹי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַהוּא, כראייה חותכת לכך שמדובר במחרת הפסח, כלומר ממחרת היום הראשון של החג שבו נאכל הפסח, ולא במחרת השבת הרגילה, כפי שדרשו הצדוקים.

מה משמעות הבטוי: "חדש אסור מן התורה"?

המשמעות המקורית של הביטוי קשורה ל"אסור חדש": דהיינו האיסור לאכול מן התבואה החדשה לפני הנפת העומר בפסח ב - טז בניסן. על כך אומרת המשנה, (מסכת ערלה, פרק ג, משנה י), שאיסור זה הוא מן התורה מדאורייתא, בכל מקום בעולם ואינו מוגבל לארץ ישראל כמצוות אחרות הנוגעות לצומח כך ש"החדש אסור מן התורה בכל מקום".

תבואה שנזרעה והשרישה לפני טז בניסן, מותרת באכילה באותה שנה. תבואה שנגמרה השתרושה אחר ט"ו בניסן, אסורה מן התורה אף בזמן הזה עד ט"ז בניסן בשנה שלאחריה. אם ספק אם השרישה לפני הבאת העומר או לא – היא אסורה.

החת"ם סופר (1762 – 1839), מגדולי הרבנים והפוסקים בדורות האחרונים, וממשיכיו, השתמשו במילים אלו של המשנה כדי לבטא את התנגדותם לשינויים וחדשנות במנהגי היהדות המסורתית, או באורחות החיים בכלל, בין לכוונות להקל ובין לכוונות להחמיר. הבסיס לתפיסה זו היא הרעיון כי התורה נצחית; כלומר מתאימה באותה מידה לפני אלפי שנים והיום, ואין צורך לערוך בה חידושים.

ההקשר שבו טבע החת"ם סופר את הביטוי הוא מלחמתו בתנועת ההשכלה ותנועת הרפורמה שהתפשטו בזמנו במרכז אירופה.

(ויקיפדיה חדש_אסור_מן_התורה).

בעקבות זאת הפך המושג לסמל של חוסר האמון במודרנה, בעיקר בקרב חוגים שמרניים ביהדות האורתודוקסית.

מצוות ספירת העומר וחג השבועות; איזה כיכורים הביאו בחג?; למה התורה לא מזכירה את תאריך חג השבועות ואת מתן תורה; מגילת רות ומאכלי חלב; מצוות השארת פאה ולקט

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה, שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה קדשה לה'. ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים, שני עשרונים, סלת תהיינה, חמץ תאפינה, בפורים לה'. והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו, עלה לה', ומנחתם ונספיהם, אשה ריח ניחח לה'. ונעשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. והגוף הפהן אתם על לחם הבפרים, תנופה לפני ה', על שני כבשים, קדש יהיו לה' לכהן. וקראתם בעצם היום הזה, מקרא קדש יהיה לכם, פל מלאכת עבדה לא תעשו, חקת עולם בכל מושבתיכם לדורתיכם. ובקצרכם את קציר ארצכם, לא תכלה פאת שדה בקצרה, ולקט קצירך לא תלקט, לעני ולגר תעזב אתם, אני ה' אלהיכם. (ויקרא כג, טו-כב)

למה צריכים לספור את ימי העומר שבעה שבועות?

לפי רוב המפרשים, זה כדי לספור את הימים, בציפייה, עד לקבלת התורה, שהיא הסיבה העיקרית ליציאתנו ממצרים. סיבה נוספת, היא כדי לשפר בימים אלה את מידותינו, כדי להתכונן ולהיות ראויים יותר לקבל את התורה מידי שנה. נוהגים ללמוד פרקי אבות בשבתות שבספירת העומר, כדי לשפר את מידותינו. רוב המפרשים מסכימים, שמפני שהיום לא מביאים את מנחת העומר, ספירת העומר עכשיו אינה אלא מדרבנן, זכר למקדש.

למה נוהגים מנהגי אבלות בזמן ספירת העומר, הרי זה לא מוזכר כלל בתורה?

בעקבות האסון שאירע בימי הספירה, בו מצאו את מותם 24 אלף תלמידיו של רבי עקיבא במהלך מגפה, (כמסופר במסכת יבמות סב, ב), ואיבוד דברי תורתם יחד איתם לנצח, אלמלא לימד רבי עקיבא 5 תלמידים אחרים תחת הנספים, (רבי מאיר, רבי יהודה, רבי יוסי, רבי שמעון בר יוחא ורבי אלעזר בן שמוע), הפכו ימי ספירת העומר לימים שנוהגים בהם מקצת אבלות. על פי התלמוד סיבת מותם הייתה משום שלא נהגו כבוד זה בזה ולכן מקפידים בימים אלה על תיקון המידות שבין אדם לחברו. עם זאת, יש הסוברים (על פי איגרת רב שרירא גאון), שה"מגפה" הנזכרת בגמרא היא ביטוי אלגורי הרומז למות תלמידיו במרד בר כוכבא. הם מבססים זאת בעיקר על תמיכתו הברורה של רבי עקיבא במרד זה.

על פי הקבלה, במשך שבעת השבועות כל עם ישראל עובר הזדככות לקראת מתן תורה, חג השבועות. כל שבוע הוא למעשה בירור לאחת משבע הספירות הקבליות הקשורות במידות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. שלושת הספירות הראשונות, כתר, חכמה ובינה, אינן מידות ולכן לא נכללו. השבוע הראשון הוא כולו בירור ספירת ה'חסד', השבוע השני הוא בירור ספירת ה'גבורה', השלישי הוא בירור ספירת ה'תפארת', וכן הלאה.

בימים אלו נוהגים למעט בשמחה לא להסתפר ולהתגלח, לא לקיים חתונות, לא לשמוע מוזיקה (יש המקלים בשמיעת מוזיקה ללא ליווי כלי זמר או בשמיעת מוזיקה שקטה), ולא לרקוד. החל מל"ג בעומר, שהוא היום ה - 33 לספירה, נוהגים ברוב הקהילות להפסיק את מנהגי האבלות, מכיוון שביום זה פסקו תלמידי רבי עקיבא למות. הספרדים נוהגים אבלות עד בוקר יום ל"ד בעומר ורק אז מסתפרים, מתגלחים ומתירים להתחתן, אך בל"ג בעומר עצמו מתירים לשיר, לנגן ולרקוד לכבוד הילולת רבי שמעון בר יוחאי.

גם בזמן מסעי הצלב (מאורעות תתנ"ו בזמן מסע הצלב הראשון), קרו אסונות לא מעטים לעם ישראל בתקופת ספירת העומר. קהילות רבות נחרבו לגמרי בתקופה זו, ואחרות סבלו מפוגרומים רבים. חורבן קהילות שו"ם (שעליו נכתבה תפילת "אב הרחמים" הנאמרת בשבת), התרחש בתקופה זו. אף פרעות ת"ח ות"ט אירעו ברובם בימי ספירת העומר. הפרעות נערכו ביהודי אוקראינה בשנת 1648, במהלך התקוממות הקוזאקים והצמיתים שהנהיג בוגדן חמלניצקי.

מקור: ויקיפדיה, ספירת העומר

מה מציינים בל"ג בעומר?

ל"ג בעומר הוא ממועדי השנה ומקורו איננו בתורה או בדברי חכמים, אלא במנהג שהתפתח החל מהמאה ה - 12. זהו היום השלושים ושלושה לספירת העומר (לג הוא 33 בגימטריא), שסופרים מפסח לשבועות, וחל ב"ח באייר.

על המניעים לציון יום זה קיימות מסורות לא מבוססות, המייחסות אירועים שונים ליום זה: נפסק מותם במגפה של תלמידי רבי עקיבא.

נפטר רבי שמעון בר יוחאי (רשב"י), ובשעת פטירתו נתגלו לו סודות תורה נשגבים. המדורות שמדליקים מסמלות את האורה הגדולה של הסודות שהתגלו. בל"ג בעומר נוהרים מאות אלפים למקום ציון קברו של רבי שמעון בר יוחאי למרגלות הר מירון, לחוג שם את ההילולא ואת החג. טעם נוסף למדורות ל"ג בעומר הוא שחל מפנה לטובת צבאו של בר כוכבא במרד מול הרומאים והושאו משואות לבשר את הניצחון.

מהן תורת הסוד, הקבלה וספר הזוהר?

מדובר כמובן בנושא עמוק ורחב מאוד. נביא להלן רק את המושגים הבסיסיים ביותר.
המקור: ערך "קבלה", מתוך אתר daat: ד"ר ישראל וינשטוק, מתוך: איזנברג דומוביץ, תורה
מסיני, ירושלים תשס"ב, <http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=187>

הקבלה היא תורת הסוד במחשבת היהדות שעברה במסורת חכמי האומה. הסוד הוא חלק מחלקי התורה הנקרא "פרדס", שהם ראשי תיבות פשט, רמז, דרש, סוד. ניתן ללמוד ולהבין כל פסוק בתורה בארבע מישורי הבנה שונים. תוכן הקבלה, (תורת הסוד), הוא מחשבה בענייני הבורא והבריאה על הקשר הקיים בין האלוהים לאדם ובין האדם לאלוהיו ועל הדרך אשר בה יכול האדם מישראל למלא בשלמות את רצון בוראו.

כשקורא המעיין את המלים הראשונות שבתורה "בראשית ברא אלהים" ... מיד מתעוררות אצלו השאלות: אלהים מהו? ואיך הוא ברא את העולם? שני אלה הם הנושאים המרכזיים במסורתן היהדות: סוד האלוהות וסוד הבריאה, אשר נקראו בפי חכמי התלמוד "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית".

התגלות ה' בדרגות התגלות שונות

סוד האלוהות, הנקרא בפי המקובלים "מעשה מרכבה", מהו? סוד זה עוסק בדרכי התגלות ה' לבני אדם.

"ויאמר אלהים יהי אור", "קול ה' אלהים מתהלך בגן" שני פסוקים אלה הם תיאור של התגלות ה' בעולם. הדברים אינם כפשוטם, שהרי התורה מזהירה ואומרת "כי לא ראיתם כל תמונה". אלא: התורה משתמשת בשפת סמלים כדי להביע את מעשי ה' והתגלותו.

התגלות ה' היא בדרגות שונות. "וידבר אלהים אל משה, ויאמר אליו: אני ה', וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב באל שדי, ושמי ה' לא נודעתי להם" (שמות ו:בג). ההבדל בשם שהאל מתגלה בו מסמן הבדל בהשגה אצל אלה שהוא מתגלה להם. לא הייתה דומה השגת האלוהות אצל האבות להשגתו של משה רבנו.

במעמד הר סיני אנו רואים שלוש התגלויות של ה', שכל אחת גדולה מקודמתה. התגלות ראשונה לעם כולו: "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים" (שמות כ:טו). "הן הראנו ה' אלהינו את כבודו" (דברים ה:כא). למעלה מזו, ההתגלות לשבעים הזקנים: "ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר... ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (שמות כד:יא). אולם משה, אף שהשתתף בשני מעמדי התגלות אלה, עדיין חוזר הוא אל ה' בבקשה "הראני נא את כבודך". מכאן שמשך השתוקק לדרגה גבוהה עוד יותר של התגלות. הוא ביקש, כנראה, להגיע לתפיסה שלמה ומקיפה של מהות האלוהות, ומשאלה זו לא ניתנה לו. "אני אעביר כל טובי על פניך... לא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי... וראית את אחורי"

ופני לא יראו" (שמות לג: יח - כג). שלוש דרגות של התגלות: העם רואה את כבוד ה'. הזקנים רואים "תחת רגליו", ואילו משה רואה "את אחוריו". למעלה מזה קיים שער במהות האלהית שנשאר סגור גם בפני משה, תחום עליון שאינו ניתן לשום תפיסה כלל של השכל האנושי. כשם שהכוחות הגופניים מוגבלים, כך כוחו של השכל מצומצם במגבלותיו, משיוכל לתפוס את האינסופיות של האלהים.

השימוש בשפת סמלים בתיאורי האלוהות

בדברי התורה על האל ופעולותיו, משתמשת התורה בשפת סמלים מוחשית, כאילו המדובר הוא בעצם גופני. הדבר נובע מכך שאנו, כבני אדם, איננו יכולים לתאר או אפילו לחשוב משהו רוחני אלא באמצעות מושגים הלקוחים מן הניסיון שלנו בעולם המוחשי בו אנו חיים. משל למה הדבר דומה? לשימוש שאנו משתמשים בכתיבה באותיות כדי לתאר על ידן עצם או רעיון שלגופו אין בו שום דמיון לצורת האותיות והמלים המדברות בו. בין הסמלים שבהם משתמשת התורה בולטים אלה הלקוחים מדמות האדם: כף, רגל, פנים ואחור ועוד. לפיכך משתמשים הוגי האמונה המקראיים בכינויי איברים של גוף האדם, או בכינויי פעולות אנושיות, כדי לרמוז על תכונות מסוימות שבהתגלות האלוהות בפעולותיו (אשר, כפי שניתן לשער, שימשו תוכן הגותם של בעלי המסורות באומה).

מעשה מרכבה

חזון המרכבה של יחזקאל על נהר כבר (פרק א ופרק י) תופס את כלל המציאות במערכת של שלושה תחומים (ההוגים המאוחרים קוראים להם שלושה עולמות): התחתון בהם הוא תחום ה"אופנים" ה"גלגלים". זהו כלל העולם החומרי הנברא, מן גלגל הכוכבים שבשמים ועד הארץ. למעלה ממנו (הכוונה אינה למעלה במקום אלא במעלה), הוא תחום ה"חיות", הם המכונים גם "כרובים" הכוחות האלהיים אשר מהם באה כל החיות וכל התנועה של העולם החומרי התחתון. אך גם אלה הנראים לנו כשולטים במציאות העולם אינם לאמיתם אלא מונעים ע"י האל שעל גביהם, שממנו באים כל הכוחות, ורצונו הוא ה"רוכב" עליהם, ומפעיל ומנהיג אותם: "ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה... וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא. ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם מלמעלה", (יחזקאל, א, כב). הדמות ההיא מסמלת את האלהים. מחציתה העליונה "כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב" (חסומה באופן מוחלט בפני השגת הנביא, שאינו יכול לתפוס בה כלום), לעומת חציה התחתון "ראיתי כמראה אש ונוגה לו סביב.. הוא מראה דמות כבוד ה'". הוא הכבוד האלוהי שאת הקרנתו תופס הנביא בהתפשטותה בעולם הנברא. זהו כללו של סוד האלוהות והמציאות המשתקף בחזונו של הנביא יחזקאל.

ועוד רבו בו הבחנות יותר מפורטות, ואלה מהוות את התוכן הרזי של המסתורין העליון שבו הגו הוגי האמונה של כל הדורות הבאים אחריו, והמכונה על שם מקורו זה "מעשה מרכבה".

מעשה בראשית

מסוד האלוהות, שהוא המסתורין המעולה והמקודש ביותר בהגות האמונה, נובע סוד הבריאה, הוא המכונה "מעשה בראשית".

בריאת העולם מתוארת לכאורה בתורה במפורש. אולם מאחורי תיאור זה מסתתר תהליך יותר סמוי, שסודו לא נמסר אלא לבעלי ההשגה המעמיקים, בעלי הסוד. "ויאמר אלהים יהי אור" את התחלת תהליך ההתהוות ראו הוגי האמונה באותו האור המוזכר בתורה בפתחת מעשה בראשית. אור זה לא היה גשמי, שהרי המאורות נבראו רק ביום הרביעי. הכוונה בו היא לאור רוחני. כשעלה ברצונו של האל לברוא את העולם, הוציא תחילה אור רוחני גדול: הוא מקור ההויה. מיסוד האור הראשון נבעה הבריאה, וממנו נשתלשלה כל המציאות, החל בשורשיה השכליים הראשונים, ועד לקצה הבריאות והבריות הגשמיות, שהתהוותם מפורטת אחר כך בהמשך פסוקי התורה.

עשר ספירות

במקרא בולט קו מיוחד של שבעה. "חֲכָמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה חֲצֵבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה", (משלי ט, א), ואמנם יסוד השבעה מהווה יסוד מרכזי בהגות האמונה במקרא ובתקופות הבאות. תורת הקבלה, שנתגלתה ברבים על סף האלף השישי (במאה ה-13) תופסת את סוד האלוהות וההויה במערכת עשר הספירות מידות. שלוש מהן עליונות, ושבע תחתונות. העליונות הן: כתר, חכמה ובינה. אלה מסמלות את עצמות האל, שלאמיתה אינה ניתנת להשגת אנוש. משורש הבינה התפשטו שבע הספירות התחתונות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. אלו הן מידות הפעולה של האל, שעל ידן פעל בבריאת העולם, ושהן מתגלות בהנהגת העולם. חשיבות מיוחדת נודעת לאחרונה במערכת הספירות, היא ספירת מלכות. אם כי כל כוחה בא אליה אך ורק ממה שמגיע אליה מן הספירות שלמעלה הימנה, הרי היא המעבירה את כל השפע האלהי לעולם הנברא. היא היא הנקראת "כבוד ה'", והיא "השכל הפועל" שעל ידה פועל ושולט האל בעולם הנברא, היא גם המכונה "שכינה" ועל ידה מתגלה ה' לאלה שנפשם הזכה ומידותיהם מזכים אותם לחזות באורו.

התורה והמצווה

רצון האל מוצא את ביטוייו בהנהגת העולם, ובכך הוא ניתן לתפיסה ולהכרה של כל באי עולם. חיבה יתרה נודעת לישראל, שה' גילה להם את רצונו ואת דרכיו בתורה. התורה היא התגלות של

רצון ה' וחכמתו, ואדם מישראל העוסק בתורה לשמה מתקשר על ידי כך עם מקור החכמה של מעלה וזוכה להארה, ככל שיש בידו לקלוט אותה. המצוות שבתורה הן הצינורות שעל ידם מגלה האלהים את רצונו לנאמניו. כל הממלא אחרי רצונו, מלבד מה שהוא מזכך את עצמו ומידותיו בדרכי ה', זוכה ומזכה את הרבים, כי על ידי קיום המצוות כיאות ובכוונה נכונה, הוא פותח את שערי השפע למעלה, והברכה יורדת לעולם התחתון. כשם שעוברי רצונו חוסמים את דרכי השפע האלהי ומביאים רעה לעצמם ולעולם. באמצעות המצווה נעשה אדם שותף למעשה בראשית ולהנהגת העולם, לזכות או לשבט.

מדוע הסתירו את תורת הסוד?

"אין דורשים במעשה בראשית בשניים, ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן חכם ומבין מדעתו. כל המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם: מה למעלה מה למטה, מה לפניו ומה לאחור. וכל שלא חס על כבוד קונו, ראוי לו שלא בא לעולם" (מסכת חגיגה ב). בזמן הגמרא והגאונים היה חרם בית דין שאסר לגלות את סוד האלוהות. יש עדויות על כך עד המאה ה-13. החרם קרוי היה גם "ברית": "ואני מביא בברית נאמנת... לכל מסתכל בספר הזה, לבל יסבור סברה, ואל יחשוב מחשבה בדבר מכל הרמזים אשר אני כותב בסתרי התורה, כי אני מודיעו נאמנה שלא יושגו דברי ולא יודעו כלל, בשום שכל ובינה, זולתי מפי מקובל חכם לאוזן מקבל מבין" (רמב"ן, הקדמה לפירושו לתורה).

הסיבה להסתרת הקבלה היא שהקבלה מנסה לתת ביטוי למה שלמעשה אינו ניתן להשגה, לגיבוש ולניסוח. מתוך כך משתמשים בסמלים, אך אלו מסובכים, ההבחנות עדינות, ורק השכל המעולה יכול לתפוס אותן. אנשי מעלה ידעו, כי מדובר בסמלים, אך חששו שהציבור יבינם בדרך לא נכונה. ואמנם: כתות שונות שעסקו בקבלה יצאו לתרבות רעה בגלל טעויותיהן. המפורסמת שבהן: כת שבתאי צבי.

מקור: מתוך ויקיפדיה – ערך "פרדס": בכתבי חז"ל, פרדס (כך, ולא בראשי תיבות) הוא כינויה של תורת הסוד היהודית, העוסקת במה שמכונה "סתרי האלוהות". בדרך כלל משמש השם לציון עניינים קבליים. המקור המרכזי שעליו מתבסס השימוש בביטוי זה הוא הסיפור הידוע המצוי בתלמוד הקרוי "ארבעה נכנסו לפרדס", המובא להלן.

הרמב"ם מזהיר "שאין ראוי להטיל בפרדס אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר". כוונת הדברים שאין לאדם להתעסק בעניינים אלה (המתחלקים למעשה בראשית ולמעשה מרכבה), עד שלא למד את כל ההלכה.

מקור המילה "פרדס" בשפה הפרסית, בפירוש הפשוט של פרדס – גן עצים. המילה חדרה הן לשפה העברית והן לשפות נוספות, כגון האנגלית, שבה קיבלה המילה "paradise" משמעות של גן עדן. ייתכן שדבר זה יכול להסביר את הקישור שנעשה בדברי חז"ל בין הפרדס לבין תורת הסוד.

סיפור ידוע המופיע בתלמוד במסכת חגיגה (יד, ב), ובשינויים קלים בספר הזוהר (חלק ההיכלות דרשב"י). תנו רבנן: ארבעה (תנאים) נכנסו בפרדס, ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר – (אלישע בן אבויה), ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא: כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור (רשב"י - מבהיק כמים צלולין. הכוונה למושג קבלי), אל תאמרו מים מים! (רשב"י – מים יש כאן, איך נלך? מפני שהשיש דומה למים), משום שנאמר "דְּבַר שְׁקָרִים לֹא יִפּוֹן לִנְגַד עֵינַי". (תהילים קא, ז). בן עזאי הציץ ומת, עליו הכתוב אומר "יָקָר בְּעֵינֵי ה' הַמִּוֹתָה לְחִסְדֵּיו", (שם קטז, טו). בן זומא הציץ ונפגע, (נטרפה דעתו). ועליו הכתוב אומר "דְּבַשׁ מִצָּאתָ אֶכֶל דִּיךָ, פֶּן תִּשְׁכַּחַנּוּ וַיִּקְאֲתוּ" (משלי כה, טז). (אזהרה שלא לנסות ללמוד דברים הנשגבים ממך). אחר – (אלישע בן אבויה), קיצץ בנטיעות, (הפך לכופר). רבי עקיבא יצא בשלום.

כאמור, מסורת ידועה בעם ישראל, שמופיעה בתיקוני זוהר, דורשת את המילה פרד"ס כראשי תיבות של המילים פשט, רמז, דרש וסוד.

בסדר זה, על פי פרשנות זו, על הלומד להתקדם בלימוד התורה – בתחילה עליו להתעמק בפשוטו של הכתוב, לאחר מכן להבין דברי רמז המצויים בו, לאחר מכן ללמוד דברי דרש, ורק בשלב האחרון (אליו מגיעים רק יחידי סגולה), הוא רשאי להתעסק בדברי סוד. בשל הסיבה הזו יש המקפידים בחוגים הדתיים למנוע לימוד קבלה ועיסוק בתורת הסוד לפני גיל 40.

ספרי הקבלה

אופייה זה של הקבלה מסביר את העובדה שהייתה בעיקרה "תורה שבעל פה" בלבד. תורותיה נמסרו מרב לתלמיד, מפה לאוזן. במידה שחכמים העלו יסודות מסוד האמונה בכתובים, היו אלה רסיסים בלבד אשר נשתלבו בהבלעה בספרות, בתלמוד ובמדרשים.

החיבורים הראשונים שנכללה בהם במרכז תורת הסוד של האומה הם "ספר יצירה" ו"ספר הבהיר". "ספר יצירה", העוסק בסוד מעשה בראשית עולה לראשונה בתקופת הגאונים (רס"ג היה הראשון שכתב עליו פירוש). "ספר הבהיר" עוסק בעיקרו בסוד האלוהות, וכבר כלולה בו תורת הקבלה על מערכת עשר הספירות שלה, וכל עיקרי תורותיה המצויים אח"כ בספרות הקבלה. הספר כתוב בהסתר רב, בשפת סתרים ורזים, שלא ניתן לעמוד על מובנם, כי אם לאלה שאליהם הגיעו מפתחות הסוד. רק במאה ה-13 עולה שמו ומוזכרות מובאות ממנו בקרב חכמי פרובנס, ובעיקר חכמי גירונה (הרמב"ן וחבריו), הם העמיקו חדור בחיבור זה, אף פענחו את סודותיו, ובכך פתחו את השער להפצת תורת הסוד, תחילה בחוגים רחבים של מקובלים, ולבסוף בקרב האומה.

התגלות הקבלה

בדורות ההם התרחבה ההתעסקות בסודות האמונה בחוגים רחבים, וזה הביא לידי פריצת גדר ההסתרה שהיו נוהגים בה קודם לכן. כך התפשט הלימוד עד שהדברים הגיעו לרבים, וזו הייתה התגלות הקבלה.

ספר הזוהר והשפעתו

החיבור הגדול והמרכזי שכלולה בו תורת הסוד הוא ספר הזוהר. הזוהר נערך כפירוש לפי סדר פרשיות התורה, והוא מגלה את סתרי התורה והאמונה הרמוזים בלשונות המקרא, לרוב בצורה של דרשות שבהן השתמש בהרחבה בשפת הסמלים של תורת האמונה. הדמות המרכזית שבספר היא רבי שמעון בר יוחאי, שלפי המסורת היה גם מחבר ספר הזוהר. הוא דורש ומגלה את רזי האמונה לבני סיעתו, החוזרים אחריהם ודורשים גם הם דרשות סוד. מטרת החיבור היא להפיץ את הידיעה של רזי האמונה וסתרי התורה בין הראויים לכך. הספר מדבר בספירות האלוהיות, מהותן ודרכי פעולותיהן, והתגלותן בהנהגת הבריאה, בדרכים אשר בהם יבין האדם את רזי התורה והתפשטות כוחות האלוהות בהוויה. האדם הוא חלק של התפשטות כוחות האלוהות, וגם באדם יש חלק אלוהי. האדם שותף לה' במעשה בראשית, בכך שהוא ממלא את תפקידו בקיום המצוות, בלימוד תורה, הוא כאילו מעורר את האלוהות, והאלהים רוצה להיענות לאדם. על ידי התנהגותו יכול האדם לפתוח או לשבש את דרכי השפע האלהי. צדיקים מוסיפים כוח בגבורה של מעלה, האבות הם המרכבה. בהעדר שפע, יבוא סתרא אחרא – (הצד האחר), שיכוש הסדרים. כך יכול האדם לבנות את העולם או להרסו. כך מקבל האדם תפקיד גבוה ביותר: האדם הוא כביכול שותפו של הקב"ה.

ספרי קבלה רבים עלו בעקבות ספר הזוהר, מהם לפרש דבריו, ומהם לעבד את השקפות הקבלה מיסודותיו. בעלי השיטה הגדולים שקמו לתורת הקבלה הם רבי משה קורדוברו בספרו "פרדס רימונים", ורבי יצחק לוריא (האר"י הקדוש), אשר תורותיו נכתבו והופצו על ידי תלמידיו, ובראשם רבי חיים ויטאל. הקבלה היא כוח מרכזי בהגות האומה. היא הטביעה את חותמה על דרכי המחשבה, והיא ניכרת אף במנהגי התפילה וקיום המצוות. היא הפרתה את המחשבה בדרכים רבות, ובעיקר יש לציין את הענף החדש אשר צץ משורשיה בתקופה החדשה, הרי הוא תורת החסידות, התורה שהפיחה רוח בדרכי ההתלהבות לעבודת ה' בשמחה, בשכבות רחבות של האומה ואשר הדיה נשמעים בקרב האומה עד היום הזה.

פירוט עשר הספירות מתוך ויקיפדיה, ערך "קבלה":

הקבלה מבחינה בין בחינתו הנעלמת של האל, שאין לאף יצור נברא יכולת להשיג בה השגות ("אין סוף"), לבין בחינתה של האלוהות המתגלה, מכונה לרוב בשם עשר הספירות, שהן הבחינות שבהן מאציל האל את פעולותיו, ודרכן הוא ברא את העולם ומנהיג אותו. סְפִיָּרָה היא מושג יסודי

בעולמה של הקבלה, המתאר רובד בהופעת האלוהות בעולם. 10 הספירות הן: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות.

כתר - הרצון האלוקי; חכמה - תחילת המחשבה והתכנון האלוקי של הבריאה. בינה - תחילת המחשבה והתכנון האלוקי של הבריאה והיכולת להכיל ניגודים. חסד - זו הספירה המביאה את הטוב האלוהי והשפע האינסופי אל תוך העולם, בלי כל חשבון ובלי כל צמצום. כך גם בנפש האדם, היא מסמלת את כוח האהבה והרצון להיטיב. ספירה זו מקושרת לדמותו של אברהם אבינו. גבורה - ספירה זו מצמצמת את ההארה אל מי שראוי לה בלבד. בגבורה היחס אל כל יצור הינו לפי מעשיו הנמדדים על פי אמת נוקשה. ספירה זו מקושרת לדמותו של יצחק אבינו. תפארת - היא הספירה המגשרת בין החסד והגבורה, ומהווה פשרה בין נתינה מוחלטת לבין הגבלה. היא מייצגת הסתכלות מלאה ומאוזנת על החיים, ומקושרת לדמותו של יעקב אבינו. נצח - שם הספירה הינו מלשון "ניצחון", ניצוח, זמן נצחי. בנפש האדם ספירה זו מקושרת ליכולת להציב מטרות גבוהות ולהשיגן תוך התגברות על קשיים, ליכולת הניהול וליכולת לשאוף למעלה. כמו כן גם להשפעה באופן אקטיבי על האחר ומקושרת לדמותו של משה רבנו. הוד - שם הספירה הינו מלשון הודאה על האמת, אמירת תודה, ומשמעותה המילולית כמראה מרשים. ספירת "הוד" מקושרת לדמותו של אהרן. יסוד - ספירה זו מייצגת את החיבור בין שמיים וארץ, ואת המעבר בין רעיון למעשה. ספירת יסוד משולה לזכריות ומקושרת לאיבר הרבייה הגברי, מאחר שהיא מקבלת שפע מהספירות הקודמות וזורעת אותו בספירת המלכות. הספירה מקושרת גם לדמותו של יוסף הצדיק. מלכות - הספירה משולה לנקביות ומקושרת לאישה. היא מקושרת לדמותם של דוד המלך, רחל אמנו ויום השבת.

ניתן לייחס לשבע הספירות האחרונות גם מידות או הנהגות מוסריות טובות. שבע ההקפות בהושענה רבה ובשמחת תורה מיוחסות לשבעת האושפיזין של חג הסוכות. אברהם - (חסד), מצביע על מדת גמילות חסדים; יצחק - (גבורה), מצביע על ההתגברות על היצר הרע ועל תאוות מוגזמות; יעקב - (תפארת או אמת), הימנעות משקר וחתירה לאמת; משה - (נצח), נצחון ושאיפה לגאולה; אהרן - (הוד), עשיית שלום בין אדם לחברו; יוסף - (יסוד), הימנעות מגלוי עריות, (בפרשת אשת פוטיפר); דוד - (מלכות), המלכת ה' בעולם והשראת השכינה.

במקביל לספירות ישנם ארבעת העולמות המרכזיים בקבלה, שהינם: "אצילות", "בריאה", "יצירה" ו"עשיה", בסדר יורד, המכונים בראשי תיבות, אבי"ע. השמות מבוססים על הפסוק בישעיהו, מג, ז: פֶּלַח הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי, וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ; יִצְרֵתִיו, אֶף עֲשִׂיתִיו. בעולם האצילות נמצאת האלוקות הגמורה; בעולם הבריאה נמצאים כסא הכבוד ונשמות ישראל; בעולם היצירה – המלאכים; בעולם העשייה – החומר.

על פי חוקר הקבלה משה אידל, הקבלה נחלקת לשני זרמים עיקריים: האחד קבלה תאוסופית - תאורגית, והשני קבלה אקסטטית. הקבלה התאוסופית - תאורגית עוסקת בעיקר בלימוד מהות האלוהות (האין סוף) ועשר הספירות, וההנחה כי מעשי האדם עשויים להשפיע על האלוהות.

נציגיהם הבולטים של זרם זה הם ספר הזוהר ותורת האר"י. הקבלה האקסטטית עוסקת בהיבט החווייתי של הקבלה, תוך שימוש בטכניקות מעשיות, ושואפת על ידי כך להגיע לאקסטזה רוחנית, ששיאה הוא דבקות באל והארה רוחנית, כמו הנבואה. נציגו הבולט של זרם זה הוא ר' אברהם אבולעפיה, שאמנם לא דחה את קבלת הספירות, אך טען שהיא נחותה מהקבלה הנבואית. החסידות מיזגה שני זרמים אלו לכדי מקשה אחת. ספרות ההלכה מתירה את השימוש בקמיעות לרפואה, ולעומתה ספרות הקבלה מרבה להזהיר, להרחיק ולסייג את השימוש בקבלה מעשית.

האר"י והקבלה הלוריאנית

רבי יצחק לוריא (1534-1572), המכונה האר"י, היה גדול מקובלי צפת במאה ה-16 והוגה שיטה חדשה בקבלה.

אחד החידושים בקבלה הלוריאנית היה התפיסה של אופן בריאת העולם והשלכתה על תכליתו של האדם בעולם. הקבלה שקדמה לאר"י תפסה את תהליך בריאת העולם כהתפשטות ישירה והדרגתית מתוך האלוהות האין סופית. הכוחות הכלולים בה הולכים ומתגלים, כשכל מדרגה בסדר ההשתלשלות היא בגדר סיבה ומקור לזו הבאה אחריה. זאת עד להיווצרותו הסופית של העולם בתוך מושג ה"יש", מושג הנתפס בשכל האנושי.

חידושה של קבלת האר"י הייתה בכך שראתה את תהליך הבריאה כתהליך מורכב יותר ודינמי, שכוחות מנוגדים פועלים בתוכו זה על זה. כיוון שקודם הבריאה מילא אור אין סוף את כל החלל, הרי שלכאורה לכל מציאות אחרת שהיא נפרדת מהאלוהות לא היה מקום להתקיים ולהתגלות. קבלת האר"י פתרה בעיה זו בהציגה את תהליך הבריאה כתהליך של הסתלקות שקודמת בהכרח להתגלות. תהליך זה מכונה בשם צמצום. בזכות הצמצום וההתכנסות של ההארה האלוהית נוצר חלל פנוי שמאפשר להכיל בתוכו את כל העולמות, הן הרוחניים העליונים והן הגשמיים התחתונים. העולם הראשון נקרא "עולם העקודים", שהוא חלקו העליון של "האדם הקדמון". העולם השני הוא "עולם הנקודים" שהוא חלקו התחתון של "האדם הקדמון". החילוק המרכזי בין העולמות הוא שבעוד "עולם העקודים" העליון מורכב מ"כלי" אחד, ב"עולם הנקודים" התחתון יש הבחנה מפורטת יותר והוא כלול מעשרה "כלים" – כלי לכל ספירה.

עם היווצרות הכלים החל האור האלוהי להאיר לתוך הכלים. הכלים ב"עולם הנקודים" (ע"פ פעולות יעקב בצאן לבן, בראשית ל), היו חלשים מדי כדי להכיל בתוכם את ההארה האלוהית, וכך נסדקו שלושת הכלים העליונים – כתר, חכמה ובינה, ושבעת הכלים התחתונים, שמטבעם חלשים יותר, נשברו. אירוע זה מכונה בספרות האר"י "שבירת הכלים" או "מיתת המלכים". שבירת הכלים נועדה לטהר את הכלים, שכן סייגי הפסולת של שורשי הדין היו מעורבים בכלים ועם שבירתם נפרדו מהם והתכנסו במקום אחד, ב"ממלכת הקליפות".

לאחר השבירה החל התהליך של תיקון והיבנות מחדש. שלב זה של התיקון מכונה בשם "עולם התיקון" או "עולם הברודים". (המקור: ויקיפדיה, קבלה).

תצוגה של הספירות – יצר Eric.J.Hebert.

[commons.wikimedia.org/TreeofLife_QueensColour.png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:TreeofLife_QueensColour.png)

איזה ביכורים הביאו בחג

ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שמים, שני עשרונים סלת תהינה, חמץ תאפינה, בכורים לה'. למה חשוב ששני לחמי הביכורים בחג השבועות, יהיו מחמץ דווקא? למה הם נקראים "ביכורים"?

הקורבן בא לסמל את הכרת הטוב כלפי אלוהים ולהודות לו על יכול החיטה שצמח. הרמב"ן מפרש שצווה הכתוב שתהינה חמץ, לפי שהם (כמו קורבן) תודה לשם, כי חוקות קציר שמר לנו, וקורבן תודה יבוא, בין השאר, עם חלות חמץ.

שני הלחמים נקראים "ביכורים", כי הם המנחות הראשונות המובאות באותה השנה מהחיטים לבית המקדש. הכוהנים אכלו אותם בבית המקדש בחג השבועות.

למה מביאים קורבן משעורים בפסח, ואילו מחיטים בחג השבועות?

פירוש פשטני לסיבה שבפסח מוקרב קורבן משעורים, ובשבועות דווקא מחיטים, הוא בהתאם לזמן ההבשלה שלהם. השעורה מבשילה בתחילת האביב, והחיטה בסופו; אך יש המייחסים להבדל בין הקורבנות משמעות אחרת, והיא, שהשעורה נחשבת למאכל בהמה, ואילו החיטה, נחשבת למאכל אדם, והדבר מבטא את ההתעלות של האדם, ושל עם ישראל. לפי הסבר זה, פסח מסמל את גאולת הגוף של האדם ושל עם ישראל, ואילו חג השבועות, זמן מתן תורה, מסמל את גאולת הרוח. בכך באה לידי ביטוי ההתקדמות במאבק נגד יצר הרע, המשול לחמץ, שבשלב

ראשון היה צורך להתרחק ממנו ולבערו, ועד סוף התהליך של ימי ספירת העומר, שבהם עולים במדרגה, משתמשים בחמץ, ללא חשש, לעבודת ה'. (ויקיפדיה, שבועות).

למה התורה לא מציינת שחג הבאת הביכורים בסוף ספירת העומר, הוא בעצם "זמן מתן תורתנו" כפי שהוא נחגג היום? (מתאים גם לחג השבועות).

לפי האברבנאל, חג השבועות לא ניתנה כדי לציין את "זמן מתן תורתנו". למרות שהתורה אכן ניתנה באותו היום, "כי התורה האלוהית אשר היתה בידינו והנבואה אשר היא בידינו, עדים לעצמם, ואין צורך לקדש יום לזכור אותה". הוא כותב שטעם חג השבועות, לציין את התחלת קציר חטים, כי ה' רצה שבהתחלת אסיפת התבואה, שהם מזון האדם, שהראשונה מהם במעלה היא החיטה, יעשו חג להודות לנותן לחם לכל בשר, ובסוף אסופת התבואות יעשו חג אחר - סוכות.

כראיה לכך הוא מוסיף: "וכן נאמר בפרשת משפטים, (שמות כג, טז): "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה", ובסדר כי תשא (שם לד, כב): "וחג שבועות תעשה לך ביכורי קציר חטים", ובסדר פנחס, (במדבר כח, כו): "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם". ובסדר ראה (דברים טז, טז): "שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה...ועשית חג שבועות". הנך רואה שלא נקרא זה החג אלא על שם השבועות, (ובהקשר החקלאי), ולא נצטווה כי אם מפני הביכורים, לא לזכרון מתן תורה.

בעל "העקדה" כותב שאין לקבוע זמן מיוחד לקבלת התורה מפני שמצוותה היא בכל יום ובכל עת ובכל שעה. "בכל יום ויום אנו מצווים שיהיו חדשים וחביבים בעינינו כיום שניתנו בו, דכתיב (דברים כו, טז): "היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם".

בדומה לו אך בהרחבה, כותב ר' אפרים מלונשיץ, בעל "כלי יקר", (1540, פולין – 1619, פראג), והקרבנות מנחה חדשה - על מתן תורה לא רצה ה' להגביל יום ידוע, לפי שצריך האדם שיהיה דומה לו בכל יום ויום מכל ימות השנה כאילו באותו יום קיבלה מהר סיני... ואם כך כל יום הוא יום מתן תורה אצל ההוגים בה. ועל כן אמרו חז"ל, שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך ולא כדבר ישן שלבו של אדם קץ בו, שהרי באמת אתה מוצא בה דבר חידוש בכל יום ויום.

ועל כן אין יום נתנה מבואר בתורה יותר ממה שנרמז בהבאת מנחה חדשה, (שני הלחמים המתירים את הבאת המנחות מהתבואה החדשה), להורות שהתורה מנחה חדשה בכל יום ויום. והיו כשתי הלחם החמץ אשר היצר הרע נמשל בו, כי בלשון חז"ל הוא (=היצר הרע) נקרא השאור שבעיסה, לפי שבמקום שהתורה מצויה שם, אין יצר הרע יכול להזיק.

הדברים מבוססים על עיונים בספר ויקרא של נחמה ליבוביץ, בהוצאת הסוכנות היהודית.

מקור: archive.jewishagency.org/he/leviticus/content/22408

האם התורה אכן ניתנה ב - ו' בסיון?

לפי מסכת שבת פו - פז, ישנה מחלוקת לגבי התאריך שבו ניתנה התורה. המסקנה היא שהתורה ניתנה בפועל ב - ז בסיון, כלומר ביום ה - 51 לעומר, שכן משה הוסיף עוד יום מדעתו, כדי שיהיו שלושה ימי הגבלה מלאים, לפני מתן התורה. בזמן המקדש, כאשר קידוש החודש נעשה ע"פ עדים, חג השבועות יכול היה לחול ב - ה', ו' או ז' בסיון. התאריך המדויק שחל בו שבועות באותה שנה היה תלוי בשאלה האם החודשים ניסן ו/ או אייר היו מלאים (ובהם 30 יום) או חסרים (ובהם 29 ימים).

לפי הרב שמשון רפאל הירש, חג השבועות אינו מציין את יום מתן התורה, אלא את היום שלפני כן, שבו העם הכין את עצמו לקבלת התורה.

למה שבועות נקרא יום הביכורים?

כאמור, מפני שבאותו יום הביאו את המנחה החדשה, שני הלחם מהחיטה של התבואה החדשה, שהיוו ביכורים לכל שאר המנחות שהובאו מהתבואה החדשה למקדש. בנוסף, עונת הבאת הביכורים משבעת המינים, התחילה ממחרת שבועות ועד חג הסוכות. העלאת פירות הביכורים לא נעשתה במועד אחד לכל ישראל, אלא כל חקלאי או קבוצת חקלאים העלו את פירות הביכורים שלהם בשעה שפירותיהם הבשילו.

למה קוראים את מגילת רות בחג השבועות? (לחג השבועות)

הסיבה הפשוטה היא שעיקר סיפור המגילה התרחש בתקופה זו של השנה, בימי קציר חיטים. בנוסף, רות המואביה קיבלה על עצמה את התורה והמצוות, כפי שבני ישראל קיבלו את התורה בשבועות. בנוסף, על פי המסורת, דוד המלך נולד ונפטר בחג השבועות. בסוף המגילה, מסופר שרות המואביה היתה הסבתא רבתא של דוד המלך (כלומר, דוד המלך היה הנין שלה).

למה נהוג לאכול בשבועות מאכלי חלב? ? (לחג השבועות)

יש המסבירים שהפסוק "דבש וחלב תחת לשונך", (שיר השירים ד, יא), מכוון אל התורה. יש המביאים את הטעם, שכאשר בני ישראל היו בהר סיני אחרי מתן תורה, הם אכלו מאכלי חלב, כיוון שהם לא הכירו עדיין את דיני השחיטה והוצאת הדם מהבשר, הדרושים לצורך הכשרות. בכל מקרה יש לאכול בנוסף, גם ארוחה בשרית במהלך החג, לכבוד יום טוב ולא לאכול רק חלבי.

למה חוזרים שוב על מצוות פאה ולקט? בויקרא יט כבר נאמר: וּבְקָצְרְכֶם אֶת קְצִיר אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ לְקַצֹּר וְלִקֹּט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט... לְעֹנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

כותב רש"י: חזר ושנה, כדי ללמד שמי שלא מניח (פאה ולקט), עובר עליהם בשני לאוין – (מצוות לא תעשה). אמר רבי אבדימי ברבי יוסף: מה ראה הכתוב ליתנם (שוב) באמצע פרשת הרגלים,

פסח ועצרת מכאן, וראש השנה ויום הכפורים וחג (הסוכות) מכאן? ללמדך שכל הנותן לקט, שכחה ופאה לעני כראוי, מעלים עליו, (מחשיבים אותו), כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קורבנותיו בתוכו.

לפי הרמב"ן, זה כדי לומר שכאשר קוצרים את השדה לצורך קצירת העומר, והבאת המנחה, שלא ישכחו להשאיר עבור העניים, באותו שדה, פאה לקט ושכחה.

ראש השנה יום התרועה ומשמעותה; למה יומיים?

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ, יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה, מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלֹאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ, וְהִקְרַבְתֶּם אֹשֶׁה לָהּ. (ויקרא כג, כה)

מה זה "שַׁבָּתוֹן" (פסוק כד)?

הרמב"ן מסביר ע"פ המדרש: "שַׁבָּתוֹן" - לומר שנצטוונו מן התורה שתהיה לנו מנוחה ביום טוב, אפילו מדברים שאינם מלאכה, שלא נטרח כל היום למדוד את התבואות, ולשקול את הפירות והמתכות ולמלא את החביות יין, ולפנות את הכלים ואת האבנים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתותיה נעולות בלילה היו עומסים על החמורים, ואף יין וענבים ותאנים, וכל משא היו מביאים ביו"ט, והיה השוק מלא לכל מקח וממכר, והחנות פתוחה והחנוני מקיף והשולחנים - (מחליפי מטבעות) - על שולחנם והזהובים לפניהם, והיו הפועלים משכימים למלאכתם ומשכירין את עצמם כימי החול לדברים אלו וכיוצא בהן. (בעצם) הותרו (פעולות אלו) בימים הטובים ואפילו השבת עצמה (מדין תורה), כי אין בהן משום מלאכה האסורה מהתורה. לכך אמרה תורה "שבתון" - שיהיה יום שביתה ומנוחה מעבודה, לא יום טורח. וזהו פירוש טוב ויפה".

מה הכוונה במילים "זָכְרוֹן תְּרוּעָה" בראש השנה? - (מתאים לראש השנה).

רש"י מפרש (ע"פ מסכת ראש השנה, לב), שהכוונה לזכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות בתפילות ראש השנה, (כדי) לזכור לכם את עקידת יצחק שהוקרב תחתיו איל, (ולכן) תוקעים בשופר של איל).

העיר הרמב"ן, שרש"י היה צריך להזכיר גם את פסוקי המלכויות (שאומרים בתפילות ראש השנה) שמקורם מהמדרש, שלא יתכן שיזכיר הכתוב פסוקי הזכרונות ושופרות ולא יזכיר את המלכויות. ממשיך הרמב"ן: "זכרון תרועה", הוא כמו "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א). הכוונה שנריע ביום הזה ויהיה לנו לזכרון לפני השם, כמו שנאמר להלן (שם י, י) "ותקעתם בחצוצרות והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם".

במסכת ראש השנה, כט, ב, למדו מכאן רמז לאיסור תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת: "יום תרועה", אם ראש השנה חל ביום חול, ו"זיכרון תרועה", אם חל בשבת. נאמר שם, בפרק ד, משנה א: "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין; אבל לא במדינה – (מחוץ למקדש). משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין". בימינו, שאין בית מקדש, ואין בית דין סמוך, אין תוקעים בשום מקום בשופר ביום ראש השנה שחל בשבת, גזירה מחשש שתוקע שלא יודע לתקוע היטב ילך למבין בדבר, ויטלטל את השופר ברשות הרבים במקום ללא עירוב, דבר המהווה חילול שבת. ניתן הסבר לחשש זה, שמרוב לחץ, התוקע שלנו עלול לשכוח שהיום שבת ויטלטל ברשות הרבים. בשנה שבה חל ראש השנה בשבת תוקעים בשופר רק ביום טוב השני של ראש השנה. (ויקיפדיה, תקיעת שופר). נדגיש שבתקיעה עצמה אין משום מלאכה האסורה בשבת, והיא מוגדרת חכמה, אך לא מלאכה. לכן אילולא הגזירה הנ"ל היה ניתן לתקוע בשבת בכל מקום.

מהי משמעות ראש השנה? (מתאים גם לראש השנה).

ראש השנה נחשב במסורת היהודית ליום המלכת האלוהים על האנושות, וכן נחשב ליום הדין בו נידון האדם על מה שיארע לו בשנה הבאה, כפי שנאמר (בתהילים פא, ד), "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר; בַּפֶּסֶח, לְיוֹם תִּגְנוּ. כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא; מִשְׁפָּט, לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב". חז"ל הבינו שכוונת הפסוק שיש לתקוע בשופר בראש חודש, בזמן שהירח מכוסה, ("בַּפֶּסֶח"), כביכול, ואינו נראה, ושזה גם זמן חוק ומשפט. המועד היחיד שחל בראש חודש הוא ראש השנה. כמו כן, יום זה נחשב ליום הראשון בשנה לצורך מניין שנות שמיטה ויובל. המצווה העיקרית של החג היא שמיעת תקיעה בשופר. כאמור, ראש השנה נחשב ליום שבו ממליכים באי עולם את האלוהים עליהם. זהו אחד ההסברים לתרועה ולשמחה המאפיינים את החג, בהיותם תואמים את הנהוג בטקסי הכתרה שבהם קבלת המלך נעשית בלבוש חגיגי, בשמחה ובתרועת חצוצרות. מוטיב זה חוזר פעמים רבות בתפילות ראש השנה, ובפרט בתפילת מלכויות, זכרונות ושופרות, המיוחדת שנאמרת בתפילת מוסף. רעיון זה מתקשר לאחת המסורות בתלמוד, לפיה ראש השנה הוא התאריך שבו נברא אדם הראשון, ועל כן זהו היום הראשון שבו מלך האל על בני האדם.

ראש השנה נחשב ליום שבו דן האלוהים את כל באי העולם אודות מעשיהם בשנה שעברה וכפועל יוצא, מה יקרה בשנה הבאה. קביעה זו מקורה בספרות חז"ל:

"בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר: היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם (תהלים, לג, טו) – (מסכת ראש השנה, פרק א', משנה ב').

כתב הרמב"ם, (הלכות תשובה, ג, ז): "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו: כלומר, עורו עורו ישנים משנתכם, והקיצו נרדמים מתרדמתכם; וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר

לא יועיל ולא יציל - הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומעלליכם; ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה".
מקור: ויקפדיה, ראש_השנה.

לפי התורה, ראש השנה חל רק יום אחד, ב - א בתשרי. מדוע אנחנו חוגגים אותו יומיים?

בעבר, קידוש החודש היה נעשה על פי עדות בבית הדין בירושלים על ראיית הירח החדש, ולכן מחוץ לירושלים לא ידעו מתי חל א' בתשרי, ונאלצו לחגוג את ראש השנה במשך יומיים, מספק. גם בירושלים עצמה, לא יכלו לדעת מראש מתי יבואו עדים, ולכן תמיד חגגו את היום הראשון, כראש השנה, ואם לא באו עדים באותו יום – חגגו גם את היום הבא. בנוסף, אם העדים באו ביום הראשון, אך רק בשעה מאוחרת ("מן המנחה ולמעלה"), היו חוגגים גם את היום השני. אמנם מסופר, שבפועל תמיד היו מגיעים עדים ביום הראשון בזמן, כך שבירושלים תמיד היו חוגגים רק יום אחד. אך בכל זאת, בכל שאר המקומות חוץ מאשר בירושלים נאלצו לחגוג יומיים. באותה תקופה, במקומות רחוקים בחוץ לארץ שלא היו מספיקים להגיע אליהם שליחים מארץ ישראל להודיע מתי התקדש החודש, נאלצו לחגוג גם את שאר המועדים במשך יומיים - יום טוב שני של גלויות.

לאחר המעבר ללוח העברי הקבוע וביטול קידוש החודש על פי הראיה, עדיין המשיכו בחוץ לארץ לשמור על יום טוב שני של גלויות בכל המועדים, כדי שלא לשנות מן המצב הראוי כאשר מקדשים את החודש על פי הראיה. השאלה שהתעוררה הייתה כיצד לנהוג בארץ ישראל לאחר המעבר ללוח הקבוע: האם ימשיכו לחגוג את ראש השנה במשך יומיים כמו שנהגו בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה וכפי שנוהגים בחוץ לארץ בכל המועדים, או שבארץ ישראל סומכים לגמרי על הלוח הקבוע ואף את ראש השנה חוגגים יום אחד בלבד. הראשונים נחלקו בדבר זה, ונאמרו טענות שונות לשני הכיוונים.

בתקופה מסוימת נהגו בארץ ישראל לחגוג יום אחד בלבד, אך לפני כאלף שנה, הרי"ף קבע שגם בארץ ישראל יש לנהוג יומיים ראש השנה, ותלמידיו שבאו לארץ הנהיגו כך למעשה, וכך התקבל להלכה.

ויקיפדיה, ראש_השנה.

יום כיפור - תענית ואיסור מלאכה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: אֶף בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֵשֶׁה לַה'. וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַּעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בַּעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִקְרְתָה מַעֲמִיתָ. וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בַּעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהֶאֱבַדְתִּי

אֶת הַנֶּפֶשׁ הֵהוּא מִקְרֵב עִמָּה. כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ, חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם, בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם. שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן הוּא לָכֶם, וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְב, מִעֶרֶב עַד עֶרֶב, תַּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֵיכֶם. (ויקרא כג, כו-לב)

למה צריכים להתענות ביום כיפור? איך יודעים שעינוי נפש משמעותו צום?

לפי ספר החינוך, המאכל, המשתה ויתר הנאות הגוף, מעוררים את החומריות של האדם ועלולים לגרום לתאוה ולחטא. זה ימנע את ההתמסרות המוחלטת לחזרה בתשובה באותו יום וממילא את כפרת העוונות, שהיא כל מהותו של היום.

על אף שיום הכיפורים הוא יום צום ותענית, אין אלו מפני אבלות או צרה כבתעניות ציבור אלא בשל קדושתו הרבה של היום. למעשה הוא זכור ונחשב ליום שמח מכיוון שעל פי המקרא וחז"ל, לאחר שמשה רבנו חזר פעם נוספת ושהה בהר סיני 40 יום, שהחלו מראש חודש אלול, נמחל ונסלח לישראל על חטא העגל, ומשה ירד מההר ביום כיפור עם לוחות הברית השניים, לאחר שלא אכל לחם ולא שתה מים משך 40 יום. בעקבות כך למדו ישראל ממשה את דרכי הסליחה והכפרה הציבוריים באמצעות צום, תפילה ועבודת המקדש ונקבע יום זה כיום המסוגל במיוחד לסליחה וכפרה.

במקרא, המושג "נפש" מציין את הצד החומרי והגופני של החיים והביטוי "לענות את הנפש" משמעו "לעשות את הנפש עניה", "להכניע את הנפש", כלומר - לשלול ממנה את צרכיה, לשלול מהאדם את צרכיו הגופניים.

בספר במדבר ל, יד, נאמר: כָּל גֵּדֶר וְכָל שְׁבַעַת אֶסֶר לְעֹנֶת נֶפֶשׁ, אִשָּׁה יְקִימֶנּוּ וְאִשָּׁה יִפְרְנוּ. ברור מזה, שהכוונה לנדר שבו האישה אוסרת על עצמה בנדר משהו המהווה מניעה מנפשה, בדרך כלל מאכל כלשהו.

בתהילים לה, יג, אומר דוד המלך: וְאֲנִי בַחֲלוֹתָם לְבוֹשֵׁי שָׂק עֲנִיתִי בַצּוּם נִפְשִׁי וּתְפִלָּתִי עַל חֵיקִי תָשׁוּב. בהפטרה שקוראים ביום כיפור אומר הנביא ישעיהו, (נח, ג), לָמָּה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עֲנִינוּ נַפְשָׁנוּ וְלֹא תָדַע... על כן, אין ספק שהכוונה ב"ענוי נפש" היא לצום.

בתורה לא פורטו בדיוק מהם עינויי הנפש של יום כיפור, אך חז"ל למדו שמדובר באיסור על חמשת עינוגי הגוף - אכילה ושתיה, רחיצה, סיכה בשמנים, יחסי אישות, ונעילת נעלי עור - כיוון שעינוי יום כיפור הוזכר חמש פעמים במקרא.

מקור: ויקיפדיה, יום הכיפורים ו – ענוי נפש wikisource.org/

מה יותר חמור, לא לצום ביום כיפור או לעשות מלאכה בו?

הם באותה דרגת חומרה. לגבי התענית נאמר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ". לגבי מלאכה נאמר: "וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הֵהוּא מִקְרֵב עִמָּה". כפי שרש"י מביא: "לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני

יודע מה הוא, כשהוא אומר "והאבדתי" למד על הכרת שאינו אלא אבדון. שימו לב שאיסור עשיית מלאכה מובא בפסוקים אלה 3 פעמים.

מה הכוונה – "וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֹב"? הרי יום כיפור חל בעשרה לחודש.

נאמר במסכת ברכות ח, ב, "כל האוכל והשותה בתשיעי - מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי". בנוסף נלמד מזה, שיש להתחיל את הצום קצת לפני שקיעת החמה – לקראת סוף התשעה לחודש, מה שנקרא "תוספת יום הכיפורים".

לומדים חכמינו מפסוק זה, שיש מצווה דווקא לאכול הרבה ביום שלפני יום כיפור. כלומר, שבתשעה לחודש, יש להרבות בסעודות, בכל שעה משעות היום, ומשעת הדמדומים יש להתחיל לצום לכבוד יום כיפור. ויותר מכך: מי שמקפיד ואוכל ביום זה נחשב הדבר כאילו התענה יומיים: גם בתשיעי לחודש וגם בעשירי.

מה משמעות הדבר? נציג מספר הסברים:

"מאהבת הבורא את ישראל.. ציווים שיאכלו וישתו תחילה, כדי שיוכלו להתענות, ושלא להזיק להם העינוי" (טור, אורח חיים, סימן תר"ד) – לפי דעה זו, ריבוי אכילה בערב הצום, מקלה על הצום שלמחרת. לפי זה נראה שמשמעות הצום ביום כיפור איננה להרבות בצער ובסיגופים, אלא דווקא ההיפך. המימד המרכזי בצום הוא כנראה חשיבה מעמיקה ורוחנית, שאינה יכולה לבוא במלוא עוצמתה עם סיפוק הצרכים הגסטרונומיים.

יש המוסיפים נדבך נוסף על השיטה לעיל, ומסבירים שאכילה בתשעה לחודש מהווה כיבוד ועונג של יום כיפור (בית יוסף, שם). לפי הסבר זה בעצם היה צריך לאכול ולשתות ביום כיפור כמו בכל שבת ומועד, אלא שלצורך "עבודת היום" הרוחנית אין זה אפשרי, ולכן "משלימים" זאת ביום שלפניו.

מקור: דיאטת_אכילה_תשע torahmitzion.org/he/learn/

חג הסוכות ושמיני עצרת; משמעות ארבעת המינים; מהי סוכה כשרה? משמעות

מצוות הישיבה בסוכה; מהו חול המועד?

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: בְּחֹמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת, שִׁבְעַת יָמִים לֵה'. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ, כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אִשָּׁה לֵה', בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם, וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לֵה', עֲצֶרֶת הוּא, כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. (ויקרא לג-לו)

מה הכוונה ב"עצרת" – פסוק לו? - (מתאים לשמחת תורה).

הכוונה ליום שמיני עצרת, שנחגג היום כשמחת תורה.

רש"י מפרש, ע"פ מדרש ויקרא רבה: "עצרת היא - עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים. כיון שהגיע זמנם להיפטר אמר: בני, בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד. קשה עלי פרידתכם".

הרמב"ן מביא את מאמר חז"ל, (חגיגה יז, א): שמיני, רגל בפני עצמו הוא, ואינו שייך לחג הסוכות, לענין פז"ר קש"ב - (ראשי תיבות). דהיינו: פיס: על הקורבנות של שמיני עצרת. הוטל פיס נפרד מהפיס של חג הסוכות, כדי לבחור את מקריבי הקורבנות, וגם המשמרת שקיבלה פחות בסוכות, לא מפוצה בשמיני עצרת, בגלל שזהו פיס נפרד. זמן: מברכים בו ברכת שהחיינו חדשה. רגל אין יושבים בו בסוכה, מפני שהוא רגל נפרדת מסוכות. קורבן: קרבנו שונה מהסדר של קורבנות המוסף של סוכות. שיר: הלויים היו אומרים בו שיר שונה ("למנצח על השמינית" תהלים יב) מהשיר של הסוכות. ברכה: ברכת קדושת היום שבו שונה מברכת קדושת היום של סוכות וכן התוספות בברכת המזון. לפי רש"י, המלך היה מברך בו את העם, כמו ששלמה בירך בו את העם כמובא במלכים א, ח, סו.

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ - לְהַקְרִיב אִשָּׁה לַה', עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וְנִסְכִּים, דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ. מִלֶּבֶד שַׁבָּתֹת ה' וּמִלֶּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל נִדְרֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל נִדְבָתֵיכֶם, אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַה'. (ויקרא כג, לד-לח)

אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי, באספקם את תבואת הארץ, תחגו את חג ה' שבעת ימים, ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון. ולקחתם לכם ביום הראשון, פרי עץ הדר, כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל, ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. וחתם אתו חג ה' שבעת ימים בשנה - חקת עולם לדתיכם, בחדש השביעי תחגו אתו. בסכת תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסכת. למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים - אני ה' אלהיכם. וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. (ויקרא כג, לט-מד)

למה ענין ארבעת המינים מובא אחרי סיכום המועדים?

לפי פרשנות ר' דוד הופמן, זה בגלל שמצוות סוכה וארבעת המינים שייכות רק לאחר הכניסה לארץ, כשאספו את התבואה. לכן נאמר: "באספקם את תבואת הארץ תחגו..."

מהם "פְּרִי עֵץ הָדָר, כֹּפֶת תְּמָרִים, וְעֶנְף עֵץ עָבֹת וְעֶרְבֵי נָחַל"? למה צריכים ליטול אותם וכמה הם קשורים לשמחה? (לחג הסוכות).

רש"י: "הָדָר" - הדר באילנו משנה לשנה, וזהו אתרוג. "כֹּפֶת תְּמָרִים" - חסר וי"ו, למד שאינה אלא אחת. הכוונה ללולב אחד שנוטלים. "וְעֶנְף עֵץ עָבֹת" - שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים וזהו הדס, העשוי כמין קליעה. הערבה - מעץ הערבה המוכר. אמנם היום רובנו איננו חקלאים, אך השמחה באה בעיקר על איסוף התבואה והפירות בסוף הקיץ. ארבעת המינים באים מארבעה סוגי עצים או צמחים - האתרוג מעץ פרי הדר, הלולב - מעץ התמר, שיח ההדס, והערבה מעץ ערבי הנחל.

חג הסוכות קשור מאוד למים. בימי החג התקיים טקס ניסוך המים על המזבח במקדש לאחר שמחת בית השואבה שנמשכה כל הלילה. ביום האחרון של החג, הושענא רבה, מתפללים במיוחד לגשמי ברכה ובשמיני עצרת מתפללים תפילת הגשם. לכל אחד מארבעת המינים, צורך במים רבים על מנת להמשיך לצמוח. לכן מובנת מאוד השייכות של ארבעת המינים לחג הסוכות. קצת פרטים על 4 המינים:

מוצא עץ האתרוג מדרום מזרח אסיה. מקור שמו במילה הפרסית תֶּרֶנְג'. יש עדויות ארכאולוגיות לכך שהאתרוג נדד לבבל ופרס אלפי שנים לפני הספירה, ולמצרים כאלף וחמש מאות לפני הספירה. הוא גדל באזורנו רק באמצעות השקיה וטיפול חקלאי מסור. שמו של הלולב לקוח מן המילה "לב", מכיוון שהוא "ליבו" של הדקל - הענף האמצעי שנשאר סגור ושאר הענפים, מכסים עליו. העץ מתורבת, אך הוא גדל בר במעיינות ובמקומות שבהם מי תהום גבוהים, בערבה, באגן ים המלח ובעמק הירדן התחתון, כיוון שזקוק לחום ומים. להדס נדרשת, לאחר התבססותו, תוספת השקיה של 200 ליטר למ"ר או 200 קוב לדונם בשנה, באזורים שבהם יש לפחות 250 מ"מ גשם בשנה.

הערבה הלבנה (המין שמשמשים בו בסוכות), צומחת באופן טבעי בצדי נחלים בארץ. בנוסף, בבית המקדש היו מביאים בכל יום ענפי ערבה ארוכים אשר זקפו מסביב למזבח והיו מקיפים אותו, תוך אמירת הושענות. לזכר לכך, נוהגים היום להקיף את הבימה בבית הכנסת בזמן אמירת תפילות ההושענות.

כתוב בספר החינוך, ע"פ מדרש רבה ויקרא פ' ל, שיש בארבעה מינים אלו ענין אחר, שהם דומים לאיברים שבגוף האדם. האתרוג דומה ללב, שהוא משכן השכל, לרמז שיעבוד בוראו בשכלו. הלולב דומה לעמוד השדרה שהיא העיקר שבאדם, לרמז שיישר כל גופו לעבודתו ברוך הוא. ההדס דומה לעינים, לרמז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו, והערבה דומה לשפתיים, שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדבור, לרמז שישים רסן בפיו ויכון דבריו, אף בעת השמחה.

ידוע המדרש הממשיל את ארבעת המינים לקבוצות בעם ישראל: "פרי עץ הדר, אלו [נמשלו ל]ישראל: מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח - כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה

יש בהם מעשים טובים; כפות תמרים, אלו ישראל – מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל: יש ביניהם שיש בהם תורה ואין ביניהם מעשים טובים; ענף עץ עבות, אלו ישראל – מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל, יש ביניהם שיש בהם מעשים טובים ואין ביניהם תורה; ערבי נחל אלו ישראל – מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל. יש ביניהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם, לאבדן אי אפשר? אלא אמר הקב"ה ייקשרו כולם אגודה אחת והם מכפרים אלו על אלו" (ויקרא רבה ל, יב).

מן התורה מצוות נטילת הלולב נוהגת, מחוץ לבית המקדש, רק ביום הראשון של החג, כי עיקר השמחה, הוא ביום ראשון. בבית המקדש נטלו את הלולב כל שבועת הימים, וזאת כאשר היום הראשון חל בשבת, אך לא נוטלים בשבת החל בחול המועד. אחרי חורבן בית שני, התקין רבי יוחנן בן זכאי, נטילת לולב בכל ימי סוכות, פרט לשבת, כדי שיהיה זכר למקדש. ביום הראשון המצווה היא מן התורה ובשאר הימים מדרבנן.

את ארבעת המינים יש להחזיק ולברך: ברוך אתה... אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת לולב ואחר כך לנענע לכוון ארבעת רוחות השמים, וכן למעלה ולמטה, כדי לבקש שיהיו רוחות טובות וטללים וגשמים יפים בחורף.

ויקיפדיה, ארבעת המינים

מה ההגדרה של סוכה כשרה ומצוות ישיבה בסוכה?

עיקרי הדברים, שהסוכה צריכה שלוש דפנות לפחות, וצורת פתח, שהיא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. סוכה אשר דפנותיה עשויות מבד המתנופף ברוח רגילה (סוכות מסוג זה נפוצות מאוד בשנים האחרונות), אינה כשרה, והפתרון הרגיל הוא להקיף אותה משלושה כיוונים בדופן יציבה ברוח, עד לגובה 80 ס"מ, שיעור הגובה המינימלי של דפנות הסוכה. הדפנות אינן חייבות להגיע עד לסכך. די בכך שהן מגיעות לגובה 80 ס"מ, והם יחשבו כאילו מגיעות עד לסכך. צלחה של הסוכה מהסכך צריך להיות מרובה מחמתה – בשעת הצהריים. לכתחילה צריכים להיות מסוגלים לראות את הכוכבים דרך הסכך, אך גם אם לא ניתן, הסוכה כשרה. הסכך צריך להיות מדבר שאינו מקבל טומאה, כגון פסולת גורן ויקב, או מחצלת או קני עץ, אבל לא מדבר המקבל טומאה, כגון ברזלים, כלים או בדים. אם יש אויר ללא סכך בגודל 3*3 טפחים (24 * 24 ס"מ), אסור לאכול לחם או מזונות או לישון מתחת לאותו מקום.

סוכה גזולה פסולה, לכן אסור להשתמש בסכך שנגנב ממישהו אחר, כולל מעצים מאתרי בניה או מעצים מוגנים שאסור לקטוף מהם, אלא אם כן ניתנה רשות והלוקח שילם את ערכם. נשים פטורות מהישיבה בסוכה, שכן מדובר במצוות עשה שהזמן גרמה.

בעקרון אסור לאכול ארוחה הכוללת לחם, או לישון, מחוץ לסוכה. במיוחד בלילה הראשון חייבים להקפיד לאכול מהחלה של החג בסוכה. יחד עם זאת, בשאר הימים והלילות, המצטער פטור מן הסוכה, שהתורה אמרה "בסוכות תשבו כעין תדורו", לכן מי שחם לו מאוד או קר לו מאוד, או חולה או שסובל מזכוכים או אם יורד גשם וכדומה, אינו חייב לאכול ולישון בסוכה. אסור להסיר חלקים מהסוכה או מהקישוטים שבה, עד סוף החג. מי שנמצא מחוץ לבית ואין לו אפשרות ללון או לאכול בסוכה, פטור מכך.

מה הכוונה ב - "כִּי בַסֻּכֹּת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם"? באיזו סוכות ישבו בני ישראל? מה טעם המצווה? (מתאים לסוכות).

לפי רש"י, ע"פ מסכת סוכה יא, ב, הכוונה לענני הכבוד אשר הגנו על בני ישראל ביציאת מצרים, אך לפי רבי עקיבא, מדובר בסוכות של ממש שבני ישראל עשו כדי לגור בהן במדבר סיני. הרמב"ן כותב: "ועל דעת האומר 'סוכות ממש עשו להם', החלו לעשותן בתחילת החורף מפני הקור כמנהג המחנות, ולכן צווה בהן בזמן הזה. והזיכרון, שידעו ויזכרו שהיו במדבר, ועיר מושב לא מצאו ארבעים שנה, והשם היה עמהם לא חסרו דבר.

כתוב בספר החינוך, שטעם המצווה לשבת בסוכה הוא כדי ש"נזכור את הנסים הגדולים שעשה האל ברוך הוא לאבותינו במדבר בצאתם ממצרים שסככם מענני כבוד שלא יזיק להם השמש ביום וקרח בלילה. ויש שפרשו, (מסכת סוכה יא, ב), שסוכות ממש עשו בני ישראל במדבר, ומתוך זכירת נפלאותיו שעשה עמנו ועם אבותינו, נזהר במצוותיו ברוך הוא, ונהיה ראויים לקבלת הטובה מאתו, וזהו חפצו ברוך הוא שחפץ להיטיב".

כתב הרשב"ם כי הכוונה בפסוק "לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכֹּת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" - בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". כלומר שהיציאה אל הסוכה אמורה להשריש בנו את הצניעות והענווה ביחס להישגינו החומריים ולהביא להודאה לה' על מה שיש.

יש שסברו כי הטעם לבניית סוכה, היא הבעת אמונה באל וקבלת מרותו, מכיוון שהאדם מתבקש לעזוב את ביתו החזק והמוגן, בדיוק לאחר שכבר אסף את תבואתו, ולהתגורר בחוץ במקום רעוע בזמן מעבר, שבו מזג האוויר מצטנן ומתחיל להיעשות קר בחוץ, ועל כן נקראת הסוכה "צילא דמהמנותא" - צל האמונה, שהאדם שם מבטחו בהשגחת האל ומאמין בו שיגונן עליו, ולא שם מבטחו באמצעים פיזיים שונים.

הוגי דעות, כמו המהר"ל מפראג והרב קוק, ראו בסוכה סמל למלכות בית דוד ולממלכתיות ישראלית שנמשלת לסוכה על פי הנאמר בעמוס (פרק ט, יא) "בַּיּוֹם הַהוּא אֶקִּים אֶת סֹפֶת דָּוִד הַנְּפֹלֶת, וְגִדַּרְתִּי אֶת פְּרָצֶיהָ וְהִרְסֹתִיו אֶקִּים, וּבְנִיתִיהָ פִּימִי עוֹלָם" ועל פי הנאמר בחז"ל "ראויים כל ישראל לשבת בסוכה אחת". המהר"ל סבר כי ממשלות אומות העולם נקראות בתים בשל

חוזקן ויציבותן ואילו מלכות ישראל נקראת סוכה, מפני שקלה להפלה אבל כוחה הוא מהשמים, בקדושתה ובמוסריות. הגר"א, כפי שנמסר בשמו בספר קול התור, מצא רמז להקבלה בין מצוות סוכה ומצוות ישיבת ארץ ישראל בפסוק "ויהי בשלם סוכו, ומעונתו בציון" (תהילים, עו, ג), ואמר שהמייחד את שתי המצוות הללו הוא, שנכנסים לתוכן עם כל הגוף ומקיימים אותן אף בשעת השינה. עוד הוסיף כי כמו שבמצוות סוכה קיים דין של "תעשה ולא מן העשוי" כך גם בעניין ישוב ארץ ישראל (בהתאם למשנתו הגורסת פעולות אקטיביות ליישוב הארץ).

מקור: ויקיפדיה, סוכות

האם גם בחול המועד יש מגבלות על מלאכות מסוימות?

לפי ההלכה, ישנן מלאכות שאסור לעשותן בחול המועד. בתלמוד, איסור זה נדרש מהתורה, אולם ישנה מחלוקת בין הראשונים אם האיסור הוא מדאורייתא, כלומר נובע מפרשנות של התורה, או מדרבנן, דהיינו חידוש של חז"ל שרק הסמיכו אותו על התורה.

לפי הרמב"ן ופוסקים נוספים, התורה אסרה מלאכות והתירה מלאכות, אך הסמכות להחליט מה מותר ומה אסור, ניתנה לחכמים.

ע"פ מסכת מועד קטן, בחול המועד הותרו שבעה סוגי מלאכות:

צרכי אוכל נפש: הכנת מזון למועד. מותר מעשה אומן, מותר לתכנן מראש מלאכה זו במועד, ומותר לעשותה בשכר לאחרים. מותר גם לעשותה בפומבי, אם ניכר שעושה לצורך המועד.

מכשירי אוכל נפש: שימוש בציד להכנת מזון וטיפול בצרכי הגוף, לשם רפואה והיגיינה. אם תכנן מראש מלאכתו למועד, מותר רק מעשה הדיוט. מותר לעשות בשכר לאחרים.

שאר צרכי המועד: לדוגמה שטיפת רצפה, או תיקון רכב. מותר מעשה הדיוט בלבד, ובתנאי שלא תכנן מלאכתו למועד. אסור לעשות לאחרים בשכר.

מלאכת דבר האבד: מלאכה שאם לא תיעשה, ייגרם לאדם נזק או הפסד. מותר גם מעשה אומן, ולאחרים בשכר. כל זאת רק בתנאי שלא דחה את המלאכה בכוונה לחול המועד כשהיה יכול לעשותה מקודם.

מלאכה לצורך מצווה: מעשה אומן מותר אם עלול להפסיד את ההזדמנות לקיום המצווה, ואפילו אם תכנן מראש את המלאכה למועד. לעשות בשכר לאחרים, מותר רק אם זמן המצווה במועד, וישתמש ברווח לשמחת המועד. מעשה הדיוט מותר גם לצורך אחרי החג, אם לא יהיה לו זמן.

צרכי רבים: לדוגמה לתקן דרכים או מקווה. מותר גם מעשה אומן לצורך המועד, לתכנן מראש מלאכתו למועד, ולעשות לאחרים בשכר.

פועל שאין לו מה לאכול: מותר לו לעשות כל מלאכה בשכר עבור אחרים.

בעקרון אסור לעשות דברים בחול המועד שיש בהם משום טרחה, במיוחד אם דוחים אותם משאר ימי השנה לחול המועד, כי "אז אנחנו בחופש ויש יותר זמן".

מקור: ויקיפדיה, חול_המועד

סיכום פרק כג

הפרק דן במועדי ישראל, כולל הנושאים הבאים: המלאכות המותרות ביום טוב לצורך אוכל נפש; קורבן מנחת העומר שהובא ביום השני של חג הפסח אשר התיר את התבואה החדשה; ספירת העומר מיום הבאת מנחת העומר ועד להבאת מנחה חדשה מחיטים, (הביכורים), בשבועות וכן מזמן יציאת מצרים ועד זמן קבלת התורה; מנהגי האבלות שבימי הספירה; ל"ג בעומר – יום ההילולא של הרשב"י; התורה לא מזכירה את יום מתן תורה בהקשר של חג השבועות כי התורה ניתנת כל יום; עונת הבאת הביכורים משבעת המינים משבועות ועד סוכות; משמעות ה"שבתון" בראש השנה – הפסקת פעילות מסחרית שאינה מלאכה ממש; ראש השנה יום המלכת ה' בעולם, ויום הדין, ובעצם יומיים – למה?; צום יום כיפור; מצוות אכילה ושתייה בתשעה לחודש; סוכות ושמיני עצרת; ארבעת המינים וזיקתם למים; סוכה כשרה ומצוות הישיבה בה, לזכרון ענני כבוד או סוכות ממש; דיני חול המועד.

תוספת

ארבעת המינים (מימין לשמאל): ערבה, לולב, הדס (אגודים בקושיקלך) ואתרוג.

[commons.wikimedia.org/ Arbaat_haminim.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arbaat_haminim.jpg)

פריחת ההדס – ויקיפדיה

[commons.wikimedia.org/ Myrtus_flowering.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Myrtus_flowering.jpg)

GNU Free Documentation License

מטבע בר כוכבא המציג את ארבעת המינים ומסביב הכיתוב 'לחרות ירושלם' בכתב עברי קדום. ארבעת המינים מוצגים לשיטת רבי עקיבא, אשר תמך במרד בר כוכבא - רק אחד מכל מין (גם הדס וערבה).

המקור: ויקישיתוף. באתר: danielventura.wikia.org/

ארבעת המינים__עיונים_הלכתיים_במבט_היסטורי,_בוטני_וארץ_ישראלי

פרק כד – עריכת הנרות ולחם הפנים; פרשת המקלל את ה' ועונשו; מה הכוונה "נפש תחת נפש" ו"שן תחת שן"?

עריכת הנרות במנורה ועריכת לחם הפנים

וידבר ה' אל משה לאמר: צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית נדף פתית למאור להעלות נר תמיד. מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יצרך אותו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד, חקת עולם לדורותיכם. על המנרה הטירה יצרך את הנרות לפני ה' תמיד. ולקחת סלת ואפית אותה שמים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת. ושמם אותם שמים מערכות, שש המערכת, על השלחן הטהר לפני ה'. ונתת על המערכת לבנה זפה והיתה ללחם לאזכרה, אשה לה'. ביום השבת, ביום השבת, יצרכנו לפני ה' תמיד, מאת בני ישראל, ברית עולם. והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש, כי קדש קדשים הוא לו מאשי ה', חק עולם. (ויקרא כד, א-ט)

מה המשמעות של שמים עשרה החלות והלבונה על השולחן במשכן?

יש אומרים שלחם הפנים מסמל את השפע החומרי שבורא העולם מעניק לעם ישראל, והדבר משמש כתזכורת תמידית שאנו מקבלים את פרנסתנו ומזונותינו רק מאת האלוקים. יש שהסבירו ש - 12 החלות הן כנגד 12 שבטי ישראל ושאכילתן מידי שבת ע"י כהני המשמרת היוצאת, מסמלת את זכרון הברית בין ה' לבני ישראל. המספר 7 קשור לשבועה. כמו בכל ברית יש משום חצייה, (כמו הברית על הר גריזים והר עיבל), לכן גם כן החלות מסודרות בשתי מערכות נפרדות. אכילה בכלל, ואכילת לחם בפרט, מופיעה בתורה מספר פעמים ביחס לכריתת ברית. כך בברית בין יעקב ולבן (בראשית לא, מד -נד), בברית יצחק ואבימלך (בראשית כו, כח-לא), ובברית בין עם ישראל וה' אחרי מעמד הר סיני. הלבונה שהוקטרה על המזבח מידי שבת כנראה מקבילה לקומץ שנלקח מקורבן מנחה, ואשר הוקטר על המזבח, כדי לחבר בין בני אדם לגבוה.

המקלל את ה' ועונשו; נפש תחת נפש - ממש?

ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל, וינצו במחנה, בן הישראלי ואיש הישראלי. ויקב בן האשה הישראלי את השם ויקלל ויביאו אותו אל משה, ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן. ויניחהו במשמר לפרש להם עלפי ה'. (ויקרא כד, י-יב)

מהיכן "יצא" בן האיש המצרי ועל מה התווכח?

רש"י: (ע"פ תורת כוהנים), מהיכן יצא? רבי לוי אומר מעולמו יצא, (שכן נאמר לפני כן "חק עולם" והכוונה כנראה "שיצא מעולמו של ה'"). רבי ברכיה אומר, מהפרשה של למעלה יצא - לגלג ואמר: ביום השבת יערכנו? (את לחם הפנים). דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום. שמא פת צוננת של תשעה ימים? (בתמיהה). ומתניתא (בריתא) אמרה מבית דינו של משה יצא מחויב. הוא בא לנטוע את אהלו בתוך מחנה דן. אמרו לו: "מה טיבך לכאן"? אמר להם, "מבני דן אני". אמרו לו (במדבר ב) "איש על דגלו באותות לבית אבותם" כתיב (שהייחוס לשבטים הוא לפי האב, ואביו היה בכלל מצרי). נכנס לבית דינו של משה ויצא מחויב, עמד וגידף. לפי זה כוונת "וַיֵּצֵאוּ בַּמִּחָנֶה" הוא לא מקום הריב אלא נושא הריב.

ר' יצחק קארו, (טולדו, 1458 – ירושלים, 1535, רב, ראש ישיבה, דרשן, ורופא, דודו של רבי יוסף קארו), מסביר את הרקע למעשהו של המקלל. עלפי חז"ל, במדרש ויקרא רבה לב ג, האיש המצרי, אביו של המקלל, הוא אותו "איש מצרי" שהרג משה כאשר ראה אותו מכה איש עברי. אותו איש מצרי התחפש כבעלה של שלומית ובא עליה בעת שחשבה בתום-לבה שזה בעלה וכן אביו המצרי חמד את אימו והטריד את נריה (שהיה בן בנו של דן בן יעקב) בעלה לצאת לעבודת פרך בלילה ומצא ההזדמנות לאנוס את שלומית.

המדרש מציין שמשה הרג את המצרי בשם המפורש. עתה, במריבה שהייתה לבן אותו האיש המצרי עם איש ישראלי אחר, מגלה לו הישראלי, תוך כדי מריבה, כיצד מת אביו. לדעת ר' יצחק קארו זאת תכונה יהודית ידועה שבשעת מריבה מזכירים נשכחות, בעיקר פגמים ודברים רעים במשפחה, אפילו עד עשרה דורות. מששמע זאת הבן רצה להתנקם כביכול בשם שבו השתמש משה להרוג את אביו (תולדות יצחק, פרשת אמור).

מקור: biu.ac.il/JH/Parasha/emor/reg.html, אונ' בר אילן, פרופ' שאול רגב, פרשת אמור, תשס"ו.

מה ההבדל בין "וַיִּקָּב... אֶת הַשֵּׁם", לבין "וַיִּקְלַל"?

לפי רש"י, "וַיִּקָּב" הוא נקיבת השם המפורש של האל אשר שמע מסיני. קללה היא שימוש באחד הכנויים של הקב"ה. הרשב"ם פירש: וַיִּקָּב - הזכיר את השם ואח"כ בירכו - (קילל את השם שהזכיר).

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: הוֹצֵא אֶת הַמִּקְלָל אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה וְסִמְכוּ כָּל הַשְּׂמָעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רִאשׁוֹ וְרָגְמוּ אוֹתוֹ כָּל הָעֵדָה. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר - אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל אֱלֹהֵיוֹ, וְנִשְׂא חֲטָאוֹ. וְנָקַב שֵׁם ה' מוֹת יוֹמָת, רָגוּם יְרָגְמוּ בוֹ כָּל הָעֵדָה, כִּגְר פְּאִזְרַח בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת. וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם, מוֹת יוֹמָת. וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת

נָפֶשׁ. וְאִישׁ כִּי יָתֵן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ. שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר, עֵין תַּחַת עֵין, שֵׁן תַּחַת שֵׁן, כַּאֲשֶׁר יָתֵן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ. וּמִכָּה בְּהֶמָּה יִשְׁלַמְנָהּ וּמִכָּה אָדָם יוֹמֶת. מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם, כַּגֵּר כַּאֲזָרָת יִהְיֶה, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת הַמִּקְלָל אֶל מַחוּץ לַמִּחָנָה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. (ויקרא כד, יג-כג)

מה אפשר ללמוד מהפסוק: "ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש", לגבי הפסוקים הבאים?

מזה שנכתב "ישלמנה נפש תחת נפש", ברור לגמרי שיש לפרש את הבטוי "נפש תחת נפש", כתשלום כספי ואת המלה "תחת" כ"במקום", או "תמורת", כלומר כפיצוי כספי. אותו הדבר לגבי הפסוקים האחרים "שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן", וכדומה. זה הפירוש הנכון של פסוקים אלה בתורה, כאשר המטרה היא לפצות את הנפגע ככל האפשר ולא רק הענשת הפוגע. דברים דומים נכתבו בספר הכוזרי, מאמר ג', (מו – מז).

למה נוקב שם ה' נידון למוות אם לא נקבע מראש מה עונשו? הרי יש כלל "אין עונשין אלא אם כן מזהירין".

האזהרה על נקיבת שם ה' היא: "אֱלֹהִים, לֹא תִקְלָל", שמות כב, כז. למעשה איסור "ברכת" ה' היא אחת משבע מצוות בני נח ועונשו מוות. הנוקב ידע היטב שהוא עובר עבירה חמורה ולכן העונש צריך להיות בהתאם.

סיכום פרק כד

הפרק דן בעריכת הנרות במנורה ולחם הפנים, המסמל שהשפע החומרי מגיע מאת ה', על השולחן. ראינו גם את פרשת היהודי בן המצרי אשר קילל את ה', דבר שאסור לכל בני נח, ועונשו.

הרעיון המרכזי של פרשת אמור

הפרשה מביאה דיני קדושת הכהן ההדיוט והכהן הגדול אך בעיקר את עיקרי סדרי מועדי ישראל.

תוספת

מומרים ומלשינים – המקור: <http://warsaw.daat.ac.il/n.htm> מתוך אתר גטו ורשה, באתר "דעת", מכללת הרצוג.

אחת התופעות המוזרות של השואה הייתה יחסם של הנאצים למומרים - לאלה שהחליטו לעזוב את עם ישראל. חלקם המיר את דתם, חלקם אף היה עוין את היהודים ואויב להם. הם הגיעו לגטו, בעל כרחם, ויהדותם, שברחו ממנה, חזרה אליהם על כידוני הנאצים. גם בהיותם בגטו קיוו

למעמד מיוחד, קיוו לצאת מן הגטו. רינגנבלום כותב בתאריך 2.12.40, כי "ברחוב גז'יבובסקה ערכו המומרים ביום ראשון זה תפילה בכנסייה מקומית. הם קיוו שהכומר יבשר בדרשתו כי המומרים יורשו לצאת מהגטו. אך הדבר לא אירע". (יומן ורשימות, ע' 199). חיים לזר (מצדה 29) מדווח על למעלה מאלפיים מומרים שחיו בגטו.

על הרצון לברוח מן הזהות היהודית, ועל חוסר האפשרות לעשות כן, כותב יחזקאל הנביא. את התגשמות הדברים המזעזעים נפגוש בתשובה הבאה.

האם אפשר להימלט מן הגורל היהודי?

יחזקאל פרק כ, לב-לח

וְהָעֵלָה עַל רוּחְכֶּם הִיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים, נִהְיֶה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאָרְצוֹת, לְשֵׁרֵת עֵץ וְאֶבֶן. חִי אֲנִי נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה – אִם לֹא בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֹעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם. וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר נְפֻצְתֶּם בָּם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֹעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה. וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-מִדְבַּר הָעַמִּים וְנִשְׁפָּטְתִּי אֶתְכֶם שָׁם פָּנִים אֶל-פָּנִים. כֹּאֲשֶׁר נִשְׁפָּטְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרָיִם כִּן אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה. וְהִעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשֶּׁבֶט וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְכַּת הַבְּרִית. וּבְרוּתִי מִכֶּם הַמְרָדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי, מֵאֶרֶץ מִגְוֹרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא, וַיִּדְעֻתָם כִּי אֲנִי יְהוָה.

סלינו על כתפינו - לשבועות

סלינו על כתפינו

ראשינו עטורים

מקצות הארץ באנו

הבאנו ביכורים

מיהודה, מיהודה משומרון

מן העמק מן העמק והגליל

פנו דרך לנו, ביכורים אתנו

הך, הך בתוף חלל בחליל

פרשת בהר

פרק כה - מה עניין שמיטה אצל הר סיני?; שמיטת קרקעות ועצי פרי כל 7 שנים; שנת היובל כל 50 שנה – דרור לעבדים וחזרת בעלים לאחוזתם; איסור אונאה במכר ובדיבור; הבטחת השפע בשנה השישית; רעיון שנת היובל – שהארץ של ה', שוויון בבעלות האנושית על הארץ, הצלת עניים, שחרור עבדים; שנת השמיטה במדינת ישראל; מכירת שדות ובתים בגלל קשיים כלכליים וגאולתם; איסור ניצול נזקים ע"י לקיחת ריבית; הצורך בחמלה על עבדים עבריים וכנענים.

שנת שמיטה בשדה ובכרם – שבת הארץ; מה עניין שמיטה אצל הר סיני?; איזה עבודות נאסרו?; הבטחת השפע בשנה השישית

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר. דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: פִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם, וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לֵה'. שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר פֶּרְמָה, וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ. וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שְׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ, שְׁבַת לֵה', שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וּכְרָמָה לֹא תִזְמַר. אֶת סְפִית קִצִּירָהּ לֹא תִקְצֹר, וְאֶת עֲנָבֵי נִזְיָרָהּ לֹא תִבְצֹר, שָׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ. וְהָיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ, לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמָּתְךָ וּלְשִׁכִּירְךָ וּלְתוֹשֶׁבֶת הַגָּרִים עִמָּךְ. וּלְבִקְמָתְךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ, תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָה לֶאֱכֹל. (ויקרא כה, א-ז)

למה נאמר שה' דיבר עם משה בהר סיני? הרי כל הפרשיות האחרונות גם כן נתנו בהר סיני?

גם רש"י שואל: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני? והלא כל המצוות נאמרו מסיני. אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן, נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. כך שנויה בתורת כוהנים. כתשובה נוספת, נזכיר שכשבני ישראל חנו בהר סיני, הציפייה היתה שבקרוב יכנסו לארץ ישראל ויצטרכו לשמור את דיני השמיטה. רק כמה שבועות לאחר מכן נשלחו המרגלים מקדש ברנע ונגזר עליהם 40 שנה במדבר.

מה הכוונה שהארץ תשבות שבת לה? במה שנת השמיטה היא כמו שבת?

כתב הרמב"ן: ... החמיר הכתוב בשמיטה יותר מכל חייבי לאוין, וחייב הגלות עליה, כמו שהחמיר בעריות (לעיל יח, כח), שנאמר, "אז תרצה הארץ את שבתותיה" (להלן כו, לד), וחזר על הענין פעמים רבות, "כָּל-יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁבֹּת" (שם, שם, לה), ונאמר "וְהָאָרֶץ תִּעָזֵב מִיָּד וְתָרַץ אֶת-שְׁבַתֶּיהָ" (שם, מג), וכן שנינו (פרקי אבות ה, ז) "גלות באה על עינוי הדין ועל עוות הדין ועל שמיטת הארץ", מפני שכל הכופר בה אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא. (שכן מטרת

השמיטה, כמו השבת, שנכיר שה' ברא את העולם ושהוא שלו). כן החמיר הנביא ירמיהו וגזר גלות על אי - שלוח עבדים בשנה השביעית, שנאמר (ירמיה לז, טז כב), (אחרי שהעם שחרר את עבדיהם העבריים בשנת היובל ומיד לאחר מכן, תפס אותם חזרה לעבדות), "וַתָּשָׁבוּ וַתַּחֲלֹלוּ אֶת שְׁמִי וַתָּשָׁבוּ אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר שָׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֹתָם לִהְיוֹת לָכֶם לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת. לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱתֶם לֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלַי לְקֹרֵא דְרֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ, הֲנִי קָרָא לָכֶם דְּרֹר נְאֻם ה' אֶל הַחֵרֵב, אֶל הַדָּבָר וְאֶל הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם לְזַעַח לְכָל מַמְלָכֹת הָאָרֶץ.... וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֲיִבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיטָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ. וְאֵת צִדְקִיהֶם מָלַךְ יְהוּדָה וְאֵת שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אֲיִבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֲלִים מֵעַלֵיכֶם. הֲנִי מֵצֹוֶה נְאֻם ה' וְהַשְׁבַּתִּים אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמוּ עָלֶיהָ וּלְכָדוּהָ וּשְׂרָפֶהָ בָּאֵשׁ וְאֵת עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאִין יָשָׁב".

לפי דברי התורה ונבואתו הקשה של ירמיהו, שמירת שנת השמיטה מרכזית בתורה וחמורה ביותר, בדומה לשבת בראשית השבועית, ולמעשה היא קובעת את גורל העם. מעבר לכך, ברור ש – 6 שנות העבודה שלפני שנת השמיטה מוצגות כמקבילות לששת ימי העבודה שלפני השבת השבועית.

האם רק אסור לזרוע ולקצור את השדה ולזמור ולבצור את הכרם, או שאלה רק דוגמאות?

מהתורה אסור בשנת השמיטה לזרוע ולזמור, שהן המלאכות הגורמות לצמחים לצמוח, וכן אסור לקצור ולבצור, שהן המלאכות בהן אוספים את היבול שגדל. למרות שהאיסור על זריעה וזמירה הוא מוחלט, האיסור על קצירה ובצירה היא רק כאשר הן נעשות כמלאכה חקלאית "כדרך הקוצרים". מותר על פי התורה לאסוף מעט יבול לצורך תצרוכת עצמית של משק הבית. בנוסף ישנן מלאכות השנויות במחלוקת האם הן אסורות מהתורה או מדרבנן, והן המלאכות שיש להן אותה מטרה, כמו נטיעה, הברכה, חרישה לאחר הזריעה (אשר יש טוענים שהיא גם מהתורה) ודישון. בנוסף, אסרו חז"ל מלאכות רבות המתלוות לפעילות החקלאית כמו יישור הקרקע לקראת זריעה. עם זאת, מותר לבצע עבודות על מנת למנוע מעצים וצמחים למות, כמו השקיה.

מחקרים מראים כי בתקופת בית שני הקפידו היהודים על דיני השמיטה ולא זרעו את האדמה אך חכמים התיירו לחרוש אותה, (בלי לזרוע), דבר שלא נאסר בתורה, בין השאר בגלל ההכרח לשלם מס תבואה לשלטון הרומי. חרישה כזו נעשתה גם בשנים רגילות, כאשר רק מחצית מהקרקע שנחרשה נזרעה. חרישה והוברה של הקרקע היטיבו עם הקרקע והביא בשנה שלאחריה ליבולים גדולים בהרבה מהמקובל אצל עמים אחרים. מקור: ויקיפדיה, שמיטה

איך שבת הארץ יכולה להיות "לְאֶכְלָה" אם אסור לקצור ולבצור - (פסוק ו)?

רש"י מפרש שמותר לקצור את "ספיח קצירך", כלומר מה שצמח לבד, מן הזרע שנפל בשדה בעת הקציר. אחרי שהפקרת את התבואה לכל, אין איסור להחזיק בה ולשמור אותו, כבשאר שנות

הקציר. אותו הדין לגבי בציר הכרם, שחייבים להפקיר, ויכול לאכול ממנו, ביחד עם העניים ועם בהמות השדה. בשנת השמיטה אין איסור של אכילה או הנאה ממה שנאסף, אלא אסור לנהוג בו כבעל הבית. על הכל להיות שווים בה - אתה ושכירך ותושבך, כולל הנוכרים.

ירקות שצמחו בששית ונלקטו (נקטפו) בשביעית, יש בהם משום קדושת שביעית לכל דיניה, שאסור לגרום להפסדם סתם, או להקריב אותם כקורבנות או לסחור בהם ויש לבערם לאחר שכבר לא נמצאים בשדה, והם מותרים באכילה בקדושת שביעית, ואע"פ שגדלו לגמרי בששית, מפני שזמן הלקיטה קובעת בירק, אבל אין בהם משום ספיחים, שאינם ספיחי שביעית, שהרי בשנה הששית צמחו.

ביאר ספר החינוך שאסור לקצור שדות כדרך הקוצרים בכל שאר השנים שקוצרים כל השדה ומעמרים כרי – (ערימה), ודשים בבקר, אלא הדין מדאורייתא הוא שמותר לקצור מעט מעט (בשליבים) ולחבוט ולאכול, אבל חכמים גזרו שהספיחין אסורים באכילה, מפני עוברי עבירה שיזרעו גינתם בסתיו ויאמרו שספיחין הן, אך גזירה זו אינה אלא בירקות ותבואה וקטניות, שדרך בני אדם לזרען, אבל פירות האילנות והעשבים, שאין דרך בני אדם לזרעם, הם מותרים. (לפי הרמב"ם, שמיטה ויובל פ"ד). כאמור, מה שהתחיל לצמוח בשנה השישית אינו נחשב "ספיחין".

שנת היובל – דרור לעבדים וחזרת בעלים לאחוזתם

וּסְפַרְתָּ לְךָ שִׁבְעַת שָׁנִים, שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פָּעָמִים, וְהָיוּ לְךָ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים, תִּשַׁע וָאַרְבָּעִים שָׁנָה. וְהָעֶבֶרֶת שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ, בְּיוֹם הַכַּפָּרִים, תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם. וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאַרְץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ, יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם, וְשַׁבָּתֶם אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תֵּשְׁבוּ. יוֹבֵל הוּא, שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם, לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת גִּזְרֶיהָ. כִּי יוֹבֵל הוּא, קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם, מִן הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאַתָּהּ. בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ. (ויקרא כה, ח-יג)

איך אפשר טכנית להעביר תרועת שופר בכל הארץ ביום כיפור (מבלי לנסוע)? מה הכוונה?

רש"י מסביר שאין הכוונה להעברה פיזית אלא בהכרזה כמו (שמות לו, ו) "ויעבירו קול במחנה". יחד עם זאת בשנת היובל גם על כל יחיד, המעסיק עבד עברי, לתקוע בשופר, לסימן שחרור העבדים. גם בבית הדין הגדול תקעו.

לזכר התקיעה בשנת היובל, נוהגים לתקוע בשופר בצאת יום הכיפורים, כל שנה.

האם יש קשר בין 49 שנות היובל ל 49 ימי ספירת העומר?

לפי האברבנאל, בהחלט שכן. בשנת היובל יש לזכור את מתן התורה, כעבור 49 ימים מיציאת מצרים. כמו כן במתן תורה נאמר (שמות יב, יג): "בַּמָּשָׁךְ הַיָּבֵל הָמָּה יֵצְלוּ בְּהָרִי". בשנת היובל משתחררים העבדים, כפי שבני ישראל יצאו ממצרים וחוזרים לנחלתם בדומה לחלוקה לפי שבטים במדבר סיני.

מה מקור המלה "דרור" (פסוק י)?

לפי רש"י, מלשון דיור, שאדם חופשי לדור בכל מקום שהוא רוצה, ואינו ברשות אחרים, כמו ציפור דרור. בטוי זה מתאים במיוחד למקרה שאדם חוזר לנחלתו, למקום דיורו המקורי, אשר נאלץ למכור.

מה מקור המלה "יובל"? מי החוזרים אל אחוזתם ואל משפחתם בשנת היובל? איפה הם היו לפני כן?

לפי רש"י, זה ע"ש התקיעה בשופר, הנקרא "קרן היובל" – קרן האיל. וכן נאמר ביהושע ו, ה, לפני הפלת חומות יריחו: "וְהָיָה בַּמָּשָׁךְ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל, כְּשֶׁמַּעֲכֶם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר, יָרִיעוּ כָּל־הָעָם, תְּרוּעָה גְדוֹלָה; וְנִפְלְאָה חוֹמַת הָעִיר, תַּחֲתִיָּה, וַיָּצְאוּ הָעָם, אִישׁ נֶגְדוֹ".

לפי הרמב"ן, זה מלשון "הבאה", שבה יובל כל איש אל אחוזתו ואל משפחתו, כמו "יובילוהו רגליו מרחוק לגור" (ישעיה כג ז): יובל שי לה' צבאות (ישעיה יח, ז), "ונתנה הארץ יכולה" (להלן כו, ד), ענין הבאה גם כן, ולכן היא נקראת "תבואה", (דבר שבא). ויהיה פירוש "יובל היא תהיה לכם", הבאה היא, ו"תשובו איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו".

אפשר להבין את ענין התקיעה בשופר ביום הכיפורים בשנת היובל, בהקשר של התקיעה בראש השנה, שכן גם בשנת היובל מדובר בפעולה של חזרה ושיבה (תשובה), למצב טוב יותר שהיה קיים בעבר. כל חזרה למצב טוב יותר, מבחינה גשמית ומבחינה רוחנית, נקראת "גאולה".

שדות הנחלה, שבעליהם נאלצו למכור אותם, חוזרים לבעלים. עבדים נרצעים או שטרם מלאו להם 6 שנים, חוזרים אל משפחותיהם.

איסור אונאה במכר ובדיבור

וכי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ, אֶל תֹּנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו. בַּמִּסְפָּר שְׁנַיִם אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ, בַּמִּסְפָּר שְׁנַיִם תִּבּוֹאֵת יִמְכַּר לָךְ. לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעוֹט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ, כִּי מִסְפַּר תִּבּוֹאֵת הוּא מִכָּר לָךְ. וְלֹא תֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ, וְיִרְאֶת מֵאֻלְתֶּיךָ, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֹּתִי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם

אתם, וישבתם על הארץ לבטח. ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע, וישבתם לבטח עליה.
(ויקרא כה, יד-יט)

מה ההגדרה של הונאה במכר?

לגבי מטלטלים, בדרך כלל אם מחיר המכר היה יותר מששית גבוה ממחיר השוק (כ - 17%), יש משום הונאה, והקונה רשאי לבטל את העסקה. אם מוכר רימה קונה במידה, משקל או מניין, הקונה רשאי להחזיר את הסחורה. יחד עם זאת, ע"פ ההלכה אין הונאה בקרקעות, מפני שאין להן מחיר שוק קבוע, ולמרות שאסור להונות, העסקה אינה בטלה. לגבי עסקת מקרקעין, התורה מזהירה כאן את המוכר והקונה שלא ישקרו ויטעו את הצד הנגדי, במיוחד אם יש שנים רבות עד היובל ולא בטוח שכולם יודעים כמה שנים נותרו.

למה התורה חוזרת שוב על איסור הונאה בפסוק יז, ולא תונו איש את עמיתו?

לפי רש"י, ע"פ תורת כוהנים, התורה עוברת נושא וכאן האיסור הוא באונאת דברים, (דיבורים), שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאתו של "יועץ". ואם תאמר: מי יודע אם התכוונתי לרעה? לכך נאמר "ויראת מאלהיך", היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו "ויראת מאלהיך". כתוב בספר החינוך: "אמרו חכמינו זכרונם לברכה (בבא מציעא, נח, ב) כיצד (היא אונאת דברים)? אם היה בעל תשובה, לא יאמר לו "זכור מעשיך הראשונים", היו חולאים (מחלות) באים עליו, לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו של איוב (ד, ו) "הלא יראתך, פסלתך וגו'. ראה חמרים מבקשים תבואה לא יאמר להם, "לכו אצל פלוני" כאשר הוא יודע שאין לו (לפלוני), ולא יאמר לתגר (סוחר), בכמה הוא מוכר חפץ, כאשר הוא אינו רוצה כלל לקנות. הכלל הוא, שלא לומר לשני, דברים העלולים להטעות אותו ולגרום לו צער.

מה נקבע בחוק הישראלי לגבי איסור הונאה?

להלן רשימת חלק מהסעיפים בחוק העונשין, העוסקים בהונאה בדין הפלילי:

סעיף 415. קבלת דבר במרמה

המקבל דבר במרמה, דינו – מאסר שלוש שנים, ואם נעברה העבירה בנסיבות מחמירות, דינו – מאסר חמש שנים.

439. הונאת נושים

(א) הנותן במתנה או מוסר או מעביר או משעבד נכס מנכסיו או גורם לאחת מאלה, בכוונה להונות נושה מנושיו, דינו – מאסר שלוש שנים.

(ב) המוכר או מסלק חלק מנכסיו אחרי התאריך שבו ניתן נגדו פסקדין או צו לתשלום כסף שלא קיימם, או תוך חודשיים לפי התאריך האמור, והכל בכוונה להונות נושיו, דינו – מאסר שלוש שנים.

441. התחזות כאדם אחר

המתייצג ככזב כאדם אחר, חי או מת, בכוונה להונות, דינו מאסר שלוש שנים ;
התייצג כאדם הזכאי על פי צוואה או על פי דין לנכס פלוני והוא עושה זאת כדי להשיג את הנכס
או את החזקתו, דינו מאסר חמש שנים.
כרגיל, לא נכלל בחוק פיצוי לקורבן ההונאה, והחוק מסתפק בעונש מאסר, שאינו מועיל במיוחד
לנפגע.

חוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג 1983, מייחד את הסמכות להעניק תעודת כשרות לרבנות
הראשית ולרבנים שהוסמכו עלידם לצורך כך, ולרבנות הצבאית עבור מקומות המגישים אוכל
למערכת הביטחון.

בין השאר, נקבע בחוק "בעל בית אוכל לא יציג בכתב את בית האוכל ככשר, אלא אם כן ניתנה
לו תעודת הכשר", וכן "בעל בית אוכל שבידו תעודת הכשר ובית האוכל מוצג בכתב ככשר, לא
יגיש ולא ימכור בו מצרכים שאינם כשרים לפי דין תורה". העובר עבירה לפי סעיפים...דינו מאסר
שנה.

*מה יאכלו בשנת השמיטה אם לא יזרעו ולא יקצרו? הבטחת השפע בשנה הששית;
הרעיון של שנת היובל - שהארץ שייכת לה'; השפעתה החברתית - כלכלית: יותר
שוויון, הצלת עניים.*

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית - הן לא יזרעו ולא יקצרו את תבואתנו. וצויתי את
ברכתי לכם בשנה הששית ועשית את התבואה לשלש השנים. וזרעתם את השנה
השמינית ונאכלתם מן התבואה ישן עד השנה השביעית, עד בוא תבואתה תאכלו ישן.
והארץ לא תמכר לצממת כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי. ובכל ארץ אחזתכם
גאלה תתנו לארץ. (ויקרא כה, כ-כד)

מה הרעיון של שנת היובל? מה השפעתה הכלכלית - חברתית? האם הוגן לחייב החזרת קרקע
בשנת היובל?

כפי שנאמר בפסוק כג, הרעיון הוא, כדי שנדע ש"הארץ לא תמכר לצממת כי לי הארץ - כי גרים
ותושבים אתם עמדי". ה' נתן את הארץ לבני ישראל, מותנה בקיום מצוות. ע"י כך כל ראש
משפחה זכאי לחלקת קרקע ואין מעמדות של בעלי קרקע וחסרי קרקע.

אין משהו לא צודק בחיוב הקונה להחזיר את הקרקע לבעלים המקוריים בשנת היובל, שכן מראש
נקבע המחיר בהתאם לכך שהיא חוזרת למוכר בשנת היובל, והקרקע אינה נמכרת לצמיתות.
מבחינת המוכר, ההנחה היא שנאלץ למכור את נחלתו בגלל חובות כבדים שנקלע אליהם, או

בגלל חוסר יכולת או כשרון להפעיל את משקו באופן מוצלח או רווחי. בשנת היובל, מקבלת משפחתו הזדמנות נוספת והופכת מחסרת כל, לבעלת נחלה שממנה ניתן להתפרנס בכבוד. (אם גם לאחר שנת היובל, לא יצליח העני להתפרנס מנחלתו, יתכן שעל החברה ליצור מנגנון של החכרה, כך שבעל הנחלה יתפרנס מדמי ההחכרה). אפשר לומר ששנת היובל מהווה חבל הצלה כלכלי לאותן משפחות מסכנות שנשארו חסרות רכוש קבוע, מעלה את רמתן הכלכלית באופן מהפכני, מחזירה להן את כבודן ואת חירותן ומאפשרת להן להגיע לעצמאות כלכלית. בכל המנגנון אין משום פגיעה בעשירים, אשר נערכו מראש להחזרה, אך יש תרומה עצומה לעניים. לכן נעשית החברה שוויונית יותר.

נציין שבחברה שבה הענף הכלכלי העיקרי הוא החקלאות, הקרקע הוא אמצעי הייצור והמחייה החשוב ביותר.

מתי נוהג היובל?

היובל נוהג רק כאשר כל ישראל יושבים בנחלותיהם בארץ ישראל, שכן כל אחד אמור לחזור לאדמתו. לדעת הרמב"ם, ע"פ מסכת ערכין, לב, ב, היובל נפסק עם גלות שבטי ראובן, גד וחצי שבט מנשה במאה השמינית לפה"ס. לדעת אחרים, הוא נמשך עד סוף ימי בית ראשון. ע"פ האמונה הוא צפוי להתחדש בימות המשיח.

האם היום מאמצים עקרונות של שנת היובל או האם ניתן לאמץ?

במידה מסוימת, כן. ההתקשרות בין "רוכש הזכויות" בקרקע לבין מינהל מקרקעי ישראל – (היום, "רשות מקרקעי ישראל" – רמ"י), שהיא הבעלים על יותר מ- 90% מהקרקעות במדינה, הינה בדרך של חכירה. כלומר, המדינה נשארת בעלת הקרקע, וקונים רוכשים את זכויות השימוש בנכס לתקופת החכירה. מותר לרוכש (באישור רמ"י) לבנות בית על המגרש ומותר לו ליהנות ממנו. חכירה היא שכירות לתקופה ארוכה. קרקע מינהל למגורים מוחכרת בדרך כלל ל- 49 שנה ובדרך כלל תוך מתן אופציה לחכירה של 49 שנה נוספות בסיומן, ע"פ עקרון היובל. השוני הוא שע"פ התורה, לכל משפחה יש בעלות על חלקת קרקע שהוענקה לה ואילו במדינת ישראל, האזרחים נאלצים לקנות או לחכור קרקע מהמדינה – קרי רמ"י או הרשות, אשר לעתים נשאר בעל הקרקע. מאז שיבת ציון היו יוזמות לאמץ את עקרונות שנת היובל, בין השאר ע"י חלוקת קרקעות המדינה לאזרחים, אך אלו לא יצאו לפועל. בין המציעים היו גם הרצל ו- ד'בוטנסקי.

האם אפשר להיעזר בעקרונות היובל כדי להוזיל את מחירי הדירות?

נציין כי ע"פ עקרונות מצוות היובל, הקרקע אינה שייכת למדינה או לממשלה אלא לה' אשר נתן אותה לעם, מותנה בקיום מצוות. לכן, ע"פ עקרונות התורה, הקרקע לצורך בניית יחידת מגורים היתה צריכה להיות מחולקת בחינם לאזרחים שאין בבעלותם דירת מגורים. אחר כך כל בעל קרקע

או התארגנות קבוצתית של בעלי קרקע באותו אזור, יוכלו להתקשר עם קבלנים לפי בחירתם, לאחר בחינת הצעותיהם, כדי לבנות בנין או בית, כמובן לאחר קבלת אישורי תכנית הבניה כדין. יתכן שגם פיתוח התשתיות באזור יוכל להעשות באותה שיטה ישירה בין בעלי הקרקע לקבלני תשתיות, במקום באמצעות הרשויות המקומיות כיום, כמובן בכפוף לאישור התכניות ע"י הועדה המקומית. כמובן שקבוצות הרוכשים יוכלו להתקשר עם יזמים ו/או יועצים מקצועיים כדי להוציא את תכניתן לפועל, שכן מדובר במיזם לא פשוט.

בשיטה הקיימת, הקרקע נמכרת ליזמים או לקבלנים לפי המרבה במחיר, (פרט לתכניות כגון "מחיר למשתכן", שבהן ישנה הוזלה משמעותית של מחיר הקרקע, אך הן מוגבלות לחלק קטן מהאוכלוסיה, בעיקר זוגות צעירים זכאים). כדי שהקבלן יוכל להרוויח ולכסות, בין השאר, את מחיר הקרקע, עליו לקבוע מחיר גבוה, לרעת הרוכשים.

ע"פ עקרונות שנת היובל, הכח עובר מהממשלה והקבלנים, הקובעים את המחירים, אל ציבור הרוכשים. מחיר קרקע אפס וכח המיקוח שיינתן לקבוצות וליחידים המבקשים לבנות דירות לאחר בחירת קבלנים, בוודאי יוזילו את מחירי הדירות.

עם זאת, במקום ההכנסות שמקבלת המדינה ממכירת קרקע ומס רכישה, תצטרך הממשלה לקבוע מקורות הכנסה חילופיים. ניתן להוריד את מחירי הקרקע בהדרגה על פני כמה שנים, כדי להקל על השנוי במקורות ההכנסה.

איך מתמחרים שדה לפי שנות יובל?

כשבאים לקבוע את ערך השדה, מחשבים, בדרך כלל, את התזרים של הרווח הנקי השנתי שהשדה אמור להניב, לאחר נכוי כל העלויות ותוך נכוי השפעת שנות השמיטה, שבהן לא מעבדים את הקרקע. יש לבצע את החישוב עד שנת היובל בלבד, כי אז השדה חוזר לבעלים המקוריים וכבר לא יניב רווח לקונה. מחיר השדה ייקבע נמוך יותר מערכו הכלכלי הנ"ל, כדי שיישאר לקונה רווח סביר.

מה החשבון של "יְעֲשֶׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים"? הרי יש בעיה רק בשנה השביעית וחלק מהשמינית?

רש"י: שלוש השנים - למקצת חצי השנה הששית, מניסן ועד ראש השנה, ולשביעית ולחצי השנה השמינית, שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן. למעשה מדובר בשנתיים נטו, המתפרסות על 3 שנים עבריות.

לפי הרמב"ן, הכוונה שבשנת השמיטה ידאגו למה יאכלו בשנה השמינית, כי ברוב שנת השמיטה אפשר לאכול מתוצרת השנה הששית. הבטחת הברכה ל-3 שנים נוגעת לשנת היובל הבאה אחרי שנת שמיטה, כך שבמשך שנתיים רצופות לא זורעים.

מה הרעיון של שנת השמיטה?

כפי שנאמר, שנת השמיטה היא "שבת הארץ". היא מזכירה, כמו שבת בראשית, באמצעות הימנעות מעשיית מלאכות מסוימות, שה' ברא את העולם ושהוא אדון הארץ האמיתי. בנוסף, כפי שכותב הרמב"ם (מורה נבוכים, ג, לט), יש בשנת השמיטה ובהפקרת היבול והקטיפה, מרכיב סוציאלי של חמלה על בני אדם עניים, שאין להם שדות וכרמים, וכך מתחזקת מדת נדיבות הלב והוותרנות. הרמב"ם מביא גם טעם חקלאי, שהאדמה מתחזקת ומעשירה כתוצאה מהשבתה פעם בשבע שנים.

הרב יצחק עראמה, בעל "עקדת יצחק" מביא טעם של שחרור האדם מהשתעבדות לעבודת האדמה פעם בשבע שנים, כדי שיוכל להתרענן ולהתעלות מבחינה רוחנית, אולי כמו שנת שבתון למורים ומרצים. גם הרב קוק זצ"ל מדגיש שכמו שהיחיד זוכה לקרבת ה' ולהתעלות רוחנית פעם בשבוע, כך האומה כולה זוכה לכך פעם בשבע שנים. בנוסף, יש בה משום הפחתה בריאה של הרדיפה אחר ריבוי הקניין הפרטי והממון ויותר שוויון בין עשירים לעניים.

מה קורה בפועל במדינת ישראל בשנת השמיטה?

עם הקמת המושבות הראשונות בימי העלייה הראשונה, התעורר הצורך להתמודד עם מצוות השמיטה, אשר בגלל התבססות כלכלת המושבות על חקלאות, הפכה "לבעיית השמיטה". בין הרבנים אשר רצו להסתמך על "היתר המכירה" ובין השוללים התעורר ויכוח עז אשר נודע כ"פולמוס השמיטה". על פי ההיתר, האדמות החקלאיות של ארץ ישראל נמכרות לגוי למשך שנת השמיטה. על פי התומכים בהיתר זה, הפירות הגדלים בשדות המכורים אינם קדושים בקדושת שמיטה ועל כן ניתן לסחור בהם ולייצאם אל מחוץ לארץ ישראל. כמו כן, לדעת המתירים מותר ליהודים לעשות בשדות המכורים עבודות האסורות בשמיטה רק מדרבנן (כלומר, לפי תקנות חכמים), ולאפשר לגויים לעשות בשדות מלאכות האסורות לפי התורה.

היתר המכירה ניתן בראשית דרכן של המושבות הראשונות על ידי הרב יצחק אלחנן ספקטור, (1817-1896), רבה של קובנה ומגדולי הפוסקים בדורו, ורבנים נוספים בעקבותיו, אך הוא מזוהה בעיקר עם הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, שנתמנה בתחילת המאה העשרים לרבה של יפו והמושבות, ונאלץ להיכנס לעובי הקורה של בעיית השמיטה. מצד אחד, רצה הרב קוק בכל מאודו לשמור את השמיטה. מצד שני, העריך הרב קוק ששמירת השמיטה כהלכתה תביא להרס של ההתיישבות בארץ אותה העריך מאוד, לאור ההישענות הרבה של היישוב היהודי בארץ על החקלאות. על כן הוא הורה באופן זמני לתמוך ב"היתר המכירה", שכבר נפסק על ידי רבנים שקדמו לו, ועל פיו ניתן למכור את הקרקע לגויים למשך שנת השמיטה, וליהנות בכל זאת מפרי הארץ. הרב קוק התנה שיהודים יעשו בקרקעות שנמכרו רק מלאכות האסורות מדרבנן. היתר זה הביא ביקורת קשה על הרב קוק מצד הרידב"ז ורבנים אחרים שעמדו לימין האוסרים וטענו שגם

אם ההיתר נחוץ עתה הרי שהשימוש בו עכשיו יביא לכך שישתמשו בהיתר גם בעתיד כשלא יהיה צורך בו.

עם הקמת מדינת ישראל היו רבנים, ביניהם הרב שלמה גורן, שטענו שהבעלות הכוללת של המדינה על הקרקעות מונעת את השימוש בהיתר המכירה, אולם השימוש בהיתר המכירה נמשך, וגם הרב גורן בהיותו רב ראשי, היה שותף בהחלת הסכם המכירה. עם זאת, בהיותו רב ראשי, הרב גורן עשה שיפורים שונים בהיתר המכירה.

בשמיטות האחרונות, משרד החקלאות מקצה תקציב לסיוע לחקלאים הבוחרים שלא לעבד את שדותיהם בשמיטה.

חלק מרבני הציבור הדתי לאומי מחפש דרכים לשמור את השמיטה במלואה ולהוביר (לא לגדל) את השדות מבלי לפגוע בחקלאות היהודית. למשל, הרב זאב ויטמן, רבה של תנובה, הוציא ספר בשם "שמיטה ממלכתית" בו הוא מציע דרכים לשמור את השמיטה בלי שימוש בהיתר המכירה. הרב חיים דוד הלוי הציע שהמדינה תכריז על אחוז מסוים של התוצרת אשר חייבים לגדל בשנת שמיטה ועליו יוחל ההסדר של רבי ינאי "פוקו וזרעו" (צאו וזרעו), ובשאר הקרקעות תישמר השמיטה במלואה והאדמות יוברו. עלתה גם ההצעה להקים קרן שבתון לחקלאים אליו יפרישו החקלאים חלק מרווחיהם בשנות העבודה הרגילות, לצורך קיומם בשנת השמיטה.

חלק מהציבור הדתי לאומי רואה בחיזוק היתר המכירה עיקרון חשוב במאבק נגד הגישה החרדית המתנגדת למדינת ישראל. במיוחד הם מתנגדים לשימוש בתוצרת ערבית בעת שיש מאבק לאומי בין יהודים לערבים, ורואים חשיבות בחיזוק החקלאות היהודית. חלק אחר מהציבור הדתי לאומי מעדיף לקנות תוצרת המשווקת על ידי אוצר בית דין, בגלל הרצון למעט או להימנע מהשימוש בהיתר המכירה.

ב'אוצר בית דין', מדובר בגוף ציבורי, המבצע את איסוף הפירות במקום הבעלים, ללא מטרות רווח, שכן אסור לסחור בפירות שביעית. החקלאי מהווה שליח של בית הדין, האחראי על חלוקת הפירות, ובית הדין משלם לחקלאי שכר על ההוצאות של הפועלים, הגידול וההובלה. נוצר מצב שבו אין מכירה של פירות אלא תשלום על הובלה ואדמיניסטרציה בלבד. על פירות אלו חלים כל דיני קדושת שביעית, ויש לנהוג בהם קדושה ולא להפסידם, אלא לאוכלם בלבד. בדרך זו תמך החזון איש, שצידד בחקלאות היהודית אך התנגד להיתר המכירה, ולדעת רבנים רבים זו הדרך האידאלית להשתמש בפירות לכתחילה, כיוון שהפירות מיועדים לאכילה, והפקרתם תיצור מצב שבו רק עניים באזורים החקלאיים יוכלו ליהנות מן ההפקר, ולכן יש צורך ב'אוצר בית דין' שיפיץ את הפירות בכל הארץ. אך יש פוסקים הסבורים שבאוצר בית דין יש בעיה של מסחר בפירות שביעית בגלל מחירם הגבוה יחסית של הפירות והירקות המשווקים לחנויות.

לגבי הירקות האסורים באכילה, היתר אחד שהוצע הוא גידול תוצרת חקלאית על מצעים מנותקים. בשיטה זו מותר, לדעת המתירים, לעבד את האדמה מכיוון שהיא לא נחשבת חלק

מהקרקע אלא מנותקת ממנה. בעבר הביע הרב יוסף שלום אלישיב את הסכמתו להיתר זה, בתנאים מסוימים.

פתרון נוסף הוא גידול צמחים באזורים שאינם נחשבים חלק מארץ ישראל לעניין מצוות שמיטה, לדעת המתירים, כגון בערבה הדרומית ואזור אילת.

מקור: ויקיפדיה, שמיטה

מכירת שדות ובתים בגלל קשיים כלכליים וגאולתם

פי ימוך אחיד ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו. ואיש פי לא יהיה לו גאל, והשיגה ידו ומצא פדי גאלתו. וחשב את שני ממכרו והשיב את העדף לאיש אשר מכר לו, ושב לאחזתו. ואם לא מצא ידו די השיב לו, והיה ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל, ויצא פיבל ושב לאחזתו.

ואיש פי ממכר בית מושב עיר חומה, והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו - ימים תהיה גאלתו. ואם לא וגאל עד מלאת לו שנה תמימה, וקם הבית אשר בעיר אשר לא (לו) חמה לצמיחת לקנה אתו לדרתיו - לא יצא פיבל. ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב על שדה הארץ יחשב - גאלה תהיה לו ופיבל יצא. וערי הלויים, בתי ערי אחזתם, גאלת עולם תהיה ללויים. ואשר וגאל מן הלויים, ויצא ממכר בית ועיר אחזתו פיבל, פי בתי ערי הלויים הוא אחזתם בתוך בני ישראל. ושדה מגרש עריהם לא ימכר, פי אחזת עולם הוא להם. (ויקרא כה, כה-לד)

למה ניתן לקנות חזרה בית בעיר חומה רק במשך שנה אחת? מה זה משנה אם יש חומה או לא?

מפרש הרמב"ן שבגלל שמכירת בית בנחלתו של אדם בעיר מוקפת חומה, "קשה בעיניו מאד, ויבוש ממנו בעת שימכרו, לכן רצתה התורה שיגאלנו בתוך השנה הראשונה". אבל בתי החצרים, הכפריים, עשויים לשמירת השדות ומהווים מגורים לעובדי האדמה, ועל כן דינם כשדה הארץ. השדה ובתי חצרים משמשים למחייתו של האדם, על כן הם יוצאים ביובל כדי למנוע פגיעה בפרנסתו. בית בעיר חומה משמש כמקום מגורים בלבד. על כן אין פגיעה במחייתו אם לא יחזור לבעלים המקוריים.

לפי ספר החינוך, עניין זה הוא כעין קנס על המוכר ביתו בעיר, מפני חיבת הארץ וכדי להרתיע אנשים ממכירת בתיהם או לפחות לעודדם לפדות אותם מהר.

מאחר שההגדרה של עיר כעיר חומה, היא לפי זמן כיבוש הארץ ע"י יהושע בן נון, אפילו אם לאחר מכן העיר לא היתה מוקפת חומה, הסביר המלבי"ם, שהסיבה לאי קניה חוזרת של בית עיר

חומה כעבור שנה, היא בגלל הקדושה המיוחדת של ערי החומה מימי יהושע, הנוגעת לכלל ישראל והיוצרת זיקה וזכות גם בין הקונה לעיר החומה.

איסור לקיחת ריבית על הלוואה

וְכִי יִמּוֹךְ אֶחִידָךְ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ, וְהִחְזִיקָהּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשֵׁב, וְחִי עִמָּךְ. אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית, וְיִרְאֶת מֵאֱלֹהֶיךָ, וְחִי אִתְּךָ עִמָּךְ. אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ, וּבִמְרִבִּית לֹא תִתֵּן אֵכָלְךָ. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֵת אֶרֶץ כְּנָעַן, לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים. (ויקרא כה, לה-לח)

מה הכוונה בביטוי "גֵּר וְתוֹשֵׁב" – פסוק לה?

לפי רש"י, יש להחזיק בו ולמנוע נפילתו הכלכלית, לא רק לאחיק היהודי, אלא אף לגר ותושב שאינם יהודים, אך שומרים שבע מצוות בני נח.

מה הכוונה ב - "וְחִי אִתְּךָ עִמָּךְ"?

לפי הפשט, "וְחִי אִתְּךָ עִמָּךְ", הוא נתינת טעם לאיסור הלוואה בריבית, אך חכמים הרחיבו את הציווי "וְחִי אִתְּךָ עִמָּךְ", לציווי כללי להצלת נפשות. כתב הרמב"ן: "וטעם וחי אחיק עמך, היא מצות עשה להחיותו, שממנה נצטוונו על פקוח נפש במצוות עשה. ומכאן אמרו, (תורת כוהנים פרשה ה, ג) "וְחִי אִתְּךָ עִמָּךְ", זו דרש בן פוטירי: שנים שהיו מהלכים בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים. אם שותה (רק) הוא, יגיע לשוב (ויינצל). אם שניהם שותים שניהם מתים. דרש בן פוטירי, מוטב ישתו שניהם וימותו, ולא יראה אחד במיתתו של חברו - עד שבא רבי עקיבא ולמד, "וְחִי אִתְּךָ עִמָּךְ", חייך קודמים לחיי חברך, (כלומר שיש להעדיף את ערך החיים).

יש שהסיקו מדברי רבי עקיבא שהסתכנות מסוימת, לשם הצלת הזולת ממוות ודאי – היא ראויה והכרחית. הרדב"ז קבע כי "אם הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל (סכוי סביר ל) הצלת חברו והוא לא הסתכן ולא ניסה להציל, עבר על 'לא תעמד על דם רעך'". כלומר שאם יש סכוי ששניהם יינצלו, (כגון שחיי שניהם יתארכו, וקיים סכוי שבינתיים גורם שלישי יאתרם ויצילם), גם לפי רבי עקיבא, חייב בעל הקיתון להתחלק עם חברו. אחרים הסיקו שגם במקרה שקיים סכוי קטן בלבד ששניהם יינצלו, לפי רבי עקיבא, גם אז, "חייך קודמים".

בשואה הנוראה עלו שאלות קשות כגון, האם מותר לאדם להציל את עצמו ממוות אם כתוצאה מזה (בהסתברות גבוהה) ייהרגו אחרים. לרוב הפוסקים, "ייהרג ואל יעבור", מהסיבה – למה אתה חושב שדמך שווה יותר מדם חברך.

בשור"ת "יחווה דעת", ג, פ"ד, פסק הרב עובדיה יוסף, שמותר לאדם וגם מצווה, לתרום כליה אחת מכליותיו, להצלת חייו של אדם מישראל השרוי בסכנת מחלת כליות, כי התורם נכנס רק ל"קצת ספק סכנה", ואילו החולה נמצא בסכנה ממשית.

למה אסור להלוות בריבית? הרי מגיע למלווה להרוויח על מתן זכות השימוש בכספו? מה קובע החוק בישראל?

התורה דורשת להסתכל על הלווה ולא על המלווה. אסור לנצל את מצבו של אדם שבמצוקה, הזקוק לכסף, למטרת רווח. דוגמא עגומה לניצול כזה כששומעים על צרותם של אלה שלוו כספים בשוק האפור בריבית גבוהה (קצוצה), ומקבלים איומים על חייהם אם לא עומדים בתנאי ההחזר.

נציין כי בחוק הסדרת הלוואות חוץ - בנקאיות, תשנ"ג, 1993, נקבע כי אסור להלוות כספים בריבית העולה על פי 2.25 מהריבית הממוצעת לאשראי לא צמוד בפרסומי בנק ישראל. ההגבלות בחוק חלו רק על הלוואות עד גובה 25,000 ₪. לא נקבעו דרכי אכיפה ופיקוח על קיום החוק ולא נקבעו עונשים לעוברים על החוק. על כן היה צורך לתקן חוק זה והוא הוחלף בשנת 2017. ב - 30.7.2017 אישרה הכנסת תיקון לחוק הנ"ל, המכונה "חוק אשראי הוגן". במסגרת התיקון, הוטלה הגבלה המהווה תקרת ה"ריבית האזרחית", ריבית בנק ישראל + 15%, וכן "ריבית פלילית" שהיא ריבית בנק ישראל + 30%. מי שילווה בריבית מעל לריבית האזרחית יהיה חשוף לעיצומים כספיים בסכומים גבוהים והלוואה בריבית העולה על סכום הריבית הפלילית תיחשב לעבירה פלילית שהעונש בצידה הוא עד שלוש שנות מאסר. החוק חל אף על הבנקים ועל חברות האשראי. ברור שהעונש על גביית ריבית שלא כדין, צריך לכלול החזר לנפגעים של הפרשי הריבית שנגבו בניגוד לחוק, דבר שנראה חסר בחוק. על המשטרה להגביר את פעולותיה לעצירת וחקירת המלווים העבריינים, על סמך תלונות נפגעים, לקראת אפשרות של העמדה לדין. (ראו עוד ב"תוספת").

כיום כמעט כל המלווים והלווים, כולל בנקים, חותמים על היתר עסקא, המגדירה את פעולת העברת הכסף לזמן קצוב כהשקעה או כעסקה בין 2 שותפים – בעל הכסף והעוסק. עניין היתר עסקא מפורט בפרשת משפטים.

דין מי שמכר את עצמו לעבד בגלל דוחק כלכלי; דין עבד כנעני

וכי ימוך אִחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ, לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד. כְּשֹׁכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ, עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ. וְיָצָא מֵעִמָּךְ, הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ, וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב. כִּי עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם - לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד. לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְדּוֹ, וְיִרְאֶתָּ מֵאֲלֹהֶיךָ. וְעֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִיכֶם,

מִהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם, מִהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרֶצְכֶם, וְהָיוּ לָכֶם לְאֻחָזָה. וְהִתְנַחֵלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֻחָזָה, לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֻחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִישׁ בְּאֻחִיו, לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְףְּ. (ויקרא כה, לט-מו)

מה הכוונה ב - "עֲבַדְתָּ עֶבֶד", האסורה בעבד עברי? (פסוק לט).

לפי ספר החינוך ע"פ מסכת קידושין, יש להתייחס אליו כשכיר רגיל ולא כעבד. בנוסף, הוא מביא את הכתוב: (דברים, טו, טז), "כי טוב לו עמך", עמך במאכל ועמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן". בנוסף, אסור לתת לו לעשות עבודות מיותרות, כפי שנאמר בפסוק מג, "לא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְףְּ" ולא עבודות שאין להן קצבה או סיום ברור. נציין כי כאן מדובר בעבד עברי אשר מכר את עצמו כעבד בגלל שנקלע למצוקה כלכלית, לעומת העבד שמוזכר בפרשת משפטים, אשר נמכר ע"י בית הדין אחר שגנב משהו ואינו מסוגל להחזיר את הקרן.

למה נאמר שעבד עברי משתחרר רק בשנת היובל? הרי הוא משתחרר כעבור שש שנים?

הכוונה שאם הגיעה שנת היובל לפני שעברו שש שנים, הוא יוצא ביובל. יחד עם זאת, עבד המוכר את עצמו בגלל דוחקו, יכול לעבוד יותר משש שנים, ע"פ הסכם בינו לבין אדונו, ללא רציעת אזנו, אם רצונו בכך, ואינו מוגבל לשש שנים, אך בכל מקרה, הוא יוצא ביובל.

איך צריכים להתנהג כלפי עבד כנעני?

עבד כנעני הוא נוכרי שנמכר ליהודי לשם עבדות, לאו דווקא מעמי כנען. ע"פ מסכת קידושין כב, ב, עבד כנעני יכול לפדות את עצמו בכסף מהאדון, וכן אם האדון הפיל את עינו, שנו או אחד מאבריו האחרים, עליו לכתוב לו גט שחרור. בנוסף, האדון יכול לשחררו לצורך מצווה, כגון להשלים מניין. עבד כנעני, לאחר ששחרר, יכול לטבול ובכך להפוך ליהודי לכל עניין, מפני שגם כעבד כנעני הוא היה צריך לעבור גיור חלקי - ברית מילה, לטבול במקווה ולקיים את מצוות היהדות שהאישה חייבת בהן - (פרט למצוות עשה שהזמן גרמן).

כתב הרמב"ם במשנה תורה, ספר קנין, הלכות עבדים, פרק ט', הלכה י"ב: מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך; ואף על פי שהדין כך, מידת חסידות ודרכי החכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק, ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצר לו, ויאכילו וישקהו מכל מאכלו ומכל משקהו. חכמים הראשונים היו נותנים לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלים, ומקדימים מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמם. הרי נאמר (תהילים, קכג), "הִנֵּה כְּעֵינִי עֲבָדִים, אֶלֶיךָ אֲדוֹנֵיךָם כְּעֵינִי שִׁפְחָה, אֶלֶיךָ גִּבְרָתָהּ". וכן לא יבזהו, לא ביד ולא בדברים (דיבורים); לעבדות מסרן הכתוב, לא לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס, אלא ידבר עמו בנחת, וישמע טענותיו.

מכאן, איך צריכים להתנהג כלפי עובדים זרים?

ניתן אולי ללמוד מהעקרונות של עבד כנעני, שיש להתייחס אל שכירים זרים, שמועסקים באופן חוקי, בצורה אנושית והוגנת, ע"פ ההסכם שנחתם אתם עד תום תקופת העבודה. יחד עם זאת, אין לאפשר להם פולחן שיש בו משום עבודה זרה. הבעיה העיקרית היא בהולדת ילדים לעובדים הזרים, אשר גדלים ולומדים בגני ילדים ובבתי ספר כישראלים לכל עניין, ואם ישארו בארץ, עלולים להתחתן עם יהודים, דבר שיגרום להתבוללות של יהודים בארץ. לכן חשוב מאוד להדגיש, לפני תחילת תקופת העבודה, שבתום תקופת העבודה ע"פ ההסכם, העובדים הזרים וילדיהם יחזרו לארץ המוצא.

יחד עם זאת, במקרים חריגים, יש לאפשר לעובד זר או עובדת זרה, המבקשים בכנות להתגייר מטעמים אמיתיים, לעשות זאת, ואז יוכלו להישאר בארץ כיהודים.

וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיד עמו, ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר. אחרי נמכר, גאלה תהיה לו, אחד מאחיו וגאלנו. או דדו או בן דדו וגאלנו או משאר בשורו משפחתו וגאלנו, או השיגה ידו וגאל. וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף ממכרו במספר שנים, כימי שכיר יהיה עמו. אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו. ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היבל, וחשב לו כפי שניו, ישיב את גאלתו. בשכיר שנה בשנה יהיה עמו, לא ירדנו בפרך לעיניו. ואם לא גאל באלה, ויצא בשנת היבל, הוא ובניו עמו כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלהיכם. (ויקרא כה, מז-נה)

סיכום פרק כה

הפרק דן בנושא שמיטת הקרקעות כל 7 שנים, כשבת הארץ לה'. זה מבטא את האמונה שה' הוא אדון הארץ האמיתי. ראינו שאמנם אסור לעבוד את האדמה אך מותר לאכול מפירות ומתבואה שצמח בעצמו, אך רק אחרי שהופקרו לשימוש כולם.

דנו בשנת היובל החלה כל 50 שנה ומחייבת שחרור עבדים עבריים וחזרת נחלות לבעלות עניים שנאלצו למוכרם. דנו בעקרונות השויון החברתי של היובל. הפרק דן גם באיסור הונאה במכירות ואיסור הקנטה בדיבור. דנו בגישות השונות הנוהגות לגבי תוצרת חקלאית בשנת השמיטה, אחרי שנגמרה תוצרת השנה הששית – היתר מכירה לנוכרים והמשך העבודה החקלאית במגבלות מסוימות, או אוצר בית דין, הקרוב לנדרש ע"י התורה, שבו כל התוצרת יוצאת מבעלות פרטית ומכירתה מנוהלת ע"י בית דין ללא כוונת רווח. חוגים חרדים מעדיפים לקנות תוצרת נוכרים מהארץ ומחו"ל. ראינו את דיני גאולת שדות ובתים שנמכרו, איסור לקיחת ריבית מלווים, דרישות החמלה כלפי עבדים עבריים וכנענים ואף עובדים זרים.

תוספת

שיטות הונאה מפורסמות ויקיפדיה, הונאה#שיטות_הונאה_מפורסמות.

ישנן אינספור שיטות הונאה, ואולם ישנן מספר שיטות שזכו לפרסום רב בשל תפוצתן הרחבה:

"העוקץ הניגרי"

תרגיל עוקץ קלאסי אשר נעשה באמצעות הבטחה להענקת סכום כסף גדול בעתיד בתמורה לכך שהקורבן ייתן כרגע סכום כסף קטן.

הונאת פירמידה "פונזי"

קבלת כספים (בדרך כלל ממשקיעים) תוך הבטחה להחזרת הכספים בעתיד בצירוף ריביות נדיבות. כאשר אדם מעוניין לעזוב את מצב ההונאה ולקבל כספו בחזרה הוא למעשה יקבל את כספו בצירוף "ריבית" שנלקחת מכספי ה"משקיעים" האחרים. סופה של ההונאה יגיע לרוב כאשר "משקיעים" רבים ימשכו את כספיהם ובסיסה הפיננסי של הפרמידה יקרוס. בשנת 2008 התפרסמה פרשיית השחיתות של ברנרד מיידוף בשיטה זו.

גניבת זהות

שימוש בנתונים של אדם אחר לשם קבלת דבר מה במרמה. למשל, זיוף כרטיס אשראי ושימוש בו לביצוע קניות.

הונאה במרחב ה"סייבר"

מרחב ה"סייבר" מאפשר כר פורה לביצועה הונאות, רבות מההונאות המפורסמות לעיל מבוצעות באמצעותו. השיטה המרכזית לביצוע הונאות במרחב הסייבר הינה Fishing ("דיג"). במסגרת שיטה זאת מזייפים דף אינטרנט כך שיראה זהה לגמרי לדף אינטרנט קיים וכך "משכנעים" את הקורבן להזין פרטים לתוך הדף המזויף. הפרטים שהוזנו יישמרו כמובן אצל פרטי הזייפנים ויוכלו לשמש אותם לשם חדירה לחשבונות הקורבן (למשל מייל או חשבון בנק), לשם קניות על חשבון הקורבן (במקרה של מסירת פרטי אשראי) ועוד.

השוק האפור (ויקיפדיה)

בישראל, "השוק האפור" הוא מערכת מימון הפועלת מחוץ למערכת הפיננסית הממוסדת (שעיקרה בנקים, וכן פועלים בה גופים נוספים של שוק ההון כגון חברות ביטוח). מוסדות מימון חוץ בנקאיים עוסקים במגוון פעילויות בתחום זה בדומה לבנקים כגון: קבלת פיקדונות, הענקת הלוואות, נכיון צ'קים, המרות ורכישות של מטבע חוץ, העברה וקבלה של מטבע חוץ וכדומה.

בדרך כלל מתקשר המושג "אפור" עם מתן הלוואות הנלקחות על ידי לקוחות אשר המערכת הפיננסית הממוסדת מסרבת לבקשתם לקבלת מימון (או מסרבת לתת להם הלוואות נוספות על אלה שכבר קיבלו), משום שעקב מצבם הפיננסי הם נחשבים לסיכון גבוה מדי. הסיכון הגבוה

יותר גורם לכך שהריבית בשוק האפור גבוהה במידה ניכרת מזו שבמערכת הבנקאית, וגם אמצעי הגבייה, במקרה שהלווה אינו עומד בהחזר ההלוואה, נוקשים יותר. הסדרת פעילותו של השוק האפור נעשתה, עד שנת 2017, בחוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות, תשנ"ג, 1993. בחוק זה נדרש המלווה לתת מידע מלא על הריבית הנדרשת וכל תוספת אחרת שנדרש הלווה לשלם, ונקבעו בו גבולות לעלותה של ההלוואה - לא יותר מפי 2.25 מהריבית הממוצעת לאשראי לא צמוד בפרסומי בנק ישראל. ב - 30.7.2017 אישרה הכנסת תיקון לחוק הנ"ל, המכונה "חוק אשראי הוגן", כמובא לעיל. חוקים נוספים המשמשים גם למטרה זו הם חוק החוזים האחידים, התשמ"ג, 1982, חוק הגנת הצרכן, התשמ"א, 1981, וחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א, 1961. חוקים אלו אינם נאכפים כיום והוחלפו, כאמור, בתיקון מעודכן.

פרק כו – למה 2 הפסוקים האחרונים של הפרשה הועברו לפרק חדש? הקשר בינם לבין הפרק הקודם; מי קבע את חלוקת פרקי התנ"ך?; האם אפשר לחיות חיים יהודיים מלאים בחו"ל?

השתלשלות החטא – מאי שמירת שנת השמיטה ועד למכירה לעבדות לנוכרי; למה מתחיל פרק חדש לפני סוף הפרשה; חיים יהודיים בחו"ל?

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפְסָלִים וּמִצֵּבֹה, לֹא תִקְיְמוּ לָכֶם וְאֶבֶן מִשְׁכֵּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אֵת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ, אֲנִי ה'.
(ויקרא כו, א-ב)

מה הקשר בין פסוקים אלה לבין הפרשה למעלה? למה הם נמצאים בפרק חדש?

רש"י מסביר: "לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים", (ע"פ מדרש תורת כוהנים), כנגד זה הנמכר לנוכרי, שלא יאמר (העבד), "הואיל ורבי מגלה עריות, אף אני כמותו. הואיל ורבי עובד עבודת אלילים, אף אני כמותו. הואיל ורבי מחלל שבת, אף אני כמותו. לכך נאמרו מקראות הללו. ואף הפרשיות הללו (של למעלה), נאמרו על הסדר. בתחילה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכור מטלטליו. לכך סמך לה: "וכי תמכרו ממכר...". אם לא חזר בו, בסוף מוכר את אחוזתו. אם לא חזר בו, בסוף מוכר את ביתו. אם לא חזר בו, בסוף ליה ברבית. כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות. אם לא חזר בו, בסוף מוכר את עצמו. אם לא חזר בו, לא דיו (שמוכר את עצמו) לישראל, אלא אפילו לנוכרי.

הרמב"ן מוסיף שלכך נאמר כאן: "לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים, אֵת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ". על מי שעובד כשכיר אצל נוכרי, להקפיד במיוחד על ציווים אלה.

למה שני הפסוקים האחרונים של הפרשה נמצאים בפרק חדש?

חלוקת הפרקים בתנ"ך ומספור הפסוקים הינם פיתוחים מאוחרים מימי הביניים, והם מיוחסים לראשונה לתאולוג הנוצרי סטפן לנגטון, (1150 - 1228). קודם לכן היו ספרי המקרא מחולקים לסדרים, פסוקים ופרשיות, אולם אלו לא היו ממסופרים. חלוקה זו של לנגטון, שנעשתה במקורה בביבליה (תנ"ך) במהדורת הוולגטה הלטינית, סייעה רבות בהתמצאות הטכנית בספרי המקרא. עם זאת, חוקרים רבים מצביעים על אלמנטים תאולוגיים נוצריים שחלוקה זו מבטאת. למרות שהיא נוצרית ביסודה, הוכנסה החלוקה למהדורות הדפוס הראשונות של התנ"ך במהדורות "יהודיות", ומאז היא קיימת בכמעט כל המהדורות למיניהן. ככל הנראה, הראשון שהכניס את מספור הפרקים הנוצרי לתוך ספרי המקרא היהודיים היה רבי שלמה בן ישמעאל (בערך בשנת 1330). הוא מיקם את המספור בשולי התנ"ך העברי (שהיה עדיין רק בכתבי יד), כדי להקל לעקוב אחרי הפסקאות המפורטות בוויכוחים ובפולמוסים דתיים, בין נוצרים ליהודים, שאילצו את היהודים לציין מראי מקום בתנ"ך לפי המקובל אצל הנוצרים.

נוכל לומר שהנוצרים אמנם קראו את התורה, אך לא למדו מדרשים או רש"י, ולכן לעיתים טעו בהבנת הכתוב ובחלוקה לפרקים! במסורת היהודית התורה מחולקת לפרשיות ענייניות - פרשה פתוחה ופרשה סתומה, המסומנות בחומשים. חלוקה זו מקודשת ברמת הקדושה של הכתוב עצמו, שכן על פי המסורת, היא ניתנה למשה רבנו ביחד עם התורה. (ויקיפדיה, חלוקת הפרקים_בתנ"ך).

האם אפשר לחיות חיים יהודיים מלאים בחוץ לארץ?

ברור שלא. החי בחוץ לארץ אינו מקיים את המצווה היסודית של ישוב ארץ ישראל. אין קדושת הארץ בחו"ל. את סמיכות הפסוקים - "ואבדתם מהרה מעל הארץ... ושמתם את דברי אלה..." (דברים יא, יז), דרשו רבותינו (מדרש ספרי, פרשת עקב, מג, יז), "אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ הוו מצוינים במצוות, שכשתחזרו לא יהיו עליכם חרשים. משל למלך שכעס על אשתו וטרפה בבית אביה, אמר לה: הוי מתקשטת בתכשיטיך שכשתחזרי לא יהיו עליך חרשים. כך אמר הקב"ה לישראל: בני, היו מצוינים במצוות שכשתחזרו לא יהיו עליכם חרשים. הוא שירמיהו אומר (ירמיהו לא, כ), "הֲצִיבִי לָךְ צִיָּנִים, שְׁמִי לָךְ תִּמְרוֹרִים" וגו', אלה המצוות שישאל מצוינין בהם" (ספרי, עקב מג, יז). ולכן לדעת רוב הראשונים (ראב"ע, רש"י, רמב"ן, רשב"א, רבנו בחיי ורשב"ם), עיקר קיום המצוות הוא רק בארץ ישראל. חיוב קיומן מחוץ לארץ ישראל, הוא אמנם מן התורה, אך אינו אלא זכר לעיקר קיומן שהוא בארץ וכדי שלא תישכחנה בגלות. למשל כותב רבנו בחיי, בפירושו לפסוק (דברים יא, יח):

"דרשו חז"ל אף לאחר שתגלו מן הארץ הוו מצוינין במצוות, הניחו תפילין ועשו מזוזות... הכוונה בזה לומר כי אף על פי שאנו עושים המצוות בחו"ל והם חובת הגוף לעשותם בכל מקום, למדום חז"ל שאין עיקר עשייתן אלא בארץ הקדושה".

חז"ל גזרו על חוץ לארץ "טומאת ארץ העמים" ואסרו את היציאה מהארץ, חוץ ממי שאין לו פרנסה בארץ, או כדי לשאת אישה או ללמוד תורה מרב מיוחד וגם אז לזמן קצר בלבד. החשש מהתבוללות ונישואי התערובת גבוה שם בהרבה. בנוסף, לא מקיימים בחוץ לארץ את המצוות התלויות בארץ כגון הפרשת תרומות ומעשרות ושמיטה, לא נושאים במאמץ ההגנה על הארץ ולא משתתפים בחיי האומה במלוא מובן המלה.

סיכום תחילת פרק כו

דנו ב - 2 הפסוקים הראשונים של הפרק ובקשר בינם לבין הפרק הקודם והראינו שקיים קשר מובהק בהקשר של מי שמכר את עצמו כעבד לנוכרי, לפי רש"י, כעונש על מעשיו שהתחילו באי שמירת שנת השמיטה. שאלנו מדוע 2 הפסוקים האחרונים של הפרשה נמצאים בפרק חדש וראינו שתאולוג נוצרי קבע את החלוקה ושהיהודים נאלצו לאמץ את החלוקה, למרות שלעתים איננה הגיונית, כדי שיוכלו להשיב לטענות הנוצרים נגד הפרשנות היהודית של התנ"ך.

הרעיון המרכזי של פרשת בהר

הפרשה עוסקת בעיקר ביחס הנדרש כלפי אלה שמזלם לא שפר עליהם – יש להפקיר את התוצרת החקלאית בשנת השמיטה כדי שגם הם יוכלו לאכול ממנה. בשנת היובל מי שנאלץ למכור את עצמו כעבד, משתחרר, וגם אחוזה שנאלץ למכור חוזרת לבעלותו. יש להתייחס לעבד עברי, שמכר את עצמו בגלל מצוקתו הכלכלית, כאל שכיר רגיל. אסור להלוות לעני בריבית, אסור להונות ולהקניט גר. יש לאפשר לעני לגאול חזרה שדה או בית שמכר בדוחקו.

תוספת**הצלחת הפרדס שלא עובד בשמיטה**

נכתב ע"י רב הישוב קוממיות זצ"ל, (עם הוספות עד ראייה אריה שטינמן)

בשנת תשי"ז החליטה הסוכנות לנטוע פרדסים לכוהנים ישובים. וביניהם גם לקוממיות. אמנם העמדנו תנאי, כי מסכימים אנחנו רק אם יתחייבו לשמור כל הלכות שמיטה בפרדס לפי הוראתי, כשנה או יותר נתעכב הדבר בגלל זה, כי הם סירבו למלא אחרי התנאי שלנו, ואנחנו עמדנו על זה כצור חלמיש, ובמשך הזמן התייאשנו כבר מכל הפרדס, הגם שבעבודת הפרדס היו מתפרנסות כמה וכמה משפחות והיה מגיע רווחה לקוממיות. וגם כ"ק אדמו"ר מגור "הבית ישראל" זצ"ל, הסכים אתנו ועודד אותנו כי קוממיות תחיה גם בלי הפרדס, עד שבשנת תשי"ח דברנו עם מנהל הפרדסים מר ויגודסקי, והסברתי לו את גודל קדושת השמיטה ועד כמה שחביב עלינו קיום מצוה זו ונתרשם מאד. וקבלנו ממנו הודעה כתובה וחתומה על ידו, כי הפרדס יוטע וכל דיני שביעית יישמרו בו כפי הוראתי. וכן היה, הפרדס ניטע, הושקע בו כחצי מיליון לירות, ומנהלי הפרדס מלאו תמיד אחרי הוראתי.

והנה במשך זמן עבודת הפרדס בשנת השמיטה תשי"ט, שנעשתה בדיוק כפי הוראתי, אמרו לי מנהלי הפרדס שלדעתם אני מסכן את הפרדס, ע"י שלא נעבד כראוי מחמת הוראתי, ואני עלול לגרום להפסד הסכום הגדול שהשקיעו בו. פעמים רבות הייתי חושב מה יהיה, אך חזקתי את עצמי בבטחון בעצם המצוה, ובזכות הפוסקים ז"ל שלפי דבריהם פסקתי, ובפרט בזכות הרמב"ם ז"ל שהחמירתי כמוהו הרבה פעמים, שבודאי יעזור השי"ת שלא יתחלל ש"ש על ידינו וב"ה בסוף מנ"א תשי"ט בא מנהל הפרדס ואמר לי בהתרגשות רבה, כי שנים עשר פרדסים ישנם תחת ידו, ובכולם עבדו כרגיל, מלבד בפרדס קוממיות שלא עשו את הרצוי והצריך לדעתם, ולבסוף פרדס קוממיות הצליח מאד, הרבה יותר משאר הפרדסים, ושאל אותי שאסביר לו הדבר, ואמרתי לו שה"אני מאמין" הראשון הוא שהשי"ת הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וגם הפרדס, ולפי שאנחנו עשינו רצונו ית' בפרדס, הצליח השי"ת את הפרדס. וכך נרשם במחלקת הפרדסים הממשלתית "הפרדס בקוממיות לא עובד בכל שנת השביעית והצליח".

המקור: klafkosher.com/KLAFKOSHER_329.htm

הקרקע של ארץ ישראל שייכת לעם ישראל או לממשלה?

בשנת 2014, לפני שהתמנה לשר האוצר, אמר משה כחלון בכנס נדל"ן שעל המדינה לתת קרקע בחינם למשתכנים ולהתנות באיזה מהירות, באיזה איכות ובאיזה מחיר תהיה הבנייה. כשעושים את מה שרשות מקרקעי ישראל עושה בארה"ב (מונופול המשווקת קרקע למרבה במחיר) - הולכים לכלא. כפי שהראינו, זוהי הדרך היהודית. נציין כי בתכנית "מחיר למשתכן", יישם מר כחלון עקרון זה, לגבי זוגות צעירים.

פרשת בַּחֲקוֹתִי

פרק כו - המשך הברכות שיבואו לעם אם ישמרו את מצוות התורה – גשמים בעתם, שפע כלכלי, שלום – בין מי למי?; נצחונות מזהירים על אויבים; השראת השכינה בישראל; האם הברכות הגיעו אי פעם? הקללות כתוצאה ממאיסת המצוות: מחלות פיזיות ונפשיות, שעבוד לגויים, בצורת, כניסת חיות רעות, התקפת אויבים, חורבן הארץ והמקדש, רעב ואף קניבליזם, גלות וסבל; "בשורת" שממת הארץ; ודוי עוונות ע"י העם וזכירה ה' את הברית עם האבות.

הברכות שיבואו אם ישמרו את התורה: ריבוי גשמים ופוריות הארץ, שלום בינינו; נצחונות צבאיים, ריבוי העם, שפע תבואה ושפע כלכלי, קיום הברית של ה' עם ישראל, השראת השכינה והליכה בקוממיות.

אם בַּחֲקוֹתִי תֵּלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתֵי תַּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְנָתַתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ, וַעֲזַן הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ. וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בָּצִיר וּבָצִיר יִשִּׁיג אֶת זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לֶחְמֶכֶם לְשָׂבַע, וַיִּשְׂבְּתֶם לְבָטָח בְּאַרְצְכֶם. וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בְּאֶרֶץ וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וְאִין מִחֲרִיד, וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם. וַיִּדְפַּתֶּם אֶת אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לַפְּנִיכֶם לְחֶרֶב. וַיִּדְפּוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבָּה יִדְפּוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לְחֶרֶב. וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּימְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם. וְאָכַלְתֶּם יִשֹּׁן וַיִּשָּׁן מִפְּנֵי חֵדֶשׁ תּוֹצִיאוּ. וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם. וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהֵיטָב לָהֶם עֲבָדִים, וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת עֲלֵיכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת. (ויקרא כו, ג-יג)

מה הכוונה "וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בָּצִיר וּבָצִיר יִשִּׁיג אֶת זֶרַע"? שדישת הדגן תקדים את בציר הענבים והבציר יקדים את זריעת הדגן? הרי בדרך כלל זה כך.

רש"י מפרש את המלה "וְהִשִּׁיג" ככמות גדולה המצריכה טיפול ממושך ולא כסדר הפעולות או הקדמה בזמן – "שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ובבציר תעסקו עד שעת הזרע". תקופת הדיש (הפרדת המוץ מהדגן), חלה מיד אחרי קציר הדגן, באביב. תקופת בציר הענבים היא בדרך כלל מאוגוסט עד אוקטובר (סוף הקיץ ותחילת הסתיו). תקופת הזריעה היא בדרך כלל בתחילת החורף (נובמבר דצמבר). זאת אומרת שבגלל השפע, הפעולות החקלאיות יימשכו הרבה מעבר למקובל.

מה הקשר בין קיום המצוות לבין ירידת גשמים, יכול ושלום בארץ? מה הפירוש של "וְנָתַתִּי שְׁלֹמֶם בְּאַרְצָךְ"? (פסוק ו).

לגבי הקשר בין קיום מצוות לבין ירידת גשמים ושפע חקלאי אדיר כמתואר, מאחר שמציאות כזו של קיום מצוות על ידי חלק משמעותי של העם כנראה לא התקיימה מעולם, ההבטחה כנראה תתקיים רק לעתיד לבוא. אך כידוע, בתנ"ך מתוארות תקופות בצורת, לדוגמה, בימי דוד המלך ובימי אחאב, המיוחסות לעבירות שבידי העם, וגם היום יש תפילות מיוחדות לעת בצורת, הכוללות בקשת סליחה על עוונות.

השלום בארץ קשור לאותן הבטחות של הגשמים והשפע, וגם הוא מחכה לנו לעתיד לבוא. הרמב"ן מפרש: ונתתי שלום בארץ - שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו. או שהשלום הוא שישבית חיה רעה מן הארץ, (ולאו דווקא ביחס לאויבים מבחוץ) שכן נאמר: "וחרב לא תעבור בארצכם" כלל, אבל אתם תרדפו את אויביכם, לצאת אליהם למלחמה וינוסו. גם רש"י אומר: "אם אין שלום אין כלום. אחר כל זאת (נאמר) "ונתתי שלום בארץ", מכאן שהשלום (הפנימי) שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר (ישעיהו מה, ז) עושה שלום ובורא את הכל. (בפסוק המקורי כתוב: "עֲשֵׂה שְׁלֹמֶם וּבֹרֵא רָע" – הכוונה, רע לאויבי ישראל).

למה אחרי שנאמר "וְנָתַתִּי שְׁלֹמֶם בְּאַרְצָךְ", נאמר "וְרָדְפוּם אֶת אֹיְבֵיכֶם", הרי אם יש שלום, אין צורך לרדוף אחרי אויבים?

זה מוכיח את צדקת פירוש הרמב"ן שה"שלום בארץ" הוא בין בני ישראל לבין עצמם. עדיין יהיו אויבים מבחוץ, אשר ינוצחו, אם בני ישראל ישמרו את התורה.

מה אפשר ללמוד מפסוק ח: "וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רִבְבָּהּ יָרְדְּפוּ..."

רש"י מעיר (ע"פ מדרש ספרא): "וכי כך הוא החשבון? והלא היה צריך לומר, "מאה מכם אלפיים ירדפו"? (כדי לשמור על היחס). אלא אינו דומה מועטים העושים את התורה, למרובים העושים את התורה". היחס בין הרודפים לנרדפים הולך ועולה ככל שמספר הרודפים עולה. לפי זה, לצורך השגת נצחון מוחץ על האויב, אין זה מספיק שחלק קטן מהעם ישמור את המצוות, שכן זה לא יכריע את הכף הלאומי, אלא צריכים שהרבה (רוב מכריע או משקל מכריע), יקיימו את מצוות התורה.

בנוסף, אפשר ללמוד שאותם רבים המקיימים את התורה ישתתפו במלחמה, על מנת להשיג נצחון מוחץ.

לפי הנאמר כאן בתורה, אילו רוב העם בארץ ישראל היו מקיימים את התורה, היו, גם בימינו, פחות מלחמות וכמובן הרבה פחות חללים ופצועים, כולל הרוגים בגלל טעויות בלחימה ותאונות, שכן היו מושגים נצחונות כבירים על האויבים. כמובן שהדבר עדיין מצריך צבא חזק, מאומן ומצויד היטב, שבו הרוב שומר את המצוות, שכן, אין סומכים על הנס.

מה הברכה ב-"וְאַכְלָתֶם יֶשֶׁן נוֹשָׁן"? האם לא עדיף לאכול חדש וטרי?

רש"י: "הפירות יהיו משתמרים וטובים להתיישן, שיהא ישן נושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד", כמו יין ישן המשתבח עם הזמן. זה מתאים לשנות שמיטה ויובל שבהן אוכלים אוכל משנים קודמות.

מה פירוש פסוק יא וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם. למה שיגעל ה' מישראל?

רוב הפרשנים מסבירים שגם אם חלק מבני ישראל יחטא, ה' לא יגעל מהם ושכינתו תשאר בתוכם, למרות המרחק הגדול בין קדושת ה' לרמת קדושת העם.

מה הכוונה ב-"וְהִתְנַחֵלְתִּי בְּתוֹכְכֶם"? איך יתכן שה' יתהלך בתוכינו?

לפי הרמב"ן ובעל "עקדת יצחק", הכוונה שהשכינה תשרה על ישראל והיא תורגש בחיי היום - יום החולין כביכול, ולא רק בעבודת הקודש בבית המקדש, בבית המדרש ובבית הכנסת. הרמב"ם כתב (בהקדמה לפרק חלק במסכת סנהדרין וכן בהלכות תשובה ט, א), שאם יקיימו בני ישראל את המצוות ברצון ובשמחה, הקב"ה יסיר את הבעיות והדברים המעיקים היום יומיים, וכן מחלות, עוני ומלחמות, כך שיהיו פנויים לקיים את המצוות בשלווה ולזכות לקרבת אלוקים בעולם הזה וכן לחיי העולם הבא.

אך אם לא יקיימו את המצוות וילכו אחרי ההבל, הקב"ה יביא קשיי יום יום, מחלות, בעיות בטחוניות וכלכליות, כך שלא יהיו פנויים לקיים את המצוות מרוב טרדות, ויפסידו הן את העולם הזה והן את העולם הבא.

לצערנו אנחנו עדיין קרובים יותר למציאות השניה.

מה מובן המלה "קוֹמָמִיּוֹת"?

רש"י מפרש - בקומה זקופה. אונקלוס מתרגם שקוממיות היא חירות. יש מפרשים - בשתי קומות, קומה פיזית (יציאת מצרים), ובנוסף, קומה רוחנית (קבלת התורה). אפשר להבין שברכת "וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת", זקיפות קומה לאומית פיזית ורמה רוחנית גבוהה, אינה מתייחסת דווקא לדור יוצאי מצרים אלא שהיא ברכה נצחית שתתקיים, אם ישמרו בעתיד את התורה.

האם היו תקופות שבהן רוב בני ישראל קיימו את מצוות התורה והאם ההבטחות התקיימו?

כתב הרמב"ן: ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן, לא הרבים ולא היחידים מהם, שלא עלתה זכותם לכך. הן צפויות להתקיים בימות המשיח.

בתחילת תקופת ממלכת שלמה, אחרי הקמת בית המקדש, מתוארת תקופת שגשוג כלכלי, לצד שמירה על חוקי התורה.

יחד עם זאת, ע"פ חז"ל, היו תקופות קצרות של קיום מצוות נרחב ושל קיום חלק מההבטחות. בקשר לתקופת חזקיהו, מלך יהודה שמלך בשנים 726 עד 696 לפנה"ס, אשר מתואר במלכים ב, יח, כמלך צדיק, תיארו חז"ל את הדור כדור בו כל העם היו תלמידי חכמים. על פי המדרש, (סנהדרין צד, ב), לפני מצור סנחריב מלך אשור על ירושלים, חזקיהו נעץ חרב בכניסה לבית המדרש והכריז כי כל מי שלא ילמד תורה יידקר בחרב, (ע"י האויב), וכתוצאה מכך לא היה בכל ממלכת יהודה ילד או ילדה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה.

מסופר בספר מלכים ב, כי באותו לילה יצא מלאך ה' והרג 185,000 חיילים ממחנה אשור, כנראה באמצעות מגיפה או הרעלה, כך שירושלים ניצלה בדרך נס.

בקשר לתקופת שלומציון, מלכת יהודה בתקופת הבית השני משנת 76 לפנה"ס ועד מותה בשנת 67, אשר החזירה את הסמכות הדתית מהצדוקים לפרושים, חז"ל תיארו את צדקותה ואת גשמי הברכה שירדו בתקופת שלטונה ובעקבותם, שגשוג כלכלי.

הקללות: מחלות פיזיות ונפשיות, שעבוד לגויים, בצורת, כניסת חיות רעות, התקפת אויבים, חורבן, רעב – ואף קניבליזם, גלות וסבל; שממת הארץ; וריבוי עוונות ע"י העם וזכירה ה' את הברית עם האבות.

ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה. ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגזל נפשכם, לבלתי עשו את כל מצותי להפרכם את בריתי. אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה, את השחפת ואת הקדחת, מכלות עינים ומדיבת נפש, וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו איביכם. ונתתי פני בכם ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם שונאיכם, ונסתם ואין רדף אתכם. ואם עד אלה לא תשמעו לי, ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם. ושברתי את גאון עזכם ונתתי את שמיכם כפרזל ואת ארצכם כנחשה. ותם לריק כחכם ולא תתן ארצכם את יבולה, ועץ הארץ לא יתן פרי. ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי, ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם. והשלחתי בכם את חית השדה ושפלה אתכם והכריתה את בהמתכם והמעיטה אתכם ונשמו דרכיכם. ואם באלה לא תנסרו לי והלכתם עמי קרי. והלכתי אף אני עמכם בקרי והפיתי אתכם גם אני שבע על חטאתיכם. והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית, ונאספתם אל עריכם ושלחתי דבר בתוכם ונתתם ביז אויב. בשברי לכם מטה לחם ואפו עשור נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל, ואכלתם ולא תשבעו. (ויקרא כו, יד-כו)

אילו עבירות מנויות בפסוקים יד - טו?

רש"י (ע"פ מדרש הספרא): "וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמָּאֲסוּ" - מואס באחרים העושים; "וְאִם אֶת מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נִפְשְׁכֶם" - שונא החכמים; "לִבְלֹתִי עֲשׂוֹת" - מונע מאחרים מלעשות; "אֶת כָּל מִצְוֹתַי - כּוֹפֵר (ואומר) שלא צויתים לכך; (נאמר "לִבְלֹתִי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי ולא נאמר את כל המצוות); "לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי" - כופר בעיקר, (כלומר, כופר בכך שמקור המצוות הוא אלוהי).

לפי הרמב"ן ימאסו בחוקים הלא מובנים, כמו שעטנז וטהרה באפר פרה אדומה, ויגעלו במשפטים המגבילים אותם, כמו העונשים החמורים על גלוי עריות וחילול שבת.

לצערנו, מאז תחילת תקופת ההשכלה במאה ה-18 באירופה, המתואר בפסוקים הפך להתייחסות נפוצה של יהודים לתורה, למצוות ולחכמים, ובחוגים מסוימים בעם, היא עדיין מצויה גם היום.

האם הקללות המנויות התקיימו כאשר בני ישראל לא קיימו את מצוות וחוקות התורה?

הרמב"ן מוכיח שהקללות המנויות בפרשה, התקיימו בגלות הראשונה אחרי חורבן הבית הראשון. הוא כותב (בשנויים קלים):

"ודע והבן כי האלות האלה ירמזו לגלות הראשונה, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת, הגלות, והגאולה ממנה. שכן תראה בתוכחות, שנאמר (בפסוק הקודם) "וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמָּאֲסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נִפְשְׁכֶם", ונאמר (שם) "לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי", והזכיר בהם במות וחמנים וגילולים (פסוק ל), כי הם היו עובדי עבודת כוכבים ועשו את כל הרעות. והוא שנאמר (פסוק לא) וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשְׁכֶם וְלֹא אֶרִיחַ בְּרִיחַ נִיחֻחְכֶם, שה' מתרה בהם שיסלק מהם את מקדשו ואת קבלת הקורבנות, שהיו לו לרצון במקדש ההוא.

והעונשים עליהם - חרב וחייה רעה ודבר ורעב, וגלות בסוף, כי כל זה היה שם, כפי המתואר בספר ירמיהו לב (מובא להלן). ואמר לגבי זמן הגלות (להלן בפרק, פסוקים לד - לה) אֲזַ תִּרְצָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבִתֹתֶיהָ וְגו' כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה תִשָּׁפֵת אֶת אֲשֶׁר לֹא שָׁבְתָה בְּשִׁבְתֵּיכֶם בְּשִׁבְתֵּיכֶם עָלֶיהָ, שהיו שנות הגלות כשנים אשר ביטלו את השמיטות, וכן אמר הכתוב בגלות ההיא (דברי הימים ב, לו, כא) לַמֶּלֶאכֶת דִּבֶּר ה' בְּפִי יִרְמְיָהוּ עַד רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת שְׁבִתוֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה שְׁבִתָּה לַמֶּלֶאכֶת שְׁבָעִים שָׁנָה. (70 שנות גלות כנגד ביטול 70 שנות שמיטה ויובל). כן התרה בהם וכן הגיע אליהם. א"כ דבר ברור הוא שעל הגלות ההיא דיבר הכתוב.

לעומת זאת, לדברי הרמב"ן, הברכות והקללות שבפרשת כי תבוא (דברים כח), רומזות לגלותנו הנוכחית ולגאולה שניגאל ממנה, התלויה בחזרה בתשובה.

הנביא ירמיהו מתאר את המצב הנורא ששרר לפני חורבן הבית הראשון, (ירמיהו לב, כד - לו): הִנֵּה הַסִּלְלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלִכְדָּה וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדָּבָר וְאֲשֶׁר דִּבֶּרְתָּ הָיָה וְהִנֵּה רָאָה... לָכֵן פֶּה אָמַר ה': הִנְנִי נֹתֵן אֶת הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַפְּשָׁדִים וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְלִכְדָּה. וּבָאוּ הַפְּשָׁדִים הַנִּלְחָמִים עַל הָעִיר הַזֹּאת וְהָצִיתוּ אֶת הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ וְשָׂרְפוּהָ וְאֶת הַבָּתִּים אֲשֶׁר קִטְרוּ עַל גִּגְוֹתֶיהֶם לַבָּעַל וְהִסְכּוּ נְסָכִים לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְּעִסְנִי.

כִּי הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אָךְ עֲשִׂים הָרַע בְּעֵינֵי מַנְעֲרֹתֵיהֶם כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אָךְ מִכְעָסִים אֶתִּי בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם נָאִם ה' . כִּי עַל אִפִּי וְעַל חֲמָתִי הִתְּהָ לִּי הָעִיר הַזֹּאת לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, לְהִסְרָהּ מֵעַל פָּנָי . עַל כָּל רָצַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר עָשׂוּ לְהִכְעִסְנִי, הִמָּה, מַלְכֵיהֶם, שָׂרֵיהֶם, כֹּהֲנֵיהֶם וְנָבִיאֵיהֶם, וְאִישׁ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם . וַיִּפְנוּ אֵלַי עֶרְף וְלֹא פָנִים וְלִמַּד אֶתְּם הַשָּׂכֶם וְלִמַּד, וְאִינָם שֹׁמְעִים לְקֹחַת מוֹסֵר . וַיִּשְׁמְעוּ שְׁקוּצֵיהֶם בְּבֵית אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו לְטִמְאוֹ . וַיִּבְנוּ אֶת בָּמוֹת הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּגִיָּא בֶן הַנֹּס לְהַעֲבִיר אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם לַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא צוֹיִתִּים וְלֹא עֲלֹתָה עַל לְבִי לַעֲשׂוֹת הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת לְמַעַן הִחֲטִי אֶת יְהוּדָה . וְעַתָּה לָכֵן פֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִתְּנָה בְּיַד מֶלֶךְ בְּכָל בְּחָרָב וּבְרָעָב וּבְדָבָר .

מה הכוונה "וַיִּנְסְתֶּם וְאִין רִדְף אֶתְכֶם" ? (פסוק יז) ? על מה זה מצביע ?

שבני ישראל יפחדו "מהצל של עצמם". ינוסו באימה, למרות שלא רודפים אחריהם. יש מייחסים את הפסוק גם לימינו.

"כאשר נתבונן ונפקח עיניים, נתמה ונשתומם כמה עמוק חדרה קללה זו לאורח החיים המודרני, לאורח חיינו. אנשים רצים, חופזים, בורחים. אין להם פנאי לעצמם, למשפחתם, לשעה של מרגוע, לנחת ולמנוחה. אין להם פנאי לאכול במנוחה, לעיין בספר ולהתפלל ביישוב הדעת. הכל נעשה במרוצה, בחפזה, בלהיטות, בעצבנות. מה יש ? מה קרה ? מי רודף אחריכם ? מי נוגש בכם ? ! הבה נשתחרר מן הקללה הזו, נתחום לה גבולות. נתלוש לעצמנו שעה ביום. שעה ללימוד תורה, שעה למשפחה, שעה של רגיעה !"

מקור : wikivort.co.il/view.php?vort=1263

מה הכוונה "וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי" ? פסוק יח.

לפי הפרשנים, המכות אינן באות בבת אחת, אלא בהדרגה ועם הפוגות ביניהן, כדי לאפשר לעם להתבונן במה שקרה ולחזור בתשובה. אם ישובו – מה טוב. אם יתעלמו וימשיכו בדרכם הרעה יבואו עליהם עונשים נוספים, כבדים מהקודמים – בדומה במכות מצרים שלא באו ברצף, אלא בהפסקות ביניהן.

מה זה "וְשִׁבְרֹתֶי אֶת גְּאוֹן עֲזָכֶם" ? פסוק יט.

רש"י: "זה (חורבן) בית המקדש וכן אומר הנביא, (יחזקאל כד, כא) : הִנְנִי מַחְלִל אֶת מִקְדָּשִׁי גְאוֹן עֲזָכֶם. לפי הרשב"ם, הכוונה למטה לחמכם, שכן נאמר מיד אחרי זה : "וְנִתַּתִּי אֶת שְׁמִיכֶם בְּכַרְזָל וְאֶת אֲרָצְכֶם בְּנִחְשָׁה".

מה הכוונה "וְאֵם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי"? פסוק כא.

מפרש רש"י: "רבותינו אמרו קרי - 'עראי, במקרה', שאינו אלא (קורה) לפרקים. כן תלכו עראי במצוות, (אולי הכוונה שמקיימים חלק מהמצוות באופן סלקטיבי וגם זה לא באופן עקבי ומוגדר) תרגומו של אונקלוס, קרי - לשון קושי, שמקשים לבם ונמנעים מהתקרב אלי'."

הרמב"ם במורה נבוכים ג, לו, פירש שמייחסים את הייסורים למקרה, ולכן לא חוזרים בתשובה בעקבותיהם. כמו כן כותב הרמב"ם בתחילת הלכות תעניות:

"מצות עשה מן התורה ולזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור... ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... וזה הוא שיגרום להם להסיר את הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו היא מקרית, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה: 'והלכתם עמי בקרי, והלכתי עמכם בחמת קרי', כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי - אוסיף לכם חמת אותו קרי" (א', אג).

זאת אומרת שאם אומרים שהכל מקרה, אפשר לצפות להרבה "מקרים" כאלה.

מה משמעות הקללה ב"וְאֵפֹה עֲשׂוּ נָשִׁים לְחֻמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהָשִׁיבוּ לְחֻמְכֶם בְּמִשְׁקָל"

רש"י כותב: "וְאֵפֹה עֲשׂוּ נָשִׁים לְחֻמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד - מחוסר עצים. וְהָשִׁיבוּ לְחֻמְכֶם בְּמִשְׁקָל - שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור, והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהן".

לפי זה, בשלב זה, מה התוצאה הכללית של אי קיום המצוות?

מחלות קשות, שנות בצורת, רעב, הפסד במלחמות, חורבן.

וְאֵם בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי. וְהִלַּכְתִּי עִמְכֶם בְּחֻמַּת קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֶף אֲנִי, שְׂבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם. וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר בְּנִיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ. וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בְּמִתֵּיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת חַמְנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת פְּגָרֵיכֶם עַל פְּגָרֵי גֵלְוֵיכֶם, וְגָעַלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם. וְנָתַתִּי אֶת עֲרִיכֶם תְּרָבָה וְהִשְׁמֹתִי אֶת מְקֻדְשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרִית בְּרִית נִיחָחְכֶם. וְהִשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אִיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ. וְאַתֶּם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אֶתְרֵיכֶם תְּרַב וְהִיָּתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ תְּרָבָה. אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבִתְתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשְׁמָה וְאַתֶּם בְּאָרֶץ אִיבֵיכֶם, אֲזִי תִשְׁבֹּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת שְׁבִתְתֶיהָ. כֹּל יְמֵי הַשְׁמָה תִּשְׁבֹּת אֶת אֲשֶׁר לֹא שְׁבִתָּה בְּשִׁבְתֵּיכֶם בְּשִׁבְתֶּם עָלֶיהָ. וְהִנָּשְׂאָרִים בְּכֶם, וְהִבֵּאתִי מִן הַבְּלָבָם בְּאֶרְצָת אִיבֵיכֶם וְרִדְף אֶתְכֶם קוֹל עֵלָה נִדְף וְנָסוּ מִגִּסַּת תְּרַב, וְנָפְלוּ וְאִין רִדְף. וְכָשְׁלוּ אִישׁ

בְּאַחֲיוּ כְּמִפְּנֵי חֶרֶב וְרֹדֶף אִינוּ וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם. וְאַבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם וְאַכְלֶה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֵיבֵיכֶם. וְהַנִּשְׁאָרִים בְּכֶם יִמְקוּ בַעֲוֹנֵם בְּאַרְצֵת אֵיבֵיכֶם וְאֵף בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אֹתָם יִמְקוּ. וְהִתְנַדְּוּ אֶת עֲוֹנֵם וְאֵת עֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מָעְלוּ בִּי וְאֵף אֲשֶׁר הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי. אֵף אֲנִי אֶלֶף עַמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֵיבֵיהֶם אוֹ אִזּוּ יִכְנַע לְבָבָם הָעֶרְלָ וְאִזּוּ יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם. וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֵף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכָר וְהָאֶרֶץ אֲזָכָר. וְהָאֶרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם וְתִרְצֶן אֶת שְׂבֻתֶיהָ בְּהִשְׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם, יַעֲזֹב וְיִנְעֹן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ וְאֵת חֻקֹּתַי גָּעִלָה נַפְשָׁם. וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֵיבֵיהֶם לֹא מֵאֲסָתִים וְלֹא גָעֻלָּתִים לְכָלֹתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם. וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם, לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי ה'. אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה. (ויקרא כו, כו-מו)

למה נאמר שוב "וְאֵם בְּזָאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי"?

שוב ניתנת הזדמנות להתבונן ולחזור בתשובה.

איך ניתן להבין את הפסוק המזעזע "וְאַכְלֹתֶם בָּשָׂר בְּנֵיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתְיֹכֶם תֹּאכְלוּ"? האם כמשמעו? (פסוק כט).

במגילת איכה, המיוחסת לנביא ירמיהו, פרק ד, י, מתואר: "יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בִּישְׁלוּ יִלְדֵיהֶן", בעת המצור על ירושלים ע"י הבבלים. הכוונה כנראה לאחר שהילדים מתו מרעב ולא נשאר מה לאכול.

בספר מלכים ב, פרק ו, כח-ל, תיאור מזעזע של הרעב בשומרון, בעת מלחמתו של יורם מלך ישראל נגד בן – הדד מלך ארם. אישה שם התלוננה על שכנתה בפני המלך: הָאִשָּׁה הַזֹּאת אָמְרָה אֵלַי תִּנֵּי אֶת-בְּנִי וְנֹאכְלֶנּוּ הַיּוֹם וְאֶת-בְּנִי נֹאכַל מָחָר. וְנִבְשַׁל אֶת בְּנִי וְנֹאכְלָהּ וְאָמַר אֵלֶיהָ בַּיּוֹם הַהוּא תִנֵּי אֶת בְּנִי וְנֹאכְלָנּוּ וְתִחַבֵּא אֶת בְּנָהּ. וַיְהִי כַשְׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי הָאִשָּׁה וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו... כֵּן מֵתוּעָדִים בַּהִיסְטוֹרִיָה מִסְפָּר מִקְרָיִם שֶׁל קִנְיַבְלִיזְם בַּעַת מִצּוּקָה, מִצּוּר אוֹ מִלַּחְמָה:

אירוע מכונן בין הנצרות והאסלאם

ב - 1098, בעת מסע הצלב הראשון, הצלבנים, בפיקודם של רמון הרביעי, רוזן טולוז ובוהמון הראשון, נסיך אנטיוכיה, כבשו את העיירה מערת אנועמאן בסוריה, אך נותרו נצורים בה. בעקבות הרעב של החיילים הנצורים, היה טבח של אנשי העיירה ע"י הצלבנים, ואירוע המוני של אכילת אדם. אירוע זה הפך אירוע מכונן בין הנצרות לאסלאם. בעת המסע, הנוצרים באירופה ובממלכה הביזנטית גינו את הצלבנים על כך, וראו בהם כופרים, וקנאים קיצוניים. אך עם השנים התקבלו

רוב מעשיהם יותר, בעיני הנצרות המערבית. המוסלמים ראו בכך את כפירתם של הנוצרים וסטייתם מ"דרך האמת".

בשנת 1820 יצאה ספינת ציד לווייתנים אמריקאית בשם אסקס, מהאי ננטקט לאוקיינוס השקט. כשהיו במרחק גדול מאוד מחופי דרום אמריקה לווייתן באורך 26 מטר (משקלו המוערך הוא 80 טון) התנגש בספינה, וגרם לטיבועה. לאחר מכן נותרו האנשים בסירות קטנות וחתרו להגיע לחופי צ'ילה. למרות שהיו הרבה יותר קרובים לאיי פולינזיה, הם פחדו מהילידים שנאמר עליהם שהם קניבלים. (לא היה שחר לחששותיהם). במהלך המסע ליבשה, משאזל מזונם, דווקא הם התחילו לאכול את מתייהם, וכשהחמיר מצבם עוד, הם ערכו הגרלה את מי להרוג כדי לאכול את גופתו!

בשנות ה-30 של המאה ה-20 סבלה אוקראינה במיוחד מרעב המוני, כחלק מהרעב שהתרחש בברית המועצות כתוצאה מהקולקטיביזציה הכפויה של החקלאות, תחת משטרו של סטלין. בשנות רעב אלה היה הקניבליזם מקובל. על פי ה-BBC, ילדים נאכלו בידי הוריהם, בני זוג הרגו לפעמים האחד את השני בעבור מזון. על פי ההערכות השונות מספר הנספים מהרעב באותה תקופה היה בין 2.4 מיליון ל-10 מיליון איש!

בשנת 1972 התרסק מטוס נוסעים בינוני באזור מרוחק בהרי האנדים, קרוב לגבול בין צ'ילה לארגנטינה. אחרי כמה שבועות של רעב ומאבק הישרדות, הניצולים המעטים החלו לאכול את גופת הקברניט וגופות אחרות. שניים מהניצולים שהחליטו לנסות להיחלץ בכוחות עצמם דרך הקרח והשלג הגיעו בסוף למקום ישוב. מסוק צ'יליאני חילץ לבסוף את יתרת הניצולים. סיפור זה התפרסם בעקבות הספר שכתב פירס ריד פול על הפרשה בשם "לחיות – סיפורם של ניצולי האנדים". בשנת 1993 הופק סרט על פי הספר בשם "לחיות". המקור: ויקיפדיה, קניבליזם.

מה כוונת המילים "וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֲבִיכֶם הַיִּשְׂרָאֵלִים בָּהּ" – פסוק לב.

כותב הרמב"ן, (עם שנויים קלים): "... מה שנאמר כאן (בפסוק לב) "וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֲבִיכֶם", הוא בשורה טובה המתבשרת בכל הגליות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב, (ארצות מיושבות), ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה מיושבת מעולם, והיא חרבה כמוה; כי מאז יצאנו ממנה לא קיבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם.

הרמב"ן ראה את השממה בעיניו, בבואו לארץ בשנת 1265. הארץ נשארה שוממה עד שעם ישראל חזר אליה.

גם במאה ה-19 ביקרו חוקרים וסופרים בארץ ישראל והעידו:

ג'.ס. באקניגהם תיאר את ביקורו ב - 1816 ביפו, ש"נראית ככפר עלוב לכל דבר, וכל מה שראינו בה בזוי היה באותה מידה". באקניגהם תיאר את רמלה: "מקום שם, כרוב חלקיה של ארץ ישראל, נראה היה כי התרוב מרובה על המיושב".

לאחר ביקור ב - 1817 – 1818, מסרו תיירים, כי לא היתה "אפילו סירה אחת באגם (ים כנרת)". באנציקלופדיה גרמנית, שראתה אור ב - 1827, תוארה ארץ ישראל כ"ארץ שממה, שכנופיות שודדים ערביות מהלכות בה בכל פינה".

כל ימות המאה ה - 19 נשמעו דברי צער על עזובתה ועליבותה של הארץ. ב - 1840 כתב משקיף אחד שסייר בשטח על התפעלותו מ"גזע אנשיה האמיצים" של סוריה, ש"ישובה מתמעט והולך".... האיזור המאוכלס לשעבר, בין חברון לבית לחם "עזוב ושומם כיום", ובו "ערים חרבות". ירושלים מנתה "מספר רב של בתים.... במצב מעורער והרוס", ו"דומה כי להמונים באמת אין תעסוקה קבועה". ה"המונים" בירושלים נאמדו בפחות מ - 15,000 תושבים, שלמעלה ממחציתם היו יהודים.

ב - 1857, דיווח הקונסול הבריטי בארץ ישראל על מיעוט התושבים בארץ והדגיש את הצורך להגדיל את אוכלוסייתה. בשנות ה - 60 לאותה מאה, נמסר כי "דלדול האוכלוסיה נמשך והולך...". בו בזמן רשם ה.ב. טריסטראם ביומנו: עיבודן של אדמות הצפון והדרום (של עמק השרון) פוסק והולך, וכפרים שלמים נעלמים במהירות מעל פני האדמה. מאז שנת 1838 נחקר כך מן המפה (על ידי הבדווים) לא פחות מ - 20 כפרים ויושבי הקבע נעקרו משורש.

אחרי שביקר בארץ הקודש ב - 1867 הביע הסופר סמואל קלמנס, הידוע בשם העט שלו, מרק טווין, בדרכו המיוחדת, בוז לתיאורים "רומנטיים" ו"משוחדים" של ארץ ישראל. בכמה וכמה מקומות כתב טווין בעצב על מימצאיו:

חזיונות מסעירים... אינם מתרחשים עוד בעמק (יזרעאל) מהלך שלושים מיל לכל עבר אין בו אפילו כפר עירי אחד. יש שנים או שלושה גיבובים קטנים של אוהלי בדווים, אך לא מעון אחד של קבע. יכול אתה לרכוב למרחק עשרה מילים בסביבה זו ולא תראה עשרה בני אדם.

וכאן נתמצת מעט את תיאוריו של טווין – הגליל – מדבריות עזובה, קופות שממה חלודות.... אותה חורבת כפר נחום הנכאה; הכפר המטופש הזה, טבריה, הישן את שנתו בצל ששת דקליו האבלים.... הגענו בשלום להר תבור... בכל הדרך לא ראינו נפש חיה. נצרת, עיר שכוחת אל... יריחו המקוללת, היא תל של חרבות מפורר... בית לחם ובית עניה, על דלותן ושפלן... בית צידה וכורזין נעלמו מעל פני האדמה.... גמים בדממת ישימון, שאין דריו אלא עופות טרף ושועלים נחבאים אורבים.

"ארץ ישראל יושבת עטוית שק ואפר... שוממה וכעורה..." כתב טוויין בצער – "... היא ארץ החלומות".

מקור: אתר מחלקה ראשונה. "שיבת ציון ושיבת הצאן". כתבה: חנה שרה, 2011.
news1.co.il/showTalkBack.aspx?docId=60691&subjectId=3&talkBackId=1192529

כמו כן, נכתב מפי פרופסור אנגלי בשם ג'ון פוסטר דוסון בשנת 1888 :
"עד היום הזה לא הצליחה שום אומה להתבסס כאומה בארץ ישראל. שום אחדות לאומית ושום רוח לאומית לא קנו להן אחיזה שם. אותו ערב רב של שבטים מדולדלים שישבו בה החזיקו בה רק כאריסים סתם, כבעלים עראיים, שכפי הנראה בעליל הם מחכים לאלה הזכאים לבעלות קבע על האדמה."

מה מרתק לשמוע תיאור מציאותי כזה, עדות מפי מתבונן חיצוני שאינו יהודי, שארץ ישראל מחכה לבעלים האמיתיים שעתידיים לחזור. הוא מדגיש את העובדה שאף אומה לא הצליחה להתבסס בארץ, אלא רק כמה "שבטים מדולדלים", בדוויים, המסתובבים בה.

בראותנו את נופי הארץ היום, אין ספק שהתקיימה האמרה (סנהדרין צח ע"א): אמר ר' אבא: אין לך קץ מגולה מזה (לגאולה), שנאמר (יחזקאל לו, ח): "וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא.....".
התיאורים הנ"ל שוללים את טענות הבעלות של ערביי ארץ ישראל על הארץ. הם לא היו הבעלים, אלא האימפריה העות'מאנית, וגם לא היו רבים.

מקור: יוחנן בן יעקב, ראשית צמיחת גאולתנו. בתוך: נתיבים, תשמ"ח, עמ' 7561.
אתר מכללת הרצוג: herzog.ac.il/vtc/0047115.doc

מה אפשר להסיק מהמילים "אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׂבִתָּתָהּ"?

רש"י כותב ש - 70 שנות גלות בבל היו כנגד 70 שנות השמיטה והיובל שבני ישראל לא קיימו בארצם. הוא גם מביא את החשבון. ע"פ הפסוק לא חייב להיות קשר מספרי ישיר בין השניים, אלא שכאשר הארץ תהיה שוממה בגלל גלותם, אז היא תוכל לשבות את השמיטות שבני ישראל לא שמרו בשבתם עליה.

מה מאפיין את החיים בגלות לפי המלים "וְרָדְף אֹתָם קוֹל עֲלֵה נֶדֶף וְנָסוּ מִנֶּסֶת תָּרֵב וְנָפְלוּ וְאִין רִדְף"? (פסוק לו) ?

מרום צרות, כל דבר יבהיל אותם, אפילו אם לא קרה כלום - אפילו קול העלים העפים ברוח. הם יסבלו מתסביך רדיפה.

מה השנוי שחל אצל העם? (פסוקים מ ו - מא). וְהִתְנַדְּדוּ אֶת עֲוֹנָם ... אֶף אֲנִי אֶלְךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִי־הֵם, אוֹ אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם הָעֶרְלָ וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם.

כותב הרמב"ן: "על דעתי ירמוז כי אחר הוידוי, (עדיין) ילך עמם בקרי ויביא אותם עוד בארץ אויביהם, עד שייכנע לבבם הערל. והוא רמז שהביאם (ה') אל הארץ (בשיבת ציון מגלות בבל), אך הארץ לא נכבשה לפנייהם, אלא היו להם צרים ואויבים בארץ, כמו שנאמר, (נחמיה ד, ה): ויאמרו צרינו. ויהי כאשר שמעו אויבינו (שם פסוק ט), (הכוונה ל - סנבלט, הערבים והעמונים). והארץ היתה ביד העמים אחרים, (האימפריה הפרסית), כמו שאמר עזרא בתפלתו (שם ט לו לז), הִנֵּה אֲנִיחָנוּ הַיּוֹם עֲבָדִים וְהָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִתְּנָה לָאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכֹל אֶת פְּרִיָּהּ וְאֶת טוֹבָהּ הִנֵּה אֲנִיחָנוּ עֲבָדִים עֲלֶיהָ. וְתִבְּרָאָתָהּ מִרְבָּה לַמְּלָכִים אֲשֶׁר נִתְּנָה עֲלֵינוּ בְּחִטָּאוֹתֵינוּ וְעַל גְּוִיַּתָּנוּ מִשְׁלִים וּבִכְהֻמָּתָנוּ פְּרִצוֹנָם וּבְצָרָה גְּדֹלָה אֲנִיחָנוּ." (כלומר שגם אחרי החזרה לארץ, היא עדיין נקראת "ארץ אויביהם").

אם התוודו על עוונם למה המשיכו להיענש?

היה כאן וידוי והכרה בעוונות, אך לא חזרה שלמה בתשובה. זה תיאור מתאים לחוזרים מבבל אשר הקפידו קצת יותר בקיום המצוות, אך נשאו נשים נוכריות ורמתם הדתית הייתה נמוכה מאוד, עד שהגיע עזרא הסופר מבבל כ - 50 שנה אחרי חנוכת בית המקדש השני.

הספורנו מפרש שרק מקצתם של הגולים לבבל התוודו את עוונם, אך הרוב המשיך לחטוא. שוב רואים שהכמות קובעת.

יש מפרשים שהמלים "אֶף אֲנִי אֶלְךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִי־הֵם", הם חלק מהוידוי. הם יבינו שהקב"ה הלך עמם בקרי ובהסתר פנים בגלל עוונותיהם, וכתוצאה מכך, "אוֹ אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם הָעֶרְלָ וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם".

למעשה, לפי הפרשנות האחרונה, אין בפרשה זו אזכור כלל של גאולה או חזרה לארץ, רק זכירה של העם בגלות.

יש מפרשים שעוון העם גרם לחילול ה', שעליו אין כפרה בעולם הזה ורק מות החוטא מכפר, כפי שכותב הרמב"ם (הלכות תשובה א, ד, על סמך מסכת יומא, פו), "אבל המחלל את השם, אע"פ שעשה תשובה והגיע יום הכיפורים והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורים אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות". הנביא היחזקאל מזכיר את החילול בפרק לו, כ, "וַיַּחֲלִלֵנִי אֶת שְׁם קִדְּשִׁי - בְּאֶמֶר לָהֶם - (עליהם): עִם ה' אֵלֶּה, וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ".

מה מוזר בפסוק "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהָאֶרֶץ אֲזַכֵּר" (פסוק מב)? מה גורם לשנוי מצד הקב"ה?

רש"י: זכרתי את בריתי יעקב - למה נמנו אחורנית? תשובתו: כדאי (ראוי) הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו - שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה

זכירה ביצחק? אלא אפרו של יצחק נראה לפני, צבור ומונח על המזבח, (שהיה מוכן למסור את נפשו בעקידה).

למה נאמר שוב בפסוק מג "וְהָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם וְתָרַץ אֶת שְׂפָתֶיהָ". הרי כבר נאמר "וְנִכְרְתִי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב..." , כאילו שנשלח עוונם.

הרמב"ן מפרש: "וְהָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם" - כי גם אחרי הזכירה, הארץ תיעזב מהם, רמז כי גם אחרי פקידת כורש, (הארץ) נעזבה מהם ורצתה את השמיטות עד שאחרי תשע עשרה שנה שנבנה בית המקדש, וקדשו את העיר בשתי תודות (נחמיה יב, לא), וחזרה קדושת הארץ, וכתרו אמנה (שם י, א) ואמרו, (שם י, לב) וְנָטַשׁ אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׂבִיעִית וּמָשָׂא כָּל יָד. כל הקורות אותם רמוזות בפרשה הזאת". רק אז חידשו את שנות השמיטה.

באמנת נחמיה נכללה התחייבות של ראשי הכוהנים, הלויים והעם לשמור את מצוות התורה, לא לשאת נשים נוכריות, לא לחלל את השבת, לשמור על חוקי השמיטה (שמיטת קרקע ושמיטת כספים), הבאת ביכורים, מתן תרומות ומעשרות ולדאוג לעבודה הסדירה של הקורבנות בבית המקדש.

איזה מסר חשוב אפשר ללמוד מהמלים: "וְנָאֵף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִיהֶם לֹא מֵאֲסָתִים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכָלֵּתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם. (פסוק מד).

הלימוד החשוב הוא שלמרות הייסורים, הגיעול והגלות, הקב"ה לא ימאס בנו לחלוטין ולא יפר לעולם את הברית עם עם ישראל, ולא יחליף אותם בעם אחר. זה בניגוד גמור לטענות הנוצרים והמוסלמים שלאחר החורבן והגלות, עם ישראל כבר אינו עם ה', אלא הוחלף על ידם. אפילו בזמן השואה הנוראה, עם כל המוות והייסורים, זמן של הסתר פנים, לא הייתה הפרת הברית ובסופו של דבר התחיל תהליך של גאולה בארץ ישראל.

מה זה אומר על מצבנו היום?

למעשה, כל עוד לא נבנה בית המקדש ורוב העם לא שומר מצוות, אנחנו במצב של "וְהָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם", כמו בימי נחמיה, שלא הושלמה החזרה לארץ ומבחינה מסוימת נשארנו במצב של גלות.

מה משמעות המלים "וְנִכְרְתִי לָהֶם בְּרִית רָאשֵׁי" ? האם יש בהן משום סליחה, כפרה או חזרה לארץ?

הרמב"ן מסביר שמדובר בשיבה מבבל: "והסתכל (עוד) בענין הגאולה ממנו (מהגלות הראשונה), שה' מבטיח רק שיזכור ברית אבות, ובזכירת הארץ (פסוק מב), לא שימחול עוונם ויסלח חטאתם, ויוסיף אהבתם כקדם, ולא שיאסוף את נדחיהם. כי כן היה בעלותם מבבל, שלא שבו אלא יהודה ובנימין והנלוים עמהם מעט, מקצת השבטים אשר גלו לבבל, ושבו בדלות, בעבדות למלכי פרס".

אין אזכור מפורש של גאולה או חזרה לארץ. נזכיר שלפי האברבנאל, שיבת ציון של גולי בבל, למרות שהיה בית מקדש, אינה נחשבת כ"גאולה" כלל. הם המשיכו לחטוא ובסופו של דבר גלו בשנית.

למה נאמר בפסוק מו "אַלֶּה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' וְלֹא הַתּוֹרָה"?

רש"י: וְהַתּוֹרָה - אחת בכתב ואחת בעל פה, כלומר שכולם ניתנו למשה בסיני.

מה מתוך כל המתואר התקיים במציאות?

מה שמתואר הוא עזיבת המצוות, יסורים, פלישת אויבים – מצור, רעב נורא, חורבן המקדש, גלות, הארץ תשאר שממה ולא תקבל עמים אחרים, הסכל והפחד והיסורים של ישראל בגלות, הוידוי של ישראל על עוונותיהם, זכירת ה' (פקידה) את העם בגלות. הכל התקיים אחרי חורבן בית ראשון והרוב גם אחרי חורבן בית שני. מאחר שלא מוזכרת בפרשה גאולה וחזרה לארץ, פירוש הרמב"ן שמדובר בגלות הראשונה אכן מתקבל על הדעת.

סיכום פרק כו

הפרק מציג את הברכות שיבואו על עם ישראל אם ישמרו את מצוות התורה ואת הקללות שיגיעו אם ימאסו בהן ולא ישמרו אותן. הברכות: גשמים בעתם, פוריות הארץ ושפע כלכלי, שלום בתוך העם, נצחונות צבאיים מזהירים על התוקפים אותנו, ריבוי העם, התרוממות רוחנית, השראת השכינה בתוכו.

הקללות: מחלות פיזיות ונפשיות, איבוד העצמאות, שעבוד לגויים, שנות בצורת, התקפת אויבים ורעב המצור, חורבן הארץ והמקדש, גלות וסבל הגלות. בסוף התהליך, וידוי העם על עוונותיו, זכירת ה' את הברית עם האבות והבטחה שלא יכלה את העם. הבאנו את פירוש הרמב"ן, שהפרק מתייחס לחורבן הבית הראשון וגלות בבל, דבר המתאים לפסוקים.

יחד עם זאת יש מרכיבים המתאימים גם לגלות השנייה, כגון הבשורה שהארץ תשאר שממה ושאף עם לא יצליח להכות שורשים ולהתבסס כאן לאורך זמן.

לפי המתואר בפרק אפשר להסיק שמצבנו כיום הוא בינוני, כמו שמידת שמירת המצוות היא חלקית למדי; אמנם ישנה עצמאות מדינית אך מוגבלת משהו, הארץ פורחת אך סובלת משנות בצורת, המצב הכלכלי סביר אך עם פערים כלכליים גדולים אשר מונעים שלום בתוך העם; אמנם מבחינה בטחונית – צבאית המצב סביר אך האויבים ממשיכים לאיים ולהכות בנו בלי הרף עם הצלחות מסוימות - לא הכנענו את האויב. העם רחוק מאוד ממצב של התרוממות רוח והשראת השכינה, בעיקר בגלל העדר בית מקדש.

פרק כז – נדרי הקדשת נפשות וחפצים וגאולתם מההקדש; נשים – המין החלש או החזק? חרם אדם הנדון למוות - פרשת בת יפתח ופרשת יונתן בן שאול; איסור המרת בהמות לקורבן; מעשר שני ופדיונו; מעשר בהמה.

נדרי סכומים השווים לערכי נפשות המוקדשות לבית המקדש; איסור המרת בהמות שהוקדשו לקורבן; הקדשות לבדק הבית וגאולתם מההקדש; דיני חרם; מעשר שני; מעשר בהמה.

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר בְּעַרְפּוֹ נַפְשֹׁת לֵה'. וְהָיָה עֲרֹפָהּ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה - וְהָיָה עֲרֹפָהּ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. וְאִם נָקֵבָה הִוא וְהָיָה עֲרֹפָהּ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל. וְאִם מִבֶּן חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֹפָהּ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים. וְאִם מִבֶּן חֲדָשׁ וְעַד בֶּן חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְהָיָה עֲרֹפָהּ, הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים כֶּסֶף, וְלַנְּקֵבָה עֲרֹפָהּ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶלִים כֶּסֶף. וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְעַד אֵם זָכָר, וְהָיָה עֲרֹפָהּ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שָׁקֶלִים. וְאִם מִן הַזָּכָר הִוא מִעֲרֹפָהּ וְהָעֵמִידוֹ לִפְנֵי הַפֶּה וְהָעֵרִיף אֹתוֹ הַפֶּה, עַל כִּי אִשָּׁר תַּעֲשֶׂיג יָד הַנָּדָר יַעֲרִיכְנוּ הַפֶּה. (ויקרא כז, א-ח)

מה הקשר בין נדרים לבין הפרק הקודם?

הרמב"ן מסביר כי הקשר הוא שנת היובל, המוזכרת גם בפרק התוכחה וגם להלן (פסוקים יח - כד), לגבי המקדיש שדה מקנה. בפסוק יח להלן נאמר: וְאִם אַחֵר הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחָשַׁב לוֹ הַפֶּה אֶת הַכֶּסֶף עַל כִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתֶרֶת עַד שָׁנַת הַיָּבֵל וְנִגְרַע מִעֲרֹפָהּ.

מה משמעות ה"ערכים" האלה? מה פירוש הבטוי "איש כי יפלא נדר"?

הכוונה שאדם נודר לתת לבדק הבית של בית המקדש סכום המהווה ערך של האדם או החפץ הנודר. התורה מפרטת את הסכומים המתאימים לכל סוג נדר נפשות, לפי גיל ומגדר. בזמן שאין בית מקדש, לא ניתן להקדיש לבדק הבית. רוב המפרשים מסבירים את המילה "יפלא", כהפרשה או הבדלה. הנודר "מבדיל" סכום זה משאר נכסיו, והוא הופך לקודש. השווי הכספי של הערך המוקדש נקבע ע"פ הערכת דיינים, שאחד מהם כהן.

מובא בספר מלכים דיבורו של המלך יהואש אל הכוהנים אודות כספי נדרי ערכין; וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל הַכֹּהֲנִים כָּל כֶּסֶף הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יוֹבֵא בֵּית ה', כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשֹׁת עָרְכוּ, כָּל כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב אִישׁ לְהָבִיא בֵּית ה' (מלכים ב, יב, ח).

למה שאדם ידור להקדיש לבדק הבית?

הרמב"ן מסביר שבדרך כלל ידור לה' בצר לו. כמו בנבואת הנחמה, "וְהִלַּלְתָּם אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא, (יואל ב, כו). הנודר מבקש הצלה מצרה ונודר מלהביא עולה או שלמים", או כענין נדר יעקב בברחו מאחיו, "וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר: אִם יְהִי אֱלֹהִים עִמָּדִי" (בראשית כח, כ) וכמו בני ישראל במלחמה נגד ערד, (במדבר כא, ב) "וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַה', וַיֹּאמֶר: אִם נָתַן תִּתֵּן אֶת הָעָם הַזֶּה, בְּיָדִי וְהִתְרַמְתִּי אֶת עֲרִיקָם"; או אצל המלחים בספר יונה, "וידרו נדרים", (יונה א, טז) וכן כולם.

הפרשן אלשיך הסביר שהמטרה שיפריש את עצמו משטף הדברים הגופניים, ויתקדש לשמו יתברך. על כן אומר "ערכי עלי", למען תחול קדושה על עצמו או על מישהו ממשפחתו, או על חפצו.

וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלִנְקָבָה עֲשָׂרָה שֶׁקֶלִים. מֵה יוֹצֵא דוֹפֵן בַּפֶּסוּק ז' לַעֲזוּמַת הַפֶּסוּקִים הַקּוֹדְמִים?

הפער בין ערך הזכר לערך הנקבה מצטמצם. ערך האישה הוא שני שליש משל הגבר ולא רק 60% כמו בערכים הקודמים. רש"י כותב: "ואם מבין ששים שנה" וגו' כשמגיע לימי הזקנה, האישה קרובה להחשב כאיש, לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו והאישה אינה פוחתת אלא שליש מערכה (מסכת ערכין, יט) דאמרו אינשי – (אומרות הבריות): סבא בביתא – פחא בביתא, (פח, חסר תועלת, בבית). סבתא בביתא – סימא בביתא וסימנא טבא בביתא – (אוצר בבית, וסימן טוב בבית).

עובדה שתהליך ההזדקנות של נשים איטית יותר משל גברים והן גם מאריכות ימים יותר בכ – 4 שנים בממוצע בישראל.

מובא באתר ynet.co.il/articles/0,7340,L4130257,00.html (דודי גולדמן, 4.10.11), כי מעל גיל 80 תמצאו משמעותית יותר נשים מגברים. לדברי פרופ' גלזרמן, נשיא האיגוד העולמי לרפואה מגדרית, היחס הזה היה משתמר גם בהינתן יחס וטיפול רפואי זהה, וזאת בשל השונות הכרומוזומלית שמבחינה בין גברים, שהמבנה הכרומוזומלי שלהם הוא XY, לנשים, שהמבנה שלהן הוא XX. "לכרומוזום X יש 1,000 גנים ויכולת לתקן את עצמו, בעוד שלכרומוזום Y יש פחות מ- 80 גנים, הוא מסביר.

המשמעות: הפגמים, אם ישנם, בכרומוזום X, פחות משמעותיים מאלה שבכרומוזום Y. "באחרונה נכתבו בנושא מאמרים מדעיים רבים ומהם עולה כי אם התהליך הזה יימשך, בעוד 300,000 שנה לא יהיו יותר גברים!" הוא אומר.

במחקר שנערך על ידי ארבע אוניברסיטאות בשוודיה גילו החוקרים כי אובדן כרומוזום Y נמצא ביחס ישר לתחלואה ותמותה אצל גברים מבוגרים. מאחר וכרומוזום Y נמצא אצל גברים בלבד

(ו- X אצל נשים), ייתכן שעם השנים, אובדן הכרומוזום בחומר הגנטי שמצוי בתאי דם לבנים, הוא שגורם לתחלואה והתמותה המוגברת יותר אצל גברים.

בנוסף, גברים ממעטים ללכת לרופאים, שלא לדבר על בדיקות שגרתיות, ודואגים פחות לבריאותם. נשים בדרך כלל זהירות יותר מגברים, עושות פחות טעויות מסכנות חיים ומעורבות פחות בתאונות.

גם אצל בעלי חיים, נמצא כי נקבות של קופי מקאו חיות שמונה שנים יותר בממוצע מהזכרים, אצל לווייתן הקטלן אורך חייהם הממוצע של הזכרים הוא 30 שנים, אך במקרים מסוימים מגיעים לגילאים 50–60 שנים, לעומתם, נקבות החיות בממוצע עד גיל 50, אך במקרים יוצאי דופן הן עשויות להגיע אף לגילאי 80 ו-90.

וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶבֶן לַה', כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ. לֹא יִחְלִיפוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רַע בְּטוֹב, וְאִם הָמָר יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבִהְמָה, וְהָיָה הוּא וְהַמּוֹרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ. וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶבֶן לַה', וְהִעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהִעֲרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע, כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה. וְאִם גָּאֵל יִגְאֹלָנָהּ, וְיָסַף תְּמִישְׁתּוֹ עַל עֶרְכָּךְ. וְאִישׁ כִּי יִקְדֹּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַה' וְהִעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע - פֶּאֶשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם. וְאִם הַמִּקְדִּישׁ יִגְאֵל אֶת בֵּיתוֹ - וְיָסַף תְּמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ.

וְאִם מִשְׁדֶּה אֶחָדָם יִקְדִּישׁ אִישׁ לַה', וְהָיָה עֶרְכָּךְ לִפִּי זָרְעוֹ - זָרַע חֹמֶר שְׂעִירִים בְּחַמְשִׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. אִם מִשְׁנֵת הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ, כְּעֶרְכָּךְ יָקוּם. וְאִם אֲחֵר הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ, וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרֹת עַד שְׁנַת הַיָּבֵל, וְנִגְרַע מֵעֶרְכָּךְ. וְאִם גָּאֵל יִגְאֵל אֶת הַשְּׂדֵה הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ - וְיָסַף תְּמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ. וְאִם לֹא יִגְאֵל אֶת הַשְּׂדֵה וְאִם מָכַר אֶת הַשְּׂדֵה לְאִישׁ אֲחֵר, לֹא יִגְאֵל עוֹד. וְהָיָה הַשְּׂדֵה בְּצִאתוֹ בַּיָּבֵל קֹדֶשׁ לַה', כְּשִׁדָּה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֶחָדָם. וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֶּה אֶחָדָם יִקְדִּישׁ לַה'. וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֶרְכָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל, וְנָתַן אֶת הָעֶרְכָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה'. בַּשְּׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשְּׂדֵה לְאֲשֶׁר קָנָהּ מֵאִתּוֹ לְאֲשֶׁר לוֹ אֶחָדָם הָאָרֶץ. וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל.

אֲךָ בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַה' בְּבִהְמָה, לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ, אִם שׂוֹר אִם שֶׂה, לַה' הוּא. וְאִם בְּבִהְמָה טְמֵאָה, וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ וְיָסַף תְּמִישְׁתּוֹ עָלָיו וְאִם לֹא יִגְאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּךְ. אֲךָ כָּל תָּרֵם אֲשֶׁר יִתְּרֵם אִישׁ לַה', מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׂדֵּה אֶחָדָם, לֹא יִמָּכַר וְלֹא יִגְאֵל כָּל תָּרֵם, קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא לַה'. כָּל תָּרֵם אֲשֶׁר יִתְּרֵם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדָּה - מוֹת יוֹמָת.

וְכָל מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ, לֵה' הוּא, קֹדֶשׁ לֵה'. וְאִם גָּאֵל יִגְאֹל אִישׁ מִמַּעֲשָׂו, תַּמְשִׁיתוּ יֹסֵף עָלָיו. וְכָל מַעֲשֵׂה בָקָר וְצֹאן, כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט, הָעֹשִׂי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֵה'. לֹא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לְרַע וְלֹא יִמְיָנוּ, וְאִם הִמָּר יִמְיָנוּ, וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, לֹא יִגְאֹל.

אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי. (ויקרא כז, ט-לד)

מה כוונת פסוק כט "כָּל חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה - מוֹת יוֹמָת"?

רש"י מפרש ע"פ תורת כוהנים: היוצא להיהרג (במיתת בית דין) ואמר אחד: "ערכו עלי", (במטרה להצילו ע"י תשלום כופר נפשו), לא אמר כלום. מוֹת יוֹמָת - הרי הוא הולך למות לפיכך לא ייפדה. אין לו לא דמים ולא ערך.

מפרש הרמב"ן: המחרים מן האדם שאינו שלו, כגון הנלחמים עם אויביהם ונודרים נדר, כמו שנדרו בני ישראל במלחמה נגד ערד, "אם נתון תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם" (במדבר כא, ב), שאין דעת הנודר לתת את אנשי האויב לכוהנים, אלא להכרית את האויבים ולכלותם.

הוא מזכיר שיפתח הגלעדי, (שופטים יא, יב), טעה בכך שחשב שאם נדר בעת מלחמה לעשות מאיש או מאנשים זבח, שיחול הנדר, אף לעשות עולה מדבר שאין ראוי לקורבן לה', כמו אדם, אך לאמיתו של דבר, לנדר שלו לא היה כל תוקף. חז"ל מסבירים שיפתח חטא בכך, שמתוך יוהרה, לא הלך להתייעץ עם תלמידי חכמים לגבי האפשרות להתיר את נדרו אשר בקלות היה ניתן להתרה, שכן אין בישראל קורבנות אדם, אחד המסרים הברורים מעקדת יצחק.

לפי הרמב"ן, יפתח, מתוך בורות, אכן הקריב את בתו לעולה. הוא דוחה את הפרשנות (של האבן עזרא, רד"ק ועוד), שהנדר התקיים בכך שבתו חיה בפרישות ובדידות, כמו נזירה, כל ימי חייה ולא התחתנה. לא קיים בתורה נדר מסוג זה.

הוא מביא גם את המקרה של יהונתן בן שאול שעבר על שבועת אביו שלא לאכול באותו יום קרב נגד הפלישתים, ואכל מיערת הדבש. שאול צווה: "וַיֹּאמֶר שָׂאוּל, כֹּה יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסֵף: כִּי מוֹת תָּמוּת, יוֹנָתָן. (שמואל א, יד, מד). וזהו שנאמר שם "וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׂאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת? אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְּשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל? תְּלִילָה חַי ה' – אִם יִפֹּל מִשְׁעֶרֶת רֹאשׁוֹ אֲרָצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה - וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מָת". כלפי מה שנאמר בתורה (פסוק כט, לעיל), "לֹא יִפְדֶּה - מוֹת יוֹמָת", כי בגלל שאירע נס על ידו (נצחון מזהיר על הפלישתים על ידו ונושא כליו בלבד), ידעו כי בשוגג אכל מיערת הדבש, שכן הוא לא שמע את שבועת אביו". יונתן אמנם עבר בשוגג על שבועת שאול, אך לא מדובר בכלל בחרם לה'.

יש שהציעו את הפרשנות שכל מי שמועל במה שהוחרם לה', הופך בכך את עצמו לחרם, ודינו מוות, כמו עכן, אשר מעל בחרם העיר יריחו, (יהושע ז). שם נאמר בפסוק יב: "וְלֹא יִכְלוּ בְנֵי

יִשְׂרָאֵל, לָקוּם לִפְנֵי אִי־בִיָּהֶם, עֲרַף יָפְנוּ לִפְנֵי אִי־בִיָּהֶם, כִּי הָיוּ לְחֶרֶם; לֹא אוֹסִיף לִהְיוֹת עִמָּכֶם, אִם לֹא תִשְׁמְדוּ הַחֶרֶם מִקֶּרְבְּכֶם”.

מהו דין מעשר בהמה? (פסוק לב).

לפי רש"י: להקריב במזבח בית המקדש את דמו ואימוריו (של הבהמה), והבשר נאכל ע"י הבעלים ומשפחתו בירושלים. בזמן המקדש בדרך כלל הפרישו את מעשר הבהמה לקראת העליות לרגל כדי שיהיה עוד מה לאכול. הוא חל רק אם הצאן או הבקר המליטו לפחות 10 טלאים או עגלים בשנה האחרונה. מעשר הבהמה אינו ניתן לכוהנים, (הם מקבלים את הבכורות), אלא הוא שייך לבעליו, ועליו להביאו לבית המקדש ולהעלותו לקורבן, ולאכול את בשרו בקדושה ובטהרה בתוך חומות העיר ירושלים.

למרות שבעקרון קיימת מצוות הפרשת מעשר בהמה גם כשלא ניתן להקריב אותו, לאחר חורבן בית המקדש, ביטלו חכמים את הפרשת מעשר בהמה, מפני חשש תקלה, שמא יבואו לשחוט בהמות שאין בהן מום, ויעברו על איסור כרת של שחיטת קודשים מחוץ לעזרה. וכן יש חשש שישתמש באיסור בבהמה שהופרשה למעשר, לעבודה ולגיזה (בכורות נג, א).

סיכום פרק כז

הפרק דן בסכומי נדרי ערכים של אנשים או חפצים המוקדשים לבית המקדש, אשר נקבעים לפי הגיל והמגדר של הנדיר. ראינו שערכה של אישה עולה יחסית לגבר, מעל גיל 60 וראינו שבעצם האישה היא "המין החזק", בין השאר, בגלל מבנה הכרומוזום הנשי. דנו בנושא חרם הנדון למוות, בהקשר של בת יפתח, אשר הומתה בגלל צירוף של בורות ויוהרה מצד יפתח ואת הטעות של שאול שחשב להמית את בנו יונתן למרות שלא שמע את שבועתו שאסור לאכול באותו היום. ראינו שאסור להמיר בהמה שהוקדשה לקורבן, אפילו מרע לטוב, שכן יש לקיים בדיוק מה שנידיר, והוא נקנס ע"י כך שגם הבהמה הראשונה וגם השניה יהיו קודש. ראינו שניתן לפדות את המעשר השני בכסף אם נמצאים רחוק מבית המקדש ושקורבן מעשר הבהמה נאכל ע"י הבעלים בירושלים.

הרעיון המרכזי של פרשת בחוקותי

הרעיון המרכזי הוא חשיבות שמירת המצוות, כדי שהמצב הפיזי והרוחני של העם יהיה מיטבי.

אינדקס

כלאיים, 128, 147	אוב או ידעוני, 155, 161, 163
לא תעמוד על דם רעך, 128, 139, 140, 141, 142, 143, 159	אונאה, 212, 215
לשון הרע , 77, 78, 79, 81, 83, 87, 94, 101, 105, 159	איסור אכילת חלב ודם, 16, 37
מגילת רות, 179, 183, 195	איסור אכילת חלב ודם, 16
מנחת העומר, 14, 15, 179, 181, 183, 206	ארבעת המינים, 179, 200, 201, 202, 203, 206, 207
מעשר, 131, 149, 172, 177, 247, 251, 250	אשם, 22, 25, 26, 27, 30, 37, 85, 129, 143, 147
מעשר שני, 247	ביכורים, 12, 14, 179, 183, 193, 195, 211, 245
מקוה, 64, 83, 85, 94, 95, 205	בעל מום, 166, 169, 170
משכן , 111, 202	ברית המילה, 69, 70, 72
נדב ואביהוא, 51, 52, 53, 55, 56, 66	בח יפתח, 247, 251
נידה, 58, 89, 90, 91, 92, 93, 119, 154	גולן, 128
נפש תחת נפש, 9, 10, 208, 209, 210	גלוי עריות, 19, 21, 114, 116, 117, 118, 123, 124, 126
ספירת העומר, 179, 182, 183, 184, 194, 206, 215	גמול, 161, 162, 163, 167, 176, 177, 178, 237
עול במשפט, 128, 138	גנב, 28, 68, 104, 128, 132, 134, 156
עולת התמיד, 34, 36	הברכות, 233, 237, 246
עולת נדבה, 7, 8	הומוסקסואליות, 115, 116, 121, 126
עומר, 12, 14, 179, 181	היובל, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 225
עונש מוות, 115, 161, 162, 163	המנחה, 12, 13, 15, 34, 35, 36, 49, 54, 84, 86, 181, 195
עושה, 27, 30, 128, 135, 146, 159	המקל, 104, 137, 163, 208, 209, 210
עצת אחיטופל, 128	המשכן, 45, 47, 53, 100, 111
פיגול, 37, 39, 40, 43, 128, 130	הסנהדרין, 18, 20, 21, 36
צרעת, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 83, 86, 87, 88	הקבלה , 39, 157, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 191
קטורת, 9, 51, 52, 77, 96, 155	הקללות, 233, 236, 237, 246
קעקוע, 128, 152, 153	השעיר לעזאזל, 96, 99, 100
קרבן העולה ויורד, 22	והאבת לרעך כמוך, 128, 144, 145, 159, 163
ראש השנה, 14, 17, 97, 149, 157, 196, 197, 198, 206	חג הסוכות, 179, 191, 195, 200, 201, 202
219	חטאת, 18, 19, 20, 22, 25, 26, 30, 36, 59, 63, 69, 72
שבועות, 23, 27, 106, 183, 194, 195, 212, 241	184, 85, 86, 89, 92, 93, 97, 155
שחיטה, 63, 171, 180	טהרת המשפחה , 91
שלמים, 9, 16, 17, 35, 38, 80, 93, 111, 120, 128, 173	טומאה, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 66, 73, 74, 85
248, 242, 183	236, 203, 168, 118, 98, 91, 90, 87
שמיטה, 197, 212, 214, 219, 220, 221, 222, 231, 235	טומאת הזב, 89, 93
237	יום הכיפורים, 36, 97, 101, 102, 124, 200, 244
שנת היובל, 212, 214, 217, 218, 219, 222, 225, 247	יום כיפור, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 179, 198, 199
תורה, 28, 30, 37, 38, 43, 174, 191, 193	206, 200
תועבות, 114, 120	
תרומה, 23, 25, 30, 37, 43, 71, 168, 171, 172, 177, 218	